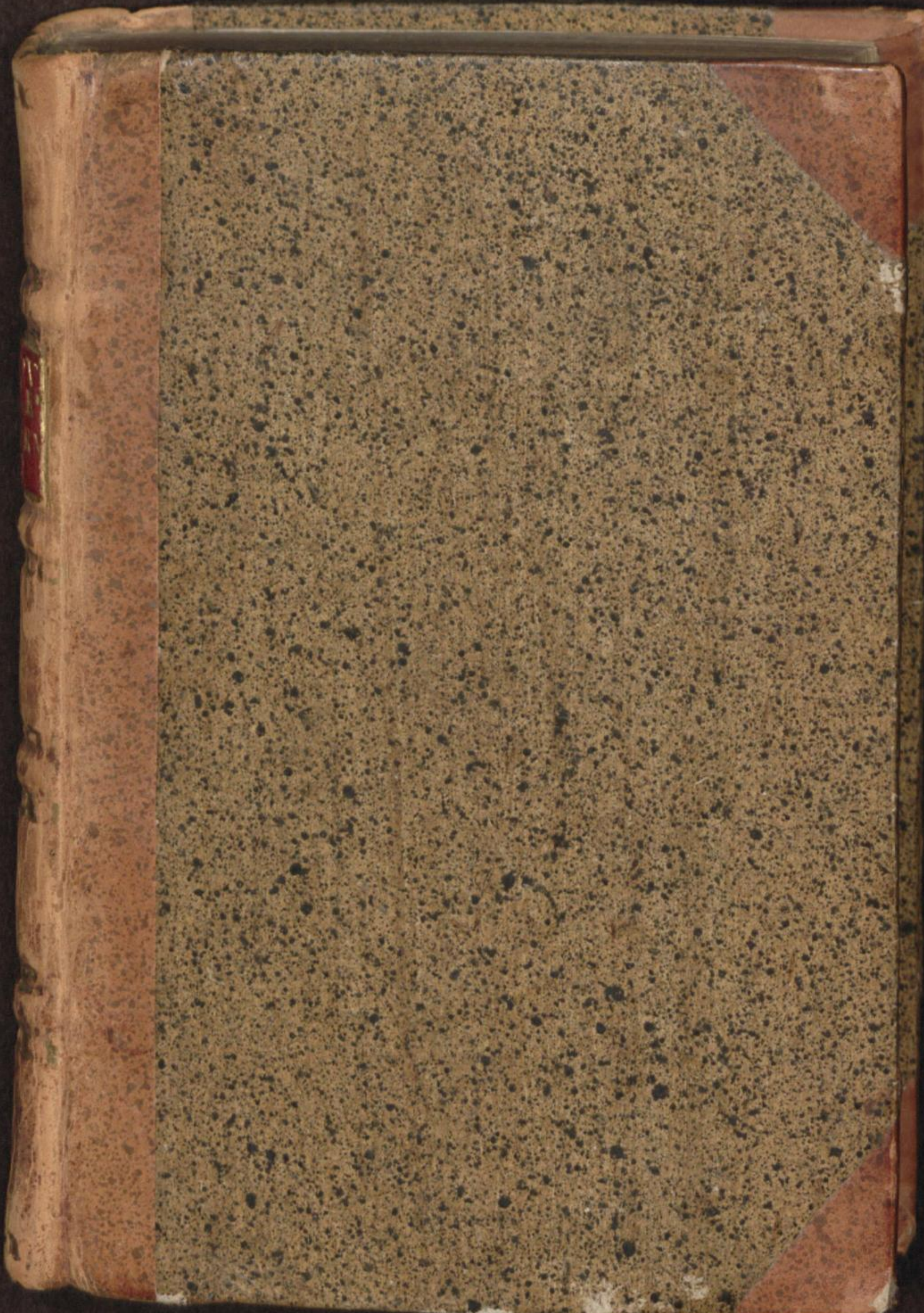

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

11,-8.
DA Bot
(LN bis 48)

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

vide etiam:
Lev. Lemnii Similitudinum & Parabol
quæ in Bibliis ex
Herbis & Arboribus
desumuntur, Ex-
plicatio. Francof.
1591. (85-281).

DE
VA
PR
IN
cli
GVI
præ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

HENRICI RANTZOVII

DE CONSERVANDA VALETVDINE LIBER, IN PRIVATVM LIBERORVM SVORVM vſum ab ipſo conſcriptus, ac editus

A

DETHLEVO SILVIO HOLSATO.

IN QVO DE DIÆTA, ITINERE, ANNIS climactericis, & antidotis præſtantiſſimis, breuia & vtilia præcepta continentur.

Tertia editio, auctior & emendatior.

SEORSIM ACCESSIT

GVILIELMI GRATAROLI Bergomatis, Medici præſtantiſsimi, DE LITERATORVM, & eorum qui magiſtratum gerunt, conſeruanda valetudine, LIBER.

15 91.

FRANCOFVRDI
Apud Ioannem VVechelum & Petrum Viſcherum, conſortes.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

BIBLIOTHECA REGIA · HAFNIENSIS ·

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

NOBILITATE GENERIS, VIRTVTE AC ERVDITIONE PRAESTANTIBVS

FRANCISCO *ac* BREDONI RANTZOVIIS *fratribus, nobilis ac generoſi viri* D. HENRICI RANTZOVII, *sereniſſimi regis Daniæ, &c. in Holſatia, & præfecti, &c. filiis.*

CVM nuper, nobiles adoleſcentes, in patris veſtri Henrici Rantzouii bibliotheca Bredenbergenſi verſarer, incidi forte in libellum quempiam de legitimo rerum ad ſanitatis tutelam necesſariarum vſu conſcriptum. Hunc vbi cœpi peruoluere diligentius, deprehendi in eo breuia ac vtilia quædam præcepta de ſanitate tuenda contineri. Ac quoniam intelligebam hunc libellum a patre veſtro ex variis medicorum libris in veſtrum ac reliquorum liberorum ſuorum vſum collectum, ac nondum in publicum emiſſum eſſe, neque tamen citra magnum laborem & tædium ſæpe deſcribi poſſe: operæpretium me facturum putabam, ſi eum quamprimum prælo ſubiici curarem, vt hoc pacto non ſolum de vobis, ſed de aliis etiam conſeruandę ſuæ ſanitatis ſtudioſis bene mererer. Quod autem pater veſter vir nobilis, ac in Republ. noſtra primarius, tantam huic arti diligentiam tribuerit, id equidem ipſi a nemine, ſanæ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

mentis, vitio verti poteſt. Namque is morbi neceſſitate adductus in iuuenili ætate hoc ſtudio propriæ ſanitati, quæ præſtantior eſt omnibus triumphis, honoribus ac diuitiis, conſulere fuit coactus, quam etiam hoc pacto vſque in hodiernum diem conſeruauit. Præterea hiſtoriæ teſtantur hanc medicam artem olim etiam exercuiſſe Heroës & Reges, vt Euphorbium Attalum, Mithridatem, Romanorumq. Conſules & Imperatores Catonem atque Pompeium, Patriarchas & Apoſtolos, & noſtro tempore Chriſtiernum III. Electorem Auguſtum, & multos alios Principes feciſſe conſtat. Hunc itaque librum a parente veſtro chariſſimo, veſtra potiſſimum cauſſa ex paterna affectione congeſtum, ac ſub nominis veſtri anſpicio in lucem prodeuntem, vt benigne ſuſcipiatis rogo. Nec dubito, quin ſi iuxta in hoc præſcriptum modum viuendi rationem inſtitueritis, magna inde ad vos ſit redundatura vtilitas. Oro autem Deum æternum, vt patrem veſtrum virum clariſſimum, totius Holſatiæ decus ac præſidium, & omnium bonarum artium Mæcenatem, nec non vos eius filios, qui patris veſtigiis magna cum laude inſiſtentes, ad inſignem ſtẽmatis Rantzouici ſplendorem eximiam adiunxiſtis doctrinã, vna cum matre nobiliſſ. ac pudiciſſ. & reliquis fratribus ac ſororibus diu incolumes clementes conſeruare dignetur. Bene valete, & me eorum numero aſſcribite, qui vos non minus quam parentes veſtros, ea qua decet obſeruantia, venerantur. Datæ Segebergæ, Anno 1573.

Dethleuus Siluius Holſatus.

IN HEN-

IN HENRIC. RANTZOVIUM EQVITEM HOLSATVM, &c.

Epigramma ἐγκωμιαστικόν.

Quis non Alciden nouit, quis neſcit Achillem,
Nomina non vlla non memoranda die?
Et tamen hic medicam fecit feliciter artem,
Sanus vt Æmonia cuſpide Myſus ait:
Ille polum ceruice tulit, cum ſidera feſſus
Amphitryoniadæ ferre dediſſet Atlas.
Quid loquar amborum geminata laude celebrem,
Illuſtri Henricum ſtemmate Rantzouium?
Quem iuuat immenſo ſpatiantem viuere cælo,
Et ſtellas oculis dinumerare ſuis.
Quiq; Machaonia caput extulit inclytus arte,
Naturæ ſcrutans omniparentis opes.
Macte noua virtute heros: ſic additus aſtris
Cælifer eſt, ſemper viuit & Æacides.

Gregorius Berſmanus Profeſſor
Acad. Lipſ. publicus.

Eiuſdem Rantzouii Encomium.

Sunt tibi cum Regum, tum publica commoda curæ,
Nec tamen Aonidum munera grata minus.
Regibus ac patriæ pariter Muſisq; placere,
Quod facis, humanum vincit id ingenium.

A L I V D.

Fidite Pierides, vobis Rantzouius heros
Inter opes, lituos, inter & arma litat.

Aliud de Familia Rantzouiana.

Hactenus ambiguo lis hæc ſub iudice pendet,
Artibus, aut armis lausne ferenda prior:
Rantzouia Pallas litem hanc in gente diremit,
Has illis, illa his poſſe carere negat.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

AD LECTOREM BENIGNVM CHRISTOPH. KILLINGhauſen Hamburgenſ.

MEnte nihil nobis præſtantius optimus autor
  Indidit, in ſumma quæ tenet arce, locum.
Hæc res euoluit dubias, penituſq; latentes
  Eruit, & lucem cogit habere ſuam.
Quæ ſint euentura videt, præſentia tractat;
  Tempore quæ lapſo præteriere, tenet.
Quinetiam terras humilemq; relinquere mundum,
  Et cæli ſuperas audet adire plagas:
Scrutariq; Deum, cuius de ſemine nata
  Particulam mentis ſe putat eſſe ſacræ.
Vt Deus ille vnum triplici ſit nomine numen,
  Diſiungi nulla quod ratione queat:
Vt res de nihilo quondam produxerit omnes,
  Et miris ſeruet contineatq; modis.
Vtq; repurgatos celſo dignetur olympo,
  Quos ſua culpa ſtygis fecerat eſſe reos.
Talia diuino meditatur acumine, quæq;
  Præterea longum cuncta referre foret.
At niſi ſit corpus bene ſanum, cuius in arce
  Clauditur, officium non ſatis ipſa facit.
Hinc quaſi de ſpecula ſemper circumſpicit alta,
  Nec capiat, vel agat quicquid obeſſe poteſt.
Et ſi quid vitij cauſſa quacumq; ſubortum eſt,
  Hoc amoliri qualibet arte ſtudet.
Hinc etiam corpus cura maiore tueri
  Cernimus, ingenio qui meliore valent.
Nam quoniam multis obnoxia caſibus, atq;
  Sæpe leui ex cauſſa vita caduca data eſt.

Quam

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Quam decet, vt numen cæleſte colatur honore,
Ducere, dum repetat, qui dedit, ipſe Deus:
Nos quoq; ſollicita fas eſt defendere cura,
Nec temere mortis præcipitare viam.
Hæc animo voluens, vir factis clarus & ortu,
Rantzouius, præſens hoc ſibi ſcripſit opus.
Non ſatis eſt viſum præluſtre relinquere nomen
Quod certent meritis amplificare ſuis:
Aut terris, opibusq; ſuos extollere natos,
Attribuit larga quos bonitate Deus:
Sed quoq; ſuccincto voluit præſcribere libro,
Incolumem vitam qua ratione parent.
Nam magis accendunt, animisq; tenacius hærent,
Quæ pater aut ſenior iuſſa relinquit auus.
Hunc in priuatum quamuis congeſſerat vſum,
Non tamen, vt fiat publicus, ipſe vetat.
Namq; bonus, quacumq; poteſt, prodeſſe laborat,
Omnibus & præſtat commoda multa lubens.
Ergo illi ſeros, quos virtus rara meretur,
Et fauſtos optes, lector amice, dies.
Atq; hoc ſincero, doctoq; fruare labore,
Vt vigili cura ſanior eſſe queas.

INDEX PRAECIPVORVM
Capitum huius libri.

Præfatio Henrici Rantzouii ad filios.
1 Cauſſæ corruptionis & deſtructionis corporum humanorum.
2 Præcepta generalia conſeruandæ ſanitatis.
3 Præcepta ſpecialia conſeruandæ ſanitatis.
4 De aëre.
5 De aqua.
6 De igne.
7 De cibo.
8 De potu.
9 De motu ſiue exercitationibus corporis.
10 De quiete & otio.
11 De ſomno.
12 De vigilia.
13 De excretione in genere.
14 De ſectione venæ.
15 De cucurbitulis.
16 De hirudinibus.
17 De purgationibus & clyſteribus.
18 De vomitu.
19 De vrinæ excretione.
20 De ſudore.
21 De balneis.
22 De Venere.
23 De inedia.
24 De retentione.
25 De perturbationibus ſeu affectibus animi.
26 Præcepta quædā de diæta ſingulis dieb. ſeruanda.
27 De diæta ſingulis ſeptimanis inſtituenda.
28 De diæta ſingulis menſibus ſeruanda.
29 De quatuor anni temporibus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

30 De vere.
31 De æſtate.
32 De autumno.
33 De hieme.
34 De anno in genere.
35 De annis climactericis.
36 De ratione victus in itineribus & profectionibus probe inſtituenda.
37 Præcepta contra iniuriam frigoris, & remedium ad curandam ambuſtionem.
38 Deſcriptiones medicamentorum quorundam ad vulnera externa curanda vtilium.
39 Præcepta contra calorem & ſitim.
40 Præcepta contra famem.
41 De nauſea marina.
42 De hauſtu aquarum.
43 De eruptione ſanguinis ex naribus.
44 Præcepta aduerſus alui fluxum.
45 Contra ardorem ſtomachi.
46 Contra arefactionem linguæ, quæ dicitur vulgariter Brunella.
47 De ebrietate.
48 Deſcriptiones nonnullorum medicamentorum & antidotorum contra venena.
49 De Peſte.
50 Deſcriptio ſtibii præparati, & de eius vſu.
51 Antidotus Saxonica contra venenum.
52 Antidotus Nicomedis regis contra venena.
53 Medicamentum Chriſtiani III. regis Daniæ contra morbum caducum.
54 Syrupus S. Ambroſii.
55 Capitulum primum Cornelii Celſi, quemadmodum ſanos agere conueniat.
56 Concluſio.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

PRÆFATIO AD FILIOS.

CVM ab immenſo & æterno Deo, filij mei chariſſimi, poſt creationem cæli, terræ, plantarum, arborum, cunctorumq; animantium & cæterorum mundi corporum in vſum humanum conditorum, ſolus homo ad diuinæ maieſtatis imaginem ex terra ſit factus, ita vt ex anima & corpore conſtet, maxime & in primis toti humano generi in eo laborandum eſſe cenſeo, primum vt anima, poſtquam vna cum corpore deſtinatum curſum peregerit, eo, vnde digreſſa eſt, redeat. Deinde, vt corpus animæ domicilium in hoc vitæ curriculo quam diutiſſime cum ipſa ſanum ac integrum conſeruetur. Quibus vero rationibus efficiatur, vt anima emenſo decurſoq; huius vitæ ſpatio, ad beatam immortalitatem, hoc eſt, ad Deum ipſum, vnde digreſſa eſt, reuertatur, id ſacræ literæ abunde & luculenter tradunt. Quapropter o filij, vos ſedulo moneo & hortor, ſacro religionis ſtudio ardenter incumbentes, doctrinæ cæleſtis fundamenta intimis animi ſenſibus diligenter & penitus percipiatis, vt vobis ex huius vitæ quadam quaſi peregrinatione atq; hoſpitio euocatis ad perpetuum Dei & angelorum, omniumq; ſanctorum commercium concedere liceat. Quo pacto autem fragile corpus noſtrum diu incolume & ſanum conſeruetur, & caduca noſtra vita, viriumq; imbecillitas aliquantiſper ſuſtentetur, perbreuibus nonnullis præceptis, hunc in vſum ex diuerſorum medicorum libris conſcriptis, atq; in certum ordinem digeſtis docebo. Sed ne forte arrogantiæ ingenij inſimuler, ingenue fateor, me multis in locis integras medicorum ſententias tranſtuliſſe, & veſtra potiſſimum cauſſa hunc laborem colligendi ſuſcepiſſe, quod nō meminerim, hanc rem tam compendioſe ab aliis tractatam eſſe, excepto vno Cornelio Celſo, qui in primo De re medica libro præcepta longe vtiliſſima De ſanitate tuenda, mira breuitate complexus eſt. Vt autem huiuſmodi breuitatem eo commodius

modius præſtem, nuda ſaltem præcepta ætati veſtræ maxime congruentia fuſioribus interim cauſsis & rationibus phyſicis omiſsis, vobis ob oculos ponam. Nolite vos hæc aſpernari, ſed tanquam vobis a me ex paterna beneuolentia atq; affectione relicta, cupide ſuſcipite, ſtudioſeq; amplectimini. Non enim dubito, ſi ſecundum has præſcriptas obſeruationes viuendi ordinem atq; rationem inſtituetis, quin magna ad vitam commodius traducendam inde ſit ad vos redundatura vtilitas.

Quod ad me ſane attinet, fateor me ex his præceptis hanc percepiſſe vtilitatem, vt quamuis in iuuenilibus annis paterno ac fere hæreditario aſthmatis morbo obnoxius fuerim, nunc tamen ſic eo ſim liberatus, vt valetudine ſatis commoda vtar, quam Deus Opt. Maximus pro diuinæ benignitatis ſuæ arbitrio ac placito, mihi diuturnam conſeruare ac propagare clementer dignetur. Vt autem propius ad rem ipſam accedam, paucis ordine præcipuas recenſebo cauſſas deſtructionis & corruptionis corporum noſtrorum, quibus cum humana natura conflictatur. Deinde, ea quorum legitimo vſu in corporibus noſtris ſanitas retinetur exponam. Poſtea præcepta de vitæ ratione ſingulis diebus, ſeptimanis, menſibus, ſingulisq; anni temporibus ſeruanda, deq; annorum etiam climactericorum obſeruatione inſtituenda pauca ſubiiciam. In fine quædam de ſalubri victus ratione in itineribus habenda, nonnullorum item antidotorum & medicamentorum ſingularem contra venena vim habentium deſcriptiones ſubiungam.

CAVSSAE CORRVPTIONIS & deſtructionis corporum humanorum.

CAP. I.

VT igitur inſtitutum noſtrum aggrediamur, prima & præcipua cauſſa corruptionis & deſtructionis corporum noſtrorum, ſenectutis, mortis atque omnium adeo malorum, quæ in calamitoſa hac vita exiſtentes, perpetimur, eſt lapſus primorum parentum & reliquię peccati in corrupta natura noſtra hęrentis, vt teſtatur apoſtolus ad Rom. 8. Corpus morti deſtinatum eſt propter peccatum. Quemadmodum enim mors extremum eſt omnium malorum, quæ nos affligere in hac vita poſſunt: Ita mortis nomine omnes quoque ærumnas & miſerias humanæ vitæ complectimur. Huc accedunt noſtra etiam errata, quæ, dum cæca noſtra voluntas impulſu diaboli in quæuis ſcelera ruit, indies a nobis committuntur & accumulantur, quibus Deus ad iuſtam iram & indignationem prouocatus, omnis generis morbos & calamitates in nos graſſari ſinit. Secunda cauſſa morborum & deſtructionis deprauationiſque corporum noſtrorum eſt ſiniſter & maleuolus ſiderum cæleſtium influxus, temperamentorumque infelicitas. Nam vti ſingulis rebus proprietates certæ ſunt ingenitæ, quas Deus ab æterno naturalibus effectibus cooptauit: ita ſingularis quoque efficacia & vis diuinitus inſita eſt corporibus cæleſtibus, quæ Deus non tantum propterea certo ordine ac magnitudine creauit, vt annos, dies & menſes diſcernerent, ſed vt eſſent quoque nobis ſigna, ex quibus quædam

rerum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

rerum futurarum caperemus argumenta. Pendent enim inferiora ex ſuperioribus, & cognatione quadam mutua inter ſe continentur. Proinde corpora ſuperiora occultam quandam vim & virtutem in hæc inferiora infundunt, per quam humores in corporibus noſtris mutantur, augentur & diminuuntur ſecundum ſiderum poſitum & qualitatem. Et hoc quotidiana experientia, certiſſima rerum omnium magiſtra, clarius euidentiuſque docet, quam vt vlla demonſtratione egere videatur. Si quis fidem dictis adhibere noluerit, Lunam mihi conſideret, quæ in humores præcipue ſibi dominium vindicat, & aperte conuincetur. Cum igitur conſtet humores in corporibus noſtris regi ab iſtis ſuperioribus, ex malis autem corporum humoribus oriri morbos, ex morbis interitus, non immerito ſane mortis & cæterorum morborum cauſa in corpora cæleſtia aliqua ex parte refertur.

Præter hæc autem, alia ſunt duo genera cauſarum corpus noſtrum mutantium ac deſtruentium, quæ ex ſuperioribus oriuntur.

Alterum quidem eſt earum, quæ nobis ſunt congenitæ, ideoque internæ dicuntur, neceſſariæ atque ineuitabiles. Suntque numero tres: Siccitas nimirum, quæ ætatis curſu ad interitum ducit: Aſſidua ſubſtantiæ fluxio, vel materiæ in corporibus ingens varietas & mobilitas, excrementorumque abundantia. Alterum vero earum, quæ extrinſecus incidunt, & idcirco externæ dicuntur; quarum item duplex eſt ratio. Nam quædam ſunt earum, quæ non neceſſario corpus noſtrum immutant, afficiuntve. Nam etiamſi minus ipſa quoque cum accidunt, a nobis vitari poſſint, attamen ſunt huiuſmodi, vt ſimpliciter abſq. ipſis vita ſeruari noſtra queat, cuiuſmodi ſunt quæ corpus noſtrum contundunt, diuellunt, vulnerant, quod plerumque fit per externam vim, vt in

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

bellis & caſibus fortuitis: aut cum quis in aquis ſubmergitur, aut veneno necatur.

Aliæ autem ſunt, quæ corpus humanum neceſſario alterare dicuntur, quod eas etſi particulatim vitare poſſimus, in vniuerſum tamen declinare nequeamus, cum ſine iis viuere haud liceat. Hæc inquam hominis temperamentum ac conſtitutionem naturalem ſanitatemq. deſtruunt ac demoliuntur, vbi non probe, nec vt neceſſitas, ſtatuſque corporis exigit, cum idonea ac commoda menſura & qualitate adhibentur. Verſantur autem circa hæc, quibus quotidie vtimur & nutrimur, quæque noſtro corpori aſſimilantur, ſuntque particulatim conſideratæ in noſtra poteſtate atque electione poſitæ. Harum ſex ſunt genera:

I. Aër, aqua, ignis.

II. Cibus & potus, ſeu omnia ea quæ nutriendo corpori adhibemus.

III. Motus & quies, tum vniuerſi corporis, tum ſingularum eius partium.

IIII. Somnus & vigilia.

V. Excretio ſiue expulſio excrementorum & retentio, ſub quibus venæ ſectio, purgatio, vomitus, excretio vrinę, ſudor, balnea, venus & alia continentur.

VI. Animi ſymptomata, perturbationes, affectiones, ſiue accidentia, vt ſunt timor, ira, mæſtitia, gaudium & ſimilia. De quibus paulo poſt plura.

Hæc recte & opportune adminiſtrata, hominem in bona diſpoſitione & valetudine conſeruant; perperam autem vſurpata, deſtruunt. Vt enim ſanitas in mediocritate conſiſtit, ita mediocri quoq. rerum neceſſariarum vſu conſeruatur.

Generalia præcepta conſeruandæ ſanitatis.

CAP. II.

ENumeraui vobis præcipuas cauſſas, ex quibus variæ mutationes, deſtructiones, & corruptiones cor-

porum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

porum noſtrorũ oriuntur: Iam ex aduerſo referam quoq. ea, quibus ſi dextro ordine & modo vtamur, incolumitas vitæ continetur, amiſſa reſtituitur, nonnullaq. morborum genera minuuntur ac depellũtur.

Ad hanc igitur rem, primo neceſſe eſt, vt ſciatis, certoq. ſtatuatis, tametſi corpora cæleſtia arcanam quandam vim & virtutem admirabilem in rebus humanis exerceant: Deum tamen omnipotentem, vniuerſæ rerum naturæ opificem & architectum, vitæq. & mortis dominum, atq. arbitrum vnicum, propterea a gubernatione corporum inferiorum nequaquã eſſe remouendum, ſed vere eum omnibus aſtris aſtrorumq. influxibus dominari, eorundemque curſum & efficaciam, vel promouere, vel impedire; omnes item inclinationes ab aſtris ortas moderari, morboſque ſæpenumero ſecundum immenſam ſuam bonitatem auertere & in melius mutare, nonnunquam etiam ſecundum arcanum & iuſtum iudicium ſuum propter delicta noſtra exaſperare, & in peius conuertere.

Diuina enim maieſtas non eſt aſtris, quæ ipſa ad vtilitatem & conſeruationem generis humani condidit aſtricta, nec fatali quadam neceſſitate, veluti carcere clauſa tenetur, ſed liberrime agit, & vt præcipua cauſſa cæteras omnes liberrime moderatur & gubernat. Is igitur Deus æternus pater clementiſſimus Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui Regi Sedechiæ peccanti vitam quindecim annos prorogauit, aſſiduis precibus in primis eſt implorandus, vt nobis quoq. longitudinem vitæ cum incolumi & recta corporis conſtitutione & ſanitate largiri, vireſque tum corporis tum animi integras & firmas clementer conſeruare dignetur. Recte enim dicitur:

Aſtra valent aliquid, plus pia vota valent. item:
Aſtra regunt mundum, ſed regit aſtra Deus. item:
Cedunt aſtra Deo, precibus Deus ipſe piorum.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Deinde, cum propter noſtra peccata crebris & variis morborum generibus, corpora noſtra afficiantur, obnixe contendendum eſt, vt ratione regamus inclinationes & motus animorũ vagos, externiſq. membris frenum iniiciamus, nec tantum ſcelera, verumetiam occaſiones ſcelerum fugiamus & vitemus. Hãc diligentiam adhibere chariſſimi filii in regenda vita & moribus, ac in primis pietatem colere, debitamq. parentibus obedientiam & amorem prȩſtare vos decet. Quod ſi feceritis, Deus vobis viciſſim, ſicut in Decalogo promiſit, omnem felicitatem, diuturnitatẽque vitæ tribuet. Nam vt veriſſime D. Paulus inquit, 1. Tim. 4. Pietas ad omnia vtilis eſt, habens promiſſiones præſentis & futuræ vitæ. Quod aliquo modo intellexit homo Ethnicus Zoroaſter rex Bactrianorum cum dicit: Qui mentem ardentem ad opus pietatis intenderit, labile corpus ſeruabit. Et Cicero inquit: Pietatem eſſe matrem & fundamentũ omnium virtutum. Secundo, cum dictum ſit, ſtellas eſſe cauſſas effectrices deſtructionis & mutationis, variorumque morborum in corporibus noſtris, cumque obſeruatio effectuum cȩleſtium non ſit prohibita, hanc curam vobis mandatam eſſe volo, vt tam directiones annuas, quam natiuitatis veſtræ figuras, quas ego diligenter & exacte computatas ſingulis relinquo, citra tamen omnem ſuperſtitionem, examinetis, iudiciumque peritorum aſtrologorum & medicorum ſuper iis conſulatis, vt eo melius mala præuiſa euitare, bona vero ad optatum euentum perducere queatis. Verum enim eſt quod aſſerunt nonnulli, cælum eſſe fatalem picturam in cæleſti tabula. Et perpulchre aiunt Hippocrates & Galenus principes medicorum, medicam artem ſine fauore cæleſti ſæpe eſſe inanem, imo etiam ſæpe noxiam.

Prodeſt hæc obſeruatio ad tuendam bonam valetudinem & prȩcauendos morbos. Inſpecta enim naturali

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

turali inclinatione, maiori vigilãtia mores poterunt regi, & euentus, de quibus ab aſtrologis admonemur, quoſque præſcimus, leuius toleramus, prudẽtius declinamus & euitamus, vt prouide & diſcrete ſine moleſtia tranſiiſſe videantur.

Etenim libera nobis voluntas & electio eatenus relicta eſt, vt auxilio Dei mens fulta, aduerſari illecebris diaboli & carnis, inclinationes moderari, & ſi quam inſignem calamitatem aduerſumve aliquem caſum aſtra præſagiant ac denuncient, eius occaſiones effugere poſſit. Qua in re tamen honeſtatis rationem a vobis haberi volo. Nam ſi citra ignominiã periculum impendens ſubterfugere vobis minus integrum foret, ſatius eſſet honeſte cito mori, quã cum dedecore diu viuere. Proinde certo ſtatuendum eſt, rationem ſiue optimum intellectũ prædominari cælis, nec libertatem animi actionesq. noſtras ſiderum neceſſitati aſtrictas eſſe.

Hactenus in genere breuiter expoſui, qua ratione contra omnis generis mala, morbos, aliasque corporum noſtrorum deſtructiones præmunire nos queamus, quæ diligentia, ſi ardens filii Dei inuocatio ad hanc acceſſerit, feliciter euadit. Iam vt inſtitutum ordinem vrgeam, ea quæ aliquo modo in noſtra ſunt ſita induſtria, perſequar; quorũ ſi legitimus & rectus vſus adhibetur, ſanitas fouetur & conſeruatur; ſin minus, violatur & deſtruitur.

Specialia præcepta conſeruandæ ſanitatis.

CAP. III.

VT autem a definitione ordiar. Sanitas eſt conſtitutio corporis, in qua nec doloribus cruciamur, nec in vitæ actionibus impedimur. Si vero corpus ab illa conſtitutione deflexerit, ægritudo eſt. Sanitatem conſeruare (ſecundum Raſim in Almanſore) eſt in motu & quiete, cibo & potu, nec non in ſuper fluu-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

tatibus & expulſionibus menſuram debitam obſeruare, domos & loca cætera, in quibus verſamur, odoribus pro ratione temporis congruentibus, temperare, malis etiam accedentibus, antequam augmẽtum capiant, occurrere, & animales cogitationes & voluptates refrenare, conſuetudinesq. conſeruare. Cicero inquit valetudinem conſeruari cum notitia ſui corporis, tum iis rebus quæ aut prodeſſe aut obeſſe ſoleant. In quibus enim conſeruatio conſiſtit, ex iiſdem corruptio oritur: vtque conſeruatio fit per ſimile, ſic curatio per contrarium. Paulo aliter quam nos, definit ſanitatem Iſidorus, cum inquit: Eam eſſe integritatem corporis, & temperantiam naturæ ex calido & humido, in quibus cum illa cõſiſtat; ſequitur, qui plurimum calidi & humidi habent, hos maxime eſſe longæuos; qui vero contrariæ ſunt naturæ, frigidi & ſicci, hos citius ſeneſcere & mori. Nam vt ex quatuor humoribus reguntur ſani, ſic lęduntur infirmi, & cum humores vltra debitum creſcunt, ægritudines pariunt. Sic qui natura admodum craſſi ſunt, citius intereunt, quam graciles. Parum enim ſanguinis ac ſpirituum habent. Sed vt ordine de ſingulis rebus, in quarum legitimo vſu, iuſta qualitate, quantitate & tempeſtiua vſurpatione, ſanitatis conſeruatio conſiſtit, dicamus: ab aëre corpus noſtrum ambiente primum ordiamur.

De aere. CAP. IV.

AER per ſe eſt calidus & humidus, & attractio eius omnibus animantibus tam eſt neceſſaria, vt ſi cui reſpirationis viæ intercipiantur, ſtatim extinguatur. Et omnes in nobis experimur, ipſam cõſtitutionem corporis ſępe mutari ex aëris vel temperie vel intemperie. Omni igitur ſtudio prouidendum eſt, vt aër, quoad eius fieri poteſt, optimus deligatur.

Eſt autem optimus aër, qui vnicuique eſt natiuus.

Nam

Nam vniuſcuiuſque locus naturalis, vt Philoſophus inquit, ſui eſt locati conſeruatiuus. præterea temperatus,ſerenus, purus,tenuis,patens & liber, a fœtoribus immunis, nulla putredine infectus, ventisq. diſflatus,qui, cum attrahitur,ſentitur, oriente ſole cito caleſcens,eodem occidente cito frigeſcens. E contrario peſſimus ac noxius aër eſt,turbidus & nebuloſus, impurus, fœtidus, nubilus, putridus, occluſus, quem neque ventus neque ſol penetrat, nec purgat, qui non ſecus ac immobilis aqua venenoſam & malignam qualitatem ſuſcipit, qui æſtatis maxime tempore, lacuum ſtagnorumque peſtiferam auram eructantium exhalationibus corrumpitur, vel fæculentis excretionibus inficitur. Sic malitioſus aër eſt, qui ex ſterquiliniis,cloacis, & locis peſtiferis oritur, quique cor conſtringit, & anhelitum coarctat,& qui nimium eſt calidus vel frigidus. Calidus enim diſſoluit, ſitim generat, ſpiritum diminuit, digeſtionem abſcindit. Frigidus aſthmata & catarrhos gignit, vtque huiuſmodi aër impurus, qui ſpiritum vitalem vitiat, omnibus modis cauendus, ſic aër temperatus maxime eſt hauriendus. Niſi enim aſſidue bonus aër attrahatur, quo calor natiuus ventilatus temperetur, refrigereturq., ſanitas turbatur. Ex quibus etiam patet, ſatius eſſe ſub dio verſari,quam cubiculis vndiq. clauſis immorari.

Hoc autem obſeruaſſe etiam contulerit,quod frigidis temporibus aëre calido,aut igni,calidis frigido, humidis ſicco,& ſiccis humido aëre maxime vti conueniat. In diuturnis etiam morbis nonnumquam ſolum vertere prodeſt. Aëris enim & loci mutatione ſæpe ſanitas amiſſa recuperatur. Cum vero aër ſæpe a ventis & odoribus moueatur & mutetur, ventusq. nihil aliud ſit,quam aër impulſu agitatorū vaporum commotus,de vento & odoramentis pauca addenda eſſe duxi.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

De ventis & odoramentis.

Septentrionalis omnium ventorum optimus & ſaluberrimus habetur. Proximum locum ſibi vendicat orientalis, & quicunque ventus aërem modice infrigidat, ſiccat & ſerenat. Habitationes itaq. verſus orientem & ſeptentrionem ſint exſtructæ, propter aëris & venti temperiem. Nimius autem ventus obeſt, tum pulmoni tum oculorum auriumque ſenſui plurimum. Quod ad odoramenta attinet, conſtat aërem quodammodo nutrire ſpiritus, citiſſime vero odores: cor & cerebrum corroborare, reficereq. animum, quo refecto, corpus quoq. ſentit voluptatem & recreationem.

Aër item vitioſus & fœtidus per odoramenta & ſuffumigationes corrigitur ac emendatur. Intereſt autem quamplurimum, quales hauriamus odores. Talis enim & ſpiritus in nobis euadit: odores nimis calidi mihi non probantur, quia caput replent & catarrhum generant. Cum etenim temperies ipſa cerebri ſit, quaſi media inter calidam & frigidam, temperatis maxime gaudet, & contra ab aliis maxime turbatur & lęditur. Quocirca ſunt interdum miſcendi mutandiq. odores, vt ſi regnet frigus, ad calidum declinantes, & ſi dominetur calor, ad frigidum vergentes attrahantur.

Ex roſis igitur, violis, myrto, camphora natiua, ſandalis, aqua roſarum, quæ frigida ſunt, rurſus ex cinnamomo, citro, arantio, aloë, ambra, muſco, quæ calida ſunt, prout cuiq. veſtrûm conuenit, hauriantur odores; neque ſolum naribus, ſed pectori & ſtomacho admoueātur, quemadmodum etiam theriaca, Mithridatum, thus, ſuccinum, Angelica, & cætera, quæ contra venena vim habere creduntur. Non parum quoq. emolumenti ad ſpiritus veſtros recreādos attulerit, in hortis, vbi ſubinde boni odores aſpirant, inter virentes ſuauiterq. rędolentes herbas

frequen-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

frequenter verſari,floresq. & gramina anni tempori, temporisq. conſtitutioni, & corporis veſtri ſtatū conuenienter per aream proiicere, conclauiaq. conſpergere, vt foliis ſalicum, roſarum, violarum, pampinis, origani, ſerpylli, thymi, lauendulæ, myrtillis, cydoniis,pyris, pomis arantiis, granatis, aliisque huiuſmodi, eademve aqua roſacea, vel ex floribus arantiorum aut alia, & aceto irrorare. Nonnumquam vero in cubiculis veſtris fragrantes ſuffitus accendantur.

Quibus poſtremo odoramentis, fumigiis & pilis, ſeu orbiculis odoratis ego vti conſueuerim,hic ſubiiciam, vt iiſdem & vos, habita tamen temperamenti veſtri ratione,vtamini. Cùm autem non omnibus iidem congruant odores,& varia de his opuſcula extent,circa eos,pro ratione diuerſitatis temperamentorum, delectum habere vtile eſt.

Deſcriptio aquæ odoriferæ.

℞. Æquali pondere aquam roſatam cum vino albo generoſo beneque olente, aceti roſacei quartā partem,ſacchari candidi tertiam partem: diſſoluatur hoc in illis. Alii addunt parū croci. Hac aqua manus, faciem, iuncturas,oculosq lauate,dentes purgate, veſtimentaq.& cætera conſpergite,aliquando etiam hanc deglutire non inutile eſt. Vt autem ſingulorū pondus vobis conſtet,rationem componendi adſcribam. ℞. Aceti ex vino albo roſaceo vncias iiij. aquæ roſaceæ, vini optimi odoriferi albi ſing. lib. j. Croci ſcrupulum vnum.

Sacchari candidi liquoribus debite diſſoluti librā dimidiam. Croco coloretur & coletur, deturq. ad vſum.

Aqua odorata moderate calida & frigida.

℞. Sextarium aquæ roſaceæ, in qua per biduum ſteterit dimidia vncia cinnamomi, macis drachma

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

vna, radicis violarum drachmæ 2. Caryophyllorum drach. 1. ß. Muſcatæ nucis drachma 1. Poſtquam deſtillaueris, adiicies parum Croci, ad quantitatem v. granorum.

Alia aqua odorifera, mediocriter calida & frigida.

℞. Aquæ roſatæ libras 3.
Recentium fiorum lauendulæ deſtrictorum manipulos tres.
Recentium Caryophyllorum.
Cinnamomi ana ſemiunciam.
Albarum violarum radicis, drach. duas.
Macis drachmas 2.
Foliorum ſiccat. Roſar. manipulum vnum.
Gummi Benzoi, aut aſſæ dulcis drach. 2.
Styracis calamitæ drach. 2.
Muſci & ambræ ad quantitatem 2. granor.

His adde ſemiunciam aut integram vnciam vini deſtillati aut maluatici, & aquam huiuſmodi radiis ſolaribus per integrum menſis ſpatium expone.

Candelæ odoriferæ contra venena & peſtem.

℞. Ladani vncias tres.
Styracis Calamitæ drachmas x.
Aſſæ dulcis drachmas 6.
Thuris ſeſquiunciam.
Stœch. vncias duas.
Roſarum rubearum.
Caryophyllorum ana vncias tres.
Corticis Citri & ſantal. Citrini ana drachmas 2.
Granorum Iuniperi ſemiunciam.
Ambræ & Muſci ana ſextam drachmæ partem.
Carbonum tiliæ ſeſquilibram.

Hæc omnia cum gummi Tragacanth & ſtillatitio roſarum mixta liquore tepida pila terãtur & in maſſam quandam redigantur: Inde paruæ candelæ fingantur & lente ſiccentur.

Deſcrib-

Deſcriptio noduli odoriferi contra Peſtem.

℞. Styracis calamitæ.
Aſſæ dulcis ana vnciam vnam.
Ladani.
Maſtiches ana ſemiunciam.
Caryophyllorum.
Xyloaloës.
Santalorum Citrinorum ana drach. j.
Seminis nigellæ Romanæ drach. ij.

Cum modico Reſinæ terebinthinæ Venetæ. Fiat pila odorifera ſiue nodulus, qui aromatizetur moſchi, ambri, diſſolutorum ex oleo Caryophyllorum ana granis ſex.

De præſcriptis autem paulo ante Candelis odoriferis, admoneo vos, accendi illas quidem in cubiculis ad vſus commemoratos poſſe, non tamen in iis cubiculis prius eſſe verſandum plane, quam diſſipatus fumus fuerit: qui ſane capiti, oculis & pulmoni nocere haud parum poſſet ideoq. conſulo vobis, vt potius orbiculis odoriferis, in aquam roſaceam vaſculo argenteo exceptam proiectis; ipſoque vaſe ſuper candelam accenſam poſito, halitu inde emiſſo thalami aërem odore imbuatis: atque eo modo attrahatis, quo ego in meis cubiculis vti conſueui.

Accidit nonnumquam, vt plane omni odoratus ſenſu priuemur. Hoc vbi fit, gargarizandum eſt os ruta, & hyſſopo, coctis ex aceto ſcyllitico, & maſticanda eſt frequenter Zedoaria.

Ratio conficiendi paſtillos odoriferos Comitiſſæ Arnsburgenſis.

℞. 4 vnc. Roſarum albarum, iisque folia decerpe. His in mortario terreo contuſis, adde Benioin vnc 2. per ſpatium 24 horarum in aqua roſarum maceratas; quibus adiice Ambram ad pondus duorum granorum, & Moſchum, ad pondus vnius grani,

nec non Zebethi, ad partem quart. vnius grani. Atte-
re hæc ad lapidem, & deinde vna cum roſis contunde. Omnibus adde vnciam dimidiam ſacchari optimi. Atque hæc ita contrita per biduum in mortario bene obturato ſinas. Poſtea in modum maſſæ forma: atque inde effinge paſtillos aut globulos rotundos. Admiſcere autem oportet nonnihil gummi tragacanthi, in aqua roſarum macerati, ſingulosque paſtillos ponere in cochlearium gummi draconis, vt tanto firmius coaleſcant. Poſtremo, ſingulos paſtillos duobus foliis roſarum inuoluere vel includere.

Alij Paſtilli.

℞. Benzoi vnc. ij. Cinnamomi, Ligni aloës ana vnc. ß. Styracis calamitæ vnc. j. Zacchari fini vnc. viij. Moſchi gr. xvj. diſſoluti cum aqua Damaſcena; formentur cum infuſione tragacanthi ex aqua roſarum.

De aqua. CAP. V.

POST aërem, vt de aqua diſſeramus ordinis ratio exigit. Eſt autem frigida & humida, & non nutrit, ſed medicamenti ritu refrigerat & humectat: promouetque digeſtionem. Signum bonæ aquæ eſt leuitas & claritas. Bona item aqua eſt, quæ tam guſtu quam olfactu omnis eſt qualitatis expers, quæ per vices facile calorem & frigus ſuſcipit, æſtate frigidior, hieme vero calidior exiſtens, quæ deniq. hauritur ex flumine, cuius alueus eſt profundus, & non limoſus. Probantur item aquæ, quæ in vaſe æneo bene expolito, nullam relinquunt maculam, & quæ ſunt huiuſmodi, vt legumina facile & cito in his coquantur. Aqua autem leuiſſima eſt pluuialis, ſubſequitur hanc fontana, deinde fluuialis & putealis, poſtea glacialis vel niualis, ex glacie vel niue reſoluta. Vtraque harum mala eſt, vt & quæ in lacubus: peior tamen paluſtris, eo quod non moueatur, ideoq deterrima.

Atque

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Atque omnino mala eſt omnis aqua turbida craſſa, male olens, ſalſa & amara.

Aqua autem ſaluberrima eſt in ęſtate, inde in vere & autumno, in hieme peſſima eſt.

Nullius vero aquæ, ſiue bonæ ſiue malæ potio ſalubris eſt, veſtris præſertim corporibus, quæ in his regionibus aquilonaribus morbis humidioribus ſunt obnoxia. Quod ſi tamen neceſſitate compulſi aquam ex illis laudabilioribus bibere cogemini, leniter prius ac lento igne eam decoquitote. Huiuſmodi enim coctione & craſſities aquæ tollitur, & omnis eius prauitas corrigitur.

Quo pacto aqua ad abluendum corpus, manus, faciem, oculos, & aures, itemque ad balnea vti conueniat, paulo poſt dicemus, quemadmodum & de aquis odoriferis, de quibus pauca quidem præmiſimus, verum plura dicturi ſumus. Non eſt autem huius loci, neque noſtri inſtituti, qua ratione aurum, argentum, chalybs, & alia metalla in aqua extinguantur, vt propriam quandam virtutem ex illis ſuſcipiat, hic explicare. Tantum addo, homines viuaciſſimos, optimæq. temperaturæ eſſe, qui vtroque tam aquæ quam aëris elemento probe vtantur, cibisque optimis veſcantur.

De igne. CAP. VI.

IGnis eſt calidus & ſiccus, optimusque eſt, qui accenditur ex lignis ſiccis & odoriferis. E contrario prauus eſt ex lignis viridibus & graueolentibus, ſimiliter ex carbonibus factus, qui caput grauat. Vt autem ignis moderatus vapores in cubiculis diſſoluit, domeſtici malitiam aëris corrigit, frigus externum arcet, caloremque naturalem ſuſcitat: Sic nimius ignis & fumus oculos, pulmonem & caput lædunt, fluxusq & catarrhos crebros generant, humoremq. naturalem exiccant. Quocirca fugienda maximeq.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

deteſtanda eſt noſtratium Nobilium conſuetudo, qui cum in his Holſatiæ partibus magna lignorum copia ſuppetat, ignem tam copioſum & luculentum extruunt, vt ipſis fere præ nimio calore & fumo ſpiritus intercludatur: vtq. nimium ignem diſſuadeo, ſic vſum hypocauſtorum vobis omnino interdico, vtpote iis, qui valetudini ſuæ recte conſultum volunt, minime probandum.

Vtimini ergo foco moderate calido, in quo Iuniperi, myrtus, terebinthum, laurus, ſaluia, libanotis, lauendula, ligna abiegna, quercina & fagina vrantur. Vitabitis autem ligna quæ prauum & grauem fumũ caput tentantem, vel alicui parti corporis noxium emittunt, vt ſunt populi, ſambuci, bruſci, mori, & ſpinarum omnium. Satius eſt autem aliquantulum frigoris tolerare, quam tantam caloris vim ſuſtinere, vt membra ſudore guttatim cadente diffluant. Arceatur nihilominus frigus a capite, pectore, pedibus & ceruice: vt enim calor temperatus digeſtionem adiuuat, ſic nimium frigus memoriæ & reliquis membris officit. Proinde ignis, quantum arcendi frigoris & excitandi caloris innati neceſſitas exigit, adhibeatur, caueaturq ne modus in alterutro excedatur. Quod vbi fit, natura læditur. Atque hæc de igne dicta ſufficiant.

De cibo. CAP. VII.

CVM abunde ſatis pro inſtituti noſtri ratione de aëre, aqua & igne diſſertum ſit, nunc de cibo & potu agendum eſt. Cibo, quicquid ſiccioris ſubſtantiæ effluit, quotidie reſtituitur: Potione vero, quicquid humidioris. Sed ratio qualitatis, quantitatis, temporis & ordinis in primis eſt habenda. Deligendus eſt igitur cibus ſubſtantia mediocris & bonum ſuccum procreans. Nam ſi corrupto alimento corpus paſtum fuerit, in deterius labitur.

Quip-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Quippe ex boni ſucci cibis bonus ſanguis; ex mali autem ſucci cibis malus generatur. Ciborum varia ſunt genera. Quædam enim ſunt ſubtilia, quædam mediocria, quædam craſſa. Subtilia ſubtilem generant ſanguinem, vt ſunt pulli gallinacei bene nutriti, oua, optima frumenta, caro porcina recens.

Mediocrem ordinem obtinent, carnes agninæ, arietinæ, veruecinæ, vitulinæ.

Craſſa proſunt hominibus calidis & crebris laboribus corpus exercentibus, vt ſunt bubulæ carnes, vaccinæ, ſuillæ, leporinæ, ceruinæ, aliarumq; ferarum, quæ in venationibus capiuntur, & domeſticis ſalubriores eſſe cenſentur.

Vt autem in conſpectu habeatis, qui cibi facilis ſint coctionis, qui vero difficilis; breuiter ſingulos ordine recenſebo. Facilis coctionis ſunt: Vua, ficus, amygdalæ dulces, lactuca, apium, hordeum coctum, caro porcina, pulli gallinacei, perdices, turdi, oua volatilium, piſces ſaxatiles, qui in petroſis locis degunt, auiculæ, &c.

Difficilis vero concoctionis ſunt: Panis azymus, faba, lenticula, cicer, cydonia, caſtaneæ, auellanæ, oliuæ, cucumeres, caules, fungi, rapæ, caro hircina, bubula, ceruina, piſces duri & glutinoſi, aues in ſtagnis aut paludibus, aut lacuſtribus locis degentes, anates, anſeres, pulli columbini, grues, pauones, cancri. Item peculiares partes auium, guttur, hepar, ſplen, renes, ſtomachus & inteſtina, venter, caſeus tam recens quam vetus.

Lac amygdalinum cum ſaccharo menſæ familiariſſimum eſſe debet. Item lac caprinum cum ſaccharo & marathro ieiuno ſtomacho ſenibus non male conuenit. Saccharum autem per ſe eſt calidum & humidum temperate, corroborat, digerit, purgat, conuenit ſtomacho, ſed nimius eius vſus obſtruit, ſecundum Auicennam, & facile vertitur in choleram.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Vitellus oui facillime, totusque fere in ſanguinem conuertetur.

Laudatur vero ſuilla, quæ inter calidum & humidum temperata cæteras nutritione ſuperat: ſed tamen quia phlegmatica eſt, nō omnibus pariter conuenit. Magnam autem ſimilitudinem cum humana carne habet.

Caro ceruina etſi difficilis eſt concoctionis, tamen tota ipſius ſubſtantia aduerſatur venenis, excepta cauda, quæ ipſa venenoſa eſt. Ego certe carnem ceruorum iuniorum cōtra febrim valere, & alioquin ſalubrem eſſe iudico, iis præſertim, qui facile concoquunt. Cornua ceruorum tenuia & recenter enata, ſunt cibi Principum, & valent contra venenum, quemadmodum etiam os quod naſcitur in corde cerui. Ex piſcibus eligantur parui, ſaxatiles, ſquamigeri, minimeque viſcoſi, in fluminibus & puris aquis natantes: magni magna adferunt detrimeeta. Laudo lucium: Anguillas vero & tenchas minime ſalubres, ſed damnandas eſſe duco: vtque omnis pinguedo mala, & piſcium peſſima eſt. Omnes autem promiſcue carnes & piſces, quando aſſantur, acquirunt duritiem, caliditatem & ſiccitatem aliquam, & corpora magis nutriunt, maiusq. robur adferunt, quam elixæ carnes.

Panis veſter ſit triticeus, bene coctus, non plane furfuris expers, ex recenti confectus frumento, non nimis antiquus, nec maioris ætatis, quam trium aut quatuor dierum. Vſus calidi & recentis panis in comedendo officit.

Medulla vero adhuc calentis panis indita vino, ad olfactum ſi adhibeas, prodeſt, cor ipſum recreat atq. corroborat, ſpiritumq. fouet. Cruſta panis, iis quorum ventriculus abundat ſuperfluis humiditatibus, conducit. Panis autem indigeſtus naturam magis lędit quam caro, ſecundum commune dictum: Omnis

repletio mala, panis vero peſſima. Sal calidum & ſiccum, reddit ſingulis ferculis ſaporem, excitat appetitum, ſed nimius eius vſus eſt nobis noxius, quia adurit ſanguinem, lædit viſum, & ſcabiem excitat.

Lac eſt calidum & humidum, propinquum complexioni humanæ, conuenit pueris & ſenibus, non multum autem febricantibus.

Quantum ad fructus attinet ô filii, eorum vſum omni modo vobis prohibeo. Plus enim detrimenti quam boni afferunt. Ex nucibus tamen & ficubus pharmacum componitur, de quo poſtea dicam.

Laudo vuas paſſas, ſi quis mane antequam alia fercula attingat, iis veſcatur. Quibus etiam in coctione ciborum miſcendis, melioris ſaporis gratia vti licet, quemadmodum & reliquis fructibus, ſic enim viroſitatem amittunt. Quamdiu autem ſani ſoſpitesque eſtis, cibis, quos maxime appetitis, vos veſci (moderate tamen) cupio. Nam qui cũ delectatione aſſumuntur cibi, hos ventriculus auidius amplectitur, promptiuſque & expeditius concoquit; ſed ex aduerſo, eos qui diſplicent, refugit, atque auerſatur.

Quantitas cibi & potus debet eſſe tanta, vt calor innatus, in quo vita conſiſtit, neque propter penuriam alimenti reſoluatur, neque propter copiam opprimatur, extinguaturve, ſed vt poſſit vincere & ſuperare. Nam vbi ſecus fit, & vel nimis parce cibus ſubminiſtratur ſtomacho, conſumitur corpus, & debilitatur virtus; vel ſi nimius ingeritur, eſt cauſa putredinis & obſtructionum. Exceſſus autem animaduertitur, ſi anhelitus, pulſus, vrina & egeſtio mutentur. Tantum igitur cibi & potionis adhibendum, quantum ventriculus facile concoquere poſſit, vt vires reficiantur, non opprimantur. Sic enim edendũ eſt, vt eſuriamus: & ſic potandum, vt ſitiamus, ſanitatisq. ſtudium in eo conſiſtit (vt docet Hippocrates)

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

vt ſatietas ciborum fugiatur,& alacritas ad laborem præſtetur. Nec de nihilo eſt quod trito fertur prouerbio, Plures perire crapula quam gladio, vnicamq. gulam omnium prope morborum eſſe matrem, & per eam curſum vitæ ſæpe abrumpi. Famem itaque cibus, ſitim potus expectet, auiditas vtriuſq. ſuperſit, faſtidium & ſecuritas procul abſit. Vt autem non plus cibi, quam natura exigit, ingerendum: ſic viciſſim periculoſior eſt tenuior victus, quam paulo plenior. Sæpius enim accidit, vt ſi quæ copioſiore cibo collegeris, progreſſu temporis facile conſumas; & ſi quid etiam ſuperſit, repletioni abſtinentia mederi poſſit. Interim meminiſſe vos decet, omne nimium naturæ eſſe inimicum, temperantiæ vero mercedem eſſe robur & ſanitatem.

Vt in aliis rebus omnibus, ſic etiam in adminiſtratione cibi & potus ordo minime eſt turbandus. Subtiles itaque, liquidi, humidi, ac facilis coctionis cibi, ſolidis, duris, craſſioribus & tardæ coctionis cibis præmittãtur, ne forte dura liquidis exeundi meatus impediant, & corruptio fiat, ſecundum verſiculum:

Præmittas calidum frigidis, & mollia duris.

Bis in die comedite: ſed cum aliqui veſtrum nondum ad pubertatem acceſſerint ter vel quater iis de die cibum capere licet: quod idem etiam cholericis & ætate prouectioribus ſalutare fuerit.

Prandio vel cænæ certas & ſtatutas horas deſtinare vos minime volo, propter negotia tum publica, tum priuata. Nam cum, propter profectionum, venationumq. commoditatem, corpori curando ſemper vacare nequeatis, ſed tempus prandii vel cænæ interdum differri cogamini, malo vos hac in parte a Medicorum decretis aliquantulum diſcedere, vt maior neceſſitatis, quam huiuſmodi exquiſitarum præceptionum ratio habeatur. Tempus autem edendi aptiſſimum eſt abſoluta concoctione, quod fames

indicat,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

indicat, neque ingerendus alius eſt cibus, priuſquam ingeſtus plane fuerit concoctus.

In comedendo minime moram producite. ſed ſimul omnia fercula vobis apponi curate, vt quod maxime palato & ventriculo arriſerit, inde deligatis. Alimenta antequam deglutiatis, exactiſſime mandite, molaribusq. optime atterite.

Sumto cibo modice deambulate, mox vero ſedete, ſecundum verſum:

Poſt paſtum ſtabis, paſſu mollive meabis.

Cæna, cum noctium ingruit longitudo, largior & plenior prandio, dum adhuc in iuuenili ætate eſtis conſtituti, vobis congruit. Secus vero ſi catarrhis & deſtillationibus, nocturnisq. morbis laboratis. Siccus cibus alimenta mollia, potumq. pondere æquet. Inter comedendum ſæpe ac parũ bibite. Inter prandium & cænam potu abſtinere concoctionem iuuat, cholericos tamen & pueros hoc præceptum non ita arcte obſtringit.

Inter vtramq. comeſtionem ad minus ſex horarũ ſpatium interponatur, vt tempore intermedio præcipuæ coctiones perfici queant. Hieme rectius cibis actu & virtute vtimini calidis, æſtate vero frigidis. Sed nunc ad potum tranſeamus.

De potu. CAP. VIII.

Potus non minus quam cibus neceſſarius eſt, vt corpus humectet, & quod humidum e corpore diſſoluitur, reſtauret, craſſioresq. cibos ad loca remotiora depellat.

Moderata vini potio vires reficit, calorem naturalem corroborat, humores temperat, purgatque per ſudorem & vrinam, corpori alimentum exhibet, appetitum & coctricem facultatem iuuat, & animum, præſertim eorum qui temperatæ ſunt complexionis, lætum & hilarẽ reddit. Immoderata vero potio

vini omnes humani corporis ſenſus lædit, ingenii vires opprimit, animiq. vigorem eneruat, ac hebetem reddit, cerebro ac neruis plurimum officit, tremoré membrorum, ſpaſmum, apoplexiam, paralyſin & mortem repentinam adducit.

Vinum autem præ cęteris illud eligatur, quod pręditum eſt bono odore, colore, nitore & ſapore. Vinũ vetus calidum eſt in tertio gradu, recens in primo. Sed quo eſt generoſius, eo calidius; quo dulcius, eo minus validum.

Vinum defęcatum recenti, ſiue muſto, ſalubritatis palmam præripit. Hoc enim inflationes & calculos in renibus generat, ægreq. concoquitur, aluum tamen cito mouet, illudque boni ſaltem præſtat.

Inter cætera vini genera præſtans eſt vinum, quod cum Helenii herbæ radice decoctum eſt. Aſthmaticis enim ſalubre eſt, & ad concoctionem in primis conducit, purgatq. nonnihil. Ideoq hoc vini genere ego delector. Vinum etiam ſaccharo decoctum ſenibus frigidis, & debilibus conuenit, & quibus humor natiuus & calor naturalis imminuuntur. Nutrit enim & ſanguinem generat, & replet partes principales ſpiritibus.

℞. Vini optimi libras tres.

Sacchari albiſſimi libram 1. coquatur ad lentum ignem more ſyrupi, ſerua & vtere cum duabus partibus aquæ decoctæ, vt ſupra, vel aliter prout vſus poſtulabit. Hoc vinum ſiue potius ex vino ſyrupum Rabi Moſes in libro De victus ratione ſenum & conualeſcentium approbat. Probo etiam potum Hippocraticum, qui valde his frigidis in locis conducit, hiberno præſertim tempore.

Cereuiſia ſit ex bono frumento, probe cocta, ſit clara, non nimis recens, nec adeo vetus, vt ſaporem contraxerit acetoſum. Cereuiſia alit neruos, bonum efficit colorem, e ſtomacho & inteſtinis facile effluit,

tempore calido confert plurimum, ſitim ſedat, & corporibus noſtris non multo minus ſalubris eſt, quam vinum. Obtinet cereuiſia, præſertim Hamburgenſis, præter nutriendi & calefaciendi facultatem, quam ex tritico aut hordeo nanciſcitur, quandam etiam medicandi vim ex lupulo ſalictario acceptam. Quodque ſit potus ſaluberrimus incolarum in his regionibus ſeptentrionalibus, floridus color, forma elegans & integra corporis conſtitutio indicant. Nam raro noſtrates podagra vel arthritico morbo afficiuntur: Catarrho tamen vel aſthmate, vel renum morbo nonnumquam infeſtantur. Quod ſi vero quis cereuiſiam vſque ad ebrietatem ingurgitauerit, plurimum ex hac detrimenti percipiet. Nam capitis dolorem, inflationes & morbos frigidos inde gigni experietur. Ita vt peior ſit crapula, quæ a cereuiſia, quam quæ a vino oritur, his præſertim in locis, vbi phlegma & catarrhi in corporibus abundant. Alioqui grauior eſt, ex vino quam ex cereuiſia crapula. Sed cum cereuiſiarum diuerſa ac plurima ſint genera, vnumquemque naturæ ſuæ rationem habere decet, vt cereuiſia quæ maxime ſibi conueniat, vtatur.

Aquam decoctionis hordei, quæ ad refrigerandũ tam ſanis quam ægris confert plurimum, quaq. ego vti conſueui, quemadmodum conficere oportet, hoc loco ſubiiciam.

℞ Hordei libram dimidiam.
Aquæ menſuras 4.
Glycyrrhizæ ſemiunciam.
Seminis violarum drachmas ij.
Seminis petroſelini drachmas ij.
Roſarum rubearum vncias iij.
Hyſſopi,
Saluiæ, } ana ſeſquiunciam.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Ficuum,
Vuarum paſſarum } ana vncias iij.
enucleatarum, }

Hæc omnia in vaſe fictili decoquantur tamdiu, donec ad latitudinem duorum tranſuerſorum digitorum decreſcant. Vas fictile in aquam frigidam collocetur, & deinde per linteolum excoletur.

Hieme calidum, æſtate frigidum bibatur, nec vmquam ante ſumptum cibum, nec ſpatio inter prandium & cęnam interpoſito, niſi aliquis choleræ valde ſit obnoxius, vel puer, vel in teneris annis inueterato quodam more ſit aſſuefactus. Quę tamen conſuetudo mala eſt, & paulatim tractu temporis in melius mutanda.

Ex aureis argenteisq. poculis bibere, ad ſanitatem non parum emolumenti habet, quemadmodum etiam aurum vel argentum cādens in potione extinguere prodeſt. Pocula veſtra ſint operta & tecta, ne quid detrimentoſi illabatur, vel venenum a muſcis aut aliis animalculis inferatur.

Potum autem niue impoſita aut nitro reſoluto refrigerare vos nolo, atque hoc vt rem corporibus veſtris noxiā prohibeo. Nam cum potus niue aut nitro refrigeratur, violenter cogitur.

Cùm acetum etiam cum potu cognationem quādam habeat, pauca de hoc monere, ab inſtituto meo haud alienum eſſe duxi. Eſt autem frigidum in primo gradu, & ſiccum in ſecundo proportione: ſecundum eius aciditatem melancholicis obeſt, cholericis vero prodeſt. Vnde calido ſtomacho pariter & humido eius vſus permiſſus eſt. Nam appetitum excitat, concoctionem iuuat, ſiſtit & compeſcit furentē bilem, phlegmati attenuatione ſiccitateq. aduerſatur, pulmoni tamen obeſt.

Memineritis etiam omnia alimenta fulmine tacta noxia & pernicioſa eſſe. Ineſt enim illis vis peſtifera,

ex

ex qua ſpiritus venenatus in contactu diffunditur. Quare nequaquam potu conuenit vti, qui fulmine tactus degenerarit, ſiue ſit immutatus.

Labor autem cibum antecedere debet, cibus potum, vterq. ſomnum, atque in his omnibus modum ſeruare optimum eſt. Peior vero cibi, quam potionis eſt repletio: peſſima cibi & potionis coniunctim, niſi per vomitum curetur. Et hęc de potu dixiſſe ſufficiat. Iam ad motum & quietem progrediamur. Quomodo autem concoctio cibi ac potus perficiatur, ex Galeno hic ſubiiciam.

De concoctione ex Galeno.

Alimentum a ventriculo elaboratum, vbi ad hepar traxerunt venæ, ibi rurſus feruet & concoquitur, alteraturq. in ſanguinis generationem; in ebullitione autem hac ex ipſis excrementis, quod fæculentum quidem & craſſum, ſubſidet; quod vero tenue exiſtit & leue, innatat, & veluti ſpumæ quædam in ſuperficie ſanguinis fluitat. Excipit autem quod flauum & tenue eſt, veſica fellis ad hepar poſita, quod craſſum & limoſum lien, quem in ſiniſtris partibus ventris ſubdidit natura. Quod reliquum eſt, rubrum quidem illud & purum a vena caua in gibbis hepatis orta excipitur, eaq. veluti aquæductu ſanguinis pleno ad vtramq. animalis partem fertur ſuperiorem & inferiorem (nam illa per totum corpus in varios ſpiſſa ramos diſſeminatur) liquido tenuiq. & aquoſo humore, qui adhuc in hac reliquus eſt, veluti vehiculo ductum donec ad dextrum cordis ventriculum perueniat, vbi hunc renes excipiunt, & ab his veſica maior, per quam eiicitur.

De motu ſiue de exercitationibus corporis.

CAP. IX.

QVoniam magna pars conſeruandæ ſanitatis in opportuna corporis exercitatione conſiſtit, mo-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

tus quoque ratio, quo corpus valetudinis conſeruandæ gratia agitatur, diligens eſt habenda. Motus autem tamquam genus continet in ſe omnes exercitationes, & corporibus noſtris neceſſarius eſt, tam continuus, tam temperatus, tam varius motus, quam cæleſtium aêrisque, ignis & aquæ; ſeruata tamen cõcoctionis & ſomni neceſſitate, defatigatione vero & reſolutione diſtillationeque vitata.

Omnis autem exercitatio corpori leuitatem præbet, inſitum calorem auget, membrorumque duritiem efficit. Per laborem vires corporis magis accreſcunt, membraque omnia redduntur ſolidiora & robuſtiora, ſed ex contrario membra per ocium tabeſcunt.

Exercitatio acuta corpus tenuat, contraria craſſius reddit: multa corpus ſiccat, mediocris obeſum præſtat. Vernum exercitium ſit maius æſtiuo.

Varias autem exercitationum ſpecies quærite, & moderatas amate, locoque opportuno & commodo inſtituite, vt modo ruri, modo in vrbe verſemini, interdum nauigio vehamini, nonnumquam vehiculo vltro citroq. feramini, quandoq placeat venatio.

Suaui & iucunda ambulatione adhibita cibus in ventriculi fundum deſcendit, longiore & concitatiore etiam frigoris vis diſſoluitur. Vt plurimum autem in locis apricis ambulationem inſtituetis. Sub dio enim nati ſumus, cumque in locis apricis ambulamus, aër & venti nos circumdant, Sol cæterique planetæ & ſtellæ radios libere in nos proiiciunt, vis ſiderum obambulantibus nobis e directo magis incidit, nosq. aërem haurimus & attrahimus recentem, quo ſpiritus cordis egregie reficitur.

Melior itaque eſt ambulatio ſub dio cæteris paribus, quam in porticu; melior in ſole, quam in vmbra. Si caput patitur, melior in vmbra quam viridaria efficiunt, quam quæ tecta.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Mane circa montes, veſperi vero ad amœni fluminis ripas ſpatiari conuenit.

Laudo etiam frequentem aquæ nitidæ aſpectum, virides & rubros colores, hortorum nemorumque vſum, quemadmodum etiam leuem nauigationem valde probo, & varietatem in primis, facileſque occupationes & diuerſa negotia, non moleſta, aſſiduam hominum gratioſorum & felicium conſuetudinem.

Laudantur a Medicis eæ potiſſimum exercitationes, in quibus brachia exercentur, & thorax panditur, vt ſuperfluitates in pectore & pulmone diſcutiãtur, & materiæ ad inferiora trahantur.

Aſcenſus & deſcenſus cum quadam varietate etiã mouet corpus, niſi tamen id ſit, perquam imbecillũ. Equitationis exercitium quoque non eſt inſalubre. Hęc enim ſpiritus ipſos ſupra reliquum exercitiorum genus corroborat, & ſenſus purgat, ſtomachoque in primis eſt apta, & ſpinam rectam ſuſtinere poſtulat. Cum itaque his redundet commoditatibus equitatio, & nobilibus maxime conueniat, atq ad illorum expedienda negotia in primis ſit vtilis, in pace iucunda, in bello vero neceſſaria; nequaquam hanc negligite, ſed debitam operam & ſtudium in eam impendite. Quia vero ad eam exercendam naturæ veſtræ ductu ſatis inclinatos eſſe ſcio, plura de hac non dicã, ſed ſaltem hoc adiiciam, eam ſi nimia ſit, viſceribus obeſſe propter iactationem frequentem & membrorum ſuccuſſionem.

Ego venatione (quam vix quiſquam ſatis iuſtis præconiis vmquam ornare poterit) vnice delector. Venatio enim non ſolum vniuerſas corporis vires & partes ex æquo exercet, ſed etiam animum mira voluptate afficit. Facit nos ante lucem ſomno excuſſo leuari, frigoraq. & calores tolerare. Equitando totũ corpus venatoris mouetur, eoq. pacto inſitus calor

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

augetur, lacerti, brachia manusque canibus venaticis ducendis agitantur, canum ſtrepitu, clamore & latratu aurium ſenſus exacuitur, vociferatione thorax & vocalia inſtrumenta exercentur, dum feras fugientes ſummo ſtudio venator inſequitur, curſu ad quoduis opus efficiendum agilior redditur, in velocitatem celeritatemque ferarum, atque in canum incurſum, inſultumque acies oculorum intenditur; qua re viſus melior perfectiorque efficitur. Sæpenumero in venando animus, vbi ferox aliqua beſtia ſeſe obiecerit, ardore quodam incaleſcit, deinde cupiditate & honoris ſtudio captus, cæde ferarum mire afficitur, dumq. omnibus corporis aduocatis viribus, omniumque neruorum contentione certamen aggreditur conficitque tandem, laboris victor reipſa lætatur. Membra quoque & inſtrumenta reliqua venatoris, ex mutuo ipſorum attritu redduntur duriora & robuſtiora; ſpiritus vehemẽtius mouetur, muſculi & nerui validiores efficiuntur. Taceo, quæ conſilia in feris indagandis, quam diligentem in capiendis laborem, in feriendis & percutiendis ſtudium venatorium requirat, ex ipſo etiam conatu ad multa meliores & ſapientiores euadimus. Denique venatio maximam cum re bellica ſimilitudinem habere videtur. Hæc enim ſibi præficit ducem, cuius dictis omnes auſcultant atque obediunt, hoſtem excurſionibus prouocat, exploratores in ſpeculis diſponit, inſidias abdit, apertum martem ſimulat, diuortia quæ ad fugam patent, obſeruat, per ſaltus quidem & arua pedites præmittit, loca plana & aperta equitum alis præcingit, cornuum ſtrepitu progreſſus aut receptus, prædam aduentantem aut euadentem ſignificat, moueri caſtra indicat. Adeo vt omnino concludendum ſit, venationem bello ac pugnæ ſimillimam. Ex his itaque conſtat, venationem triplicem nobis præſtare vtilitatem, vnam ſanitatis; alte-

ram.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

ram, ſcientiæ rei militaris; tertiam, victus. Sed ne abſq. ratione hãc venationis diſciplinam vobis commendare videar, Xenophontem, qui fuit præſtans Imperator, bonus paterfamilias, & diligens naturæ ſuæ conſeruator, huiusque artis peritiſſimus, magnis hanc laudibus efferentem introducam, cuius ſummi viri teſtimonium maximam apud vos habiturum authoritatem ſpero. Is in ſuo De venatione libello ſic inquit: Qui ſtudio venationis dediti ſunt, magnã ex eo vtilitatem capiunt. Nam corporibus bonam valetudinem comparant, hinc vident, audiuntq. magis, ſeneſcunt minus: Hæc ad bellum præcipue inſtituit; Primo quidem, ſi vias iniquas ſub armis ambulant, minus laſſantur: nam labores ſuſtinent, quibus feras capere conſueuerunt. Deinde, poterunt humi iacentes quieſcere, ad imperatoris edictum præſto eſſe. In adeundis hoſtibus inuadere ſimul & imperata facere, cum feras ipſi hoc modo venentur. Nec vero in fronte locati deſerunt acies, quia ſunt paratiſſimi. At in hoſtium fuga vbiq illos propter locorũ peritiam recte ac tuto perſequuntur. Quod ſi exercitus ſuus infeliciter pugnauerit, in ſiluoſis, abruptis, iniquisq aliis locis ſeipſos cum cæteris non turpiter ſaluare poterunt: nam conſuetudo venandi nõnihil eos peritiores reddit. Et hi plerumq. magna commilitonum turba fugiente, victores hoſtes propter locorum difficultatem errantes, ſuo ipſi robore & audacia repugnando terga dare coëgerunt. Nam fortuna fere corporis & animi fortitudinem comitatur. Quod cum maiores noſtri cognoſcerent, hinc rem aduerſus hoſtem bene geri, ſtudium hoc iuuenum inſtituerunt. Hæc ille.

Sunt & alia exercitia, quibus ſanitas cõſeruari poteſt, vt certamen equeſtre, curſus, natationis, gladiatorum, ſagittariorum, & vſus pilæ proiectilis noſtris temporibus in his regionibus vſitatæ. Item geſtatio,

vectio, cantatio, clara lectio. Paruæ etiam pilæ ſiue ſphæræ vſus a Galeno commendatur, quod crura, brachia, ceruicem, caput, oculos, dorſum, lumbos, & omne ex æquo corpus moueat.

Nonnulli frictionem & cohibitionem anhelitus exercitationibus annumerant, quæ cum aliquem in tuenda valetudine vſum habeant, leuiter perſtringendæ veniunt.

Frictione, ſi dura eſt, corpus duratur & corroboratur: dum ſcilicet excrementa, quæ ſpatia particularum intermedia occupant, diſcutiendo membra denſantur, compactioraque & firmiora euadunt. Si mollis, mollitur; diffuſo nimirum, non autem diſcuſſo particularum humido, aut etiam nouo aliunde accerſito. Si multa, minuitur; ſi nulla, repletur. Ego diſceſſurus cubitum tibiis, brachiis, anteriori & poſteriori parti corporis, frictionem ſingulis fere diebus ſub noctem ad focum per pueros mihi miniſtrari curo. Idque ad quartam coctionem, quæ in venis perficitur, iuuandam: quæ res vtut nulla ratione ſatis approbari poſſe videatur, mihi tamen, ni fallor, ſummopere contulit. Qui matutino tempore frictiones huiuſmodi eſſe opportuniores cenſebit, is vt ſuum & ipſe ſequatur genium ſuadeo. Cohibitio ſpiritus nunc non eſt in frequenti vſu. Illud tamen monuiſſe non pigebit, retentionem ſpiritus contra ſingultus leuiores, ex frigiditate ortos, præſens eſſe remedium, vt Ariſtot. quoque 33. Sect. Problem. 1. teſtatur.

Omnis vero exercitatio lęte ſuſcipiatur. Facit hoc ad probiorem ſuſcepti operis continuationem: & eſt alioquin omnis motus, qui ſecundum naturam eſt, initio ſui tardior ac debilior, in progreſſu autem & fine celerior expeditiorque.

Exercitationes autem bene valenti ſunt ad præcautionem accommodatiſſimæ, omnes tamen con-

fecto prope duplici cōcoctione cibo, aluoq. ſubducta, id eſt, bono mane: Sic enim & alimenti coctio, & eiuſdem concocti digeſtio per corpus promouetur, & ſi quid excrementorum ibi hæſerit, expurgatur: Alioquin poſt digeſtionem quidem corpus abſumunt, & colliquant; poſt cibum autem caput grauant, coctionem perturbant, impuriſq. crudis ſuccis corpus replent vniuerſum.

Exercitatio producatur ad ſudorem vſque, quo guttatim emanante rurſus intermittatur, vel etiam continuetur, vſque ad defatigationis initium: idque ipſum modo magis, modo minus faciendũ eſt. Hieme ſit prolixior, quam æſtate. Et plus debet ſe exercere phlegmaticus, quam cholericus: vt enim animi, ita corporis quoque exercitia moderata & tempeſtiue adhibita ſint oportet: mala eſt enim nimia defatigatio atque exſolutio corporis, peior animi, vtriuſque ſimul peſſima, oppoſitis nempe hominem motibus diſtrahens, vitamq. diſperdens. Moderatis autem laboribus corpus, animus honeſtis actionibus roboratur.

Cæterum cum exercitio aliquo incalueritis, ne ſtatim vẽto aut frigido aëri vos exponite. Omnis enim ſubita mutatio eſt periculoſa, cum alias tum vero maxime, cum ab altero extremorum ad alterum fit tranſitus: quæ paulatim fit, magis eſt tuta. Ne autem hoc loco ſim longior, cum Hippocrate & Celſo concludam, ſanitatis tutelam auſpicandam eſſe a labore, quem excipiant cibus & potio, deinde ſomnus, mox venus. Sed labor, cibus, potus, ſomnus, & venus, omnia ſint mediocria.

De quiete & otio. CAP. X.

QVemadmodum exercitationis vſus legitimo, debitoque tempore adminiſtratus ad ſanitatem conſeruandam plurimum momenti habet: ita quies

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

immodica & perpetua non ſolum corporis, ſed & a-nimi vigorem obtundit. Nam vt per exercitium ca-lor innatus ſuſcitatur, adeoque ciborum concoctio, digeſtioque eorundem promouetur, ita per otium accidunt contraria. Otium igitur immodicum, tam-quam ipſiſſimam peſtem vos fugere volo: nam, vt Poëta inquit, *Varia ſemper dant otia mentem.* Naturę ta-men expedit, vt corpus labore defatigatum requie-ſcat, præſentiſſimumque laſſitudinis remedium, & exercitationis condimentum eſt quies, vt Poëta in-quit,

Otia corpus alunt, animus quoq; paſcitur illis;
Immodicus contra carpit vtrumq; labor.

Hunc igitur ſcopum vitæ vobis, filii mei cariſſimi, in primis præfixum eſſe volo, eam præcipue ob cau-ſam vos in hãc lucem editos eſſe, vt Deo immortali, patriç, propinquisq inſeruiatis, non vt edatis, bibatis, dormiatis, otioq diffluatis. Edimus enim & bibimus vt viuamus, non viuimus vt edamus & bibamus, vi-tamq. in otio absq. honeſto labore traducamus. Et hæc de quiete & otio dixiſſe ſufficiat.

De ſomno. CAP. XI.

POſteaquam de motu & quiete dixi, reſtat vt de ſomno & vigilia breuiter verba faciam. Eſt autem ſomnus vt Hippocrates libro de inſomniis ait, quid quaſi receſſus animi in ſeipſum. Item animalium fa-cultatum requies, vinculũ ſiue vacatio ſenſuum ex-teriorum, & motus localis ab vtili quadam humidi-tate, vt putant, cerebrum madefaciente, inclinatio-nemq ad ſomnum inducente, proueniens. Somnus autem vires roborat omnes, corpus reficit, conco-ctionem confirmat & perficit, ægritudinem obliuio-ne debet, laſſitudinem leuat, mentis inſaniam corri-git. Præterea internas corporis partes humectat, vi-ſceribus vt functionibus ſuis obeundis ſufficiãt, & ad

omnia

omnia naturæ opera plurimum confert. Interdiu vigilare, noctu vero dormire oportet: nocturnus enim ſomnus maxime ſecundum naturam exiſtit. Hæc interualla motuum atque hunc ordinem Deus ab initio in natura ſanxit.

Somno tamen non nimis indulgendum eſt, pomeridiano vero neque etiam parum: nam is vt valetudinis hoſtis capitalis (niſi tamē vbi quis nocturnis laboribus aut vigiliis a ſopore præpeditus fuerit) eſt fugiendus. Et ſane qui ita ſunt ſomno dediti, vt magnam diei partem ſtertant, & cum gliribus certent, raro ad iuſtam perueniunt ſenectutē. Etenim ii magnam impuriorum excrementorum copiam non ſolum ex cerebro, verumetiam aliis corporis partibus accumulare ſolent. Alios conſuetudo ſubleuat, ſed aſſueſcere iis, quæ præter leges naturæ fiunt, conſultum vobis non eſt.

Vt autem nimius & immodicus ſomnus noxius eſt, ſic moderatus proderit vobis in primis, cum ad decrepitam ſenectutem fueritis progreſſi, ad humectandam ſiccitatem. Duabus horis a cæna vigilate, priuſquam vos quieti mandetis. Lucubrationes nocturnas fugite. Somnus veſter ſpatio 7. aut ad ſummum 9. horarum circumſcribatur, idque hac conditione. Si concoctio alimentorum probe & perfecte fuerit abſoluta, quod vel ex vrinæ flauitie, vel corporis alacritate, & membrorum vigore cognoſcitur. Item; quando nec ventris dolor, nec ructus, nec oſcitatio adeſt. Nonnumquam etiam nocturna vigilia aut crapula diurna prolixiorem ſomnū exigit. Eo magis ſi vos peſte aut veneno infici contigerit, per initia præſertim mali cauendum erit, ne per nimium ſomnum venenum ad intima precordia illapſum vos extinguat: Virium tamen ſemper habenda ratio fuerit.

Quod ſi noctu vigiliis detenti, ex vno latere vos in

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

alterum voluitis &verſatis, vigilesq. permanetis, alia poſt aliam imaginatione accedente, ac ſomnum intercipiente; non inutile fuerit ſurgere, lenteq. paululum inambulare, & poſtea cubitum redire.

Cubiculum ſit amplum, verſum ad Septentrionē vel Orientem, non ita multis diſtinctum feneſtris, quæ tamen, vbi nulla lues aërem infecerit, de die aperiantur, nocte autem claudantur. In cubiculo interdum accendatur focus, vt aër flamma purgetur: nonnumquam ſuaues ſuffitus & ſuffumigia excitentur, quibus cerebrum alteretur; omni tamen fumo, priuſquam ingrediamini, diſſipato.

Nocturno tempore candela ex puriore cera confecta accendatur: fumus enim ex cæteris candelis magis nocet.

Lectus ſit mollis, & vndiquaque viridi cortina ſeptus. Culcitram præſtat ex goſſypio aut ſerico crudo, vel etiam cocto, quam ex plumis eſſe repletam.

Tegetem nō decet eſſe nimis calidam, neq nimis frigidam, ſed pro qualitate aëris, ita temperatam, vt concoctionem adiuuare queat. Ideo ſecundum anni tempora mandata eſt.

Cloacæ quam longiſſime a cubiculis dormitoriis ſint remotę, & matula ſit operculo tecta, ne cum prope lectum collocatur, fœtor inde exhalans lædat cerebrum.

Primum decubitum in dextro latere auſpicandum eſſe, annotarunt Medici, ſecundum vero in ſiniſtro, atque in hoc ſomnum eſſe perficiendum capite alte ſuper puluinar eleuato, coopertoque tenui linea cucupha, in cuius ſummitate ſit foramen, per quod vapores exhalare queant. Dormiendum alii haud aperto ore dicunt, quod tamen patri meo fuit familiare, & a me hactenus quoque ſeruatur; ideoque vobis eum minime incommodum fore reor: Aperto enim ore dormientibus aqua ſiue humiditas aliqua

ex

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

ex ore deſcendit, quod mihi ſæpe ſolet accidere. Supinus decubitus corporibus eſt noxius & plane fugiendus.

Vt autem ſciatis, qua animi ſecuritate ſomnum inire vos velim, patris mei exemplum vobis hoc loco ob oculos ponam. Is enim ſolitus fuit dicere, ſe cum cubitum contenderet, veſteſque exueret, omnia ſimul negotia ac cogitationes, tam de rebus publicis, quam priuatis, ſimul deponere & exuere, vt eo melius ſomno vacare poſſet; ſummo autem mane ſe vna cum veſtibus negotia & cogitationes pridianas reaſſumere. Quam conſuetudinem vobis etiam imitandam, memorique mente ſeruandam eſſe duco.

Iam ſubiiciam vnum atque alterum medicamentum, quo ſomnus allici queat.

℞. Oleum roſaceum, vel paululum Camphoræ natiuæ; miſce cum lacte mulieris, a qua femella lactatur, caputque ſummum irriga.

A L I V D.

℞. Olei nymphææ.
Olei violarum.
Vnguenti popul. ana ſemunciam.
Opii gr. tria.
Croci triti gr. quatuor. Fiat vnguentum, quo tempora & nares illinantur.

A L I V D.

℞. Olei roſacei vnciam vnam.
Aceti drachmas tres. Agitentur cum albumine oui, & temporibus applica.

Non alienum fuerit hoc loco paucula quædam de inſomniis, quæ cognationem quandam cum ſomno habent, addere. Illa enim corporis affectũ declarant, & ſunt ſimulachra præcedentium, vel notæ rerum conſequentium ſane non prorſus fortuitæ: nam rationi conſentaneum eſt, certis temperamentis fami-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

liaria eſſe quædam ſomnia mantica & vera, nosque ea quæ ad amicos pertinent, tacito quodam mentis præſagio perſpicere ac præuidere. Idque eam ob cauſam, quod amici quamuis locorum interuallis diſiuncti, mutuam de rebus ſuis ſuſcipiant curam atque cogitationem.

Mihi ſane vſitatum eſt in ſomnis meos & amicorum caſus & euentus præuidere. Quemadmodum memini me multa vera habuiſſe ſomnia, præſertim in aurora, quæ mihi præterita in mentem reuocabant, de futuris admonebant, tam de meis priuatis & domeſticis, quam amicorum rebus, quibus quæ mihi, vobis, cæterisque amicis & cognatis eſſent euentura, tacita quadam adumbratione indicabãtur. Sæpe etiam de ſucceſſu inſtitutæ venationis vera ſomnia habui.

Patri meo verum ſomnium ea nocte quæ extremum ipſiq. fatalem diem proxime præcedebat, obiectum eſt: nam in ſomno oblata eſt ipſi horrenda mortis ſpecies, cum qua acriter & grauiter dimicare ſibi viſus eſt, adeo vt omnibus viribus totiusq. corporis niſu ac conatu aliquid amoliri, ac auerſari exiſtimaret, cum alioqui præ languore membra mouere non valeret. Quod conſpiciẽs Paulus Rantzouius, patruus veſter, qui forte vigilans ipſi præſto erat, rogauit patrem, quidnam ſic conaretur depellere. Cui reſpondit, ſibi in ſomnis mortis ſpeciem eſſe obiectam, cum qua grauem ſuſtinere luctam coactus fuiſſet, verum ſe tamdem victum ſuccubuiſſe. Quod verum fuiſſe ſomnium inſequens dies teſtatus eſt, quo placide exſpirans vitam cum morte commutauit, & ex hac lachrymarum valle ad æternæ beatitudinis gaudia conceſſit.

Habui & ego aliquando verum ſomnium de bello Suecico & Danico, & illud in primis de Daniele Rãtzouio, qui in oppugnatione arcis VValpurgæ globo

ictus

ictus periit. Veriſimile eſt, ea quæ per ſomnium irrumpunt, ſimulachra eſſe noſtrarum actionum: videtur namque anima (vt ait Hipp lib. De inſomn.) in ſomno profundum corporis ingreſſa, externis ſenſibus poſthabitis, corporis affectum ſentire, & omniũ quæ concupiſcit, tamquam iam præſentium imaginationem arripere. Nec dubium eſt, quin animus curis, cogitationibusq. vacuus, ac ſeipſum contemplans melius præuideat.

Quoniam autem antea dictum eſt, inſomnia eſſe notas rerum futurarum, iam obſeruabitis has breues prệterea inſomniorum ſignificationes, nempe, quod ignis obiectus oculis in ſomnis flauam bilem deſignet; fumus aut caligo, aram bilem; pluuia, frigidi humoris abundantiam; nix & glacies frigidam pituitam. Porro res odoriferæ bonorum humorum ſunt teſtes. Nunc ad reliqua pergemus.

De vigilia. CAP. XII.

ETSI ſomnus & vigilia plurimum ad tuendam corporis ſanitatem conferant, tamen vtrumque, ſi modus in his excedatur, eſt noxium & malum: vehemens enim vigilia exſiccat, ſpiritum reſoluit, concoctionem impedit, & tum cibi tum potionis cruditatem efficit. Vigilandum eſt itaque de die, dormiendum autem noctu, ita vt vigiliis tranquillitas etiam interponatur, vnaque cum ſole oriente ſurgendum (quod tamen in æſtate, cum longiſſimi ſunt dies, haud ita exacte præſtari poteſt) quia tum mouetur ſanguis, omneſque creaturæ vires ſuas de integro inſtaurant.

Poſtquam autem ſurrexeritis, in primis frigus matutinum, tamquam corporibus veſtris noxium, vitate: deinde excrementa alui & veſicæ euacuate: vt fuſius deinceps monebimus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Et dormire bonum & vigilare, ſed vtraq; quamuis
Optima ſi fuerint, immoderata nocent.

De excretione in genere

CAP. XIII.

TRactaturus de excretione & retentione, non tam operam dabo, vt omnia & ſingula redundantiæ genera & differentias ſigillatim referam, quã vt pauca & neceſſaria, ac ad incolumitatem corporũ veſtrorum vtilia ſuccincte expediam.

Lubricus & laxus aluus ſanitati plurima commoda præſtat: quæ enim purgationes ſponte ac naturæ beneficio accidunt, ſunt ſaluberrimæ. Excrementorum autem ſunt optima, quæ nec nimis dura, nec nimis fluida, nec colliquationem aut putredinem præ ſe ferunt: ſed ad modum mellis coniuncta, quæ ſunt conuenientis fœtoris, & ſine punctione, cum voluptate & facilitate exeunt. Siccitas enim calorem igneum & laborem corporum, reſolutionem humiditatis, & ſicca nutrimenta ſignificat. Humiditas vero nimia oppilationem & malitiam digeſtionis, atq; inteſtinorum debilitatem deſignat Bis igitur in die deiiciatur aluus, mane cum e lecto ſurgitis, & veſperi cum cubitum diſceditis. Nec crepitus ventris, ſi ſoli eſtis, retineatur. Vrina vero quotieſcumq. opus fuerit, reddatur; eſt enim eius retentio non naturalis. Sordes pulmonis & cerebri eiiciantur. Particularium quoque membrorum excrementa, vt aurium, narium, palatique mature euacuentur. Nunc ordine ſingula breuiter recenſebo, per quæ excrementa corporis excernuntur: ac primum de venæ ſectione dicam.

De ſectione venæ. CAP. XIV.

SAnguinis vſus eſt in corpore humano vt nutriat, vtque ex eo omnes corporis particulæ alantur.

Cum autem vena ſecatur, vna cum ſanguine copioſo, vitalis excernitur ſpiritus, & ſic virtus naturalis diſſoluitur. Recte enim Galenus inquit, quod incontinentes, ebrii, ac gulæ dediti, neque purgatione, neq. ſanguinis miſſione magnopere iuuentur. Cum itaque vos crebris & vehementioribus vtamini exercitiis, nec ad amuſſim, ita vt optima conſeruandæ valetudinis ratio exigit, vitam inſtituatis, neque ſemper eam quam pręſtare deceret præſtetis temperantiam; non poſſum non vos ſummopere dehortari, vt ne per venæ ſectionem, tempore præſertim intenſi frigoris vel æſtus corpora veſtra crebro euacuetis, ne poſtea in viuidioris ſanguinis emiſſi locum aqua humida ſuccedat. Quod ſi tamen morbus aliquis ex ſanguinis copia & vbertate vel aduſtione ortus, eius emittendi neceſſitatem vobis attulerit, hæc lex frãgenda erit, & eo caſu ſecundum periti Medici conſilium, ſanguinem per venæ ſectionem educere poteritis. Si autem emiſſus ſanguis fuerit rubeus & aqua candida ſuperfluat, ſignificat ſanitatem corporis. Si ſanguis ſpumoſus, male habet circa pectus; ſi viridis, circa cor.

De Cucurbitulis. CAP. XV.

AT ſi quis veſtrum plene ſanguine abundat, ita vt euacuatione omnino egeat, is cucurbitulis cum ſcarificatione vtatur: Cuicumque enim particulæ corporis affixæ fuerint, huius ſanguinem eliciunt, exugunt & euacuant. Hæc appoſitio cucurbitularum non eſt tam periculoſa, quam ſi venę ſectio tentetur. Cum enim vena ferro tangitur, multa ſæpe & periculoſa comitantur ſectionem accidentia, nonnumquam totius brachii conuulſio vel reſolutio, & alia eius generis incommoda. Eius rei exemplum eſt, quod Medici nonnulli & Aſtrologi certo affirmant: Si quis tempore natiuitatis ſuæ ☊ in quopiam ſi-

gno habuerit,&eodem ſigno aſcendente,eodemque gradu poſtea venam ſecuerit, præſens mortis periculum ſibi accerſit.

De Hirudinibus. CAP. XVI.

PER hirudines etiam,ſiue ſanguiſugas, quæ cucurbitarum vicem explere poſſunt ,minui & educi olim ſanguis ſolebat,ſed iam harum vſus exoleuit. Amita tamen mea quondam Abbatiſſa cœnobii Itzehohenſis,quæ octogenaria deceſſit,ſingulis annis hirudines loco cucurbitarum applicare membris, etiam in decrepita ſenectute ſolebat. Erat enim corpulenta & ſucci plena. Rationem quam in his eligendis & admouendis habuit,breuiter exponam. Vſa eſt hac ratione minuendi ſanguinis potiſſimum inter feſtũ Pentecoſtes & D. Iohannis diem,aut circa diem Bartholomæi, & vnicuique pedi quatuor, brachiis vero ſingulis duas hirudines appoſuit. Nonnumquam etiam quaſdam inter vtramque ſcapulam collocauit, vt ſanguinem a capite educerent.

Circa meridiem autem hirudines ſunt capiendæ, & propter virulentiam ante horam ſextam veſpertinam,nonſunt admouendæ,quæ adhibitæ ſanguine effluente,trahere non deſinant,donec ipſæ ſua ſponte decidant. Quibuſdam vero quæ ſua ſponte haud cadunt, aliquantulum ſalis capiti aſpergendum eſt, ita mox delabentur. Ea autem pars,vnde ſanguinem extraxerunt, iniecto linteolo vel ſpongia fouenda eſt. Nam nonnunquam e foraminibus cutis cruentæ lachrymæ effluere ſolent. Hirudines decidentes in peluim iniicere & necare,poſteaque vna cum ſanguine extracto terra obruere oportet, ne in aquam reuerti queant. Sunt autem capiendæ tempore æſtiuali,ſole radios ſuos fortiter exerente,ex piſcinis aut fluuiis graminoſis. Hæc enim ſunt leues, planæ & nigræ, mediocris magnitudinis. Quædam vero

hirudi-

hirudines paruæ ſunt, quæ dicuntur paluſtres *Mohriglen*, quarum ad hanc rem nullus eſt vſus. Quædam habent acutum dorſum, dicunturque equinæ; quæ itidem fugiendæ ſunt: nam ſunt venenoſæ. Et hæc de ſanguinis miſſione, adpoſitione cucurbitularum & hirudinum monuiſſe ſatis eſt. Reſtat vt reliqua etiam excretionis genera perſequamur.

De purgationibus & clyſteribus.

CAP. XVII.

PVrgationes vt interdum ſunt neceſſariæ, ſic frequentes periculum afferunt. Ii qui exquiſitis vtuntur purgationibus, cito ſeneſcunt. Nulla enim purgatio abſq. admixtione veneni miniſtrari poteſt. Et ſi fuerit vehementior, comitatur hanc repentina deiectio, quæ ſtomachum & cor debilitat, ſpiritus multos exhaurit, confundit humores, ita vt qui hanc crebro adhibent, penitus contabeſcant. Et merito hac in parte dictũ Hippocratis laudatur, qui inquit: Qui corpore bene ſe habent, hos purgare periculoſum eſt. Quapropter ô filii, omnium purgationum, & præcipue vehementium vſum vobis omnino interdico. Si quis bonam diætam in vita adhibet, purgationibus non eget. Cereuiſia Hamburgenſis vim purgandi, aluumque emolliendi ſatis euidentem obtinet. Liquidiores quoq. epulæ in principio ſumptæ aluum mouent. Vinum item Nectarites ſiue Inulatum eandem virtutem præſtat. Folia quoque Senæ in cereuiſia vel aqua pura, cum prunis damaſcenis decocta aluum ſoluunt. Sed ſubiiciam medicamenta quædam aluum emollientia & lenientia, quæ, ſi neceſſitas ita feret, adhibere poteritis.

Suppoſitorium quo pueri etiam tuto poſſunt vti.

Sume recẽtem oui toſti vitellum, quem ſale conſperſum, cultroque vna cum ſale in tenuiſſimas con-

ciſum particulas commiſce. Huius partem aliquam magnitudine auellanæ linteolo tenui inſere, filoque longiore conſtringe, id quod propter commoditatem extractionis minime præcidas. Poſtea in oleum feruens iniice, ex quo rurſus exemtum mox in loca ſecretiora, dum calet, inſere.

A L I V D.

Conſice ex melle aut ſale, aut ouis & farina, aut ex lardo fumo indurato balanum, aut etiam ex ſtercore muris; vel decoque hordeum in aqua calida, & ius illud cum ſaccharo bibe.

Glandes quibus pater meus tempore morbi vti conſueuerat.

℞. Mel decoctum ad ſpiſſitudinem, miſce cum farina triticea. Poſtea mitte in menſam, & addito recenti butyro, non ſalito in teretem longamque formam finge Deinde immitte in oleum, ex quo rurſus exemtum loco ſecretiori inſere.

Clyſter.

℞. Radicum cichorii, liquiritiæ ana vnc. dimid.
Intubi ſatiui drach. ij.
Herbarum cichoreæ, maluæ,
Biſmaluæ, ana manip. vnum & dimidium.
Mercurialis manipulum vnum.
Sem. cichorii, fœnicul. ana drach. j.
Fœnigræci, lini, ana drachmas ij.
Florum Camomillæ tertiam manipuli partem.
Fiat decoctio pro enemate.
℞ colaturæ vncias x i.
Quibus adde oleorum violarum vncias ij.
Camomillæ vnciam vnam.
Mellis roſati colati vnciam dimidiam.
Sacchari rub. vnciam dimidiam.
Electuarii lenitiui, caſſiæ pro clyſterib⁹, ana drach. vi.
Miſce, fiat enema.

Purga-

Purgatio ſuauis & vtilis omni ætati, ſexui & morbo

℞. Foliorum ſenæ expurgatorum vnc. I.
Cinnamomi, Zinzib. ana drach. ß.
Sacchari candi vnc ß.
Sacchari drach. vI.

Bulliant in ſeri lactis caprini lib. ij. per 4. horę partem, deinceps macerentur per noctem, ex iure hoc potui detur ab vnc. I. vnc. v. mane & per vnam horam ante cœnam, quoad recte laxetur aluus.

Aliud Medicamentum purgatiuum cuiuſdam Medici Friderici Regis Daniæ, quo Rex ipſe & multi nobiles vti conſueuerunt.

℞. Foliorum ſenæ Alexandr. recentium abiectis ſtipitibus vnc. j.
Rhabarbari optimi drach. ij.
Agarici electi drach. iij.
Cinnamomi electi vnciam vnam ſemis.

Infundantur per horas XII. ſecundum artem in ſextariis duobus tepentis vini Rhenenſis optimi. Deinde colentur per ſaccum laneum (quem manicam Hippocratis vocant) ſexies aut ſepties, & dulcorentur lib. ſemis ſacchari optimi in modum nectaris. Vt autem compoſitio huius medicamenti tanto melius intelligatur, breuem declarationem adiiciemus.

Sumantur & eligantur folia Senæ minutiſſima ac viridiſſima, Rhabarbarum non contundatur, ſed acuto cultro in tenuiſſimas particulas conſcindatur, Agaricum eligatur albiſſimum, nullis flauis aut nigris maculis interſperſum, idq. ad tyrocneſten atteratur: Cinnamomum vero tundatur.

Hæc omnia miſceantur in duobus ſextariis vini Rhenenſis, ac ſuper calidos cineres, vel ad fornacem ponantur per ſpatium XII. horarum. Deinde colentur per laneum ſaccũ ſepties, & poſtea addatur lib. ß.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Sacchari optimi contuſi, & bene miſceatur. Quotieſcumq. igitur quis ſe purgare voluerit, ſumet vel exhauriet dimidium ſextarium huius potionis. Reliquum in vaſe teſtaceo bene obturato ad vſum ſeruabit. Alius quidam Medicus hoc medicamentum in ſyrupum laxatiuum durabiliorem mihi commutauit hoc modo, quem & vobis vtiliorem iudico.

℞. Foliorum Senæ Alexandr. recentium abiectis ſtipitibus vncias ij.
Rhabarbari optimi drachmas iiij.
Cinnamomi electiſſimi vnc. iij.
Agarici albiſſimi leuiſſimi vnc. j.
Cubebar. ſelectarum drach. j.
Seminum fœniculi,
Aniſi, vtriuſque drach. ij.
Spicæ Nardi ſcrupulum vnum.
Zinziberis drach. dimid.
Vini Rhenenſis optimi lib. 7.

Ferueant omnia lege artis in duplici vaſe per horas 6. Deinde permaneant in infuſione per horas 12. Poſtea fiat fortis expreſſio, & colentur per ſaccum mundum ſexies aut ſepties. Tandem adde ſacchari puri & albiſſimi diſſoluti lib. 1. ß. & fiat in modum nectaris, atque detur in vſum.

Doſis poteſt eſſe pro adultis ad vnc. quatuor; pro infantibus ad vncias duas. Vna autem vncia huius ſyrupi ſumitur duobus cochlearibus mediocris magnitudinis. Nam in qualibet libra ſunt 4. drachmæ laxatiuorum. Parum igitur præſtabunt vnciæ quatuor pro vna doſi.

Aliud medicamentum purgatiuum.

℞ Electuarii roſati drach. iij.
Diaprunis laxatiui.
Diaphœniconis ana drach. ij.
Sacchari albiſſimi drach. VIII.
Miſceantur & fiat bolus.

Alia

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Alia Purgatio.

℞. Mannæ Calab. opt. drach. ſex.
Rhabarb. electiſſimi ſcrupulos duos.
Spec. hieræ pic. ſimpl. ſcrup. dimid.
Aquæ Endiuiæ vncias quatuor.
Syrup. de Bugloſſ. vnciam dimidiam.
Miſce diligenter.

Nonnulli etiam iniectione clyſterium vtuntur, quæ interdum viciis inteſtinorum medentur, quibus purgatio per aſſumpta ſuccurrere non poteſt. Horũ deſcriptiones ex Medicis ſunt petendæ; duas tamen iam præmiſi. Hoc vero obſeruandum in purgationibus, quod medicamen purgans ſiue apponatur corpori ſiue bibatur, tepidum eſſe conueniat; aſtringẽs vero & repellens, frigidum; digerens vero paulo calidius purgante.

De Vomitu. CAP. XVIII.

FRequens vomitus ſanitatis indicium eſt. Eſt autem vomitus materiæ contentæ in ſtomacho per ſuperiora expulſio, & omnium purgationum ſaluberrima cenſetur. Noxios humores ex ipſis fontibus hęc elicit atq. expellit, omnemq. in ventriculi capacitate, eiuſque tunicis hærentem illuuiem expurgat. Quamquam autem primum ab inferioribus reuellit, conſecutione tamen caput; reliquumq. corpus leuat. Et ea quæ purgatio non eluit, extirpat vomitio. Si quis gulę indulſit, hæc maximè noxæ medetur. In æſtate totũ corpus purgat, in hieme phlegma & ſtomachum. Singulis itaq menſibus bis vomendũ, idq; duobus continuis diebus. Nam quod prima vice relictũ, id altera eiicitur. Tradit cũ Diodoro Herodotus, Ægyptios & Chaldæos, quouis mẽſe triduo ſe vomitu purgare, & clyſteribus inteſtina eluere, ſanitatis conſeruandę ergô. Arbitrãtur enim omnes corporis languores ex cibis & aëris mutatione oriri. Quod ſi

quis nauſeam habet, & tamen vomere non poſſit, obſeruet vomitum excitari infuſione aquæ calidæ, ſalis & butyri, vel immiſſione digiti in os. Quia retentio cibi corrupti in ventre eſt valida corporis deſtructio. Ad ciendum facilius vomitum facit ſyrup. acetoſus vel oxymel, ſi aliquo ante vomitionem tempore accipiantur; tum ciendus vomitus tepente aqua, cui ſit admixta particula butyri, vel decocto paulo inferius deſcribendo. Ego quoties conuiuiis amicorum intereſſe, ventriculumque vino, cereuiſia, & variis obſoniorum generibus plus æquo diſtendere cogor, aliquanto liberius genio indulgeo, vt eo facilius per vomitum hæc eiicere poſſim. Deinde inſertione digiti in os vomitum prouoco.

Moueatur autem vomitus in locis calidis, vultus, facies, os, oculi, fauces, denteſque abluantur aqua cuius ſupra facta eſt mentio, quæ videlicet ęquales partes vini, aceti & aquæ roſarum continet. Siniſter pollex cauo manus inſeratur. Sequuntur iam quædam, quibus mouendi ſtomachi vis ineſt. Poterit hoc pacto non inutile vomitorium parari. ℞. Seminum anethi, atriplicis, raphani, ana drachmas iij. aquæ fontanæ libram vnam & dimidiam. Decoquantur omnia ſimul, vſque dum maneat libra vna, poſtea coletur. Tepidum exhibeatur. Si vero poſt dimidiam horam non eiicitur, tunc digitus aut penna oleo tincta in fauces demittatur, & ſtatim ſequetur vomitus. Vomitum ſine magna moleſtia prouocat potio dimidiati ſcyphi vini albi, in quo maceratus ſit cortex medianus iuglandis iuxta radicem, ſumendo huius corticis minutim inciſi drachmas duas vel tres, & macerandæ per totam noctem. Bibatur mane poſt cibum, aut paulo ante cibum. Vomitus autem, qui iteratur frequentius quam bis in menſe, eſt noxius. Sed qui fit in die critico cum alleuatione, eſt bonus. In febribus vero peſtilentialibus ſemper malus. Im-

modi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

modicus autem vomitus, qui vires corporis plane proſternit, hoc modo reſtringatur: Vomens lauetur & fricetur, ac extremæ corporis partes vinculis violenter cohibeantur, pedibus vero aquæ calidæ immiſſis odoramenta frigida adhibeantur.. Quod ſi vomens cibum denuo eiecerit, cucurbita ori ventriculi applicetur.

De vrina excretione. CAP. XIX.

CVM vrina merito inter euacuationis ſpecies referatur, pauca de hac quoque monere decreuimus. Eſt enim vrina ſeroſior pars ſanguinis a renibus attracta.

Præſtat autem vrinam non ſupprimere, ſed emittere, quandocunque natura exigit, ita vt etiam vel non ſtimulante natura excretionis conatus ſit adhibendus. Si enim excretio vrinæ, vltra quam par eſt, protrahitur, renum ac veſicæ calculi inde procreantur, aliiq. dolores ſequuntur. Ipſa enim veſica extenditur, atque vrina ſupprimitur; & ſic concoctrix facultas propter tenſionem læditur.

Vrinarum inſpectio atque cognitio non plane damnanda eſt, propterea pauca ſubiiciam.

Optima vrina eſt in ſubſtantia mediocris ac quantitati potionis, quæ aſſumpta eſt, proportione reſpõdet: matulæ non adhærens, colore ſubrufa & ſubflaua, auroque non puro ſimilis, pro ratione tamen ætatis, ſexus, temporis, ſedimento albo leui & æquali, ſine pilis, bullis, tuberculis & aliis malignis contentis. Alba vrina cruditatis nuncia eſt, & concoctricis facultatis debilitatem ſignificat. Rubea calorem indicat. Nigra eſt mala. Viridis mortem plerumq. deſignat. Bulla & integra corona grauedinem, doloremque capitis ſignificat.

Sanorum vrina eſt clara permanetque ſicut emiſſa eſt, in qua nulla aut valde exigua hypoſtaſis cõſpi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

citur, vt in aqua roſacea. Aliquando clara emittitur, & poſtea ſubſidit, ſignificatque imperfectam concoctionem. Quæ autem craſſa excreta eſt, taliſque perſiſtit, hominem non ſanum, ſed ægrotum deſignat. Nonnunquam vrina repente turbida euadit, hoc ſanis poſt exercitationem, ægrotantibus poſt morbos euenit. Ego cum indulgeo poculis, deprehendo me primum emittere vrinam claram, quæ deinde ſtatim ſubſidit. Si arenulæ albæ vel rubræ, copioſæ & craſſiuſculæ, infundo inueniuntur, lapidem renum aut veſicæ minantur. Et caliditatem hepatis & renum indicant. Si quid pingue innatauerit vrinæ, quod diu durat, reſolutionem totius corporis; ſin autem ſubito & cumulatim appareat, nec diu duret, colliquationem renum denunciat.

De Sudore. CAP. XX.

SVdoris quoque commoditas eſt, quod humorem redundantem aqueum frigidumque excoquat, eliciat & conſumat; ideo eius prouocatio vtilis & neceſſaria eſt, pręſertim in febribus peſtilentialibus, vbi noxius humor interiora corporis infeſtat. Elicitur autem ſudor ignitis lapidib. vino perfuſis & linteolo inuolutis, arena feruenti, maximeque marina, ſole, linteis calefactis atque exercitiis vehementioribus. Optimus autem ſudor eſt, qui per equitationē, venationem & exercitationem corporis iucundam mouetur. Sudorem poſt exercitium ſiue frictionem abſtergi facite, locaq. frigida fugite, & corpus contegite. Quia a calore ad frigus tranſitus eſt periculoſus.

Paucis etiam ſubiungam, quid ex ſudore prædici poſſit. Boni ſudores ſunt, qui ex toto corpore manant, & qui fiunt in acutis morbis, in diebus decretoriis. Peſſimi vero ſunt frigidi, & qui tantum circa caput, faciem, & ceruicem oriuntur. Hi in acutis morbis mortem deſignant, in mitioribus longitudinem ægritudinis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

De Balneo. CAP. XXI.

BAlnea quoq; non immerito inter euacuationum genera recenſentur: ideo hæc ſilentio præterire minime decet. Balnea calida ſiue naturalia, quæ dicuntur Thermæ, in his oris non emergunt, quorum alioquin vſum vobis periti Medici ſuggerent.

Balnea item arte confecta vobis parum conducere reor, eam ob cauſam quod harum regionum aquilonarium incolæ plerumque ex catarrhis & aſthmate laborent, quibus morborum generibus balnea, ſicut & vnguenta calida fomenta ſuppeditant. Merentur vero laudem balnea ſubfrigida, quibus minores noſtri vti conſueuerunt. In his membra non pedetentim, ſed vniuerſum corpus ſubmergendum eſſe volunt nonnulli Medici. Quod mihi etiam probatur, ſi modo corpus nõ eſt antea exercitatione aliqua calefactum. Hæc enim calidis balneis ſunt ſalubriora, vniuerſum corpus firmant, robuſtum reddunt, & condenſant, optimumque ad ëxterna nocumenta arcenda præſidium præſtant: ita vt vix verbis exprimi poſſit, quantum momenti ad ſanitatis cuſtodiam frigida lotio afferre videatur. Qui frigida lauantur etiamſi ſenio propemodum confecti ſunt, corpore tamen conſtanti & compacto & colore florido manent. Pater meus nunquam balneis calidis vtebatur, neque calida lotione capitis; cum tamen ſenſibus illæſis, membriſque integris ad ſeptuageſimum tertium ætatis annum peruenerit. Exiſtimabat enim malos humores inde in capite gigni, quod idem & ego expertus ſum. Quicunque autem veſtri vti voluerit balneis, ſiue frigidis ſiue calidis, caueat, ne corpus immodica Venere, vigilia, crapula, fatigatione, inedia, aut aliquo grauiori exercitationis genere ſit debilitatum & exhauſtum: Sed vt priſtina fruatur ſanitate, nec ante confectum magna ex parte in ventriculo cibum, balneum ingrediatur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Poſt balneum antequam omnis caliditas expirarit, frigoris iniuria maxime arceatur, nec ſtatim cibus capiatur, antequam trium horarum ſit interiectum ſpatium; ſicut & a balneis calidis frigida potio eſt pernicioſiſſima. Quod ſi autem calidis vti volueritis, imitentur hæc rationem & qualitatem quatuor temporum ſiue partium anni. Nam ſicuti hæc tempora certis qualitatibus diſtinguuntur, ita vt ver ſit humidum & calidum in principio & fine, in medio autem temperatum; æſtas calida & ſicca; autumnus frigidus & ſiccus; hiems vero frigida & humida: Sic itidem in balneis cauendum, ne ſubito a calidis ad frigida deſcendamus, ſed paulatim ab altero ad alterum progrediamur, haſque qualitates pedetentim immutemus. Omnes enim repentinæ mutationes naturæ ſunt infenſæ. Nam ſimile ſimili gaudet. Hinc extreme calidus vel frigidus aër, aut ſubita ab altero ad alterum mutatio, periculoſa eſt, & noxam imbecillitatemque parit. Sunt qui affimare non dubitant, iuxta communem verſiculum:

Sæpe manus, raroq; pedes; caput vero nunquã eſſe lauandum.

Lotiones tamen pedum ieiuno, quam pleno ventre, vel hora cænam proxime præcedente, ſunt ſalubriores. Capitis vero lotio ſingulis anni partibus ſemel inſtituenda eſt, quemadmodum poſtea dicetur. Nũc ſaltem hoc Epigramma obſeruetur:

Balnea, vina Venus, corrumpunt corpora noſtra;
Reſtituunt eadem balnea, vina, Venus.

De Venere. CAP. XXII.

VEneris legitimus & moderatus vſus ad proſperam valetudinem plurimum conducit: meatus enim dilatat, mentem ac rationem exhilarat, iram vero & furores mitigat. Ex aduerſo immoderatus multorum malorum eſt occaſio; ſpiritus reſoluit, corpora & animos eneruat, omne robur debilitat,

calo-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

calorem innatum extinguit, cerebrum lædit, renes & veſicam corrumpit, ſenectutem & mortem accelerat, vitalemque firmitatem diſſoluit. Et hoc loco generale præceptum repetendum plane eſt, quod in cibo, potu, labore, ſomno & vigilia, denique in Venere mediocritas omnino ſit ſeruanda. Sunt qui dicant minuere quæ nocent eſſe melius, quam cumulare & multiplicare quæ iuuant. Mihi tamen videtur veſci citra ſaturitatem, impigrum eſſe ad laborem, vitale ſemen conſeruare, res eſſe longe ſaluberrimas. Calidis certe & humidis Veneris vſus maxime conuenit, quemadmodum & illis qui pituita laborant. In hieme & vere vtendum eſt Venere a cibo præſertim ſumpto. In æſtate vero & autumno abſtinendum. Senes omnino Veneris expertes eſſe decet. Huic enim ætati Venerem vt noxiam, ita inutilem eſſe notius eſſe puto, quã vt me indicare ſit neceſſe.

De inedia. CAP. XXIII.

Sequitur nunc extremum euacuationis genus Inedia. Non autem vobis ciborum vſum per continuos aliquot dies interdico, eo quod hanc intermiſſionem alimentorum, plerumque debilitatio naturæ, & malorum humorum generatio comitetur; ſed interdum per vnius diei ſpatium inediam tolerare, vel nonnunquam prandium aut cænam intermittere vos volo, quo tenuitate victus & abſtinentia corpora veſtra conſueſcant in bellis, in profectionibus aut venationibus, neceſſitate ita expoſcente labores etiam ſine cibis ſuſtinere. Conducit quoque ad ſanitatem inedia, præſertim iis qui non ſunt bilioſi aut ad choleram procliues, ſed valentibus præditi viribus, repletique crudis humoribus, qui hoc modo per inediam conſumuntur, vt corpus ali poſſit. Satietati enim nimiæ, vel longa quies, vel prolixus ſomnus, vel inedia plerumque mederi ſolet, amiſſaque ſani-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

tas, vbi ex redundantia & copia morbus natus, ſubtractione & paucitate ciborum reſtituitur. Ideoque addam hoc loco, quod Galenus narrat Antoninum Imperatorem ventriculi cruditates depellere ſolitum inedia vnius diei, & hauriendo cyathum vini, cui aliquantulum piperis inſperſit. Nam multi & magni morbi abſtinentia & quiete curantur. Sed vt breuiter ſummam totius rei complectar; inedia tempeſtiue, & iis, quibus conuenit, adhibita, mirifice prodeſt; reliquis autem de quibus dixi, plurimum obeſt. Salomon:

Qui abſtinens eſt, adiiciet vitæ.

De Retentione. CAP. XXIIII.

Expedito capitulo de excretione, ordo materię iam exigeret, vt de retentione quoq. inſtitueretur oratio: Verum cum contrariorum eadem ſit natura, & de euacuatione ſatis prolixe ſit dictum, pauca tantum de illa addam. Retenta excrementa grauant & moleſtant corpus, & tandem morbos pariunt. Sunt etiam aurium, narium, palati excrementa mature euacuanda. Nunc ad reliqua tranſeamus.

De perturbationibus ſeu affectibus animi. CAP. XXV.

Abſolutis igitur iis quibus corporis ſanitatem tueri poteſtis, etiam ad animi medicinam vobis progrediendum erit. Nam vt animæ perturbationes ſequuntur corporum paſſiones, ſicuti videre licet in ebriis, de quibus Horatius inquit,

———nam corpus onuſtum
Heſternis vitiis animum quoq; prægrauat ipſum,
Atq; affligit humi diuinæ particulam auræ:

Sic contra ex paſſionibus animę corpus afficitur, perduciturq. ad conſenſum, vt in amoris, triſtitiæq. affectibus manifeſtum eſt. Cum igitur corporum & animæ paſſiones, ita ſint coniunctæ, & naturali quodam vincu-

vinculo copulatæ, vt fiant cauſæ plurimarum paſſionum ad inuicem, animum bene compoſitum ad ſanitatem conſeruandam plurimum conferre, turbidos autem concitatoſq. animorũ motus, a ratione auerſos, ſanitatem conuellere & debilitare arbitror. Quare vobis ô filii in eo potiſſimum laborandũ eſſe cenſeo, vt tam animę, quam corporis perturbationes offenſioneſq. caueatis, nec modum vlla in re excedatis.

Mæſtitia diurna parit melancholiam, &, vt Salomon inquit, *Spiritus triſtis exiccat oſſa, cor lætum exhilarat mentem.* In timore calor omnis & ſpiritus ad intima cordis penetralia confugiunt; quo fit, vt partes algeant, corpus palleſcat, nerui lædantur, vireſq. omnes conuellantur.

Ira inſanię initiũ, ſanguine circa cor efferueſcente, ſtatum mentis immutat, ita vt ardeſcant oculi, os tremat, lingua titubet, dentes concrepent, vultum maculet nunc ſuffuſus rubor, nunc calor albeſcens. Præterea ira plerumque effundit calorem natiuum ad exteriora, corporaque inflammat. Ideo tunc ea fiunt rubicundiora, & ad omne patrandum facinus promptiora. Nullis prodeſt ira, niſi in quibus phlegma redũdat. Præ nimio & inſperato gaudio multos expiraſſe legimus puſillanimes, dilatato nimirum corde, foraſque repente effuſo, diſſipatoque ſpiritu. Quamobrem cum tanta ſit perturbationum animi vis, & affectiones ſint naturales cordis motus, ab obiectis ſenſu perceptis orti, omni ratione eas arcete & corrigite, ne vltra modum contriſtemini, nimiove gaudio efferamini, nimisve timeatis, confidatis, ſperetis aut deſperetis. Quæ niſi cauentur, ſubitam interius afferunt naturæ veſtræ mutationem. Sed in primis viris nobilibus vtraque fortuna, tam aduerſa quam ſecunda æquo animo eſt ferenda, & vbi non omnia pro votis cedunt proſpere, fortuna induſtria & ſtudio prompto ſubleuanda.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Hæc de animi affectionibus, ſiue ſymptomatibus monere volui, quæ cum ratione difficulter regi queant, diuini ſpiritus gratiam in ſubſidium vobis implorandam eſſe mementote.

Præcepta quædam de diæta ſingulis diebus ſeruanda.

CAP. XXVI.

HActenus ordine rectum & legitimum vſum earum rerum, quæ ſi ſiniſtre adhibentur, corpus noſtrum alterant & mutant, naturalemque corporis ſtatum labefactant, perſecuti ſumus. Nunc præcepta quædam de victus ratione ſingulis diebus, ſeptimanis, menſibus, & annis ſeruāda trademus, a diæta ſingulis diebus inſtituenda exorſi.

Principio e lectis ſurrecturi, omnia veſtra membra extendite. Hac enim ratione ſpiritus animales ad membra exteriora attrahuntur, cerebrum ſubtile redditur corpuſque corroboratur. Totum vero corpus aliquantiſper palmis perfricate, pectus, dorſum & ventrem leniter, fortius autem brachia & tibias vel manibus, aut linteis tepidis. Deinde, caput vnguibus, ab anteriori parte verſus poſteriorem exercete leniter. Poſtquam autem leuati fueritis, omni ſtudio ac diligentia caput, ceruicem & pedes a frigore matutino tueri vos volo. In aurora enim & ſub veſpertinum crepuſculum frigus ob radiorum ſolarium imbecillitatem intenſius, ac magis noxium eſſe, quam circa meridiem, minime eſt dubium. Induite veſtes nitidas & puras, æſtiuo tempore prius aqua odorifera ſupra deſcripta, hiberno vero ad focū, non quidem ex fœtidis, ſed quercinis aut aliis lignis conſtructum exiccatas & vnguentis madefactas. Nā corpora noſtra nonnihil ex veſtibus afficiuntur, & veluti cibi & potionis vſus vires auget, vitamque tuetur: ita veſtes corporis calorem conſeruant, &

frigora

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

frigora arcent, vſque adeo, vt victus & veſtitus paria eſſe videantur, & in vtroque par diligentia ſit præſtanda.

In æſtate in primis laudo veſtes ex pellibus ceruorum & hinnulorum confectas. Ceruus enim eſt animal longæuum, aduerſaturq. venenis & ſerpentibus. Idcirco ego veſtibus huiuſmodi per hiemem etiam vtor, ex panno tamen ſuperindutis.

Deinde corpori non male conuenire iudico veſtes ſericas vel bombycinas, vel ex purpura villoſa paratas. Ex pellibus autem martium vel lupinis, vel etiam vulpinis confectas, per hiemem maxime congruere arbitror: attamen peſtis tempore ſericæ & pelliceæ veſtes damnantur, quod contagioſum aërem facillime admittant, & diutiſſime retineant.

Poſtquam corpus indumentis probe eſt tectum, capillos capitis eburneo pectine diligenter & moderate pectite, a fronte ceruicem verſus, quadragies pectine ducto. Deinde omnia ſenſuum inſtrumenta, vt oculos, aures, nares, os, linguam, dentes, totamq. faciem frigida abluite. Oculos autem non tantum lauate, ſed apertos aquæ gelidæ plane immergite, ſordeſque palpebris inhærentes inde remouete. Nonnunquam etiam aqua roſacea vel fœniculi irrorate, ceruicem panno aſperiore perfricate. Hæc enim totum corpus confirmant, animũ alacriorem reddunt, & viſum conſeruant. Placuit hoc loco adiicere nonnulla dentifricii, quæ non ſolum dentes dealbant, ſed etiam conſeruant, nec non medicamenta quædam viſum confortantia.

Puluis ad conſeruandam albedinem dentium.

℞. Putamina trium ouorum.
Corallorum rubeorum drach. tres.
Fili ſerici albi in olla noua ad cinerem exuſti, drach. duas.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Cinnamomi drachmas duas.
Caryophyl. drachmam vnam.
Pyrethri drachmas duas. His ad ſubtiliſſimum puluerem contuſis, dentes ſingulis diebus veſperi ac mane fricate.

Deſcriptio dentifricij quo vſa eſt Meſſilina Auguſta ex Scribonio Largo.

℞. Cornuum cerui vſtorum in ollam nouam ad cinerem redactorum, vnciam I. ß.
Maſtichis chiæ vnciam I. ß.
Salis armoniaci drachmas VI.

Ad dealbandum dentes, & a colore præſeruandum, Conſerua qua vſa eſt Duciſſa quædam magni nominis.

℞ Aloës vnciam j. ß.
Margaritarum vnciam j.
Corallii rubei & albi.
Ligni aloës, Santali rubei ſing. vnc. j.
Sanguinis draconis.
Porcellinæ finæ, id eſt, albæ terræ, vnde conficiuntur illa vaſa quæ ex Hiſpania deferuntur Antuerpiam, vnciam j. ß.
Aluminis roche, tam diu loti in aqua pura, vt fiat clarum in modum cryſtalli, vnciam j.
Maſtiches, ambræ, myrrhæ, ana vnc. ß.
Corticum vel putaminum cancri fluuialis, drachmas duas.
Pulueriſentur omnia ſubtiliſſime vnumquodq; ſigillatim, vt ſit quaſi puluis impalpabilis. Deinde accipias mellis roſarum optime deſpumati vncias x v i i. & cum præſcripto puluere ebullire lento igne facias, exceptis maſtiche & myrrha, quæ poſtea immiſceri debent. Et cum ad conſeruę peruenerit ſpiſſitudinē, amoueatur ab igne. In coquendo baculo ſemper verſetur, etiam cum ab igne amotum fuerit, donec frigeſcat.

geſcat. Tunc addas myrrham & maſtichen, & poſtea in vaſe vitreo ad vſum ſeruabis. Hoc dentifricio ſi mane dentes fricantur cum linteolo groſſo, mirum in modum dealbantur & confortantur.

Alius puluis dentifricius.

℞. Corallorum alborum & rubrorum ana vnciam vnam.
Pyrethri,
Maceris,
Maſtiches ſingul. vnc. j.
Pumicis,
Boli armeni ana vnc. j.
Fiat demum puluis ſubtiliſſimus.

Aliud ad dealbandos dentes.

℞. Corallorum rubeorum,
Aluminis ſing. drach. ij.
Cornu ceruini aduſti.
Santali citrini.
Sanguinis draconis ſing. ſcrup. 4.
Margaritarum drachmam dimidiam.
Spumæ maris drachmas tres.
Muſci grana tria.
Camphoræ grana quinque.
Fiat deinde puluis ſubtiliſſimus, quo fricentur dẽtes, aut in pilulas formetur cum ſyrupo aliquo, aut melle roſaceo.

Medicamentum confortans viſum.

Accipe margaritas, quas in tenuiſſimas particulas contuſas excola per linteum cum aqua roſarum: deinde aquæ iſtius aliquot guttas pluma oculis inſtilla. Quidam pro margaritis vtuntur ſaccharo optimo cum aqua roſacea. At ego margaritarum vſum meliorem eſſe iudico.

Hæc ſequentia proſunt magis oculis. ſi tueamini eos a puluere, fumo, aëre excedente in caliditate &

frigiditate, a ventis fortibus, nec viſum intendatis acutius, inſpiciẽdis rebus ſubtilioribus & tenuibus, ſed vitetis multitudinem coitus, & repletionem cibi & potus; neque ſtatim a prandio vel a cœna dormiatis; atque, vt ſupra dictum eſt, oculos aquæ claræ immergatis. Quamquam ſequentia medicamenta mihi etiam valde probentur.

℞ Aquarum verbenæ,
Betonicæ,
Fœniculi ana vnc. vnam & dimid.
Vini albi vnc. vnam.
Tuthiæ præparatæ drach. vnam.
Sacchari cand. drach. duas.
Aloës Epaticæ drach. vnam.
Lactis mulieris drach. ij.
Camphoræ ſcrupulum dimid.

Pulueriſanda pulueriſentur, & 24. horis in infuſione permaneant; deinde colentur, & colatura oculi clauſi abluantur.

Aliud Collyrium præſtantiſſimum contra omnis generis paſſiones oculorum.

℞. Fœniculi, abſinthii, apii, rutæ, *Scheinvvurtz*, vna cum radicibus. Item Euphraſiæ, ſaluiæ, betonicæ, auripigmenti, gnidii, pimpinellæ, cardobenedicti, ſing. partes æquales. Hæc omnia ſimul in mortario contuſa miſce, ac vrinam pueri infunde. Deinde ℞. 14. gra. piperis contuſi, & cochlearia duo mellis ex apibus, camphoræ drach. vnam. Hæc omnia ſimul in mortario contuſa, per linteum exprime, & colaturam ſeu ſuccum in vitreo vaſe conſerua, ac inde ſingulis diebus, veſperi & mane guttam vnam in oculum patientis inſtilla. Animaduertendum tamen eſt quod hæc aqua per ſpatium nouem dierum Soli eſt exponenda & diſtillanda, antequam in vſum transferatur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Superfluitates omnes amouete, tam per vrinam quam ventrem, quem ad minus ſemel ſingulis diebus deiicite. Ex naribus & pulmone ſordes per excretionem & ſputum excernite, & in facie, capite, corpore toto ac veſtitu ornatum & munditiem diligite. Nam in ipſis cunis immunditiem horremus ſuadente iam tum natura, cum nondum ratio valet.

His peractis precationes veſtras clara ad Deum voce effundere mementote, vt is dies vobis felix fauſtusq. illuceſcat, vtq. Deus actiones veſtras dirigat ad nominis ſui gloriam, patriæ vtilitatem, & corporum veſtrorum conſeruationem.

Deinde molliter inambulate, & quicquid eſt excrementorum ad inferiora delabatur, & calore naturali excitato, melius ſuccedat excretio.

Negotia ſiue publica ſiue priuata cum honeſtate quadam tractate, & poſtea profectiones venationeſque perficite.

Horas antemeridianas omnes, & ex pomeridianis tres aut quatuor, quæ cænam proxime præcedunt, ſtudiis & negotiis ſeriis attribuite. Semper in manibus verſate vel corallos, vel ſuccinos, vel chalcedonios, orbiculos odoriferos, aut lapides pretioſos. In annulari ſiniſtræ manus digito, annulos ſmaragdo, ſapphiro aut draconite ornatos geſtate. In lapidibus enim, ſicut & in herbis, magna virtus eſt & efficacia, ſed nobis non penitus perſpecta. In ore vel hyacinthum, vel cryſtallum aut granatum, vel aurum & argentum puriſſimum, aut ſaccharum candidiſſimum interdum tenete. Affirmat Ariſtoteles & Albertus Magnus, quod ſmaragdus collo adalligatus, epilepſiam impediat. Magna quidem eſt herbis virtus, ſed maxima gemmis, quas veriſimile eſt occultis quibuſdam virtutibus eſſe præditas.

Bis de die tantum comedite, cum virilē eritis nacti ætatem; his tamen qui choleræ obnoxii ſunt, læ-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

pius cibum capere licet. Prandium &cœnam ſemper a cibis liquidioribus, nunquam a potu incipite.

Medio tempore inter prandium & cænam a poculis prorſus abſtinete, niſi vel ratio neceſſitatis, vel cõſuetudinis id requirat; quarum tamen poſterior cõſuetudo vitioſa, & paulatim mutanda eſt.

Nolo vos certam & ſtatutam prandii aut cænæ horam obſeruare, quemadmodum ſuperius abunde ſatis dictum eſt, ne conſuetudo diuturna in naturę habitum tranſeat, poſteaquam huius conſuetudinis intermiſſionem naturæ læſio conſequatur. Imitatur enim naturam conſuetudo, & quod conſuetum eſt, id ipſum iam naturale euadit.

Tempore æſtiuo in frigidis, hiberno autem locis calidis ad focum luculentum cibum ſumite, cænaculis prius ſuffumigationibus purgatis, quæ non ante ingrediamini, quã ſuffitus plane fuerint extincti, ne pro odore fumum attrahatis.

Cum non omnibus vna eademq. victus ratio promiſcue congruat, ordine quo ſupra dictum eſt, cibos capite. Nonnunquam etiam per integrum diem ciborum vſum intermittite, quia per inediam vitia ſtomachi in crapula aliove accidenti concepta depellũtur. Hac quoq. ratione corpora veſtra famem, & inediam in profectionib. & bellis tolerare conſueſcunt.

Cænam prandio largiorem & vberiorem ob temporis intercepti longitudinem adhibete, niſi morbis nocturnis, aut deſtillationibus affligimini.

A cibo ſumpto, neque corpore, neque animo laborate, faciem & os aqua frigida abluite. Dentes raſo ebore aut cornu ceruino, & puro argento, aut auro expurgate. Poſt epulas vnam atq. alteram horam iucundis confabulationibus, aut mollibus deambulationibus tribuite. Vigilias in multam noctem non extendite, ſed elapſo duarum horarum ſpatio, cubitum diſcedite. Quod ſi vero honeſta negotia vigilandi ne-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

di neceſſitatem vobis attulerint; tum viciſſim eo diutius ſomno indulgete, vt vigilia ſomni diuturnitate compenſetur.

Antequam vos cubitum conferatis, caput, brachia, dorſum, & totum corpus leni frictione manuumque palpitatione a pueris veſtris demulceri vobis curate: niſi iſta mane fieri quis malit ad diſtributionem promouendam, cuius tempus eſt matutinum.

Hieme ad focum ſedentes veſtes exuite, pedes ante focum ſiccate, fumo tamen & calore vitato, qui pulmoni & oculis maxime obeſt.

Hiberno etiam tempore lectum, linteamenta & ſtragulam pelui ignito exiccari facite. Calore enim externo fouetur interior, concoctioque adiuuatur, præterea & humiditas omnis abſumitur. Cæterum pater meus hanc conſuetudinem improbabat, monens virum fortem, & ad res gerendas natum, non eſſe aſſuefaciendum ad huiuſmodi mollitiem, quæ corpora noſtra eneruaret.

Reliquis tegumentis corporis exutis, tunicam talarem lupinis pellibus ſubductam corpori circumdate. Id enim pellium genus, præterquam quod animalcula noxia nulla recipit, vt pulices, pediculos & eius generis alia, maxime calorem cōſeruat & fouet. Ideoq. huius vſus maxime in bellis, itineribus & venationibus vobis conueniet, & interdum in defectū lectorum poteritis vti. Quoties igitur hac veſte talari ſumpta cubitum contenditis, omnes cogitationes veſtras grauiores, tam de rebus publicis quam priuatis deponite. Nam cum membra omnibus curis vacua libere ſomno reſoluuntur, concoctiones, reliquęque actiones naturales melius perficiuntur.

Mane vero ſurrecturi vna cum veſtibus, cogitationes & curas pridianas reſumite. Hoc præceptum pater meus frequenter in ore habebat, ideoque tanto maiore dignum obſeruatione vobis trado.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Antequam ſomnus vos opprimat, Deum ardentibus vocibus inuocate, vt vobis felicem & fauſtã concedat noctem, aduerſus malorum ſpirituum inſidias ac vim vos protegat ac defendat, largiaturq. vt naturalibus actionibus perfectis integra mentis corporiſq. ſanitas conſeruetur. Singulis noctibus ad minus ſemel vrina emittatur, quæ matula excepta foras proiiciatur. Quæ autem circa exortum Solis redditur, vitro eſt excipienda, ex cuius inſpectione de ſtatu corporum veſtrorum coniecturam facere poteritis.

De nocte hianti ore dormite, corpus pro qualitate aëris probe tegite. Caput aduerſus frigus linteo munite inuolucrũ, in cuius ſummitate ſit foramen, per quod vapores exhalare queant. Nimia aũt coopertura caput debilitat reſoluendo, vel replet attrahendo.

In dextro latere ſomnus auſpicandus, in ſiniſtro perficiendus. Reſupinus autem decubitus ſemper cauendus eſt. Nam hominem mortuum repręſentat, & morbos periculoſos generat.

Ab inſtituto noſtro non alienum quoq. eſſe videtur, vt his adiiciatur, qualis humor in corporibus noſtris tam nocte quam die ſibi dominium vindicat, vt eo modo de accidentibus cauſiſq. morborum iudicium facile fieri queat. Nam dominatur ſingulis ſex horis proprius humor. Sanguis a nona noctis vſque ad tertiam diei. Flaua bilis ſiue cholera dominatur a tertia vſq. ad nonam diei artificialis. Atra bilis ſiue melancholia, a nona diei vſq. ad tertiam noctis; a tertia noctis vſq. ad nonam noctis phlegma. Ita vt fere nocte phlegma & atra bilis, die autẽ ſanguis & cholera dominentur. Creſcit autem ſanguis in vere, cholera rubea in æſtate, nigra in autumno, phlegma in hieme. Hæc ideo monere volui, vt ſi quis veſtrûm in morbum incidat, cognita morbi hora & humore in principio morbi dominante, eo facilius remedia quærere poſſit.

Cum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Cum dies critici in ægrotis ac vulneratis magnas ſæpe mutationes ac præſagia de vita ac morte oſtendant, illos etiam vobis annotare libuit.

Eſt autem dies criticus, in quo fit vehemens in morbis, in ſalutem, vel ad mortem mutatio. Et fit plerumq. criſis a morbi initio die 7. 14. 21. 28. ſecundum tamen Lunę celeritatem aut tarditatem, & dies 4. 11. 17. 24 a morbi initio plerumque iudicant de ſequenti criſi, an bona vel mala ſit futura.

Diebus autem criticis corpora veſtra medicinis purgantibus aut acribus non grauate, nec ſanguinis fluxum, ſudorem aut aluum cohibete.

Nonnulli etiam obſeruant dies Ægyptiacos ab Ægyptiis inuentos, opinantes quod qui in his ægrotare incipiant, vix aut nunquam euadant: quod mihi tamen non veriſimile videtur. Ego nihilominus, cum Beda eorum mentionem faciat, eos ſubiicere volui. Sunt igitur hi: 1. & 7. Ianuarii, 3 & 4. Februar. 1. & 4. Martii, 10. & 8. Aprilis, 3. & 7 Maii, 10. & 15. Iunii, 10. & 13. Iulii, 1. & 2. Auguſti, 3. & 10 Septembris, 3. & 10. Octobris, 3. & 5. Nouembris, 7. & 10. Decembris.

De Diata ſingulis ſeptimanis inſtituenda.

CAP. XXVII.

CVM iam oſtenſum ſit, quid ſingulis diebus ſit agendum, reliquum eſt, vt ad ſeptimanas conuertatur ſermo. Poſtquam igitur ad virilem progreſſi fueritis ætatē, non inutile fuerit ſingulis ſeptimanis ſemel vti Theriaca Andromachi ad nucis auellanæ magnitudinem, aut Mithridato, quæ ego ex Belgico, quę Venetiis deferuntur, ad nos tranſmitti curo. Nā non ſine inſigni valetudinis meę commodo a teneris annis Theriacæ vſu delectatus ſum. Nonnunquam etiam proderit ſumere compoſitionē Antidoti quod

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Cn. Pompeius in ſanctuariis regis Mithridatis deuicti inuenit, cuius deſcriptio paulo poſt ſequetur. Interdum adhibebitis medicamentum Leonis X. quod in primis laudo, & cum ſit præſeruatiuum etiam contra Peſtem, huius deſcriptionem reliquis etiam medicamentis contra venena inſerui. Interdum vero etiam medicamentum Marſilii Ficini. Hæc omnia corpus leniter purgant, ſed Theriaca & Mithridaticum conſtipant. In eundem quoque vſum ſumere poteritis vinum ſublimatum, quo Caroli V. Medicus vſus eſt, ad menſuram quantitatis auellanæ, vt cum ſaccharo & mica panis in minutas & tenuiſſimas partes trita. Hoc vinum ſublimatum etiam odorem iuuat. Nonnunquam etiam diſceſſuri cubitum, deglutite aliquot grana Maſtichis, quia hoc ingenio & memoriæ prodeſt.

Medicamentum Marſilij Ficini, quod fouet præcipua membra & purgat nonnihil.

℞. Cinnamomi electiſſimi drach. iiij.
Chebularum myrobalanorum,
Emblicarum ana drach. duas.
Croci, roſarum drachmam vnam.
Santalorum rubrorum drachmas duas.
Corallorum rubrorum drach. vnam.
Sacchari albiſſimi, quantum ſatis eſt.

Funde ſaccharum, aqua roſacea atque ſucco citri vel limonum, æqualibus ſcilicet portionibus, coquas ſuauiter. Deinde adde muſci tertiam drachmæ partem, atq. ambræ tantundem. Demum confice bolos ſolidos, quos morſulos vulgo nominamus, auroque inuolue.

Deſcriptio vini ſublimati.

℞. Cubebarum, cinnamomi, galangæ, caryophyllorum, nucis myriſticæ, & zinziberis ana vncias tres, ſaluiæ libr. vnam & vncias duas. Hæc omnia macera

In duabus libris & quatuor vnciis aquæ vitæ ſexies deſtillatæ, atq. hæc leniter deſtilla ſimul. Cum nuper hanc aquam vitæ componerem, integram vini amphoram, & ſex congios ad hanc ſumpſi, ſexieſque deſtillari feci; cumque inde demerem tantum quantum reliquorum pondus eſſet, vix dimidius vini ſublimati ſextarius ſuperfuit. Hoc vino ſublimato M. Gallus Caroli V. Imperatoris Medicus vſus, vixit annos 129. Eſt autem calidiſſimum. Simplicia peracta deſtillatione poſſunt ſtomacho etiam admoueri vel imponi. Hoc vinum ſingulis ſeptimanis ſumatur menſura ad quantitatem auellanæ. Agit in naturas ob tenuitatem, vimq. illam impartitur ſpiritibus, colliquat ob caliditatem vehementem, nec tñ membra calefacit ob ſubſtantiæ raritatem. Hoc vino ſublimato etiam manus & cutem poteritis imbuere.

Medicamentum quo vſus eſt D. Hieronymus Brunſvvick, Medicus & Pharmacopola Argentinenſis per omnem vitam ſuam, quam Deo adiuuante ad CX. annos illaſa valetudine produxit.

℞. Cinnamomi, zinziberis, ana ſeſquiunciam.
Nucis myriſticæ, caryophyllorum, piperis longi,
Maceris, galangæ, ana drachmam vnam.
Diptami, zedoariæ, calami aromatici,
Pimpinellæ, Angelicæ ana ſeſqui drachmam, nucum vomicæ drachmam vnam.
Rhabarbari ſemiunciam.
Rhapontici drach. duas.
Croci drachmam dimidiam.

Pulueriſentur ſubtiliſſime, & addatur ſacchari libra vna & vnciæ pars, ſed ita vt decoquatur ſaccharũ ſecundum artem, & fiat confectio in tabulis. Cerebrum & memoriam confortat, vertiginem prauasque melancholias tollit, ſanguinem purificat & mundat, cor roborat, cibi potuſque appetitum generat.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

ſedes medicas,naturæq. commodas prouocat, tuſſiculoſis & phthiſicis mire confert: Apoſtemata calida & pectoris vlcera ſanat, cordis diſtrictionem diſſoluit,omnibus aliis membris prodeſt,eaq confortat.

Mane & veſperi quantitate maiuſculæ nucis ſumtum aduerſus multos noxios & incognitos morbos præmunit vtentem, & præcipue ab acidis ructibus, quod eſt in multis expertum præſeruat.

Et quamuis hoc medicamentum ex optimis compoſitum eſt ſimplicibus: tamen quoniam ſaporis eſt amari (a quo natura mea valde abhorret) rarius hoc vtor. Omne enim id quod a natura alicuius abhorret, id eidem inimicum atq minus conueniens eſſe arbitror Quod tamē de homine ſano intelligi volo.

Ex his vero quæ vires augent & præſeruant ab imminente ſenio, eſt iulepus de vino & ſaccharo, vbi in tribus vini libris ponantur duę libræ ſacchari & fiat ſyrupus, recipiaturque cum pura aqua. Nam vicem cibi ac potus gerit,cum in eo ſint amica & accepta naturæ.

Electuarium cordis Petri Aponenſis.

Hoc Electuarium conſeruat totam naturam,& eam reddit hilarem,aufert laſſitudinem membrorum principalium,ſubuenit triſtibus,& melancholicis,iuuat paralyticos.

℞. Corallor. rub. macis,oſſis de corde cerui, ambræ,margaritarum,cryſtalli,auri cocti, argenti meri, oſſis eboris,ſapphiri,rubini,hyacinthi, ana drachmas quinque. Balſami drachmas duas,muſci drachmam dimidiam,anthos,ſpodii,ſantalorum,caryophyll. galangæ, calamitæ, aromatum cubebarum, ſpicæ nardi, corticum phyſticorum, ſeminis Baſiliconis,cardamomi, piperis longi, baccarum lauri, pyrethri ana drachmas tres; ſtyracis calamitæ, magnetis, myrrhæ electæ,opii Thebaici ana drach. vnam,ſe. pæoniæ collectæ in nouiſſima ætate Lunæ,flor. camom. florum

lili-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

lilifagi,ſampſuchi,balſamitę,ameos,ariſtolochię,anthos ana drach. tres, croci orientalis drachmam dimid. ligni aloes, papaueris albi ana drachmas duas, ſacchari quod ſufficit. Doſis a II. vſque ad III. cum vino calido.

Reſtauratiuum.

℞. Conſeruæ roſarum vnc. vnam.
Boraginis.
Violarum ana vnc. dimidiam.
Radicum cichor. conditar.
Citrinati conditi ana drach. tres.
Spec. Diarrhod. abb. ſcrup. duos.
Diambr. drachmam dimid.
Spodii vel ſpicæ indæ.
Corallo. rub. præparat.
Margarit. præparat. ana ſcrup. vnum, cum ſyrupo acetoſo citri condit.

Moneo autem ne prædictis medicamentis ſimul, aut ſemper, ſed per vices, hac ſeptimana hoc, altera alio vtamini. Varietas enim præterquam quod delectat, efficit, ne frequens & crebra conſuetudo in naturam tranſeat.

Sed cum patri meo & mihi nonnunquam ſaliua nocturno tempore ex ore fluere ſoleat, & vos etiam huic morbo obnoxios fore metuam, nonnulla remedia contra hanc paſſionem annotare libuit.

Sin ſaliua fluat propter calorem diſſoluentem, curetur phlebotomia, abſtinentia & vſu ciborum ſtipticorum. Si fluat propter multitudinem phlegmatis, quod ego arbitror, curetur abſtinentia, & digeratur materia cum hyſſopo bullito in oxymel. & purgetur cum hiera picra, friceturque lingua & os cum ſaluia & aurea Alexandrina, & reliqua quæ deſiccant corpus, applicentur.

Singulis ſeptimanis præcindātur vngues, tam a digitis pedum quam manuum; pedes etiam ſemel la-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

uentur pro qualitate aëris, in calida vel frigida aqua, in quam iniiciantur chamæmelum, hyſſopus, lauendula, &c. Et poſt lotionem aceto & ſale fricentur. In hieme vero ad ignem exiccentur. Intelligatur autem hoc de illis quibus lotio cõuenit. Nam multis, vtpote catarrhoſis, in quibus pituita excedit, plus detrimenti quam commodi affert.

De Diata ſingulis menſibus ſeruanda.

CAP. XXVIII.

ABſolutis iam diebus & ſeptimanis, vt de menſibus quoque pauca tractemus, ordinis ratio poſtulare videtur. Singulis menſibus ſecundum præſcriptum Hippocratis & Auicennæ, bis eſt vomitus adhibendus, idque duobus continuis diebus; quod tamen ego non obſeruo. Superfluitates enim quæ ex nimia cibi & potus ingeſtione generantur, & alioqui propter immoderatum victum, in his frigidis regionibus ſunt frequentes & copioſæ, per vomitum rurſum educuntur. Propterea cum vos crapula onerati fueritis, vomitus remedio nimiam repletionem ſubleuandam eſſe mementote. Quod ad me attinet, quoties modum in cibo & potu exceſſi, bis ſingulis menſibus vomere conſueui, interiecto tamen inter ſingulas vices aliquo dierum ſpatio ſeu interuallo, ita, vt quod prima vice relictũ eſt, altera eiiciatur. A vomitu oculi, denteſq. aceto & vino, vel vino auſtero ſiue aqua roſacea, ſiue ea quæ ſupra deſcripta eſt, eluantur. Æſtiuis menſibus aqua frigida corpus lauetur.

De quatuor anni temporibus.

CAP. XXIX.

ANnus a veteribus in quatuor eſt digeſtus tempora, hanc (vt opinor) ob cauſam, quod a ſole cæteriſque ſtellis ea in alias atque alias qualitates pedetentim permutentur, quemadmodum Ver in principio

cipio id humidam, in medio in temperatam, in fine vero in calidam; æſtas in calidã & ſiccam; autumnus in ſiccam & frigidam; hiems vero in frigidam & humidam qualitatem conuertitur. Singulis enim fere diebus ac noctibus ſentimus quatuor anni qualitates, mane frigiditatem & humiditatem, ante meridiem temperaturam aliquam, poſt meridiem caliditatem & ſiccitatem; veſperi vero ſiccitatem & frigiditatem, idque minus & magis ſecundum anni tempora. Primum igitur ſingularum anni partium mutationes enumerabo; deinde, quæ victus ratio in ſingulis ſit inſtituenda, breuiter docebo.

DE VERE.

Ver præbet flores, calidum ver feruet & humet.

CAP. XXX.

VER incipit, quando ſol ingreditur ſignum Arietit, quod fere fit decima die Martii. Et eo tempore dies æquantur, frigora hiberna minuuntur, terræ pori iamdudum clauſi & frigore conſtricti aperiuntur, diſſoluuntur calore niues, humiditates ad arborum ſummitates extolluntur, radices & herbæ latentes in terra producuntur, virent prata, & variis colorum picturis ad certamen vſque luxuriant, induuntur nouis floribus arbores, laſciuiunt pecudes, generantur animalia, ſuauiter modulantur volucres, reſonant philomelæ, denique omnis terræ ſuperficies amiſſum frigore decus & ornamentum, cunctaque animantia vires priſtinas recuperant.

Ineunte igitur vere minus comedere, plus vero bibere, paulatim ab aſſis ad elixa progredi, oleribuſq. paucis vti, in primis autem carnibus vitulinis & hædorum veſci, atque a crebris & longis ieiuniis abſtinere expedit. Et quia ver eſt temperatum & ſaluberrimum, moderatiſſima quoque victus ratio tunc eſt ſuſcipienda, vt in temperato ſanitatis ſtudio corpus retineatur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Tempore verno ſanguinem mittere, qui humor tunc dominatur, purgationeſq; adhibere conuenit, ea tamen lege & conditione vti ſupra ſcriptum eſt. Cum autem ver in principio & fine nonnihil in humiditate & caliditate excedat, hæc quoque obſeruatio, vt circa victus vitæq; rationem non inutilis, haud eſt negligenda.

DE ÆSTATE.

Æſtas ſicca calet, formoſa eſt meßibus æſtas.

CAP. XXXI.

ÆStas incipit quando Sol ingreditur primũ gradũ Cancri, quod fit fere 12. Iunii. Et hoc tempore dies longiores noctibus efficiuntur, calores intenduntur, venti leniter agitantur, maria conquieſcunt, fructus & flores ad maturitatem perducuntur, aues canore maximo reſonant, apes mellificantes floribus variis reficiuntur, naſcuntur ſerpentes, & funduntur venena.

In æſtate cibis magis demendum, potioni adiiciendum; cibis non vtendum niſi elixis ac frigidis; vt a calore & ſiccitate corpus vindicetur, vnice enitendum. Tunc potus veſter ſit cereuiſia actu & qualitate frigida, nec tamen frigus adeo ſit intenſum, vt corpus inde alteretur.

Æſtiuo tempore dominatur flaua bilis. Itaq; tunc omnis purgatio, ſanguiniſq; miſſio cauenda eſt, in diebus præſertim canicularibus: vulnerum etiam curatio tum eſt difficilis & periculoſa.

Æſtate induere oportet veſtes oleo imbutas. Item lente ambulare, niſi per æſtus iter ſit faciendum. Cũ autem æſtas ſit calida & ſicca, ad humida & frigida tunc eſt declinandum.

DE AVTVMNO.

Muſta dat autumnus, & morbos ſiccat, & alget.

CAP. XXXII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

AVtumnus incipit, quando Sol ingreditur primum gradum Libræ, quod fit fere 13. die Septembris. In hoc tempore dies & noctes æqua vice labuntur, noctes etiam creſcunt, dies decreſcunt, mutantur tempora, aër frigeſcit, venti commouentur Septentrionales, flumina creſcunt, fontes diminuuntur folia arborum marceſcunt, deſtituuntur arbores fructibus, demetuntur & percipiuntur ex agris fruges, facies terræ pulchritudinem ſuam amittit, volatilia in calidas regiones ſe recipiunt, animalia ſuas appetunt cauernas, ſerpentes foueas faciunt. Per autumnum cibo paulo pleniore ac ſicciore vtendum, minus quidem ſed meracius bibendum, fugiendumq. frigus matutinum & veſpertinum, cum illud tempus propter cæli varietatem & intemperiem prorſus in frigore & calore ſit inæquale. Veneris in primis vſus tunc fugiendus: Nam corpora eo tempore modo frigore, modo calore intemperato afficiuntur, ideoque merito perhibent autumnum mortalibus eſſe lethiferum.

Fructus omnes ſunt cauendi, ne malus ſuccus ad aëris intemperiem accedens, totum corpus corrumpat. Dominatur enim tunc atra bilis & cholera nigra. Eſtq. autumnus frigidus & ſiccus; quare ad calida & humida tunc eſt declinandum.

De Hieme. CAP. XXXIII.

Friget & humet hiems, glacie & niue flumina ſtringit.

HIems incipit quando Sol ingreditur primum gradum ſigni Capricorni, quod plerumque fit 12. Decembris. Tempore brumali noctes producuntur, dies abrumpuntur, inualeſcunt frigora, exaſperantur venti, niues & aquarum inundationes ſubito oriuntur, terra glaciali frigore conſtringitur, cadunt arborum folia, maior pars animalium in ventre terræ & cauernis montium præ nimio frigore & humiditate

latet, obſcuratur aër, tremeſcunt pecora & iumenta, debilitantur virtutes corporum.

Hieme quidem quamplurima comedere, quam pauciſſima bibere, & fortiter ſe exercere conducit. Virtus enim ventriculi tunc fortiter & ad coquendum aptior eſt. Vtendum vino quam meraciſſimo, cibis calefacientibus & exiccantibus, carnibus & piſcibus aſſatis, oleribus autem quam pauciſſimis. Potus veſter hiberno tempore ſit tepidus.

Frigus matutinum ac veſpertinum ſumma diligẽtia cauete, ac in primis a capite, ceruice ac pedibus arcete. Hieme celeriter ambulare prodeſt, tum currere, tum luctari. Exercitium quoque corporis tunc vtile eſt, quemadmodum & moderatus licitusq. Veneris vſus nullam corporibus noxiam infert.

Hiems quoniam frigida & humida eſt, ad contraria quoque declinandum nobis eſſe monet. Pituita enim hieme augetur.

De anno in genere.

CAP. XXXIV.

Expeditis iam quatuor anni temporibus, pauca in genere de anno dicemus.

Quoties ſingulis annis dies veſter natalitius recurrit, moneo vt illum cum amicis & propinquis iucunde & hilariter celebretis, Deoque trino & vni gratias agatis, quod mentis corporisq; veſtri ſanitatem per decurſum hactenus vitę ſpatium benigne ſeruauerit. Deinde intimis animi viribus id conniti vos volo, ne nobile veſtrum corpus ad deteriora delabatur. Singulis quoque annis directiones, profectiones, themata & figuras reuolutionum diligenter inſpicite. De multis enim rebus inde coniectura fieri poteſt.

Cum ad naturam & grandæuam prouecti fueritis ætatem, labores tam animi quam corporis immode-

ratos fugite. Lacte humano ac caprino, nec non ſanguine ſuum veſtrum ſenium fouete.

Verſamini cum fortunatis ac iuuenibus. Ex bonis enim naturis, tamquam ex bono vicino aliquid boni deriuatur.

Mementote familiaritates inire eorum quibus gratiæ cæleſtes affluunt. Quod ex bonis animi, corporis & fortunæ cognoſcetis. Sicut enim odor ex muſco, ſic ex bono vicino, boni nonnihil exhalat in proximum ac perſeuerat infuſum. Deniq. effrenatos, impudentes, infelices ac malignos procul fugite, contraria vero ratione conſuetudinem frequentem, continuumq. commercium, felicium excellentiumque hominum amate.

Singulis annis lauandum eſt corpus in aqua frigida, vt ſupra dictum eſt, præcipue tamen æſtiuo tempore; cauendumq ne id fiat ab exercitatione magna, & ne aqua auditus meatus ingrediatur. Nam iis ſolis aquæ frigidæ lotio noxia eſt. Prodeſt etiam ſingulis annis caput ter, aut ad ſummum quater frigida lauare; & propterea hoc loco rationem lauandi caput frigida annectemus.

Et primum quidem lauetur lixiuio tepido, vel leuiter calido Inde aqua frigida fontana vel putealis ex alto magis quam prope capiti inſtilletur, paulo poſt vero copioſior ſuperfundatur ad quantitatem trium aut quatuor ſextariorum, prout quiſque perferre poterit.

Deinde caput linteolis frigidioribus ſiccetur. Quãuis autem hæc lotio repentina horrorem incutiat non leuem, videaturque homo totus corrigeſcere, multa tamen & magna commoda adfert. Coacto enim intus calore concoquuntur cruda, excrementa digeruntur, ſpiritus tẽperantur. Et hæc lotio caluitiũ nondum præſens & canos retardat, caput & ſenſus iuuat, & ad omnes motus prõptiores reddit. Similia

enim iuuantur conſeruanturque a ſimilibus. Præterea inſperſio frigidæ, in caput & balneum ex tepida pedibus adhibitum, mirifice prodeſt, lotioque manuum cum frigida a cibo Omnia hæc oculis conducunt, & ſunt ſalutaria, vt ſæpe iam dictum eſt.

Hanc conſuetudinem lauandi caput frigida, maxime hi qui ex catarrho laborant, obſeruent. Ego ſane hanc lotionem ſæpe adhibui, neque vllam læſionem ſed maximas vtilitates inde percipi: cum enim antea calida lauarem caput, nulla adhibita frigida, meatus permanebant aperti, efficiebaturque caput cuilibet iniuriæ noxium. Vnde grauedines & diſtillationes ferme ſequebantur. Quæ res me prorſus a lauando deterruit, ſicut & patrem, donec tandem Hieronymi Cardani, de aqua opuſculum inciderem, & Celſi conſilium de hac frigida lotione penitus cognoſcerem.

De annis Climactericis.

CAP. XXXV.

NE annos Climactericos ſiue decretorios omnino ſilentio prætereamus, ſciendum eſt horum annorum obſeruationem non eſſe ſuperſtitioſam, ſed ex vſu & experientia natam. Certis enim quibuſdã annis inſignes mutationes accidere videmus: ſic ſeptenarius annus vitæ eſt Climactericus, omnibus periculoſus. Hic enim magnam & euidentem in corpore mutationem adfert. Nam ſingulis ſeptenis annis ordo planetarum reuertitur ad Saturnum, qui plerumque nobis eſt peregrinus, & Saturnus interfector mortalium peruenit ad quadratum loci contrarium naturæ ſigni, vnde eſt egreſſus. Et quemadmodum Luna, quæ proxima nobis eſt, & motu celerrima fere ſeptimo quoque die in contrarium ſignum eius naturæ vnde egreſſa, progreditur, & inde criticos producit dies: ita Saturnus, qui motu eſt

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

tardiſſimus, & tot annis fere quot diebus Luna in uno ſigno commoratur, hos climactericos & periculoſos annos efficit, ac mutationes atque alterationes varias cauſatur. Vnde fit, quod ſeptimo anno elabuntur & renaſcuntur pueris dentes: decimo quarto accedit pubertas. Et quando completa fuerit ſeptem annorum hebdomada, id eſt, ſepties ſeptem anni, hoc eſt, anno quadrageſimo nono, iam matureſcit in homine prudentia, & fit ætas perfecta. Cum vero ad decadas ſeptenas, id eſt, ad 70. annum fuerit peruentum, tunc meta viuendi eſt peracta. Et videmus plures præſtantes viros annis climactericis eſſe extinctos, vt Orphea, Ariſtotelem, Ciceronem, Demoſthenem, Scipionem Africanum, noſtraque memoria Fridericum I. & Chriſtianum II. Reges Daniæ.

Fuit quoque ſeptimus annus diuina inſtitutione Sabbatarius, quo nec agros aut vineas colere, nec culturam terræ exercere licebat, inſtitutus ad memoriam quietis diuinæ. Quemadmodum & quinquageſimus quiſque annus dicebatur Iubilæus, poſt ſeptem annorum hebdomadas circumactas, id eſt, poſt quadrageſimum nonum, qui eſt Climactericus hebdomaticus, & continet ſeptem hebdomadas.

Faciunt quoque mentionem annorum Climactericorum Philo Iudæus, & D. Auguſtinus: item Cenſorius & Gellius. Ciceronem etiam annos Climactericos obſeruaſſe, inde conſtat, quod in Somnio Scipionis ait: Cum ætas tua ſeptenos octies Solis anfractus, reditusq. conuerterit: duoque hi numeri, quorum vterque plenus, alter altera de cauſa habetur, circuitu naturali ſummam tibi fatalem confecerint, &c. Hic fuit annus climactericus Scipionis quinquageſimusſextus. Eſt paulo poſt eodem loco Cicero ait: Septimum numerum rerum omnium fere nodū

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

eſſe. Sic & Hippocrates ætatem hominis ſeptenario dierum numero conſtare ait.

Annus quartus eſt etiam conſideratione dignus, quoniam medium in ſeptenario tenet: item Nouenarius. Et habent hi anni rationes, quemadmodum apud Medicos dies decretorii & indicatiui. Dicunt enim Medici quartum a principio morbi indicē eſſe ſeptimi. Hæc obſeruatio non eſt aſpernanda. Scribit enim Auguſtus Imperator ad filium: Lætare mecum fili, tranſgreſſus enim ſum omnibus ſenibus periculoſum annum ſexageſimum tertium. In hoc enim ſeptenarius & nouenarius concurrunt, & propterea ſenibus plerumque eſt fatalis. Eſtque annus Climactericus aut etiam enneaticus, quemadmodū & annus quinquageſimusſextus eſt Climactericus, quamuis hic non ita vt ſuperior ſenibus extimeſcendus. In hunc enim ſeptenarius & quaternarius tantum coincidunt.

Ego arbitror, vti ſeptimo aut nono menſe nati iuſtam vitæ perfectionem obtinent: ita contingere quoque vt vita plurimorum hominum (diuinæ tamē maieſtatis ſalua prouidentia, & rerum omnium ad libitum gubernatione) ad Climactericos vſque annos in quibus ſeptenarius nouenariusq. numerus in ſeſe quaſi in cyclum recurrunt, producatur, ibiq. abſoluatur & finiatur. Cui non abſimile & illud eſt, quod egomet multorum hominum obitū compertum habeo, quod graui & periculoſo morbo decumbentes, vt plurimum animam reddere ſoleant, Luna in gradu aſcendente, vel media cæli domo exiſtente, raro in quarta vel ſeptima domo, numquam fere in reliquis. quod & a me & ab aliis multoties eſt obſeruatum.

Annus quinquageſimus ſextus in nocturnis genituris propter frigiditatem Saturni duplicatam, & ſexageſimus tertius in diurnis ob ſiccitatē Mercurii

& Veneris

&Veneris,vtroque ſubſcribente,iam ætate frigida & ſicca maxime periculoſi ſunt, ſecundum Cardanum. Quotieſcumque igitur huiuſmodi anni Climacterici vel Enneatici inſtant,vel nonnulla ſigna futuri morbi apparent, vt ſunt laſſitudines ſpontaneæ membrorum, tormina genuum, lumborum dolor, tenebroſitas oculorum,grauitas ſuperciliorũ,tinnitus aurium,cibi faſtidium,ſudor multus in ſomno, ſine aliqua manifeſta cauſa,oſcitationes & pandiculationes inſolentes;item cõſuetarum excretionum ſuppreſſio,vel immodica euacuatio; tunc Deum immortalem precibus ardentibus inuocate, Aſtrologos & Medicos peritos conſulite, prudentiam in omnibus actionibus adhibete,temperantiam in cibo & potu,& rebus ad vitam neceſſariis exercete. Oratione enim ad Deum,ſideralis doctrinę cognitione ac euentuum quorundam præuiſione, medicamentorum conuenientium vſu ac in rebus gerendis prudentia & circumſpectione, multi graues caſus euitantur, ac ſæpe determinatus noſtræ vitæ finis prorogatur. Sũt autem anni Climacterici, 7. 14. 21. 28. 35. 42. 49. 56. 63. 70. 77. 84. 91. 98. Enneatici hi, 9. 18. 27. 36. 45. 54. 63. 72. 81. 90. 99.

De ratione victus in itineribus ac profectionibus probe inſtituenda. CAP. XXXVI.

POſtquam nũc de victus ratione ſingulis anni temporibus inſtituenda, pauca egerimus, reliquum eſt, vt de itinerantium diæta verba faciamus. Si igitur ô filii,exterę & longinquæ regiones vobis adeundæ fuerint, mementote primo lente ingrediendum eſſe, deinde feſtinantius properandum : in fine autem moderatius. Id & noſtris corporibus & iumentis prodeſt.

Aluus veſter ſit laxus, quod effici poteſt, ſi ſyrupus acetoſus, aut oxymel ſimplex, aut ouum molle

mane ſumatur. Pauxillulum Rhabarbari cum Saccharo roſaceo etiam vim laxandi habet. Idem præſtat ſerum lactis, trium aut quatuor heminarum menſura cum ſale & melle ſumpta. Quemadmodum & puluis Enulæ Campanæ & cinnamomi. Non improbo quoque ſuppoſitorium ex lardo fumo indurato. Aut quatuor ficus, vel etiam ſuppoſitoria ex melle & ſale compoſita, quæ vbi ventriculus non ſuſtinet; medicamenta per os ſumpta, aluum deiiciunt.

Si quis forte in itinere equo præcipitatus interiores corporis partes læſerit, vtatur Ambra, id eſt, *VValradt*, in iuſculo cereuiſiario calefacto mane ſurrecturus, vel veſperi diſceſſurus cubitum, ad quantitatem nucis auellanæ. Sequens etiam vnguentum contra læſionem internarum partium eſt valde vtile.

Vnguentum contra læſionem ſiue contuſionem partium internarum.

℞. Pimpinellæ, lauendulæ, ſpicæ nardi, rutæ, hyſſopi, ſaluiæ, pyrethri, pulegii, fœniculi, ſiliginis agreſtis, millefolii, prunellæ, ibiſci, conſolidæ maioris, auryn, amaraci, verbenæ, abrotoni, epaticæ, meliſſæ albæ ac fuſcæ, angelicæ ſatiuæ, veronicæ, fœnigræci, fragrariæ, clematidis, cordialis, pedis leonis, roriſmarini, foliorum linguæ ceruinæ, tormentillæ, betonicæ, ana manipulum vnum. Hæc omnia cultello in tenuiſſimas particulas comminuta, iniice in lebetem, & effunde butyri optimi in Maio confecti, & per cocturam a ſale purgati libras 28. & hæc ſimul ad ignem ex carbonibus confectum probe decoque, tantiſper donec virtus egrediatur; deinde cum hæc per mundum linteolum expreſſeris, affunde olei laurini libras duas, & habebis præſtans vnguentum. Hoc valet contra internam læſionem,

ex caſu aliquo ortam, quantitate nucis auellanæ in calido iuſculo cereuiſiario ſumptum. Si primo non medetur, vſus eius bis aut ter eſt iterandus; quin etiam externæ corporis partes affectæ apud ignem lentum ſunt inungendæ.

Præcepta contra iniuriam frigoris, & remedium ad curandam ambuſtionem.

CAP. XXXVII.

QVONIAM vero in his ſeptentrioni ſubiectis regionibus frigus magis dominatur quam calor, & hiberno tempore ſæpe nobis in venationibus aut caſtris cubandi neceſſitas adfertur, quemadmodum etiam proxime præteritis annis in inferiori Germania brumali tempore caſtra ſtatiua ſub dio conſtituta ſunt, de frigoris & algoris iniuria propulſanda pauca adiungam. In primis autem ad frigus amouendum veſtes ſunt comparandæ, quæ non cito corrumpuntur, quia non ſemper in expeditionibus has mutare poſſumus: Statim a tenera ætate frigori aſſuefacere ſeſe expedit. Id enim ad ſanitatem & ad res bellicas gerendas, plurimum momenti adfert.

In magnis algoribus capitis, manuum ac pedum vigor conſeruetur; quo illæſo, vniuerſo corpori ſua conſtat integritas.

Frigus facile quidem a quibuſlibet corporis membris veſtium, aut ex panno aut ex hirſutis pellibus, præſertim ceruinis, concinnatarum obiectu arcere licet. Capiti vero nullorum animalium pelles ſalubres ſunt, ſed pannei potius, aut bombycini galeri & pilei ſunt inducendi.

Citius tamen frigiditas a calcaneo, quam a cerebro ad cor penetrat.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Curſus, motus, manuum pedumque concuſſio in ſummo frigore prodeſt.

Si quis vultum manusq. aqua frigida mane lauat, & deinde chirothecis probe tegit, primo quidem aliquantulum perfrigeratur, mox vero amplius corpore caleſcet.

Frigus enim meatus cutis conſtringit, & ſic nos ab externo frigore tutos reddit, prohibetque ne calida ſubſtantia, quæ intus retenta, ſuapte natura calorem auget, diffluat aut diſſipetur. Sordes item, quæ frigus quoque augent, a pedibus abluere, chirothecas & lineos ſoccos vino ſublimato aliquantulum imbuere confert Quemadmodum hoc vini genus vim calefaciendi totum corpus obtinet, ſi admixtis calidis aromatibus bibatur. Ad idem valet, comedere nuces muſcatas, zinziber, calamum aromaticum, oleis vnguentisq corpus fouere non eſt inconueniens, alliũ & nuces etiam ad arcendum frigus mirabilem habẽt proprietatem, præſertim ſi quis hæc duo in iure carnium contuſa comedat.

Ex vrtica & oleo factum linimentum cum pauco ſale tuetur partes corporis ab atrociſſimo frigore; valet etiam ad vlcera a gelu contracta: ſi quis nolit pedes vel manus a frigore offendi, pinguedine vulpis inungat.

Quibus vero rationibus medicina facienda ſit, ſi aliqua extrema pars corporis pæne ſit emortua, mox addam.

Probatum itaque confirmatumq eſt experientia, ſi quiſpiam membra gelu & frigore ſtupẽta habuerit, non igne aut aqua calida, ſiue tepida calorem remoueri, ſed inde magis putreſcere & excidere. Frigida autem ſi lauentur, paulatim iis priſtinum reſtitui vigorem. Galenus ad algores intenſos, & ex his contractos dolores vſus eſt Euphorbio, quod cum oleo triuit, ceramque immiſcuit liquatam.

Nonnulli

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Nonnulli contra frigoris aduſtionem præcipiunt loca affecta ad ſpatium dimidiæ horæ detinere in aqua, in qua ſtercora equorum, auena paſtorum ſint decocta. Alii membris ex frigore aduſtis combuſtæ pellis leporinæ cineres inſpergunt; nonnulli rapam, aut pomum toſtum calidum applicant. Quidam felle ſuillo loca affecta inungunt.

Quod ſi cui digiti manuum pedumve nimia frigoris aduſtione etiam denigrati fuerint, ita vt plane ſtupeſcant, animum propterea tamen non abiiciat, ſed ſanis conſiliis & remediis occurrat.

Magnam enim natura & ars vim habet. Memini proxime præterita hieme Caium Alefeldium, cui ambo pedes frigore aduſti erant, ſumpta quadam potione vulneraria, cuius deſcriptio mox ſequitur, effeciſſe, ne damnum latius ſerperet, cum omnes Chirurgi de eo deſperarent, quod articulos pedum frigore pæne emortuos eſſe, & putredine quadam decidere viderent. Et quamuis per integrum anni ſpatium pedes ipſi non fuerint conſolidati, tamen nunc incedere vtcumque poteſt.

Remedium ad curandam ambuſtionem.

Accipe duo linteola munda, quorum hoc lacteo cremore, qui dicitur Germanice *Rom*, illud vero ſero butyrino imbue, & parti læſæ ſingulis diebus ter applica, donec feruor interior refrigeretur. Deinde lardo porcino maſculino auenam, nec non vnam aut alteram aſſulam infige. Hæc incende, & ſic porcinam pinguedinem ignitam in vas aquæ puræ ex alto cadere facito. Deinde ſume ſex ouorum vitellos abiecto albumine, quibus adde parum prædicti lactei cremoris, & deinde pinguedinem lardi liquatam ac ſupernatantem adiice, & hæc vna probe decoque. inde fiet emplaſtrum, quo ter de die partem affectã inũges, ac breui eam ſanam reddes. Quod ſi linteola

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

curi tenaciter adhæſerint, imbuas hæc butyro non ſalito, & facile inde reſoluentur.

Ad refrigerationem prodeſt etiam cortex tiliæ raſus in aquam, donec inſpiſſetur, parti vſtæ ſic applicatus.

Deſcriptiones medicamentorum quorundam ad vulnera externa curanda vtilium.

CAP. XXXVIII.

SEquitur nunc eius potionis vulnerariæ deſcriptio, cui vna eademq. opera alia quædam emplaſtra, linimenta & olea, ad curanda vulnera egregie vtilia ſubiicere placuit, vt his ſi opus fuerit, commode vti poſſitis in bellis aut aliis profectionibus.

Potio vulneraria, qua vulnera mirum in modum curantur.

Accipe duas menſuras cereuiſiæ vetuſtiſſimæ, iniice manipulum Clematis ſiue peruincæ, cauliculum artemiſiæ rubeæ, paulum herbę, quę dicitur *Rodicheil*, vel in defectum huius ſume meram peruincam, deque ad medietatem in vaſe fictili, operculo probe tecto. Deinde excola in ollam lapideam ſiue lagenam, ſic vt orificium eius probe obſtrui poſſit, ne aër ingrediatur, poſtea vſui ſerua. Ex hac potione dabis homini vulnerato ſiue læſo mane ieiuno ventriculo, in meridie poſt ſumptum cibum, a veſperi cum diſceſſurus eſt cubitum. Singulis vicibus ad quantitatem trium cochlearium, iubebisque vt læſus poſtea duabus aut tribus horis abſtineat a cibis, & quoties inde biberit, paululum inſtillet in vaſculum, & hoc vulnus abluat. Folium etiam braſſicæ rubrum aut maxime fuſcum liquore huius potionis imbutum vulneri imponat, ita tamen vt aſperius folii latus verſus vulnus ſit cooptatum, quod linteolo firmiter inuoluatur. Quod ſi vulnus poterit conſtringi acu, fiat id quoque, ne magna cicatrix inde remaneat,

neat, alioqui nihilominus tamen vulnera conſolidat hæc potio.

Aliud cataplaſma præſtantiſſimum, quod cum in comitatu Tyrolenſi apud Carolum V. Oenoponti commoraremur, Iohannis Friderici, quondam Saxoniæ Electoris Chirurgus, Illuſtriſſimum Helſatiæ Ducem Adolphum docuit, & contra quemuis ictum, & ad vulnera a tormentorum globulis illata, mirabilem curandi vim habet.

℞. Galbanum,
Armoniacum,
Opopanacem,
Bdellium,
Ceram,
Oliui, *Baumohls* libras duas.
Argyritis ſiue argenti ſpumæ præparatæ, *Silberglet*, libram j.
Olei laurini vnciam dimidiam.
Myrrhæ,
Thuris,
Maſtichis,
Ariſtolochiæ,
Terræ cadmiæ, ſiue lapidis calaminaris præpar. *Salmeiß*, vnciam j.
Camphoræ vnciam dimidiam.
Terebinthinæ, vnam drachmam.

Redige ad puluerem, quem fac igni excãdeſcere, & quicquid diſſoluendum eſt, diſſolue, & in morem cataplaſmatis forma modo ſequenti.

Quatuor gummi macera nocturno tempore in aceto acerrimo ex vino confecto, in vaſe ex orichalco fabrefacto, aut olla incruſtata, ita vt acetum quantitatem gummi excedat. poſtea decoque gummi tãtiſper donec ſordes, excrementa aut ligna ab iis ſeparẽtur. Deinde exprime, ſiue excola per mundũ linteũ in cacabũ aut lebetem, & gummi iterũ coque vſq.

ad conſumptionem aceti, & donec gummi a lebete ſegregentur.

Fac colliqueſcere oliuum & ceram in pelui ex orichalco, immitte argyritim ſiue ſpumam argenti, & verſa rudicula, vt argyritis in fundum ſubſidat, & cũ calorem fuſcum induere cœperit fac periculum cultro lato aut ſpatula: Quod ſi non adhæſerit cultro tenaciter, ſed inde reſoluitur, perfectæ decoctionis eſt ſignum. Ab igne igitur remoue ſtatim, & paululum infrigidari ſinito, non tamen nimis cito. Poſtea de quatuor gummi maceratis in aceto, ſingulis vicibus ad quãtitatem fabæ vel nucis auellanæ immitte in decoctũ cataplaſma pedetentim, donec gummi prorſus ingreſſa fuerint. Nam ſi ſimul iniicerentur, cataplaſma nimis ebulliendo aſcenderet, fortaſſis etiam effunderetur. Verum ad maiorem cautelam peluim cum aqua in promptu habeto, vt ſi nimis bulliat, ſupra aquam teneri & infrigidari poſſit, illudq. rurſum emplaſtro adiice, quod in aquam effuſum eſt. Et cum gummi plane in emplaſtrum ingreſſa fuerũt, coctură eius de integro repete, parumperq. decoque. Deinde adiice myrrham, maſtichen, thus, terram cadmiam, id eſt, *Salmeiſen*, ariſtolochiam. Redige iterum in puluerem tenuiſſimum paulatim ſupra ignem, non nimis calide tamen, ne pulueres ardore conflagrent vel conſumantur. Extremo iniice terebinthinam & oleum laurinum; & cum plane ab igne remotum & infrigidatum fuerit, adiice Camphoram. Deinde effunde in aquam calidam donec aptum efficiatur, vt manibus tractari & ſubigi poſſit. Poſtea macera oleo artemiſiæ, vt nitidum & purum reddatur. Immitte in pellem hinnuli bene præparatam. Tunc ad 40. aut 50. annos vſui conſeruari poteſt. Conducit hoc cataplaſma aduerſus omnia vulnera ſclopetaria, contra ictus & vulnerum inflammationem.

Inſigne

Inſigne cataplaſma vulnerarium, contra quemuis ictum, quo vſus eſt Chriſtiernus II. Rex Daniæ vna cum ſequenti Balſamo & puluere. Nam hæc omnia in libris eius medicinalibus poſt mortem ſunt inuenta.

℞. Ceræ vncias tres cum ſemiſſe.
Colophoniæ ſeu picis Græcæ,
Aſchenſchmaltz,
Mumiæ, ana ſeſquiunciam.
Myrrhæ vnciam vnam.
Minii vnciam dimidiam.
Corallorum alborum drachmas tres.
Magnetis vnciam vnam.

Ceram vnà cum colophonia primum diſſolui facito, deinde mumiā adiice, poſtea *das Aſchenſchmaltz*. Hæc ad lentum ignem collocato & probe verſato. Deinde reliquis quoque prædictis ſpeciebus immiſſis ad lentum ignem pauliſper ſtare ſinito, probe frequenterque moueto, ſæpe etiam periculum facito, tum ſatis ſit decoctum, & in fundo ſubſidere incipiat: Stilla ex alto guttulas aliquas ex calida ſpatula in frigidam. Quod ſi illud infrigidari & ſpatulæ adhæreſcere ſenſeris, ab igne remoueto, tam diuque verſato, donec ſua ſponte ſit frigefactum, & in ſolidam coëat maſſam, ne ſequentia tria gummi in eo adurantur. Adde inſuper thuris & maſtiches ana vnciam vnam, camphoræ ſeſquiunciam; & in olla tam diu moueto, vt infrigidatum duritiem contrahit, & manibus tractari prædictoq. adipe ſubigi poſſit Et hoc modo cataplaſma rite paratum habes. quod ſi igitur vulnus inflictum eſt recens, panno lineo craſſiori illinito, & parti affectæ applicato. Quibuſlibet etiam vulneribus, ſiue cæſim gladio ſecante, ſiue punctim mucrone ſint inflicta, hoc cataplaſma recte adhiberi poteſt.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Alia potio vulneraria.

℞. Limonii ſilueſtris, id eſt, *VVintergrün*, & Betonicæ ana drachm. vnam; Saniculæ, *Sanickel*, & pedis leonis, id eſt, *Sinnua*, ana drachmam dimidiam, cum duabus menſuris vini in noua olla vitreata firmiter occluſa, quæ farina ſubacta probe obturetur. In medio autem operculi foramen relinquatur, per quod vapor egrediatur. Coctura huius potionis ad ſpatium duarum horarum continuetur. Ex hac potione homini ſauciato ſingulis diebus mane & veſperi ad quantitatem vnius cochlearis exhibe bibendum, & loco affecto braſſicæ folia vel præcedens cataplaſma impone.

Pretioſum oleum balſaminum, quod inſtillari poteſt vulneribus quæ non capiti, ſed alioqui corporis partibus ſunt inflicta.

Accipe olei roſati vncias nouem.
Rebaræ minutim contuſæ vnc. ſex.

Hęc firmiter contecta in ampulla ſiue legena ſtannea per tres dies ſtare facito. Deinde lagenam vna cum prædictis in balneũ Mariæ immittito, & ad horæ medietatem probe bullire ſinito. Poſtea in lagenam iniice maſtiches ſubtiliter contuſi drachm. ſex. Item thuris, bdellii, opopanacis, camphoræ, ana ſiue partes æquales vnciam dimidiam, poſtea illud oleum per mundum panniculum laneum excolato, ita vt omnis virtus prædictarum ſpecierum inde exprimatur; habebiſque in hunc vſum paratum oleum præſtantiſſimum.

Ratio conficiendi pulueris vtilis contra diſſectionem nerui alicuius qui a Chirurgo eſt conglutinandus.

℞. Oculos cancri, in ſubtiliſſimum puluerem comminutos in paruo linteolo. Hunc puluerem neruis inſperge, & ſiccis faſciis ex linteolo confectis, locum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

cum obliga, ne humiditas aliqua ad neruos penetrare poſſit. Hanc ligaturam per ſpatium 24. horarum intactam relinquito. Elapſo prædicto temporis ſpacio, Chirurgus neruum inſpiciat, ipſiusq. conglutinationem exploret, & deinceps vulnus illud calidis vinculis deliget inſtar alterius vulneris recentis, & poſt diem vnum aut alterum ligaturam diſſoluat.

Ratio certa, qua fluxus ſanguinis ex quouis vulnere erumpentis cohiberi poteſt.

Ineunte vere, cum ranæ ſemina prima ſiue oua proiiciunt, tunc accipe craſſioris linei pãni vlnas tres vel quatuor, plus minusve quantum ſatis eſt. Hunc pannum cum huiuſmodi ouis ranarum probe abluito, ſoliq. ſiccandum exponito. Deinde ſecundo tertioque lotum, ſimiliq. modo in ſole ſiccatum vſui diligenter ſeruato. Cum autem hoc vti volueris, partem vulnere duplo maiorem, inde præciſam inſtar cataplaſmatis vulneri imponito; ſanguinis effuſio ſtatim ſupprimetur, quod certo experimento in plurimis eſt comprobatum.

Præcepta contra calorem & ſitim.

CAP. XXXIX.

QVemadmodum frigus proficiſcentibus obeſt, ſic etiam calor, & ex hoc profecta ſitis peregrinantibus moleſtias exhibet. Nam ſuis ab humido deficiente aut calido ſuperante fit. Cum enim nimii æſtus noxa peregrinantes infeſtat, calor nimius ſemper excoquens corporibus firmitatem eripit, & humido naturali exigendo vires diſſoluit.

Primum autem moneo, ne cum iter faciatis, multum loquamini. Inde enim ſitis faucibus aridioribus contrahi ſolet. Ad caloris vim pellendam balneum aquæ frigidę, etiamſi quis febrim aut capitis dolorem intemperie contraxerit, prodeſt. Quam rationem

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

etiam cerui ſequuntur. Nam cum æſtu immoderato vexantur, in frigidam ſeſe immergunt. Alii coronas ex roſis, violis, nymphææ floribus, polygoni ramulis, adianti, vitis, myrti foliis, ſalicum virgulis, aliiſq. refrigerantibus plantis capiti contra æſtus iniurias imponunt.

Contra ſitim ex calore prouenientem detineantur in ore cryſtalli, coralli, argentum, ſaccharum candidum, aut ſilex, qui aliquamdiu in frigida aqua fontana iacuit. Iulepus etiam roſarum & violarum cum aqua. Item radix glycyrrhizæ recens e terrą euulſa & manducata, ſiue ex aqua pota ſitim ſedat. Quemadmodum & vigiliæ extinguunt ſitim a calore ortam, ſic ſomnus ortam a ſiccitate. Frigida ſiue aqua mera odorifera, quam ſuperius deſcripſi, etiam os colluere prodeſt. Fici recentes ſitim leuant, caloremque refrigerant. Nuclei nucis pineæ, portulacæ folium linguæ ſubditum, fraga, pyra, pruna, ceraſa, malorum cydoniorum grana, lactucæ & cucumeris ſemina ad minuendam ſitim ſunt præſtantiſſima. Perfuſus aqua frigida panis, & cum vino ſumptus, contra ſitim prodeſt. Vinum refrigeratur, ſi in aquam frigidam vna cum cantharo collocetur, paniſque toſtus in aquam fontanam frigidiſſimam imittatur, cui poſtea inde exempto vinum infundatur, illudq. hoc modo bibatur, aqua interim ſæpius permutata. Hac conſuetudine refrigerandi ego vti conſueui. Nam ſalubris eſt, nihilque nocumenti adfert, veluti ea quæ nitro aut niue perficitur. Hæc enim eſt violenta & propterea naturæ contraria & inimica, vt ſunt ea ex quibus refrigeratio petitur.

Præcepta contra famem.

CAP. XL.

Peregrinationes & bella ſæpe hominem in inopiam rerum omnium cõiiciunt, ita vt ingenti vehementique fame laborandum ſit. Quare non abs

fue

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

fuerit pauca contra hanc ſubiungere. Fame igitur dominante omnium animalium iecur aſſatum in pænuria panis ſatiat magis. Item panis coctus ex amygdalis dulcibus & ſaccharo plurimum nutrit.

Panis quoque nauticus, ſiue biſcoctus, eo quod propter ſiccitatem ſitum minime contrahat, & diutius reliquo incorruptus ſeruetur, in hunc vſum circumferendus eſt. Legimus quoque quendam ruinis ædificiorum obrutum cum nullam vitæ ſpem reliquam haberet, ſeptem dies noctesque, ſola vrina epota, famem ac ſitim toleraſſe. Auicenna globulos contra famem compoſuit, qui ſunt conſeruandi, ne ſolis calore colliqueſcant. ℞. Amygdal. dulcium excor. libram vnam. Adipis vaccini liquefacti libram dimidiam. Olei violarum vncias duas. Mucaginis rad. althææ vnciam vnam. Terantur omnia ſimul in mortario, & fiant pilæ ſicut globuli nucis inſtar Italicæ.

De nauſea marina.

C A P. XLI.

QVOD ſi verſamini in mari, nolite prohibere vel impedire vomitum; verum ſi ſit nimius & ſuperfluus, in potu paululum aquæ marinæ miſcete, vt ita ventriculus veſter paulatim mari aſſueſcere diſcat.

Toſtus etiam panis ex aceto comeſtus contra vomitum valet, quemadmodum & multarum gallinarum ventriculi per vſtionem in cinerem redacti, cum vino ſumpti in tali affectione ſtomacho non parum proſunt.

Quidam volunt ad hanc rem conducere, ſi quis aquam marinam ſiue ſalum ex naui intueatur, ſiue ex alto in mare deſpiciat.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

De hauſtu aquarum. CAP. XLII.

SED quoniam in expeditionibus & peregrinationibus multos aquarum turbidarum & limoſarum vſu extinctos eſſe compertum eſt; omnino interdico vobis, ne aquam ex puteis vel ſtagnis hauſtam bibatis. Poſſunt enim hæ multifariam ab hoſtibus inſici, vt plerumq. ab hoſtibus fit, cum alioqui etiam ſordibus ſcateant.

Fontanam quidem aquam non omnino improbo, hac tamen conditione, vt cum exhauſta eſt ex fonte, linteum nitidum in eam iniiciatur: quod ſi id poſt duarum horarum ſpatium nullas concipiet maculas, ſine omni veneni ſuſpicione bibi poteſt. Purgantur autem aquæ excolatione, cum ex vno vaſe in aliud tranſcolantur per arenam dulcis inſipidive ſoli, in colum ſiue ſacculum iniectam, aquæ prauitate in arena ſic remanente.

Mala aqua etiam cum allio ſumpta, vel iniecta theriaca minus nocet; cuius poſterioris vſus in primis in expeditionibus eſt ſalutaris, vbi varia loca mutanda ſunt.

Aqua limoſa ſalis inſperſione emendatur, turbida alumine clarificatur.

Lauri folia, pulegium, acetum permixtum olei vitrioli gutta vna aut altera, folia acetoſæ, cornu monocerotis, coralliũ contuſum & iniectum in aquam: hæc omnia prauitatem eius emendant. Sed vt inſtitutum de aquis ſermonem abſoluam, in caſu ſuſpicionis aquæ venenoſæ, mihi ſatius eſſe videretur, de integro puteum effodere. Indicium autem vel ſignũ aquarum ſubterranearũ eſt nebuloſa exhalatio ante exortum ſolis, vel creber & ſpatioſus iunci, vel arundinis prouentus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

De eruptione ſanguinis ex naribus.

CAP. XLIII.

CVM Sol quoque peregrinantibus ſanguinem nimis ſubtilem & tenuem reddat, eumq. ex naribus effluere faciat; rem non inutilem videor mihi facturus, ſi paucis de huius nimio fluxu reprimendo agam.

Primum autem ſciatis, quod ſi cui veſtrum ſanguis ſine læſione ſæpe ex naribus profluit, in propinqua ſanitatis parte hoc eſſe numerandum. Si autem hæc eruptio eſt nimia & crebra, tunc poterit vitare cibos aromatibus conditos. item allium, cepas, porrum, raphanum & cætera. Mirifice autem ſanguinem ex naribus promanantem reprimit ſtercus porcinum, ſi tepidum infarctum linteolo naribus admoueatur; cumque frigeſcit ſtercus, rurſus illud excalefacere oportet. Sequens etiam cataplaſma cum linteo canabino impoſitum ſanguinem ſiſtit.

℞. bolum armenum & farinam volatilem molendinariam, & ex his cum albumine oui & aceto roſaceo confice cataplaſma, illudque fronti & arteriis capitis applicato. Et ſi ſanguis nondum reprimitur, linteolum aceto imbutum collo circumuoluito. Quinimo ad eundem etiam modum pudenda humectare poteris. Et quod ſi ſanguis ſtillauerit ex nare dextro, cucurbitulum adhibebis iecinori, tamquam parti affectæ. Sin ex ſiniſtro, in latere eam ſiniſtro, ex aduerſo ſplenis applicabis.

Si vero neque hoc ſanguinem retinebit, non inutile fuerit ſecta vena iecinoris ſanguinem infrigidare, & naribus inſpirari curabis puluerem compoſitũ ex herba quæ dicitur gratia Dei, qui puluis mirificam ſiſtendi ſanguinis vim obtinet, etiam ex vulneribus confluentem. Cauebis tamen ne nares purges vel mundifices antequam ſanguinis fluxus plane ſit ſu-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

ſuperfluus. Aliqui etiam vtuntur croco vel puluere fuliginoſo molendinario, vna cum tela araneæ. Quinetiam ex aſtringentibus lignis, vt quercu, ilice, fago cinis non parum aſtringit, ideoque ſi forſan nullum aliud remedium eſſet ad manus, ſanguinis eruptio hoc modo cohiberi poſſet.

Præcepta aduerſus alui fluxum.

CAP. XLIV.

NOnnumquam in profectionibus & bellis ſæpe ex copioſo alui profluuio laboratur, ideo remedia hunc morbum curantia vobis quoque minime negligenda eſſe cenſeo.

In principio autem iſtius morbi nolite ſtatim medicamentis comprimendi facultate præditis, aluiq; fluxum ſiſtentibus vti. Etenim obluctari & excretionis cohibitionem moliri, maiorem morbum facit. Sed potius candens ſiue ignitum aurum, vel chalybis laminas, in potu quem hauſturi eſtis, iterum atque iterum extinguite.

Genitale etiam cerui ſiccatum & comminutum in puluerem, in dyſenteria efficaciſſimum eſt remedium, quemadmodum & argillæ rudera ex clibano deſumpta & decocta cum aqua, qua poſtea in potu vtamini, facultatem ſiſtendi & aſtringendi aluum præſtant. In hunc vſum conuenit etiam ſaccharum roſarum cum rubris corallis, vſto ebore, electuarioque ex cydoniis.

Contra ardorem ſtomachi.

CAP. XLV.

NON raro quoque ardor ſiue æſtuatio ſtomachi proficiſcentes infeſtare ſolet. Operæpretium igitur viſum eſt remedia huic morbo ſuccurrentia breuiter obſeruare.

Nonnulli contra hunc vtuntur glycyrrhiza, carpionum

num

num alii lapides in ore detinent, vel olibani grana deglutiunt. Nonnulli contra hanc affectionem aquã calidam bibunt, aut lac tepidum, vel ceraſorum nucleos, aut panem ex aceto comedunt. Ego autem maxima ex parte hæc ſequentia duo medicamenta adhibere ſoleo, quorum hoc a Daniele Rantzouio, ſereniſſimi Daniæ regis Friderici II. in bello contra Suecos primario duce, cognato meo, didici; illud vero alioqui vſu compertum habeo.

Medicamentum Danielis Rantzouij, contra ardorem ſtomachi.

℞. Vetus ſaccharum roſarum & lapides cancrorum, quos contuſos & in puluerem redactos ſaccharo roſarum inſperge, adde paululum de bolo armeno. Miſce hæc omnia ſimul. Obſeruetur tamen vt lapides cancrorum dimidiam ſacchari partem quantitate ſua adæquent.

Aliud contra ardorem ſtomachi.

℞. Seſquiunciam cretæ.
Tres nuces muſcatas ſiue myriſticas.
Seſquiunciam ſacchari electiſſimi, quod ex Inſulis Canariis aduehitur. Fiat puluis. Nunc aduerſus arefactionem linguę, qui morbus etiam plerumq. caſtra ſequitur, remedia quædam aſſcribam.

Aduerſus arefactionem linguæ, quæ dicitur vulgariter Brunella.

CAP. XLVI.

℞. Nucleos cydonei 2. aut corticem medianum tiliæ in aquam colloca; cui ſi addes cochlearium aceti roſacei, efficitur inde limus vel ſuccus, quo oris humiditas retinetur.

ALIVD.

℞. Syrupum acetoſum ſimplicem cum aqua ex

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

cremore ptiſanæ præparata; hac gargarizetur os: quod valet contra linguæ ariditatem.

Syrupus acidus ſimplex.

℞. Aquæ fontanæ ſiue roſaceæ lib. iiij.
Sacchari lib. v.

Coquatur in vaſe lapideo, aut potius terreo vitreato carbonibus accenſis, aut flamma exigua citra fumum, ſemper deſpumando ad dimidias. Deinde adiiciantur aceti albi clari lib. duæ. Si autem valentiſſimum vis, libræ quatuor. Si viribus mediocre, libræ tres, & percoque in ſyrupi conſiſtentiam. Reconde in vaſe vitreo. Hic ſyrupus affectibus ac febribus maxime bilioſis auxiliatur, quia bilem tenuitate & caliditate furioſam frangit, retundit & extinguit, adeoque ſitim ſedat. Humores quoque craſſos tenuat, incidit, obſtructiones tollit, vrinas mouet ac ſudores. Putredini reſiſtit, ob id peſtilentibus febribus eſt ſaluberrimus. Ego hoc ſyrupo valde delector, & vobis eius vſum maxime commendo, quia non eſt ex venenatis compoſitus. Laudatur etiam ab Ariſtotele in libro De regimine Principum Alexandro inſcripto.

ALIVD.

Lardum purum porci caſtrati ad longitudinem dimidii digiti, & latitudinem duorum digitorum tranſuerſorum linguæ ægroti impoſitum probe inſere, ita vt linguam & fauces interiores penitus contingat. Hoc lardum inde non remoue, ſed colliqueſcere ſine. Ægrotus autem illud per ſuctionem attrahat, donec plane in liquorem reſoluatur. Poſtea copioſum vomitum edet; tum caue ne ſuffocetur. Poſtmodo videbis aduſti ſanguinis copiam, & cutem tenacem per vomitum eiici. Vtatur igitur ægrotus huiuſmodi lardo ſecunda vice, & tandem conualeſcet.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Aliud contra idem.

Veloci & celeri curſu vſque ad defatigationem agitetur equus, donec præ nimio calore liquidus humor ex ore ipſi emanet. Hæc ſpuma ſpongiæ in bacillum fixæ imponatur, eaque lingua & faucium partes remotiores, quouſque fieri poteſt, inungantur per aliquot vices. Caueatur tamen ne ſpongia delapſa in collum deſcendat. Ægroto, cum comedere aut bibere voluerit, eluatur os aqua prunellæ. Deinde aliquoties hæc vnctio cum ſpuma prædicta repetatur. Illud extra dubium morbo medebitur, quod experientia conſtat.

Cum etiam peregrinantibus ocreæ ſoleant nonnumquam indurare digitos pedis, ita vt in callum intumeſcant, & duritiem quamdam contrahant (quod genus Germanice *Lickdorn* appellatur) ſequens remedium eum in vſum ſubiicere volui.

℞. Cineres foliorum iuglandis combuſtorum, allium & ſeuum, miſce ſimul & decreſcente luna callum linteis probe conuolue. Et hoc vnguentum bis aut ter impone. Aliqui imponunt ſtercus gallinaceum. Alii teſtudinem ſale necant, & ſpumam inde prouenientem huiuſmodi tuberculis illinunt. Contra verrucas manuum aliqui liquorem ex lignis quercinis ardentibus promanantem imponunt, alii ſpumam maris.

De ebrietate. CAP. XLVII.

CVM in expeditionibus & communi vitæ inter homines conuerſatione neceſſario interdum conuiuiis amicorum intereſſe cogamini, pauca vobis de præſeruanda & curanda ebrietate adiicere operæpretium eſſe duxi, a definitionibus incipiens. Eſt ebrietas nihil aliud, quam perturbatio mentis & omnium actionum eius, ex immodico potu profecta, & voluntaria inſania.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

1. Ad hoc autem vitandum malum prima ac præcipua ratio eſt, parce bibere, & non plus quam neceſſitas poſtulat.
2. Deinde a fortibus potibus abſtinere, tenuiores cereuiſias intermiſcere & pedetentim bibere, nō vno hauſtu omnia euacuare.
3. Inter pocula parum comedere. Nam cibus potum in ventriculo remoratur.
4. Sumere ante cibum pauxillum vini abſinthitis, aut 8. aut 9. amygdalas amaras, aut paululum lactis. Nonnulli deuorant lauri folia. Alii alia.

Africanus in ſuis commentariolis vult, quod qui caprinum pulmonem toſtum ederit, ebrietatem non ſentiet.

Ego ſemper in pectore geſtare ſoleo magnam amethyſtum, eo quod aliqui ſcribunt, eum valere contra ebrietatem, qui humores ad cerebrum aſcendere non patitur, mihique videtur, eum nonnihil præſtare: vnicuique tamen ſuum permitto iudicium.

Omnia dulcia & ex ſaccharo confecta inter potandum ſumpta, prohibent ebrietatem, quia non ſinunt aſcendere vapores & frangunt vim vini, eiusq. ſaporem. Præſentiſſima curatio eſt vomitus aut alui profluuium, ſecundum Hippocratem: Ex plenitudine enim quæcunque ægritudines accidunt, euacuatio ſanat.

Vltimo ſomnus curat perfecte ebrietatem, qui protrahi debet tamdiu, donec ructus aut oſcitatio adeſt. Nam (teſte Galeno) ſomnus concoquit, vigiliæ digerunt. Non tamen vos ilico poſt pocula cubitum conferte, ſed vnam ad minus horam in cubiculo ambulate & vigilate.

Auicenna ſequentem ſyrupum præſcribit contra ebrietatem; verum ego eius vires non ſum expertus. Nam potius me amygdalis amaris, amethyſto, dulcibus rebus, odoribus frigidis, vt roſis, violis, camphora præ-

ra præſeruare ſoleo, ſi propter valetudinem vomitum ciere nolo, vt ſupra monui.

℞. Succi alborum caulium,
Succi granatorum,
Aceti vini optimi ana vnciam vnam.

Ferueant ebullitionibus aliquot, & fiat ſyrupus. Vos vti poteſtis ex prædictis, quæ naturæ veſtræ maxime conuenire animaduertitis. Hoc certo ſcio, inebriari, contra naturam & nulli hominum ex vſu eſſe. Propterea ſpero vos admonitionis meæ memores fore, & quantum communis vitæ ratio patitur, hanc præſentiſſimam peſtem fugituros, Deoque optimo maximo id prohibēti magis obtemperaturos, quam mortem ſodalium & amicorum cauſa voluntate veſtra acceleraturos.

Deſcriptiones nonnullorum medicamentorum & antidotorum contra venena.

CAP. XLVIII.

HActenus breuia quædam præcepta, ad conſeruationem ſanitatis & diurnitatem vitæ vtilia, qua potuimus breuitate enumerauimus: iam in fine medicamentorum quorundam contra venena vim habentium deſcriptiones ſubiiciemus.

Primo igitur omni cura iudicium ciborum appoſitorum habete, odoremque eorum, antequam in os immittatis, explorate, diuque lingua & dentibus tractate. Si enim cibus eſt venenoſus, ſtatim lædit guttur. Deinde cauete, ne cibus ſit peregrini diuerſiq. ſaporis, neq. eum cito diglutite. Nulli enim citius atque guloſi veneno inficiuntur. Eam ob cauſam volo, ne quis veſtrum maxime familicus aut ſitibundus ad menſam accedat, ne auiditate cibi deceptus venenoſum neſciat dignoſcere materiam.

Aſſumpti autem veneni cura eſt, vt ſtatim percepti nocumēto prouocetur vomitus cum butyro & aqua

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

calida, aut oleo tepido, ſiue etiam aqua tepida cum aceto. Poſtea bibatur lac aut butyrum, vel ſumatur album ſtercus gallinaceum, aſſatum cum vino, quod etiam in huiuſmodi caſu vomitum ciet. Vomitus autem tamdiu & quidem copioſe continuandus eſt, donec nec ſapor, nec odor, neque morſus, nauſea aut vlla anxietas percipiatur. Hoc enim vbi fit, indicium eſt adhuc venenum eſſe reliquum.

Poſt vomitionem ſumenda eſt theriaca bona cum aqua plantaginis, ſcabioſæ, aut acetoſæ, vel Mithridatum aut diamoſchum. Aliquot grana etiam Iuniperi trita, & in potu data miro modo venenum expellunt. Allium & raphanus hebetant vim venenorum, quemadmodum & ſmaragdus, achates, ſuccinum & corallium, & quæcunq. appenſa collo, manibusve mutantur, ſiue colorem naturalem amittunt.

Quidam ferunt, ambram, muſcum vel lapidem bufonis geſtantes a venenis tutos præſtare. Alii contra eadem ieiuno ſtomacho vrinam propriam, vel pueri non polluti recens emiſſam hauriunt. Nonnulli mirabilem contra venena efficaciam habere ſcribunt, ſi quis infectus veneno, mulo aut equo exenterato, ſtatim, dum adhuc feruet, inſeratur, & capite prominente tamdiu in eo iaceat, donec a vi veneni liberetur. Si vnus non ſufficiat, alter idem exenteretur. Hoc remedio Valentinus Gorgias Alexandri Sexti Pontificis filius aduerſus venenum vſus euaſit.

De peſte. CAP. XLIX.

DE Peſte, quæ præſentiſſimum quoque eſt aëris venenum ſeu corruptio, pauca adderem, niſi plurimorum doctorum virorum multi de hac medicæ facultatis particula variis temporibus editi libri extarent, quos conſulere poteſtis; ſaltem monebo peſte graſſante, præſidium omnium Medicorum teſtimonio laudatiſſimum eſſe fugam arripere, ſolum

cælumque mutare, loca vitioſa & peſtifera, huic contagioſæ lui obnoxia primo quoque tempore relinquere, & in hæc tarde redire, iuxta verſiculum communem:

Hæc tria tabificam pellunt aduerbia peſtem,
Mox, longe, tarde, cede, recede, redi.

Appendi collo etiam pro amuleto ſequens ſacculus poteſt, qui mirifice peſti reſiſtit geſtatus, cordisque regioni appoſitus, ſecundum Paracelſum. Fiat autem hoc modo:

Iacobi Carpenſis remedium.

℞. Arſenici albi cryſtallini partes ſiue vncias duas.
Rubei partem ſiue vnciam vnam.

Fiat placenta rotunda craſſitudine digiti cum albo oui vel mucilagine tragacanthi. Inſuatur linteolo lineo, ſuperaddito ſerico, & admoueatur cordi.

Nec opus eſt indusium interiici (nam etſi arſenicum intro ſumptum ſit lethiferum, nec etiam occulta vi, ſed ſola roſione, vt proinde venenum non ſit dicendum) tamen admotum extra venenis reſiſtit certa experientia.

Poterit etiam ſacculus pro corde conſeruans & curans huiuſmodi componi.

℞. Sapphyri, ſmaragdi, hyacinthi, rubini, corallorum rubeorum & alborum ſing. drachm. croci ſcrupulum.
Margaritarum drachmam ſemis.
Arſenici albi drachmas duas.
Ambari grana ſex.
Radicis iridis ſiccæ & odoræ vnciam ß.
Cornu ceruini vſti drachmam.
Auripigmenti vnciam ß.

Terantur omnia, & fiat ſacculus cũ ſindone pur-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

purea, cordisq. regioni apponatur. Nonnulli ad præſeruandum propria vrina vtuntur.

Alii odore radicis Enulæ Campanæ, aceto maceratæ, aut Angelicæ, aut granis iuniperi vel lauri. Multi non prodeunt in publicum niſi cibati.

Si quis tamen hac lue infectus fuerit; expurgato quam primum fieri poſſit, ventriculo, communibusque viis, puluere ſudatorio, non prius tamen quam naturæ propenſionem ad ſudorem cognouerit, & clyſtere vtatur. Deinde Theriacam, Mithridatum, cæteraque remedia morbis peſtiferis aduerſantia adhibeat, ita tamen, ne hæc remedia ſemel, vt fit, vel continue ſumat, ſed ter quaterve eodem die, ſemper interuallo ſex horarum interiecto. Si bubo ſeſe oſtendat, aut carbunculus, ſanguiſugas non procul a loco affecto, ſi ſit in membro ignobili, applicet; præſtabit tamen prius cucurbitulas amplas & magnas cum multa flamma, vel gallum aut catulum, vel pulmones animalium ſubinde admouere: Cæterum inter initia peſtiferi morbi, antequã pharmaca ſumpſerit, ſomnum fugiat, eique nullo modo indulgeat, ne veneni vis aut peſtilentiæ virus, vnà cum ſanguine membra principalia inuadens protinus interficiat, cor cæteraque membra confortantia adhibeat, & quantum fieri poteſt, cibis ventriculo ſuo maxime congruentibus ſe reficiat, Deoque vitam ſuam & omnia reliqua ardentibus precibus commendet, necnon Medici periti conſilio reliqua committat, vt diuina ſua clementia gratiaque ille, hic vero arte ſua ipſi ſuccurrere velit.

Præmiſſis his in genere de Venenis & Peſte, ſequũtur ordine nonnulla antidota.

Medicamentum regis Mithridatis aduerſus omne venenum & præcipue peſtiferum.

Plinius lib. 23. cap. 8. ſcribit, Cn. Pompeium in ſanctuariis Mithridatis maximi Regis deuicti inuenisse

niſſe in peculiari commentario ipſius manu conſcripto compoſitionem antidoti e duabus nucibus ſiccis: Item ſicubus totidem & rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano; & ei qui hoc ieiunus ſumat, nullum venenum nociturum illo die.

Idem antidotum etiam hoc modo conficitur:

℞. Nucum iuglandium ſiccarum vncias ſex.
Ficuum ſiccarum vncias 4.
Foliorum rutæ ſiccæ ſemiunciam.
Salis drachmas duas.

Omnia hæc in minutas partes conciſa aqua roſarū imbuantur, neque vt quidam volunt, terantur. Aliqui hæc miſcent ſucco acetoſæ aut aceto roſaceo. Nonnulli addunt etiam ſemiunciam granorum Iuniperi. Hoc antidotum ieiuno ſtomacho ſumatur ad quantitatem nucis caſtaneæ, eſtque aduerſus venenum præſeruatiuum.

Experimentum Medici antiquioris Regis Angliæ, eſtq; puluis mirabilis contra toxicum & omne venenum.

℞. Pimpinellæ,
Radicis tormentillæ,
Cinnamomi ana vnciam dimidiam,
Ligni aloës, granorum iuniperi,
Zinziberis ana drachmam vnam.
Interdum additur cardui benedicti, radicis Angelicæ, ana drach. dimidia.

Fiat ex his omnibus puluis ſubtilis, & occluſus in pyxide vſui bene ſeruetur.

Aliud electuarium præſeruatiuum contra Peſtem & alios morbos D. Triſciani de Corduba, Medici Leonis Pontificis decimi.

℞. Cinnamomi electi drach. dimid.
Zedoariæ drachmam vnam.
Boli armeni præparati drachmas tres.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Camphoræ grana ſeptem.
Seminis citri excoriati,
Acetoſæ,
Corticis citri ana drachmam vnam & dimidiam.
Radicis diptami, tormentillæ,
Pimpinellæ drachmam dimidiam.
Raſuræ eboris,
Oſſis de corde cerui drachmam vnam.
Auri & argenti præparati ana ſcrupulum dimidium.
Fragmentorum ſapphiri,
Rubini, ſmaragdi,
Granati ana ſcrupulum vnum.

Miſce, fiat puluis; cui adde conſeruæ roſarum, acetoſæ, bugloſſæ, ana drachmas duas, Sacchari albi libram vnam, diſſoluti in aqua bugloſſæ & endiuiæ: & fiat Electuarium.

Modus vtendi hoc præſeruatiuo contra Peſtem, talis eſt.

Pars magnitudinis duarum fabarum cultello accepta comedatur: Incenſo vero iam peſte, ſemiuncia cum vino acetoſæ detur omni die. Contra pleuriſin ſemiuncia cum accommodato iuſculo, ſucco, vel aqua bene diluta detur laboranti. Ego autem huic electuario nonnumquam addere ſoleo vngulæ Alcinæ, cornu beſtiæ vnicornis ſiue monocerotis & ſuccini ana drachmam vnam.

Deſcriptio ſtibii præparati, & de eius vſu.

CAP. L.

NOnnulli vtuntur Stibii præparati ſecundum Matthioli traditionem granis tribus tritis & pulueriſatis cum ſaccharo albo, aut ſaccharo roſarum contra peſtem & venenum. Stibii etiam vſus contra varia & diuerſa morborum genera eſſe perhibetur.

Educit

Educit per vomitum, deinde per ſeceſſum, ſed tamē leniter; quod ipſe expertus ſum, aliiſq. exhibui. Scribunt nonnulli ſtibium vix alium humorem quam eum qui noxius eſt, aggredi, & partem fere corporis affectam, ſiue propinquam, ſiue remotam petere, aduerſus epotum venenum, aduerſus ipſam peſtem nihil eſſe præſentius, curare capitis dolores antiquos, catarrhos, ventriculi dolorem & eiuſdem imbecillitatem ab humorum copia & malignitate ortam, hydropem, aſthma, paralyſin, epilepſiam, quartanam denique tollere, cumque morbus nullus, ne peſtis quidem ipſa quempiam inuadat, niſi qui ob vitium aliquod interius exteriuſve impactum noxæ ſuſcipiendæ fuerit opportunus, eſſe hoc medicamentum non modo ad præſentes morbos propulſandos, ſed etiam ad imminentes arcendos idoneum, & ſtibio corpus humanum non aliter quam aurum ipſum antimonio purgari. Ego ſtibium præparatum vbique locorum in promptu habeo.

Exhibendi modus nouus & magis tutus.

Sume ſtibii ad puluerem tenuiſſimum triti tot grana, quot alicui vis exhibere, affunde eis mediocrem vini hauſtum, vaſis orificio probe cooperto, in quo per noctem remanebit. Sequenti vero die vinum leniter, rurſus ex vaſe effunde, illudque ieiuno ventriculo bibe. Hoc non adeo periculoſum eſt, neque tantos dolores excitat, quam ſi ipſa ſubſtantia ſtibii ſumatur.

Aliud Remedium contra periculoſos & peſtiferos morbos puerorum.

Noſtræ matronæ pueris, ſi male habere cœperint, ſolent exhibere paululum oſſis de corde cerui.
Oſſis beſtiæ vnicornis.
Corallorum rubeorum.
Succini albi.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Margaritarum.
Ramentorum auri.
Vngulæ alcinæ æquali portione. Hæc omnia in mortario contrita miſcent ſimul in morbis calidis cum aqua roſacea, in frigidis vero cum aqua lauendulæ. Exhibetur autem ad menſuram cochlearii.

Antidotus Saxonica contra venenum.

CAP. LI.

ETſi præmiſſa medicamenta venenis aduerſentur maxime; tamen contra vim omnium venenorum ferme, maximum præſtat vſum Antidotus Saxonica, quæ apud Illuſtriſſimum Electorem Auguſtum Saxoniæ Ducem non ita pridem inclaruit, oſtentationibus prodigioſis fere cuiuſdam ruſtici, qui deuoratis ſerpentibus variis, quotieſcunque ſpecimen de antidoti viribus edere voluit, huius beneficio ab omni læſione vindicatus ſemper euaſit: donatus tandem ab Electore honeſto & liberali præmio, ea conditione, vt porro, præter Electorem, compoſitionis rationem doceret neminem. Solis enim Principibus Elector dignam rebatur auxilii tam præſentis cognitionem, præſertim cum ipſa vtendi neceſſitas in ipſos facilius Principes ac illuſtres viros, quam vulgares homines & plebeios incidat.

Huius antidoti vires, vt ſereniſſimus Daniæ Rex Chriſtianus piæ memoriæ exploraret, quondam Haffniæ homicidæ cuidam, ſupplicio capitis necando, venenum iuſſit exhiberi lethiferum, nempe Mercurium ſublimatum, eumque copioſum, hac conditione, vt ſi beneficio huius pulueris minime moreretur, Rex donaret eum vita. Quod factum eſt; ita vt putem, cum hic puluis huiuſmodi venenum vicerit, facile eum quoq. omne veneni genus ſuperare poſſe. Ego non ita pridem ab illuſtriſſimi Electoris coniuge per literas obnixe petieram, vt rationem com-

ponendi hunc puluerem ad me perſcriberet, verum reſponſum non accepi, pulueris tamen ſatis magnã tranſmiſit copiam, cuius partem aliquam in myropolio meo inueniendam vobis relinquo. Alibi ſcribunt, vt Geſnerus Moybanum ſecutus, Electorem Saxoniæ Duci VVirtebergenſi rationem huius pulueris confaciendi tranſmiſiſſe; eumq. puluerem his radicibus conſtare.

Nomina ſimplicium ex quibus hic puluis conficitur.

1. Radicum Valerianæ ſemiunciam, Germanice *Baldrianvvurtzel, oder Theriackskraut*, Latine etiam theriaca, Græce Φοῦ.
2. Vrticæ minoris, *Heitterneſſel,*
3. Vincetoxici, id eſt, hirundinariæ, } ana vnc. vnam

quæ Germanice dicitur *vbervvindung des giffts, oder Schvvalbenkrautvvurtzel*, Gallice *domte venin.*

4. Polypodii quercini, *Engelſuß vvurtzel.*
5. Althææ, *Ibiſchvvurtzel*, alias Ibiſcus dicitur, Olus Iudaicum, vel Biſmalua,
6. Angelicæ ſilueſtris, } ana vnc. ij,
7. Angelicæ ſatiuæ recentis vnc. quatuor.
8. Corticum radicum Laureolæ, German. *Kellershals*, vnciam vnam ß.
9. Fructus ſeu baccæ herbæ quæ Paris dicitur, id eſt, *vierſingrig nachtſchatten*, vel *nachtſchatten mit vier blettern.*
10. Acetum acerrimum.

Radices omnes effodiendę ſunt eo tempore quod inter 15. Auguſti & 8. Septembris intercedit, quamuis aliqui tardius effoderint, & efficaciam tamen ex-

perti ſit antidotum. Deinde inciſæ reponantur in ol-
lam vitreatam affuſo aceto acerrimo, quod duobus
digitis radices excedat. Tum olla operculo clauſa, ri-
mæ omnes albo oui cum farina ſubacto diligenter
oblinantur,& ſic in illa ad lentum ignem leuiter o-
mnia bulliant,poſtea olla aperta, abiecto quod red-
undat aceto,(niſi ex illo forte ſyrupum adiecto mel-
le & alios vſus commodum parare libeat)radices ex-
iccentur quoad fieri poteſt. Deinde contritis omni-
bus addantur acini herbæ Paris dictæ (nos Solanum
tetraphyllum vocamus) numero viginti ſex, & fiat
puluis, cuius drachma vna e vino albo propinetur.
Doſis huius pulueris eſt ſcrupuli duo,vel drachmę di-
midium adultis & ſenibus. Aliis enim minor doſis
ſufficiet videlicet ſcrupulorum duorum.

Videtur hæc antidotus non aduerſus omnia vene-
na ſolum,ſed alios quoque affectus vtilis futura,icte-
rum præſertim, cachexiam, dyſpnœam vel aſthma,
ſplenis obſtructionem,retentionem menſium & cal-
culos renum,quartanam,aliaque huiuſmodi,vbi fri-
gidos,craſſos & viſcoſos humores cauſantur: præſen-
tiſſimum quoque remedium eſt contra peſtem, &
contra eandem præſeruatiuum.

Sunt & aliæ huius pulueris deſcriptiones, quas lu-
bens prætereo,tantum vnam ſubicio, quam a Berle-
pſio Illuſtriſſimi Principis Electoris conſiliario didi-
ci: quæ mox ſequitur.

Antidotus Saxonica contra omnis generis venena efficaciſſima.

℞. Valerianæ vnciam vnam cum duabus drach. id
eſt, *Baldrianvvurtzel.*
Hirundinariæ,id eſt,*Schvvalbenvvurtzel*, vnc. vnam,
Polypodii quercini,id eſt, *Steinvvurtzel*, ſeſquiunc,
Angelicæ ſatiuæ,
Smyrnii,*Meiſter-vvurtzel.* } ana vncias duas.

Althææ

Althææ, *Eibiſchvvurtzel*, vnciam vnam.
Corticum radicum Laureolæ ſeſquiunc.

Radices effodiantur tempore quo ſupra dictum eſt. Deinde inciſæ in nouam ollam teſtaceam vitream immittantur acerrimo infuſo aceto, ita vt ad latitudinem duorum digitorum radices excedat. Deinde olla operculo probe contecta farina ſubacta oblinetur, ne vapor exhalare aut alioqui aura ingredi poſſit. Hæc ita ad ſpatium dimidiæ horæ bulliant, poſteaq. ab igne ſublata infrigidentur. At vbi iam probe infrigidata fuerint, abiecto aceto radicibus adiice XII. acinos herbæ quæ dicitur Paris, & ſingulis acinis tria folia ex cauliculo herbæ prædictæ adde. Hæc ita ſupra fornacem vel aëri expoſita probe ſiccato in loco aliquo radiis ſolaribus minime peruio. Deinde omnia in puluerem tenuiſſimum comminuta, per cribrum ſetaceum tranſmittito; cumq. opus fuerit, ad pondus vnius drachmæ exhibeto. Hic puluis vim habet inſignem contra peſtem & venena, aliaque morborum genera, quorum ſuperius mentio facta eſt.

Antidotus Nicomedis regis contra venena.

℞. Baccarum iuniperi drach. ij.
Terræ Lemniæ drachmas duas, & obolos totidem.
Hæc vbi in puluerem redegeris, oleo aut melle commiſcebis, reponeſque, atque cum opus fuerit, ex aquę mulſæ cyathis duobus in magnitudinem auellanæ dabis.

Hoc loco placuit etiam adiicere medicamentum Regis Daniæ, Chriſtiani III. contra morbum caducum, & ſyrupum S. Ambroſii in febre tertiana vtilem.

CAP. LIII.

Recipe Cranium ſiue caluariam hominis, præſertim furis ſuſpenſi, nulliuſque morbi interuentu mortui (nam huic plus efficaciæ, quam reliquis tribuunt) hanc caluariam in craticula toſtam ad pulue-

rem redigito. Deinde accipito tria grana Pæoniæ, atque hæc cum vna drachma prædicti pulueris, & aqua lauendulæ ad quantitatem vnius cochlearis ægroto tempore matutino exhibeto. Poſtero & tertio die fac idem. Sumet autem ægrotus hunc puluerem ieiuno ſtomacho, ac tres continuos dies ſe domi continebit, pauco potu & cibis lenis ac facilis digeſtionis vtetur, vt ſunt oua. Non abs re etiam fuerit, vt ægrotus poſtea ſingulis diebus mane per aliquod tempus cochlear aquæ lauendulæ exhauriat. Os beſtiæ vnicornis etiam contra hoc morbi genus conducit,

Syrupus S. Ambroſii prouocans ſudorem & ſitim extinguens, quo Mediolanenſes adhuc vtuntur, vtilis in febribus tertianis.

CAP. LIIII.

℞ Milii excorticati quantitatem conuenientem decoquatur donec crepet: Deinde recipe vnc. quinque vel circa eius iuſculi ebullientis; & infunde vini albi odoriferi vncias duas, & ſic calidum da patienti, ac bene eum cooperias; tunc mirum in modum ſudabit.

Perſtrinxi iam fere breuiter ſingula quæ ad retinendam ſanitatem & cauendos morbos vobis ſignificanda eſſe iudicaui. Cum autem Cornelius Celſus Medicorum Romanorum Princeps, eadem fere mira breuitate tractet, non poſſum non vos ad lectionem eius authoris vehementer adhortari. Quapropter etiam integrum fere capitulū primum libri primi huc adſcribere, & tanquā epilogū addere placuit.

Quemadmodum ſanos agere conueniat, capitulum 1. Cornelij Celſi.

CAP. LV.

Sanus homo qui & bene valet & ſuæ ſpontis eſt, nullis obligare ſe legibus debet. Hunc oportet varium habere vitæ genus, modo ruri eſſe, modo in vr-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

be,ſæpiuſque in agro, nauigare, venari, quieſcere interdum, ſed frequentius ſe exercere, ſiquidem ignauia corpus hebetat, labor firmat; illa maturam ſenectutem, hic longam adoleſcentiam reddit. Prodeſt etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis vti, modo vngi, modo idipſum negligere, nullum cibi genus fugere, quo populus vtatur; interdum in conuiuio eſſe, interdum ab eo ſe trahere; modo plus iuſto, modo non amplius aſſumere; bis die potius quã ſemel cibum capere, & ſemper quamplurimum, dummodo hunc concoquat; intermiſſus propter ciuiles aliquas neceſſitates ordo exercitationis corpus affligit. Concubitus vero neque nimis concupiſcendus, neque nimis pertimeſcendus eſt; rarus corpus excitat, frequens ſoluit. Cum autem frequens ſit non numero, ſed natura. ratione ætatis & corporis, ſcire licet, eum non inutilem eſſe, quem corporis neq. languor, neq. dolor ſequitur. Idem interdiu peior eſt, noctu tutior: Ita tamen ſi neq. illum cibus, neq. hunc cum vigilia labor ſtatim ſequitur. Hęc firmis ſeruanda ſunt, cauendumq. ne in ſecunda valetudine aduerſa præſidia conſumantur. Hæc ille.

Concluſio. CAP. LVI.

POſtquam nunc ô filii chariſſimi recenſui quæ profutura vobis ex aliis partim collegi, partim ipſe experientia edoctus animaduerti (præſcribere vero facienda vniuerſa non magis poſſum, quam præſcire omnia euentura) veſtri erit officii hæc præcepta, tamquam per manus a maioribus tradita ſtudioſe amplexari, memoriq. mente ſeruare. Inter cætera autẽ hoc non extremum pręceptum eſſe arbitror, ſummo ſtudio eniti, vt quę quis ex quotidiano rerum vſu expedire ſibi cognouerit, eorũ ſucceſſum ſummopere promoueat, eaq. ad felicem exitum perducat. Quod ſi vero, ô filii, abnegata omni impietate, ſobrie, iuſte-

que & pie viuentes, Deum reuerenter colueritis, magiſtratus, parentes, præceptoreſque veſtros obſeruaueritis, & in omni vita in aëre & motu reliquiſque affectibus moderationem & temperantiam, iuxta rationem præfinitam & præſcriptam adhibueritis, periculoſoſque caſus (citra tamen famæ veſtræ iacturam) fugeritis, nequaquam dubito, quin ad grandæuam ſenectutem vitam commode producturi ſitis, ac filios filiorum viſuri. Denique hic labor, hæc vnica vobis cura ſit, primum Dei optimi maximi, deinde hominum gratiam & fauorem, honores diuitiaſque lucrari, & ſanitatem conſeruare. Quod vt mihi vobiſque Deus æternus, qui cuncta ſuperna & inferna libere, pro iuſto diuinæ ſuæ maieſtatis arbitrio moderatur & regit, benigne clementerque largiatur, hactenus aſſiduis ſeriiſque precibus ab eo contendi, & etiamnum contendo, totoque ex animo precor.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

GVILIELMI GRATAROLI BERGOMATIS, MEDICI CLARISSIMI,

DE

LITTERATORVM ET EORVM QVI MAGISTRATVM GERVNT, CONSERVANDA VALETVDINE LIBER.

Omnibus, quibus ſecunda valetudo curæ eſt, apprime vtilis & neceſſarius.

15 91.

FRANCOFVRDI
Apud Ioannem Wechelum, & Petrum
Fiſcherum, conſortes.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

GVI
ROLV
gio I

N
diuitiaru
que virt
ſunt : id
eſt paup
Sanitas
immenſi
nec vlla
uit cum
mero, v
mæ, tert
ſapienti
ſanitate
pudor &
rebus or
tandem
qua præ
torum d
ac pecu
ligentia
concinn
placita

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

GVLIELMVS GRATAROLVS DOCTOR MEDICVS, EGREgio Iuriſconſulto & Oratori D. Franciſco Gratarolo, conſanguineo ſuo colendo S. D.

N*Emo eſt mentis compos, qui poſt animæ ſanitatem, corporis valetudinem, maximum in hac vita bonum eſſe neget: & receptiſſimum eſt carmen illud vulgatum:* Optandum eſt, vt ſit mens ſana in corpore ſano: *neq; enim diuitiarum vlla gratia, aut liberorum, aut regnorum, demumque virtutes nec vtiles, nec conferentes eſſe abſque ſanitate poſſunt: id quod etiam ex Eccleſiaſtici cap. 30. ſic legitur: Potior eſt pauper ſanus, & bene valens, quam diues affecto corpore. Sanitas & incolumitas præſtant omni auro, & valens corpus immenſis opibus. Nullæ diuitiæ meliores ſunt ſanitate corporis, nec vlla voluptas maior lætitia animi. Nec Plato id ignorauit cum in ſuis legibus bona humana enumerans, quatuor numero, videlicet: primum locum dat ſanitati, proximum formæ, tertium viribus, vltimum diuitiis. Recto quidem ordine ſapientiæ, vſus iudicio vir diuinus, quod intelligeret, dempta ſanitate, nullo nobis vſui futura reliqua illa tria bona. Sed heu pudor & negligentia! tam precioſum & amabilem theſaurum, rebus omnibus plerumq; negligentius curamus & tuemur: qui tandem non niſi amittendo fere cognoſcitur. idcirco charitate qua præcipue erga pios & ſtudioſos teneor, motus, ac cōtra multorum dicacitatem qui omnes medicos mala tantum quærere, ac pecuniæ inhiare nugantur, compendium iſtud qua potui diligentia, & maioribus, quam res parua præ ſe ferat, laboribus, concinnaui. Cuius cauſſa non ita in Græcorum medicorum placita iuraui (quibus tamen potiorem ac omnem fere medi-*

cinam debemus) quin ex Arabum quoq; præcipuis, veluti ex floribus mellificium apes, quod verum & rationi conſonum viſum eſt, ſelegerim, & quæ iam annis XV. in vſu artis hac in parte obſeruaui, adiecerim. Et quamuis huius generis multi ac varij exiſtant libri ac libelli, quibus omnibus ſuus debetur honos; plerią; tamen vel nimia barbarie aut ſuperflua prolixitate legentes afficiunt tædio; alij amethodi ſunt, vel rerum incertitudine aut nimia breuitate parum proſunt. num vero ego vtile dulci miſcuerim, cum iudicium eſto penes doctos & candidos lectores, tum opus artificem declarabit. quod potui fideliter præſtiti: nec me ita fallit communis φιλαυτία, quin videam potuiſſe rem elegantius & vberius a doctiſſimo aliquo noſtri temporis ſcribi. Sed hæc non edidi medicis, (vtpote quibus doctiora & longe ampliora non deſunt) at his quibus aliis in rebus & ſtudiis occupatis, longiores medicorum libros euoluendi, & iudicandi haud ſuppetit commoditas: qui boni conſulent conatum meum & bonam voluntatem: quos, arbitror, non pænitebit emptionis ac lectionis huius libelli. Sed cum pene omnis elucubratio ſuos habeat Zoilos & detractores, nec deeſſent ſub quorum nomine ac tutela hanc etiam emitterem, te, quo neminem ab ineunte ætate chariorem fere habeo, elegi: qui (cum alias etiam ſis magnarum iuſtarumq; cauſarum patrocinio aſſuetus) hoc paruum opus a calumniis æmulorum aſſereres: vt qui inter Iuris peritorum eloquentiſſimos, & eloquentium iuris peritiſſimos, in iſta multis nominibus ampla Venetiarum ciuitate, fortaſſe nemini aut pauciſſimis ſecundus dicaris & exiſtas. Nec vero defuturum tibi in rem medicam amorem puto, qui ex ea natus ſis familia, & affinitate cum ea etiam coniunctus, quæ multos iam diutiſſime habuit, & nunc magis habeat non triuiales aut empiricos, ſed abſolutos & claros medicos: ex quibus quos memoria teneo breuiſſime recenſebo, vt iuniores in familia noſtra ad imitationem accendam, non quod inde gloriam affectem, cum in ſola CHRISTI ſeruatoris noſtri cruce ac cognitione ſincera (inuito ſathana & membris eius) glorier. Atq; vt a tibi coniunctioribus incipiam, claret iſtic excellentiſſimus D. Hieronymus Grataroltus ſocer tuus, qui vel

ſola

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

ſola veneranda præſentia, ægrotantes (nimirum curabiles) in ſanitatem, nedum in ſpem, reducit. hunc ſequitur illius haudquaquam degener filius Antonius, auum ſuum paternum, ob praxim ſuam adhuc in multorum memoria hærentem, re & nomine referens, ac facile (Deo adiuuante) ſuperaturus, cum & ſtudiorum politiorum, & rerum omnium neceſſariarum commoditates nactus ſit, ac iam lauream adeptus. non ſilebo diutius patrem meum Peregrinum Gratarolum, philoſophum ac medicum talem cui non in patria modo ſatis ampla & doctorum numero celebri, ſed etiam vicinis in regionibus pauci eſſent æquales, ſuperior fortaſſe (pro ratione ætatis) nemo, idq; eorum qui illum nouerunt teſtimonio, non meo, quod aliquibus ſuſpectum videri queat. is peſtifero illo anno 28. ſupra ſeſquimilleſimum, cum ob nimios (multorum precibus petitus) ac ſedulos in actu medendi labores erga plurimos conciues Bergomi in grauiſſimum morbum incidiſſet, qui caput maxime obſidebat, nec ſe ipſum in eo genere morbi iuuare poſſet, a quo plurimos parum antea in ſanitatem aſſeruerat, accerſitis nonnullis aliis medicis, tandem intra 14. dies obiit, ætatis ſuæ anno, ni fallor, 56. an vero vi morbi, aut fato, aut alia cauſa, quam dicere ſuperſedeo, Dominus nouit. ante meum ortum celeber fuit medicus & grauis, Simon Gratarolus auus Simonis nunc Iuroconſulti elegantis, ac non paucis virtutibus in hac prima iuuenta præditi. nec prætereundi ſunt duo iſtic iuuenes germani fratres Ioannes medicus, & Paſquimus Iuriſconſultus, quos nullis vel laboribus vel impenſis parcere arbitror, vt in dies magis atq; magis, tam grauibus profeſſionibus reſpondeant. Sed faxit Dominus Deus & pater æternus, vt non minus Chriſtiana fide, ſpe, ac charitate creſcamus, quam diuitiis, & mundi fluxis, ac tandem vanis honoribus: vt in die illa impiis omnibus & incredulis tremenda, acceptabiles compareamus. Bene vale, ac me ſinceriter amantem, cum tuis omnibus perpetuo redama. Ex inclyta Baſilea Kalend. Martiis.

M. D. L V.

GVLIELMI GRA-TAROLI DE LITERATORVM CONSERVANDA VALETVDINE LIBER.

PROOEMIVM.

VT ante omnia quodnam hoc in opere meum ſit officium, & quid in ſumma præſtare velim, pateat: præmittendum breuiſſime cenſeo, indicationes medicas a quatuor ſumi capitibus, nempe vel a ſanitatis natura & cauſis eius, vel a corpore ſano: vel a natura morbi ſuiſque cauſis & corpore affecto: vel a medio ſeu a quibuſdam communibus. Indicatio autem nil aliud eſt, quam nota iudicans quid agẽdum ſecundum rationem a rei natura, cuius gratia vel agimus, vel affectum curandũ ſumimus. Quæ a natura ſanitatis, & a corpore ſano ſumuntur, vnam habent communiſſimam indicationem, bipartitam tamen, conſeruationem ſcilicet & præſeruationem: conſeruationem quidem cum corpus eſt exquiſite ſanum: (quale raro contingit) præſeruationem vero cum corpus iam incipit in deterius labi: hæque duæ indicationes ac communes medicinæ ad nos in-

præ-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

præſenti opere pertinent: nam cum conſeruatio & præſeruatio vel ad Gymnaſticum vel ad medicum pertineant, ac Gymnaſtica ars noſtris temporibus deſierit, ad medicum ſolum pertinebunt, vt etiam Galenus in proprio hac de re libello, tum alibi voluit. Aliæ indicationes quæ a natura morbi eiuſque cauſis & a corpore affecto ſumuntur, quæ res ſunt præter naturam, quarum communiſſima indicatio eſt correctio & ablatio, ad medicum morborum curatorem ſpectant. Mediam autem illam communiſſimam quandoque conſeruationem, quandoque ablationem, indicant cauſæ non naturales, nempe aër, cibus & potus, motus & quies, inanitio & repletio, ſomnus & vigilia, & animi ſymptomata: quibus adduntur ætas, temperatura, conſuetudo, ars, & natura propria ſiue indiuidualis. Sunt autem media, quia quandoque conſeruationem indicant, quandoque ablationem: ablationem quidem, cum exempli gratia, aër ægritudini aduerſus eſt: aut enim alteratur cum contrariis, aut mutatur: ſi vtilis, conſeruamus cum ſimilib⁹. ita, cũ ſanos conſeruamus facimus. Cõmunes ergo ſunt iſtæ indicationes, quia tam conſeruator aut præſeruator ſanitatis, quam ægritudinum curator, his vtitur. Meum igitur hic conſeruationis ac præſeruationis munus aggrediens, ſequar præcipue illarum quinque rerum ordinem Hippocraticum, quem Galenus cum alibi, tum in ſecundo De tuenda ſanitate recenſet: ſunt autem, labor, cibus, potio, ſomnus, venus: in quibus, modo ac ordine adhibitis, ſanitatem potiſſimum conſiſtere, hi duo medicinæ patres aſſeruere. illis quinque, Deo iuuante, addam acceſſoria, res alias non naturales, & quæcunque ad præſens negotium vtiliora eſſe videbuntur. De labore itaque ſeu exercitio narrationem, inuocato æterni patris per Chriſtum auxilio, incipiamus. Hæc pauca prætermittentes. Quod cum ho-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

minum naturæ ſint numeroſæ, diuerſam quoque vi-
ctus & exercitii rationem poſtulant: ac proinde ſi-
cuti (inquit Galen.) fieri non poteſt vt vnum calopo-
dium ad omnes homines ſutor accommodet, ita nec
medicus vnam omnibus vitæ ſpeciem quæ conducat
poteſt accommodare. Nonnulli ſiquidem ſunt, qui
5. De tuenda ſanit. ſi triduo ſe ab exercitatione abſtineant, protinus æ-
grotent: alii in perpetua fere quiete degentes, ta-
men ſecundam tuentur valetudinem: & in aliis
rebus ſimilis reperitur diuerſitas. Cum autem vt
corporum ipſorum numeroſa diuerſitas eſt, ita vitæ
rationum quibus viuimus, ſint ſpecies diuerſæ: fieri
nequit ſane vt in qualibet propoſita vita, abſolute o-
ptimam corporis noſtri curam exhibeas, ſed eam
tantum quæ cuique optima ſit. Quare omnibus iis
qui aut ſeruitute, aut etiam impediti negotiis, cor-
pori curando vacare nequeunt, optimam prorſus
corporis curam ſcripſiſſe, ſuperuacaneum fuerit. iis
autem qui omni modo liberam vitam degunt, præ-
cepiſſe fas eſt, quemadmodum victuri ſint feliciter-
Aliorum omnium regula. que & diutiſſime. Porro quod ſimplex inculpatum-
que in omni genere eſt, id cæteris omnibus ceu re-
gula quædam præponi poſtulat. Ac ſimplex inculpa-
tumque in corporibus quidem eſt (velut Polycleti
regula) quod optimo eſt habitu: in vitæ generibus,
Quinam diutiſſime viuant. quod omnino liberum eſt. Vt aliquis etenim in lon-
giſſimum prolata vita, etiam bona valetudine perpe-
tuo vtatur, is liber oportet ſit ab omni negotio pu-
blico, nimirum ſibi viuens duntaxat, ſolique indul-
gens corpuſculo. Etenim immortale fieri quod geni-
tum eſt, plane non poteſt: vt vero in longum per-
duret tempus, id maxime fieri poteſt. Nam qui opti-
mum (ait Galenus) ſortitus eſt corporis habitum,
ſi ab omnibus quæ ad publicum in vita ſpectant, ſe-
cedat, ſibique tantum vacet, nec morbo vllo quoad
fieri poterit vnquam tentabitur, neque ante longiſ-
ſimum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

ſimum vitæ tempus morte occupabitur. Sed quis non modo inter Chriſtianos, verum etiam inter Ethnicos & Epicureos tam vecors eſt, vt ſibi ſoli natũ ſe eſſe putet, neque vnquam aut publici aut priuati alicuius cura illi ſit? His certe (ſi qui ſint,) non ſcribimus: ſed illis, qui quod ſupereſt temporis a legitimæ vocationis munere, curando corpore modeſte impendunt, vt hominis proprias actiones integrius obire queant: non vt animum corporis voluptatibus ſeruire cogant, tanquam aliam ſupereſſe vitam minime credant, atque idcirco ſolum curando corpori vacent, quibus Galenus in libris ſex de Tuenda ſanitate ſatis faciet, qui tam longa ſerie & exquiſite artem præſcribit, vt ne inter principes quidem liberrimos & potentes & otioſos, vix puto aliquem reperias qui omnia ſua, alioqui ſaniſſima præcepta obſeruet. Quæ ſcribimus, omni fere ætati conducent, pueritia & ſenectute vltima exceptis. quiſque quod ſibi opportunum eſt, & commodum accipiat quantum poteſt. Ad ordinem igitur propoſitum redeamus.

Non ſolũ nobis nos naſci.

Quibus ſcribatur hic liber.

De exercitio ſeu Labore.

QVoniam magna pars conſeruationis ſanitatis in opportuna corporis exercitatione conſiſtit, vt Auicenna, & ante ipſum Hippocrates & Galenus ait, obſeruanda in primis exercitatio eſt. Laudatur autem cum ob alias cauſas, tum vel maxime quod opportune facta, prohibet ne repletionis materia congregetur, & corpori leuitatem præbet: quin etiam innatum calorem & ſeruat & mirifice excitat, totiuſque corporis vires inſtaurat, & omnes virtutes roborat. etenim tenuem calorem amplificat, & ſuperfluitates quæ paulatim congeruntur, quaque die diſſoluit, & ad loca vnde egredi ſolent, adducit: tum membra ad ſuſcipiendum alimentum aptiora reddit; propterea quod excrementitias materias ab eis

Exercitij commoda.

expellit: ad hęc meatus aperit, in quibus facile receptus ſanguis ab altrice anima, virtutibus naturalibus bene miniſtrantibus quæ huic officio delegatæ ſunt, in ſubſtantiam membri vertitur: quæ nutritio aſſidua, vitæ perquam neceſſaria eſt. Huius enim virtutis ceſſationem, confeſtim mors ſequitur. Accedit & illud exerçitationis commodum, quod cum ſuperfluos humores prohibeat, a pharmacorum vſu excuſat. Danda enim impenſa opera eſt, vt Plato in Timæo inquit, (quæ prius fuit Hippocratis ſententia) ne pharmacis dum fieri aliter poteſt, corpus commoueamus: quoniam & ſi purgant, tamen inueterant: quæ etiamſi venenoſa non ſint, qualia certe plurima ſunt, attamen ea ſumere perquam laborioſum eſt: tum quod naturæ contrarium eorum officium eſt, quia humores a membris detrahunt, quos naturæ vires ad ea ipſa pro alimento attrahunt: tum quia præter malos humores quos educunt, bonos etiam, necnon ſpiritus quibus vita conſiſtit, bona ex parte extrahunt. Non ab re itaque ſapientes noſtri multa de exercitio conſcripſere ad vitandos morbos, qui ex paulatim facta repletione contingunt. Quippe cum poſt nutrimenti diſtributionem, materiæ quædam ſuperſint, quas haud complete natura euacuat, ſubindeque adauctæ, ni educantur, committunt morbos: tum ad euitanda pharmaca, quibus vel ſanetur corpus, aut priuſquam morbi veniant, præſeruetur, per exercitationē ſicut generantur, ita quotidie expellantur opus eſt: rati ſi reliqua quę paulo poſt narranda ſunt, recte obſeruata fuerint, bonam poſſe valetudinem in hac præſertim ætate, quæ conſiſtens dicitur, imo vero & antecedente & conſequente eam ætatem, paucis mutatis vel additis, belle ſeruari. Senectutis regimen pręcipuum hic non tractamus, quod præter Galenum, cum ab aliis in vniuerſum deſcribitur, tum præſertim proprio libello tractauit egregius ſenex medicus Anto-

Pharmacorum nocumenta.

V. de Tuenda ſanitate.

nius Fumanellus Veronenſis. Dabis igitur pie lector operam (in Dei gloriam & proximi commodum) vt floridiſſimos conſiſtentiæ annos incolumes cum tua prudentia, tum etiam noſtro conſilio tranſigas: hęc namque ætas flos vitæ dicitur. Tranſiges autem, ſi quæ a maioribus noſtris præcepta, & hoc compendio per me notata ſunt, diligenter obſerues, quorũ potiſſimum exercitatio eſt. Quare recte Galenus, omnes amicos ſuos qui diligentem exercitii curam habuere, ſemper ſanos fuiſſe teſtatur. Sed quoniam non quoduis nec qualibet hora opportunum & laudabile exercitium eſt, de tempore quo peragendum eſt, deque illius generibus tractare iuſtum eſt. Tunc hora, vt inquit Auic. corpus exercendi peropportuna eſt, quando in eo ipſo corpore quod exercendum eſt praui humores non exiſtunt, quos exercitium per agitationem, & calefactionem per corpus diſpergat, aut ad membrum aliquod princeps aut principi miniſtrans, aut aliam corporis partem declinare, vel intendere & putreſcere faciat. Ad hæc alui & veſicæ excrementa priuſquam te exerceas, depoſuiſſe, & cibum ante aſſumptum concoctum in ventriculo eſſe, operæprecium eſt. Nam & Hippocrates præter rationem ipſam præcipit vt labores cibos pręcedant. Quamobrem poſt cibum cauendam exercitationem puto quoniam & accidentia animi fortia, & motus corporei fortes concoctionem impediunt, putredinisq; cauſa ſunt: quamuis leuem ambulationem, vt cibus ad imam ventriculi partẽ accedat, (vbi melior fit cibi concoctio) profuturã arbitror. Poſteaquã vero cibus e ventriculo egreſſus eſt, nec tamen fortior adeſt fames, tunc cõpetens hora exercitii eſt, æſtate quidem in exortu ſolis, ne duplici calore afficiatur corpus: primo autem vere & autumno duabus poſt ſolem exortum elapſis horis, vt frigus matutinum vitetur. Vt enim meridianus calor noxius eſt,

Exercitij tempus.

6. Epid. Par. 4. Aph. 28. & Gal. 5. De tuenda ſanit.

Anni partium exercitium. ita matutinum frigus, autumno præſertim & hieme fugiendum eſt. quanquam & domi ſimulatque de lecto ſurrexiſti, exercere te valeas. Hieme vero, tepefacto aëre in domo, aut in operto quouis loco & circa meridiem, exerceri Auicenna præcipit, ne commoda exercitii tollat frigus, aut impediat: nihil enim virtuti regitiuæ totius, frigore infenſius eſt: præſertim cum maius quoddam excalfacto corpori repente accidit. Cum vero plura ſint exercitii genera, ea potiſſimum quę cognouero eſſe præſtantiora, & magis iis quibus ſcribo opportuna, commemorabo. *Deambulatio.* Primum itaque deambulatio occurrit, quæ frequentius præſto, tum leuis & fortis exercitatio eſſe poteſt. Naſi leuis motio & plana ſit, debile exercitium eſt, quo feruidis menſibus & prima autumni parte vtaris, quoniam per hæc tempora calor aëris & ſiccitas præualet: non igitur (præcipue bilioſo homini) motione forti magis inflammandum, & exſiccandum eſt corpus: & profecto nullum eſt tempus quo minus æſtiuo exercendum ſit corpus: quamobrem *Æſtas.* quiete potius (in regione calida) quam forti exercitio eſt opus: quoniam nihil eſt quod innatum calorem adeo incendat ſicut labor & motus. iterata vero perdiu & abſque interpoſita mora fortiuſculũ *Ver.* exercitandum eſt, quod verno tempore agendum eſt, quia vernum exercitium iure optimo maius quã æſtiuum eſſe debet. Vnde longiorem ambulationem, ſuauem tamen, per opportunam hoc tempore arbitramur: longiorem quidem, vt ſuperfluitates quæ per id tempus antecedente hieme congeſtæ ſunt facile reſoluat: Leuiorem autem, ne calefaciat, & nimia agitatione homines feruere (præſertim calidioris temperaturæ) faciat: id namque leuioris & lõgioris exercitationis genus calidis & humidis corporibus plurimum conuenit. Fortis autem ambulatio & maxime per ardua atque inęqualia, vt per

ſcalas

ſcalas aſcendendo & deſcendendo iteratis vicibus, ita vt anhelitus magnitudo & frequentia adſit, verum & laudabile exercitium eſt, quo per frigida & humida tempora exerceare liberius.

Deambulatio fortis.

Eſt alterum exercitationis genus, de quo ſcripſit Galenus, ſed grauibus & occupatioribus viris, capitique læſo inopportunum, qui ludus paruæ ſphæræ ſeu pilæ dicitur. in hoc enim ludi genere omnia corporis membra & ſingulæ partes æqualiter mouentur: ſed capiti obeſſe ſolet, quoniam deprimi frequenter euenit: idcirco dum luditur, ſtare, & caput erectum tenere oportet: id quod inſtrumento quodam quod ex reti & ligno in circulum ducto fit, quo pila ludendo excipitur, fere conſequeris.

Paruæ pilæ ludus.

Accedit ſuauiſſimæ exercitationis genus, quo opportune ruſticando vti poteris. Equitatio namque laudatiſſimum exercitium eſt, capiti & ventriculo ac inteſtinis maiorem in modum conferens, quod priſcis & poſterioribus pergratum ſalubreque extitit.

Equitatio.

Laudo autem exercitium, quod ab Auicenna ad trahendas materias a capite ad inferiora, traditum eſt: fit autem in hunc modum. Ligato ligno in fune trabi infixo, appenſis manibus, ita vt a terra leuatus ſis, pedes mouendos te exerceas. Veruntamen optime purgatum ſit corpus neceſſe eſt, ne forte ſuperfluis humoribus ad imas partes detractis, abſceſſus contingat:

Exercitiũ pro capite.

Luctam vero, ac Palæſtram, & ſaltationes, quæ inter fortia exercitii genera numerantur, vtpote publico aut ſtudioſo viro minime congrua, non pertractabo.

Lucta.

hic tantum obiter hoc non præteribo, eos exercitatione vti debere vehementiore, ac contentiore deambulatione, qui valentioris alimenti cibum ſumpſerint, nempe venatu, palæſtra, curſu, diſco, pila parua: & ſummatim quodcumque exercitationis genus his conuenit, quod reſpirationem vehementiorem concitare poſſit, ac calorem augere, tenui quodam

Exercitiũ fortius quibus conueniat.

ſudore humectam cutim perfundere. Etenim exercitatio acuta corpus tenuat: contraria craſſius reddit, multa corpus ſiccat, mediocris obeſum præſtat. Iis autem qui tenui victus ratione vtuntur, ſatis erit etiam breuior deambulatio.

Quinam exerceri non debeant.

Sunt vero alii qui impenſe calido temperamento ſunt, & qui exercitari prorſus non debeant: ſed abunde his ſatisfaciant inambulatio, balneum, & mollis ex oleo frictio, graciliores namque tales ſunt, & bilioſi admodum.

Exercitij terminus.

Illud perpetuo obſeruandum, vt tantiſper ſe quis exerceat, dum nondum laſſitudinem exercitatione contrahat, quam ſi ſuboriri perſentiſcat, deſiſtere conuenit: ita enim corpus cum ſuis partibus exercendum eſt, ne excrementitiæ materiæ, quæ augeri per otium ſolent, congregentur: quum vero ſudor apparet, laborque (vt dixi) non leuis in motu percipitur,

Quid poſt exercitiū fiendum.

ceſſandum ab exercitio, ſudorque abſtergendus eſt: tum paulo poſt quietem, reficiendum eſt corpus,

Congruam in omnibus menſurā requiri.

ipſis namque exercitationibus, ſicuti & cibo & potui, aliiſque rebus menſura congrua adhibenda eſt, quæ rem ipſam neque vltra quam par ſit, protrahat: neque etiam de illa adimat: quia exceſſus diſſoluunt vires: defectus vero tantum de vtilitate adimunt, quantum ipſi a recta menſura deficiunt. facultates enim noſtrę robur ſibi comparant, ſi moderatis congruentibuſque exercitiis foueantur. Sed leuia exercitationis genera, quę vix nomen exercitii merentur, tum quæ partibus corporis opportuna ſunt, quam breuiſſime perſtringamus: quorum primum iam antea explicatum eſt, ſuauis inquam deambulatio:

Leuia partium exercitia.

Fricatio.

cui fricationes accedunt, quæ conualeſcentium & ægrotantium interdum exercitia ſunt: non enim ſanis ſufficiunt: vt Plato in Timæo elegantiſſime, quē Galen. ſecutus eſt, docuit, eas vero profuturas cū in diuertendis a capite vaporibus ad extremas partes, tum in aperiendis meatibus vt facile difflentur ma-

teriæ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

teriȩ ſubtiliores,credimus. Quinimo veteres ante & poſt quodlibet exercitationis genus adhibere fricationes & vnctiones conſueuerunt:ante quidem, vt apertis perfricationem meatib⁹, facilius exire poſſent materię: poſt vero,vt quæ egreſſa materia eſt, abſtergatur a cute,& quæ in carne retenta eſt, diſſoluatur:quę mihi res ſummopere cõferre videtur. Itaq. te hortor vt priuſquam e lecto ſurgas,pectus,dorſum & ventrem leuiter, fortius autem brachia & tibias manibus aut linteo calidis fricari facias: aut tu ipſe quas potes partes fricando te exerceas. Nam ea frictio concoquit etiam crudum ſuccum,ſimulq corpoream molem animatis nutrit. quin etiam ſi contigerit ſudor poſt exercitium, abſtergi cum leuiori fricatione facias. Dura porro frictione ligari corpus, molli ſolui,multa extenuari,mediocri craſſeſcere,autor eſt Hipp. Iuuerit etiam quando itur dormitũ, ſi forte capitis grauedo adſit,tibias & manus fricare atque comprimere:ita enim vapores qui ſuperiora petunt ad inferiora deriuantur. Veſpertina inſuper to- *Frictio in veſperi quibus cõferat.* tius corporis frictio iis vtilis eſt,quos vel laſſitudo valida premit, vel ſiccitas male habet, vel atrophia macerat:cui tamen olei perfuſio temperati, ſeu inunctio, ſubſequi debet: niſi vngendi antiquorum mos exoleuiſſet cum multis aliis rebus. Oleum ſiquidem non ſolum poſt, ſed ante frictionem etiam in *Olei vſus in frictione* apotherapeutice ſeu recuratrice frictione poſt exercitationem ac laſſitudinem,adhibebant,quod ad velocitatẽ frictionis conducit,remittit tenſa, ſimulque mulcet ac mollit mẽbra defatigata. Leuiſſimũ item exercitationis genus & aptiſſimũ eſt, vehi nauicula. Sed motiones quę partes quaſdã exercent,pręter fricationes,particulatim percenſeamus. Arcũ manibus *Varia partium exercitia.* cõtrahere,lapides aut quæuis grauia ſedẽdo aut ſtãdo iacere,brachiorum & vicinarũ partium exercitiũ eſt, quanquam in hoc totũ etiam corpus exerceri poſſe

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

videtur. Vocem autem humilem primo, deinde altam legendo mittere, linguę, gutturis, pectoris, ac pulmonis exercitatio eſt: quę etiam ventriculo conferre ſolet.

Capitis cura habẽda.

Capitis vero exercitium præcipua cura obſeruandum eſt, quoniam cerebrum inter cęteras corporis partes frigidiſſimum eſt: ſeruandus igitur omni induſtria eſt ſuus calor innatus, & ne multitudine ſuperflui obtundatur, diligentiore opera vigilandum. Itaque velim quotidie dum e lecto ſurgis, depoſitis alui & veſicę excrementis, fricationibus adhibitis (vt monui) petiis lineis mundis, ſiccis, parum calidis, ab anteriori parte verſus poſteriorem caput fricando exerceas, ſintque primæ fricationes leues, quibus fortiuſculæ ſuccedant, tum pectine anteriore pręſertim & ſuperiore capitis parte retrorſum trahẽdo, & rurſus petiis (ſeu linteolis) caput mundando vtendum eſt: quę ſi puluere ligni aloës vel caryophyllorum & roſarum ſiccarum ſuffiãtur, cerebro ac ſenſibus longe magis conferent. Equidem præſentaneum auxilium ex fricatione & pectinis vſu percipies: Naturalis enim calor excitatur, meatus aperiuntur, quibus obſtructis materiæ retinentur & cerebrum patitur: adapertis vero diſſlantur materiæ & vapores, cerebrumque ſyncerum & validum redditur.

Capitis lotio.

Inualuit opinio apud multos præſertim vulgares homines, caput non eſſe abluendum, habentque vulgatum ſed minori ex parte verum carmen, *Sæpe manus, raroque pedes, caput vero numquam*: quibus breuiter dico, ea præcipue capita lauari debere quę cerebrum habent humidum: vel eorum qui comam nutriunt, in quibus ſuperfluitatum interiorum expulſio retinetur ob capitis & capillorum immunditiam, quę non parum nocet, cum vaporum ac fumorum poros obſtruendo, egreſſiones reſolutioneſq impediat: quę ſordicies per conuenientem capitis ablutionem remouetur, ob ea incommoda dicebat Auicenna non

na non conueniens eſſe capillos aut barbam prolon- *Can. 3. Fen. 3. cap. de ophthalmia.*
gari permittere, quod ſordiciem terreſtrem craſſam
obſtruentemque circa radices retineant, niſi bene a
ſordicie mundentur. His igitur pręcipue ac etiam il-
lis qui lauari conſueuerint, bene calida vt lauentur
Auenzoar præcipit: roſarum vero ſiccarum pugillus
& ligni aloës nec non florum chamęmeli, aut betoni-
cæ in frigidioribus ſi tantillum ea in aqua vel lixiuio
debili infuſum fuerit, certe præſtiterit, (qui caput
debile aut frigidum humidumque ac memoriam
inde læſam reſtaurare voluerit, optima & facilia re-
media reperiet in opuſculo meo De memoria repa-
randa edito.) ſtatim vero atque lotum eſt caput, li-
neis linteolis mundis ac ſiccis tum calefactis diligen-
ti cura ſiccandum, beneque muniendum eſt ne ven-
to aut frigore lædatur. Ego tamen non lauare, hie-
me potiſſimum aut ſæpe ſatius duxerim, iis præſer-
tim qui abſque capillis vt plurimum degunt, frequē-
ti tamen vſu fricationes iam dictæ, & pectinis mini-
ſtratio habendæ ſunt: quoniam præter iuuamenta
quæ diximus, maximum etiam viſui præſidium af-
ferunt. Viſus autem peculiare, exercitium eſt res *Viſus exercitium.*
minutas & luminoſas non ſine menſura aſpicere:
quanquam in canticis Auicenna exiles figuras &
confuſas, tum ſubtiles & minutas literas inſpicien-
das non eſſe exiſtimet. Auditus vero exercitium eſt *Auditus.*
ſonos lenes, interdum etiam magnos audire. Sed a
fortioribus obiectis vt in hoc ſenſu, ita in aliis ca-
uendum eſt. Quoniam vt Ariſtot. ait, excellens ſen-
ſibile corrumpit ſenſum.

EXercitii vices ſupplet aliquando balneum, vel aë- *Balneum.*
reum, vel aqueum in aqua dulci: nam de mine-
ralibus aquis quæ thermæ dicuntur, nihil dico, cum
ad curationem morborum potius ſpectent, aëreo
vtantur ieiuni qui craſſiores ſunt, & concoctis ſuper-
fluis humoribus, aut excrementis abundant, aqueum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

vero gracilioribus magis conueniet, cuius vſus varius eſt pro intenſiori aut remiſſiori caliditatis gradu: de quo Galenus ſic inquit, Dulcium calefactarum aquarum ſi temperata ſint, vis calida & humida eſt: Sin tepidiores ſint, humida & frigida. Quod ſi iuſto calidiores reddantur, calida quidem, ſed non perinde humida. Quippe horrere corpora, contrahique exiles eorum meatus cogunt, ita vt neque madeſcere ab extrinſecus accedente humore poſſint, nec excrementi quod intus latet, quicquam emittere. ac paulo poſt: Balneum ſi probe adhibeas, ipſum quoque apotherapiæ pars fit. Nam duras tenſaſque partes emollit, excrementum, liquamentumque, ſi quod intus ad cutem hęret, euocat. Qui corpore conſtant carnoſiore, aut collectorum humorum multum circũferunt, noxam potius contraxerint intempeſtiuo horum vſu. Quibus tamen ipſis ſi euacuentur prius, iam impertiri hac iuuamentum ſuum queant, vtpote quę meatus irrigent, atque expediant, ſatiſque per halitum digerant. Sed quemadmodum in aliis rebus moderatus vſus immoderato anteferendus videtur: ita ſe quoque habet balneorum ratio, quippe haud quaquam præpropere iis vti oportet: potiſſimum ſi ex continua cruditate qui lauatur humores coaceruauerit, aut paulo ante cibis ſe expleuerit. Siquidem cibi nondum concocti, humoreſque crudi accumulati, caloris ad cutem impetu, vnà & ipſi properant: quo fit, vt inde in poſterum, quod craſſiores facile ſimul egredi nequeant, obſtructiones ſuccedant. Ad hęc in vehementioribus frigoribus, & anni tempore æſtiuo, æque ſunt fugienda, nam hieme, diſſoluti qui antea quieſcebant humores, dum inter digerendum a contrario anni temporis impetu, in incautos validius irruit inuaditq. frigus, in neceſſariam aliquam partem impelluntur, ac morbum ibi creantes, grauiter hominem offendunt. Æſtate vero media cũ iam ardor

3. de Tuende ſanitat. cap. 3.

Quando noceant balnea.

ardor viget. & calor ad externa propēſius fertur: balnei vſus, reliquum quod eſt caloris diſſipat, ac internas ita facultates debiliores efficit. Quod ſi locus ætasque hominis conſenſerint, multo iam impenſius ſunt vitanda. Siquidem conuenientem opportunumque balneorum vſum maxime auxiliari eſt perſuaſum: (Nihil enim æque concoquit, aut malos ſuccos diſcutit, vt ſomnus a balneo:) at contra obeſſe, prout alieno tempore, cunque minime conuenit, vti contigerit. Porro de frigidis lauacris, hoc eſt ſermoni annectendum, ea inſuetis, ceu plus lædentia quam iuuantia, eſſe fugienda: præcipue ſi occaſio magni æſtus & fortis iuuentutis ætas non ſuaſerit, ſed is qui vti volet, gracilis & ſubfrigidus fuerit. namque in eiuſmodi, frigus promptius ad profūdiora penetrat, ac ſuccos quodammodo cogit, neruoſque ad motionem ineptiores reddit, vt taceam, quod interdum in affectus his deteriores, qui temere frigida ſe abluunt, incidant: atque inter cæteras optimum corpus quoad augeſcit, frigida lauandum non eſt, ne eius incrementum moretur. Vbi vero abunde eſt auctum, tum frigidæ quoque eſt aſſuefaciendum, vt quę & illud roboret, & cutem duram atque denſam efficiat. Tempus autem ad id percommodum, eſt æſtatis initium, vt ante hiemem, toto interpoſito tempore conſuetudo minime ſpernenda inducatur, incipiat autem in die calidiſſima, & loco æque calido.

Balneum frigidum.

Frigida lotio quibus & quando conueniat.

NVnc de cibo & potu agendum eſt. Principio illud obſeruaſſe contulerit, vt ſimpliciore cibo veſcaris. Simplex etenim cibus vtiliſſimus eſt, peſtifera autem varia diuerſaque ciborum genera. Vnde veteres qui perdiu ſani vixerunt, teſte Galeno & Auicen. vnis epulis carnes, alteris panem ſolum comedebant. Nolim tamen vni cibo te, pręſertim ſi iunior ſis, aſſueſcere: quoniam Galen. illum Hippoc. Aphoriſmum explicans, Quæ ex longo tempore conſueta

Cibus.

2. ſect. aph. 5.

ſunt, & ſi deteriora ſunt, inſuetis minus moleſtare ſolent: oportet igitur ad inſueta permutari: ait, non debere nos vni rei addicere, ne ab eo more diſcedentes, labamur in morbos. Et Cornelius Celſus ſanos

Varietas ciborum fugienda.

vti victu populari debere conſulit. Nimiam tamen ciborum varietatem fugere profecto rectius & ſalubrius eſt: quia plurimum laborat ſtomachus ſeu ventriculus dum variæ naturæ cibaria concoquenda occurrunt. Humida vero ſiccis, & frigida calidis, & frigidis calida, tum acribus dulcia miſcere, conceſſum

Cibi qui commendentur.

eſt. Cæterum qui cibi in omnis exceſſus mediocritate conſiſtunt, ii omnium cõmendatiſſimi ſunt. Eius generis panes optimi habentur: præterea gal-

Cibi vt variandi.

linarum gallinaceorumque carnes nec non phaſianorum, perdicum, attagenarum, columbarum iuuenum, merularum, turdorum, turturumque, & ſimilium paſſerculorum. Piſces item ſaxatiles, pelagici, littorales, gobii, murænæ, percæ, & ſimpliciter omnes, qui neque inſuaue, neque mali odoris, neq; glutinoſum quicquam guſtu repręſentant: de quibus infra particulatim ſcribemus. Dandi tamen cibi pro corporum diuerſitate ſunt: quibus enim ſanguis eſt admodum melancholicus, humidi calidique cibi ſunt dandi: quibus vero bilioſior, frigidi & humidi, verum vbi pituitoſus exiſtit, cibis tunc opus eſt qui calefaciendi ſiccandique vires obtineant. San-

Sanguis vt fiat optimus.

guis porro fit optimus, a modica exercitatione, & cibis tum boni ſucci, tum iuſto tempore modoque aſſumptis: præterea potione tempeſtiua, modiceq; aſſumpta. Nihil autem in cibariis omnibus ad bona ſucci generationem tam pertinet, quam ſi probe in ventriculo concoquantur: hæc ſiquidem & ſecundam, quæ in iecore & venis fit; & tertiam, quæ in particulis quæ nutriuntur, perficitur, facilius concoctionem admittunt. Seruandus itaque eſt in ſumendis cibis ordo conueniens, vt ſliptico & duro lubri-

cus &

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

cus & humidus anteponatur: tum qui facilioris eſt coctionis ante eum ſumatur qui tarde concoqui ſolet: vt oua ſorbilia ante carnes, anteque panem & alia id genus ſumenda ſunt. Similiter qui ſuapte natura facile corrumpitur, vt lac, pariter humidiores fructus, de quibus in ſequentibus diſſeruimus. Nam cum cibus facilis concoctionis poſt eum ſumitur qui tarde concoquitur, ad inteſtina tranſire nequit, ſed a prius ſumpto detinetur: quamobrem diutius quam par ſit concoctus cibus ventriculo immoratur, & corruptioni aptiſſimus eſt: quæ res bonæ valetudini maximum affert incommodum. Sunt tamen quædam ciborum genera paruum inter ſe diſcrimen coctionis habentia, quemadmodum gallinæ & lactentis vituli, tum pulli gallinacei & hœdi, nec non vituli maioris natu & iuuenci carnes: & nunc nihil impedit, ſi quæ duriuſcula ſunt ad concoquendum, ante alia ſumantur, quæ paulo leuiora, proxima tamen illis ſunt. Hæc (vt arbitror) fuit Galeni ſententia: nec ſine ratione, quoniam grauiores ad concoquendum cibi potentiore vi indigent vt concoquantur. confeſſum autem ab omnibus eſt inferiorem ventriculi partem ſuperiore & media in concoquendi munere potentiorem eſſe. Itaque difficilioris coctionis cibi ante eos ſumendi ſunt, qui tantum ab illis diſtant in facilitate concoquendi, quantum potentia imæ partis ventriculi in coquendo a prima diſtat & media: quod diſcrimen iudicio periti medici committendum eſt. Primum igitur iuuenci carnes ante vituli maioris. hœdi lactentis & vituli minoris, poſt vituli maioris carnes comedi: columbacei vero pulli, nec non gallinæ & capi ante perdices & pullos gallinaceos recte edi poſſunt. nec timor eſt eas corrumpi in ventriculo, tum quia non facile corruptibiles ſunt, tum quod eadem fere inter cibos in facilitate & difficultate coctionis,

Ordo ciborum ſeruandus.

Quæ cibaria ſimul ſumi queant.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

quæ inter ſuperiorem & imam ventriculi partem, ad concoquendum proportio eſſe videatur. quapropter eodem tempore coqui poſſunt in ventriculo, quia grauioris concoctionis cibi ad inferiorem potentioremque partem, leuioris ad imbecilliorem miſſi ſunt. Illud præterea monendum eſt, ne crudiores cibi edantur, ſed omnia diligenti artificio & coctione parentur. Cauendum tamen ne cupediis aut lautioribus condimentis illiciatur ventriculus ad nimium cibum: quippe cibus ſua copia onerans, etiamſi boni fuerit ſucci, cruditatem, alui profluuium, & vomitum generare ſolet: Parcior vero quam neceſſitas exigit, cauſa eſt, cur corpus non alatur, & imbecillum fiat, nec amplius cum priſtina facilitate ſolita obeat munera, quod corpus inane reddatur, neque ſpiritui ſufficiens alimentum ſuppeditet. Quippe vt largior nutritio nocet, ſic abſtinētia omnimoda, nauſeam inducit, ventriculum lędit, reſoluit vires, ac prauum ſuccum accumulat. Et quemadmodum praua victus ratio ſegniores nos, ac mente retuſa: eodem ſane modo, quæ accommoda ſit, perſpicaciores adq. intelligendum aptiores facit. Sed in vniuerſum hęc notata ſint. Nunc ſigillatim cibi & potus genera tractanda ſunt: ac primo panis occurrit a paſcendo (vt inquit Nonius) dictus. Veſcendū pane triticeo eſt ab extraneis rebus purgato. locoq. ſalubri collecto, qui conuenienti fermento confectus, modicoq. ſale conditus, tum bene agitatus manib. beneque decoctus, nec tamen exuſtus ſit. eodem vero quo factus eſt die, poſteaquam calorem ab igne conquiſitum amiſerit, Auenzoar comedendū pręcipit, quod in ſanitate conſeruanda plurimum poſſe putat: ſupra vero diem vnum comedi vetat, quoniam ſuā temperatā cōplexionem amiſerit & quanto magis induratur, tanto grauioris concoctionis efficitur. Auicenna tamen debere per noctem vnam panē manere ante quam

Cruda non edenda.

Non nimis irritandus appetitus.

Partioris cibi incommoda.

Extrema etiam vitanda.

Panis.

quam edatur, opinatus eſt: quamdiu vero calidus eſt, vitandum putat: quoniam a natura (vt Auicenna ait) receptibilis nõ eſt, tũ ſitim ſua caliditate facit, ac propter vaporoſam humiditatem natat in ventriculo, tardeque deſcendit: quinetiam calorem extraneum immittit ventriculo, eique dominatur & officit. vitandus igitur calidus eſt, & qui duos dies æſtate, hieme vero tres attigerit. Neque oportet nos in purgandis ſeminibus, quæ ad eſum comparantur, eſſe negligentes: perſuaſos, etiam ſi noxam quæ quotidie fit, ob exiguitatem ſenſu non percipimus, quod tamen longo tempore ex ipſa aceruatur, (vt in multis rebus aliis fit) tandem erupturum. poſteaquam de pane egimus, quem Homerus medullam hominum vocitat, ac ſacræ literæ cor hominis confirmare dicunt: nunc de vino, quod ab eodem robur hominum dicitur, ab hiſdem vero cor lætificare, agendum eſt.

Semina ante molitionẽ purganda.

Vinum.

EQuidem in vino ſita vis maxima eſt, varioſque & magnos effectus e vini potu naſcentes, cum ab Ariſtot. & Galeno, tum a poſterioribus medicis annotatos cernimus: inter quos pręcipuus cum breuitate ac poſtremo fuit clariſſimus ac diligentiſſimus And. Matthiolus Senenſis medicus: cuius nulla verba refero, ne commentarium ex commentariis fruſtra faciam, meque alienis plumis ornem, præſertim cum eius libri omnibus & vbique fere ſit expoſiti. Nam (vt ſuccincte rem expediam) Vinum quod bonum eſt, ſi moderate ſumitur, copioſum & ſubſtantiæ mediocris, tum vehementis luminis & ſplendoris generat ſpiritum: ideoque & confortat ipſum, & animum recreat: quapropter non immerito maximam lætificandi & conſeruandi vim obtinet. Immoderate vero ſumptum, (vt hoc tempore a plurimis vbiq. fit) maxime noxium & plurium morborum causa eſt: & enim cerebrum ſenſuſq. omnes & neruos aperte

Com. Dioſc. lib. 5, cap. 7.

Moderati vini vtilitas.

Immoderati nocumenta.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

lędit, totumque corpus nimia humectatione conficit. idcirco & temperate bibendum, & e meliori genere ac loco diligendum eſt: quod vt aſſequaris, nõnulla vini genera (neque enim omnia poſſum, nec ratio compendii patitur,) quæ meliora habentur & ſunt, perſtringamus. Vinum præ cæteris eligendum illud eſt quod nec vetus nimium, nec recens admodum, ſed inter nouum & vetus medium eſt, tum bene purgatum & clarum, quodque ad colorem vergat rubeum, ſeu ad citrium, tum bono ſapore, nec non ſuaui odore præditum ſit: tali inquam ſapore præditum ſit qualem guſtus nec acrem valde nec dulcem percipiat. res namque acres & ponticæ, pariter & dulces, obſtruunt facile: illæ quoniam conſtipant, hæ vero quia inconcoctę. & præcipue vinum, ad membra & venas tranſeunt. Vt putarit Auerrois (licet in re medica non multæ ſit autoritatis) ſtatim atque bibitum eſt vinum ab hepate inconcoctum trahi. Vinum pręterea album ſubtile, æſtiuo præſertim tempore, cum medicinæ proceribus laudo, hoc namque eſt quod Galenus medicorum princeps veruſque & legalis experimentator (vt etiam Auerroes ait) in multis Italię locis ſe inueniſſe teſtatur: in quo nec aſperitas, nec ponticitas, nec ſtipticitas, nec amaritudo, nec dulcedo inuenitur: nec ab eo flatus generatur, ſolumque hoc vinum abſque nocumentis inuenitur, quæ cętera vini genera & aquę potum, ſequi aſſolent. quamobrem vinum hoc ætati validæ vel conſiſtenti, & temperaturę calidę æſtiuo pręſertim tempore, cum propter alia, tum etiam quod capitis dolorem non efficit, ſed potius eum tollit qui ex ſtomachi ardore prouenit, conueniet. huic germanum eſt vinum quod a priſcis ablutum dicitur, & in Italia pręſertim, in Gallia Ciſalpina ſeu Lombardia, Vinum Auicennę vulgo nominatur. Fit autem fere in hunc modum: tres muſti partes, aquę vna, ſimul

Vini electio.

Vini albi vſus.

3. Reg. 10.

Vinum ablutum, ſeu Auicennæ.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

mul coquuntur donec quarta pars minuitur: alii vuis calcatis aquam proportionatam iuxta vini potentiã addunt, ac poſt aliquot dies in vaſa reponunt. Frigidiore vero anni tempore, aut temperatura vel ætate debilioribus, rubeum vel citrinum, ni aliud vetet, eligendum eſt. Quod ſi fumoſum valde extiterit, commixtione aquę temperandum eſt, ne caput aggrauet & ſitim pariat: nec tamen dilutius admodum ſit, quoniam ventriculum debilitat, & ventoſitates in eo generat; mediocriter vero dilutum, quod temperatum appellatur, Galenus laudat: quoniam humores temperat, calorem naturalem excitat, & ſine læſione membra penetrat; profecto vnumquodque ex his vini generibus præſertim homini conſueto, conferre ſolet: Nam virtutem roborat, tum vtramq. bilem, vrinã ſciendo, expellit, & humiditates, maturat, ſubindeq. materias a ſuperioribus ad inferiora inclinat. vnde caput alleuiat, niſi debile admodũ ſit. Cęterum in ipſorum vinorum exhibitione, non minus regionum temporum, exercitiorumq, quam affectuum & temperaturarum hominum, ratio eſt habenda, ſicut moderata conſeruemus ſimilibus, immoderata corrigamus contrariis. Temperaturis igitur (vt nuper innui) frigidioribus & ſiccis, rutilum dulceq. vinum, vtpote calidum, accommodatum eſt. Contrarium vero, temperamentis atque diſpoſitionibus calidis: Vitãda inſuper quæ nimis vetuſta ſunt, nimisve recentia. Nam illa præter modum, hæc nullatenus, quamdiu recentia fuerint, calefaciunt: quæ tantum abeſt vt aliquem vſum cibis concoquendis afferant, vt etiam ipſamet conficiantur ægerrime. Superuacaneum autem eſſe puto monere, ne vinum ieiunus quis bibat, quia modeſtis viris ſcribo, nõ ebrioſis. plurima etenim impedimenta & pituitoſos morbos huiuſcemodi potus adferre ſolet: inter quos maxime verendus eſt qui apoplexia dicitur. Poſt epulas item

Vini temperandi modus.

Vinum vt variandũ.

Vina quæ vitanda.

Ieiuno ſtomacho nõ bibedum.

A cibo nõ bibendũ.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

plurimum bibere noxium eſt, propterea quod ci-
bum inconcoctũ penetrare faciat. Numquam enim
quando in ventriculo concoquitur cibus, licet mul-
tum bibere. Poſteaquam vero e ventriculo egreſſus
& bene concoctus eſt, ad abluendum ventriculum
& penetrare cibum in venas faciendum, largiorem

Sitis quomodò extinguatur.

potum Auicenna concedit; ante vero, abſtinendum
eſſe, niſi forte maxima vexet ſitis, præcipit. Ad ex-
tinctionem vero ſitis ſi fortior ſit, parum bibere, vel
æſtate frigida potius os frigido colluere, ſatis fuerit.
Granata item medii ſaporis præſto fuerint, quæ etiã
poſsũt quãdo ex vini potu mordicatio accidit. Super

Super quos fructus non bibẽdum.

cibum præterea ex quo prauus humor gignitur, qua-
le eſt fungorum genus, bibere Auicenna prohibet;
ſimiliter ſuper tales fructus quales ſunt melones,
chryſomela, & id genus alia; quoniam vinum hu-
iuſcemodi fructus ad venas tranſire facit, vnde hoc
modo miſcentur ſanguini, & corruptionis eius cau-
ſa ſunt. Huius tamen contrarium noſtræ ætatis ho-
mines faciunt, qui vinum & quidem optimum (re-
medium, vt ipſi aiunt, fructuum) cum hiſce fructi-
bus libenter hauriunt, & aliquando medicos ſocios
& applauſores habent. Satius autem foret ſi ventri-
culo ſubuenire velis, ne ex frigiditate & humiditate
illorum fructuum lædatur, id fiat ſumendo aniſum,
aut cinnamomum, aut gingyber, aut mel, vel alia id

Vinũ mellitum, aut dilatum, nocere.

genus. Acceſſorii loco, vel veluti parergon narra-
tioni de vino addam hæc paucula. Contingit ali-
quando (vt iam in ſummo eſt rerum multarum im-
poſtura) vinum melle miſceri, vt ſuauius ac dulce ap-
pareat; ſi igitur ita adulteratum ſit, illico dignoſci-
tur, ſuper candens ferrum conſperſis guttulis paucis;
reſoluto enim vino, vtpote tenuiori, mel reſidet,
quod ſit ſubſtantiæ craſſioris. Si ſuſpicio eſt ne vi-
num aqua dilutum ſit, pirum in vino impoſitum
indica-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

indicabit; nam ſi ſupernatauerit, merum eſt vinum; ſi fundum petat, mixtum aqua eſt, poſſem alia huius farinæ adducere, niſi hæc nunc ſatis fore crederem. Sed de hora comedendi iam dictorum ac ſimilium fructuum genus, in ſequentibus diſſeremus, quando de bene nutrientibus cibis egerimus. Namque poſt panem & vinum duo maxima ac præcipua vitæ præſidia, carnes accedunt. Etenim (vt Auicennæ verbis vtar) Caro eſt cibus confortans corpus, & magis propinquæ conuerſionis in ſanguinem, præſertim ſi de laudabili quadrupedum aut volucrum fit. Eligunt pro ſanitate tuenda ſapientes noſtri ex quadrupedibus carnes, hœdorum & vitulorum lactentium; quæ eo præſtabiliores ſunt, quo & lacte optimo & bonis paſcuis nutriti ſunt. Animalium enim quæ ſanam complexionem nacta ſunt, carnes iuniorum grandioribus natu meliores habentur; vt in hœdis, vitulo, & ſimilibus; contra in humidam temperaturam habentibus, minores natu fugiendæ ſunt. Vnde Auicenna dicit, agnos annum decet attigiſſe. Maximam autem in hoc vim habet regio, vnde in Orientali & Meridionali plaga, agninas & ouinas carnes edere conceſſit Auicenna, quas ego in regione noſtra humidiore, & in humidis corporibus non ſatis probo. Rarius itaque & æſtate potius & Autumno, quo tempore ſiccitas viget, agninis carnibus veſcendum eſt. Quod ſi hieme & primo vere interdum eis veſci contigerit, aſſatas potius quam elixatas edere, certe præſtiterit. Non vetarim tauri iuuenis bene nutriti beneque exercitati carnes hiemali tempore ac vernali edere. Tunc enim ventres calidiſſimi ſunt natura, & ſomni longiſſimi, vt ait Hippocrates, quare cibum grauiorem, ad concoquendum melius ferunt; æſtate vero & autumno leuioris coctionis cibi

Carnis vis.

Carnium electio.

Temporũ diſtinctio in eſu carnis.

edendi ſunt: quoniam præ calore aëris imbecillior eſt calor innatus. Craſſiores vero & ſicciores ac duriores carnes, quales vaccinæ ſunt, & aliæ id genus, reprobo: quoniam præter alia incommoda, quę propter duritiem & concoquendi difficultatem faciunt, illud maximum eſt, quod mentem e ſuo ſtatu dimouent. Domeſtici vero porci carnes, plurimum quidem alimenti afferre guſtumq. oblectare nouimus, ſed humidæ nimis (præſertim ſi iuniores) & ad concoquendum graues ſunt; quamobrem iis qui laborioſas exercent artes, fortemque habentibus ventriculum, relinquendæ ſunt: mediæ tamen ætatis vt a ſex menſibus ad annum, ſemota pinguedine multa, his qui reſtauratione multa indigent, nec imbecilli ſunt ventriculo, ſummopere laudarem: cum nullæ carnes (Galeno etiam teſte) nutriant melius ac magis. Syluestres autem porci laudantur, quoniam exercitatione & pabulo ſicciore minus humidi ac fere temperati redduntur. Leporis vero carnes hieme potius & primo vere, ſuam ob ſiccitatem, raro tamé, edendæ ſunt: quoniam melancholicum humorem generant. Cerebrum tamen cerebro præſertim nimis humido. & corpori quod mollitie laborat, plurimum conferre ſolet. Pennatorum vero genera cum plura ſe nobis offerant, nos gallinas & capos hieme ac primo vere, pullos autem gallinaceos æſtate & autumno edendos cenſemus, quia humores bonos generant & malos temperant: quo tempore coturnices, quin etiam gallos ſylueſtres qui Phaſiani vocantur, & Perdices iuuenes edere optimum eſt, quoniam concoctionis, optimi nutrimenti, & paucarum ſuperfluitatum ſunt: tum etiam quia ventriculo conferunt, & os eius aſtringunt. iuuenes dixi, quoniam temperatiores ſunt, quemadmodum & alia multa laudabilium auium genera: nam frigidæ & ſiccæ temperaturæ dicuntur. Auicenna Coturnices non

Vaccinæ. *Porcinæ.* *Galen. de Euch. & Cacoch.* *Lepus.* *Aues & Altilia.* *Phaſiani.* *Perdices.* *Coturnix.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

non edendas putat, quod ex earum comeſtione timeatur ſpaſmus & tetanus, non ſolum quia elleborum comedant, & eo nutriantur, ſed etiam quoniam in earum carne hæc ſita vis eſt. Sed vtinam ſæpe illas haberem: neque enim eos morbos timeré incurrere. Sciendum vero antiquorum Coturnices eſſe, qualeas noſtras, noſtræ autem Coturnices ſunt nemorum aues roſtro ac pedibus rubeis. Cæterum harum differentiam & hiſtoriam abunde deſcripſit Al. Mundella Epiſtola 6. Paſſeres quoniam cali- *Paſſeres.*
di nimium & ſicci ſunt, ſpreuiſſe, ac ſenibus vxores iuuenculas habentibus reliquiſſe contulerit. Turdos *Turdi.*
ſecunda autumni parte hyemeque concedimus, nimiam tamen eorum pinguedinem vitandam ac ganeonibus relinquendam ducimus. Vituperabiles autem ſunt quas Latini a ſono vocis Querquerulas, vulgares autem Qualeas vocant: quoniam pauci ex- *Qualeæ.*
ercitii ſunt, tum calidiores & pinguiores turdis ſunt: quæ tamen Italis præſertim Mediolanenſibus quo pinguiores ſunt magis arrident. Columbi autem do- *Columbini pulli.*
meſtici ad cõcoquendum grauiuſculi ſunt, præcipue pulli qui nondum volare incipiunt, quoniam ſuperfluum humorem obtinent. Volantes autem pulli melioris humoris & leuioris concoctionis habentur. Sunt autem ſylueſtres, quia exercitatiores, domeſticis leuiores. Auicenna tempore æſtiuo, propter humiditatem (vt puto) eos edendos putat: alibi ſuccũ acerbæ vuę quæ agreſta dicitur, & coriandrum, ad remouendum eorum calorem, adhibet. contra ego potius autumno qui frigidus & ſiccus eſt, tum hieme, ac primo vere borealibuſque temporibus, edendos arbitror: quorum etiam humor, aſſatione, qua- *Turtures.*
dam ex parte tollitur. Turtures autẽ meliores ſunt, quoniam minorem humiditatem ſortitæ ſunt: quinimo putant multi ſiccæ complexionis eas eſſe: nec *Auerr. 5. Coll.*
vero nimium calidæ ſunt, mirabilemque proprieta-

tem confortandi cerebri & ingenii acuendi habent: quamobrem ſecunda autumni parte hiemeq. tuto edi poſſunt. *Aquaticæ aues.* Magnarum vero & aquaticarum auium carnes vitandas ducimus, quoniam prauos & atros humores generant. *Anates.* Anatis autem ſiue terrenæ ſiue aquatilis carnes, plurimi alimenti ſunt, ſed grauioris concoctionis. Quamobrem athletis & laborioſas artes agentibus, non delicatis & imbecillis corporibus, dandæ ſunt: quamuis earum hepata non reſpuimus, *Hepata.* quoniam bona & ſuauia ſunt, bonumque ſuccum generent; quemadmodum & pinguium gallinarum & pullorum hepata ab omnibus laudantur, quod multi & boni ſint nutrimenti, paucasque in corpore ſuperfluitates relinquant. *Teſticuli.* Teſticuli vero, præſertim gallorum, omnibus corporis partibus meliores eſſe dicuntur. *Alæ.* Caro item alarum optimi eſt alimenti, quoniam exercitatior & concoctibilior eſt, pauciores, ob frequentem motionem, ſuperfluitates obtinens. *Caro circa oſſa.* Caro item circa oſſa exiſtens, ſuauior & concoctibilior eſt: ſimiliter quæ in dextra parte. Laxa autem caro, vt mammillæ & radicis linguæ, guſtui quidem grata, ſed tarde concoquitur: *Partium carnis electio.* concoctæ vero alimentum interdum quidem phlegmaticũ, ſecũdum plurimum vero bonum eſt. *Medullæ Cerebella.* Medullas & cerebella ventriculo infenſas eſſe Auicenna monuit: quamquam cerebro humano conferre gallinæ cerebrum, & fluxui ſanguinis narium, quod ex velaminibus cerebri accidit, aſſatum præſertim conferre, nonnulli putant. *Pinguis.* Pinguis item caro in flauam bilem & vapores malos facile vertitur. Vnde pinguedo & adeps pauci & mali nutrimenti materia ſunt, cibumque in ventre ſubleuant. Recte igitur Auicenna, pauculam aliis carnibus miſcendam concedit ſecundum menſuram quæ delectet. Probantur porro *Carnis genera.* vnumquodque etiam a genere carnis: quanto namque animalium caro ab albedine degenerat, tanto

minus

minus boni ſucci eſt: Communi vero omnium ratione, ex his quæ ſpeciei eiuſdem ſunt, quæ tenera adhuc ætate ſunt, alimentum præbent humidius: ætate autem conſiſtentia, calidius ſicciusque, vtriuſq. deteriora, quæ iam conſenuëre, quod humorem adaugeant atrabilarium & excrementitium: idque quo maiore corporis mole conſtiterint, fuerintque exercitatiora. Agreſtia quoque domeſticis calidiora ſiccioraque ſunt. Quæ tamen ſi congruo omnia vſu exhibeantur, pro conuenienti nimirũ temperamenti ratione, nihil incommodare exiſtimentur.

Salitæ caro.

Salitæ vero quamuis ante acceptum ſalem fuerint humidæ, vim tamen exiccandi & calefaciendi vehemẽtem adeptæ ſunt, paruique alimenti euaſerunt: ac in vniuerſum ſalſamentum omne putreſcentem corruptumque ſanguinem ac melancholicum generat, & nocet hepati. Quamobrem rarius humidioreque tempore, hiemali ſcilicet, edendæ ſunt, illud præterea Auicennæ notare non piget, nigri animalis carnes, ſimiliter maſculi, ſuauiores & leuiores eſſe.

Color.
Sexus.

Auenzoaris quoque magni experientia viri ſententiam hoc loco citare (vtpote ſalubrem) volui: is enim ſubito, aut certe non multo poſt atque interfectum animal eſt, carnes edendas eſſe arbitratur. Quod ſi duriores ſint, quales anatis ſylueſtris & veteris turturis, poſt necem per duodecim horas hieme, per ſeptem vero æſtate, coquendas, exindeque edendas autumat: nec contrariatur Galeno: quam ego ſententiam & laudo & probo: Alterantur enim ab aëre, & ad putredinem parantur, quando occiſæ manent, humido potiſſimum & calido in aëre. id apertiſſimũ in piſcibus eſt, qui meliores procul dubio ſunt, quum ſimulatque exempti de aqua ſunt, decoctos edimus: quamuis ob aqueum humidum citius putreſcere piſces non ignorem. Quamobrem recte fuerit ſi aliquo ſalubri artificio carnes coctiles reddantur.

Carnes nõ diu mortuæ edẽdæ.
Galen. de Attẽ. vic. ratione.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

quo citius atque fieri poteſt. Poſt necem coqui & comedi valeant. Meliores autem calidæ hieme præſertim & autumno, quam frigidæ ſunt: præter hœdinas, quas Auicenna meliores eſſe frigidas, quoniam earum quieſcit vapor, quam calidas, arbitratur: agninas vero calidas potius; quamquam vniuerſalē tradidit regulam, vt alimentum ac potus, dum hieme ſumuntur, ſint actu calida, æſtate vero frigida; ſed neutrum ad rem perueniat. quæ tolerari non poſſit. Artificium vero tale ſit dum pinguiuſculæ carnes & teneræ valdeque humidæ ſunt, aſſari, hieme præſertim & vere, expediet. reliquas vero elixari, æſtate præſertim & autumno, conueniet: quoniam & leuioris concoctionis ſunt, & ſiccitati quæ viget per id tempus, obſiſtunt. Aſſatarum item carnium interiores potius, quoniam meliores humiditates intus collectæ ſunt, quam exteriores partes, edendas putamus. Ligno Iuniperi veru factum carnes omnes, quę in eo torrentur, odore efficit iucundo. Caro aſſata omnis tunc optima eſt atque tollenda, cum optime olet: Saporis enim indicium oſt odor. Hactenus de carnibus. Nunc reliqua alimenti genera percenſeamus: inter quæ meliora eſſe oua gallinæ, perdicis, & phaſianæ cognoſcimus; atque ſemidecocta, ita vt ſorbilia ſint, Dioſcorides laudat: quoniam & facilis concoctionis & optimi ſanguinis materia ſint: tum inter cordiales cibos Auicenna enumerat, vitellum complexionis temperatæ conſtituens: quamuis in Canone 2. vitellum ad caliditatem, albumen vero ad frigiditatem vergere, totum vero temperatum eſſe tradiderit. Serapio autem plus frigidum quam calidum eſſe arbitratur, nec iniuria: plus enim frigidum albumen eſt, quam vitellus calidus ſit: quippe qui temperatus, aut prope temperamentum eſſe credatur. Sunt autem ante alios cibos ſumenda, quoniam & velociter concoquuntur, & ocius deſcendunt e

ventri-

Calidæ an frigidæ ſint edendæ.

Regula.

Carnes coquendi varietas.

Aſſatæ carnis cognitio.

Ouorum conſideratio.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

ventriculo, & ociſſime (præſertim vino commixta) nutriunt: etenim omnes boni nutrimenti proprietates obtinent, quod velociter in ſanguinem mutabilia ſunt, minimumque ſuperfluitatis relinquunt: Poſtremo ſubtile & clarum ſanguinem, quo princeps membrorum alitur, generant: quippe qui ſubito ad ipſum cor pellitur, & in diſſolutione ſubſtantiæ ſpiritus & materiæ cordialis præſentiſſimum remedium eſt: *Oua dura.* quæ vero aſſata & dura efficiuntur ad concoctionem grauia, & in vapores fumoſos conuertibilia ſunt, ventremque inferiorem ſtipticum reddunt, quem ſorbilia leniunt. De quibus hæc ſunt Galeni verba in De Euchymia & Cacochymia circa lib. *Cochleæ.* principium. Cochleæ (inquit) craſſi ſucci cenſentur: *Gal. ſententia de ouis.* itemque oua, quæ vel elixa, vel toſta penitus ſint denſata. Frixa vero, mali ſucci, fumoſæque in ventriculo coctura exiſtunt, ſecum etiam corrumpentes admiſtos cibos. Mediocriter vero cocta, quæ ideo appellantur tremula, ad coctionem, digeſtionem, nutritionem, bonique ſucci generationem, ſicuti & quæ ſorbilia dicimus, ad leniendas gutturis aſperitates, idonea ſunt. In lacte & ouis multa eſt copia pinguis humidi: in hoc quidem vt alimenti, in his vero vt ſeminis. *Piſcium oua.* Piſcium oua longe minore tum calefaciendi, tum nutriendi facultate prædita ſunt: quanto namque auium carnes piſcium carnibus præſtant: tanto ſane magis piſcium oua ſuperantur ab iis, quæ auium ſunt. *Lac.* Lactis vſum in ætate conſiſtenti potius quam in Adoleſcentia Auicenna concedit; vnde cholericis ipſum conferre putat; phlegmaticus autem obeſſe. quamquam ait lac cum corporibus proportionem habere, quarum cauſæ non comprehenduntur, nec bonum eſſe viſceribus, & ſtomacho nocere, tum caliginem & tenebroſitatem viſus facere, dentibus obeſſe, neruis infenſum eſſe, in venis meſaraicis obſtructiones gignere, & corrumpi facile ac in acetoſum verti, capitiſque dolorem efficere. Vnde vt

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

hæc vitentur incommoda, iubet ſolum hauriri: cui poſteaquam ſumptum eſt, quietem adhibet: poſtq. ipſum dormire, nec quippiam aliud edere donec deſcendat: tum vel maxime acetum vel acetoſa poſt i-
Lactis correctio. pſum ſumi prohibet. Conſulo tamen ne in ventriculo coaguletur, vt ſecum ſacchari parum, aut ſalis, melliſve ſumatur. Sal corrigit lac & omnia cibaria:
Lactis cõmoda. mel etiam comeſtum, lac corrigit. Porro lactis commoda ſunt, ventris moderata deiectio, ſucci bonitas & nutritio: paſcuis ipſis quoque animalium, quorum lacte ſumus vſuri, non parum ad hæc conferentibus.
Lactis electio. Cum plura vero ſint lactis genera, humanum certe melius ac præſtantius eſt, quoniam corpori & præcipue cerebro iuuamentum affert. quippe quod cerebrum augere creditum ſit. Poſtea caprinum quod temperatum ponitur, minoremque butyri partem obtinuit; ſimiliter camelinum & aſininum, quod ob animalis naturam caſei habet minimum, atque ob id egregie purgat, & ſalutare eſt. Vaccinum autem &
Lac quando ſit bibendum. ouinum pinguius eſt; eo autem laudabilius eſt quo meliori & temperatiori pabulo nutritur, animal cuius lac bibitur; quod etiam ſtatim atque mulctum eſt, aut ipſo ab vbere, ſugi debet; alteratur enim ab aëre facillime, & de bono malum redditur. Mirum autem videri poſſit, quid eſt, cur lac adoleſcentibus, non autem conſiſtentibus vetatur, cum tamen infantibus a natura, vtpote conuenientiſſimum alimenti genus, tributũ ſit. Sed de hoc & aliis difficultatibus alibi quærendum: nunc regimen conſeruandæ valetudinis, non diſputationes, conſcribimus. Superior
Lactis caput. lactis pars, quę caput lactis a ſummitate nomen apud vulgares Italiæ accepit, vſui habenda non eſt, quoniã relaxat ventriculum, & in flauam bilem vnctuoſitate ſua facile vertitur. Pinguedo illa dulciſſima atq. voluptariis iucundiſſima fit ex cocto lacte parum; nam relictum per noctem, pinguedinem colligit in ſuprema

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

ſuprema parte. *Butyrū.* Butyrum pariter vnctuoſum admodum eſt; omnia vero vnctuoſa, & proprie butyrum (teſte Auicenna) oblędunt ventriculum. Vis namque ventriculi in partium vnione & quadam ſtipticitate conſiſtit, quam vnctuoſa impediunt, & ſæpenumero tollunt ac deſtruunt. Butyrum tamen in ſe melius eſt quod ex lacte fit vaccarum menſe Maio. Facile in bilem abit, habitudinem nactus calidiorem & humidam. *Coloſtrū.* Coloſtrum item vitandum ducimus, quoniam tardæ concoctionis, tardæque deſcenſionis eſt: tum craſſi humoris materia eſt, vnde lapidem generare creditur. *Caſeus.* Caſeus recens, aucto re Dioſcoride, bonus eſt ventriculo: atqui de hoc Auicenna dubitat. Ego per magnos calores primaque autumni parte & prima menſa edi abſq. nocumento poſſe, exiſtimo. Per frigora vero non recentem, ſed veterem (non tamen carioſum aut vetuſtate nimis durum) & moderate ſalitum, & ſecunda menſa edendum cenſeo; in hoc tamen, vt in cæteris omnibus, natura & vſus plurimum poteſt. Sunt enim qui caſeum abhorreant, vt alii vinum, & ita de ſingulis. Auicēna huiuſcemodi proprietates indiuiduales extra rationem eſſe dixit; oportereque vt experimentum rationem vincat. *Sexum.* Aquam vero lactis via medicinæ potius quam cibi, Maio præſertim menſe matutinis horis, pauco permixto ſaccharo, ad expurgandum ſanguinem & flauam atramque bilem ſine moleſtia educendam, laudo. etenim lauat, & abſq. mordicatione humorem malum extrahit, tum nutrimētum (vt Auicennæ verbo vtar) rectificat, obſtructioneſque remouet: vt hac ratione impinguare Auicen. ſentiat. in ea vel roſæ recentes, vel ſena, vt fortius agat, portio conueniens & iuxta peccantem humorem infundi per noctem poteſt cum particula aniſi vel cinnamomi: ſed tunc concoctos eſſe humores ac præparatos præſtaret. Concocta enim medi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

2. Aph. 22.

Torta vel Tartara.

cari, mouereque non cruda, Hippoc. rationalis iubet. Vituperantur autem omnia quæ ex lacte, ouis & caſeo, aut aliis etiam rebus compoſita ſunt; quoniam & ſi pleraque facilis concoctionis, ſingulatim accepta ſint, tamen commixta euadunt cōcoctionis grauioris, & ventriculo infenſa ſunt: etenim laborat in concoquēdis variæ naturæ cibariis, & propter longiorem moram in ventriculo, vaporibus petentibus caput fomentum præbent.

Piſces.

Piſcium vero vſus vt plurimum pro ſanitate ſeruanda fugiendus eſt; etenim pauci & praui ſunt alimenti, multaſque ſuperfluitates relinquunt in corpore, & corrumpuntur facile. Vnde Auicenna poſt forte exercitium edi prohibet, quoniam corruptionem ſubeunt & humores corrumpunt: Et alibi (quæ fuit Galeni ſententia) quod recentes generant phlegma & mollificant ventriculum, nec niſi valde calidis ventriculis conceſſi ſunt: quoniam frigidi & humidi admodum ſunt: Saliti vero calidi & ſicci: quamobrem dum pituita redundat, ſalitis potius, tum hieme primoque vere: bili autem exuberante & per calores, humidis atque recentibus veſcendum eſt; tamen abſtinuiſſe tutius & ſalubrius eſt. Quam erudite Homerus ille homo doctiſſimus in omni facultate ac fere diuinus poëta facit Vlyſſem piſcari per maria, cum ei erranti omne viaticum defuiſſet; innuens dum abſq. piſce traduci vita poteſt, piſces fluminibus ac pelago relinquendos eſſe. Sed cum non ſemper ouis nec carnibus vbique vel omni tempore, aut non omnibus veſci liceat, atque appetitus ſæpe rationi dominetur, minus malos piſces commemorabo Principio illud ſciendum eſt, meliores piſces eos eſſe, qui nec magni valde, nec duram admodum & ſiccam carnem ſortiti ſunt, nec pinguedine multa (omnis enim pinguedo mala, piſcium autem peſſima) &

Piſces ſaliti.

Piſcium electio.

ma) &

ma) & tenaci quodam lentore oppleti, nec odore aut ſapore malo affecti ſunt; ſed gratum ſaporem guſtui & ſuauem afferant, quique non ſtatim dum ab aqua ſeparantur, fœtorem ſuſcipiunt, obſeruandum prętereà eſt, vt e genere molliori maiores ſumantur, e duriori vero minores; nam quod inter humida ſiccum reperitur, commoderatum cenſeri omnino debet: ſicuti quod inter ſicca humidum fuerit. Sit tamen magnitudinis & paruitatis menſura conueniẽs. Ad hæc omnibus eligibiliores, Galeno teſte, ſunt qui *Petroſi* in alti degunt ſcopulis, vnde & nomen acceperunt: *piſces.* Petroſi enim a petris, & vulgo græcanico, petrito, *Pectines.* nominantur; quo in genere ſunt pectines, qui a Venetis & vulgo (ni fallor) Scorpenæ nuncupantur. eſt autem genus piſcis ſaxatile, rubeum, ſpinas in dorſo habens noxias, vnde a piſcatoribus euelluntur. Nec ſine ratione cęteris anteponuntur; plurimi namque exercitii ſunt, aſſiduiſque ventorum & fluctuum agitationibus expoſiti, minimeque luto commixti ſunt; illi præterea laudantur, qui de mari ad fluuios ſunt delati, quorum curſui contraria eſt aqua; & quanto magis elongantur a mari, tanto meliores habentur & ſunt, iis accedunt qui in arenoſis degunt, tum qui in aquis dulcibus currentibus, in quibus neque lutum neque ſordes inueniuntur. Amplius qui laudabiles plantas & radices, eligibiliores ſunt iis, qui ſordes comedunt; quo in genere malo ſunt, qui *Cephali.* a Latinis Mugiles, vulgo autem Cephali, quaſi capitones dixeris, appellantur; quare vitanda ſunt, tam & ſi videantur ſaporis eſſe melioris. Itaque fugiendi ſunt piſces qui in lacunis, paludibus, quique in aquis ſtantibus occluſi degunt. His in vniuerſum admoni- *Piſces me-* tis, nunc breuiſſime piſcium genera meliora nomi- *liores.* natim perſtringamus; quæ cum alimenti melioris, *Mœnæ* tum leuioris concoctionis eſſe putantur; qualis eſt *piſces.* Mœna quæ vulgo mænula dicitur, quę ſucci melioris

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

eſt quam Cobiones; & tunc melior cum vtero gra-
uis eſt. Forma rotundior fœminæ, porrectior mari
Aurata. & latior. qualis Aurata quæ Chryſophris a Græcis i-
deo appellatur, quod aureum ſupercilium gerat, vt
in auratis ſenioribus cernitur. Oratã vulgo Venetiis
vocant a calore auri, quod vulgo Orũ dicunt; multũ
alimenti præbet, ideo difficulter cõficitur. Erithinus,
Erithricus itẽ ſeu Erithricius, Latinis rubellio vel rubellus, a Ve-
ſeu arbor netis arbor, a Romanis phragolinus dictus. qualis Per
piſcis. ca marina ab Aëtio percides dicta. quę vero fluuiatilis
Perca. eſt & piſcis perſecus a perca denominatur (cui fere ſi-
Perſecus. milis eſt) eſt & optimi ſaporis, & febricitãbus aliquan-
do etiam in proſtrato appetitu ex calore, conceden-
Boces. dus. Sunt & Boces, quas Græci etiam in hodiernum
Boobæ. diem & Veneti Boobas cognominant, aluo idoneæ,
& bonæ concoctionis ſi elixentur: in prunis vero to-
ſtæ dulciores & meliores; qualis etiam in Benaco la-
Carpio. cu guſtui ſuauis Carpio; qualis ad hunc vſque diem
Truta. bene Latino nomine vacans Truta; qualis Gobius
Gobio vel ſeu Gobio, a Plinio Cobio dictus; ex cuius genere qui
Cobio. parui albique ſunt, molles, boni ſucci bonæque con-
coctionis ſunt; qui autem virides vel nigri, deterri-
mi ſunt. quales huic germani piſciculi, qui vulgo
Marſio- Marſiones appellantur. qualis a Græcis Labrax, Lati-
nes. ne Lupus (non eſt Lucius aut Sturio vt quidam autu-
Lupus. mant) vulgo Venetiis Varolus dictus, quem ante
Varolus. multos annos illic non ſemel & magna cum dele-
ctatione comedi; eſt autem piſcis ſquammoſus,
ſquammis minutis, candicantibus ſupina parte, ore
immenſo ſine dentibus, interius tantum aſpero; a
capite virga quædam nigra ex vtroque latere in cau-
dam vſque protrahitur; præfertur ex candore molli-
tiaque carnis, qua fortaſſe molliorem non edi. Qua-
Barbon. lis item qui vulgo a Venetis Barbon, Latine Mullus
Mullos. dicitur: Trigla a Græcis. Cicero in Paradoxis Barba-
tulos vocat Mullos, & Varro Barbatos. Celſus boni-

ſucci

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

ſucci, atque medios inter teneros, duroſque piſces *3. De re*
Mullos eſſe teſtatur, idem Galenus fere aſſeuerante *Ruſt.*
in tertio De alimentorum virtute aluum ſiſtit, præ-
cipue ſi prunis incoquatur: Sin in frixorio, grauis eſt
& difficile concoquitur. Athenæus inquit, ſi Mullus *Contra*
piſcis viuens ſuffocatus fuerit in vino, & vir biberit, *Venerem.*
non poterit agere rem veneream, vt Terpſides nar-
rat: Mullorum frequenti cibo aciem oculorum he-
betari monuit Dioſcorides. Mulli recentis e capite *Venen.*
cinerem contra omnia venena (præcipue ex anima- *lib. 32.*
lium morſu) valere ſcripſit Plinius. Barbo autem vo-
catur à gemina barba, quam in inferiori labro habet:
Squammis eſt pallentibus ſeu ad viredinem vergen-
tibus, virgis quibuſdam aureis parallelis; qui ſi viuus
deſquammetur, colorem ſanguineum recipit. An-
guillas vitaſſe, quod nimis humidæ ac viſcoſæ, con- *Anguilla*
tulerit; de quibus a paucis animaduerſa quædam
ſcribere non piget. Per vniuerſæ Anguillæ ſpinam,
filum tranſit nigrum, veluti venula (vt etiam cancri *Anguilla*
cauda) in quo eius venenum abſconditur; quod an- *pars vene-*
tequam coquatur, extrahere conuenit. plus tempo- *noſa.*
ris requirit eius coctio quam reliquorum piſcium.
Toſta quam elixa nutrimento eſt commodior; vi-
tioſis ſcilicet humoribus per ignem ſublatis. Circa
ſolſtitium æſtiuale a medicis reiicitur; ſolidiores pin-
guioreſque præferuntur & fœminæ præſertim, (hæ
caput repandius habent) ſed meo iudicio quocum-
que tempore ab his quibus hoc regimen a me ſcri-
bitur, damnandæ ſunt; quoniam duræ concoctionis
ſunt, & humorem viſcoſum aggenerant; quamuis
helluonum guttur leniant ſuauiter. hoc de Anguilla
non præteribo, quod aliquando apud naturæ ſecre-
tarium quendam legi, & multos ingenue docui, licet
(quod ſciam) nemo hactenus expertus ſit, nec mihi
ob multa impedimenta & priuata incommoda face-
re licuit, vt nec multa alia quæ alias vellem & poſ-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Vini odiũ inducẽtia. ſem,illud tale eſt;(fides penes authorem ſit)ſi quis alicui velit vini odium inducere, viuẽtem Anguillam in tanta vini quantitate in aliquo patulo vaſe tegat, vt ſponte ſuffocetur & pereat; qua alata, propina liberaliter ex eo ſolo vino cui volueris neſciẽti; (nam ſi ſciret non biberet,niſi fatuus eſſet.) illud idem fieri ſcribunt aliqui, ſi aqua e vite inciſa manans, vino commixta alicui neſcienti ſemel aut bis ad bibendum detur. Sed ad piſces redeamus. *Cancri.* Cancri etiam vt plurimum vitandi, quoniam caput lædunt; ſub *Conchylia.* cancris autem paruas ſquillas complectamur; conchyliorum item genera, vt oſtrea,conchas, parce edenda putamus. *Piſces co quendi ratio.* Artificium vero coquendi tale ſit quale piſcium natura, tempus, & conſuetudo poſtulat; ſed humidiores & molliores, ac potiſſimum humido tempore; aſſandi potius, id eſt, abſque liquore, aqueo ſolo igne coquendi ſunt, oleo tamen & aceto ad condiendum vti licebit. Duriores vero piſces elixandos beneque coquendos cenſuerim; in *Sturio* quo in genere Sturio eſt ac ſpondylus ab Italis ſcinaglia dictus, a Germanis, ni fallor, *Mone*; ſubdura eſt *Spondylus* carne, & laudatiſſimus piſcis; illud etiam in vniuerſum tacere nolo, cibos omnes frigidos aut humidos *ciborum frigidorũ correctio.* corrigi per bonum vinum, bonisque aromatibus, vt ſuis contrariis.

Salis natura. SED tempus eſt vt de his quæ ad condiendi vſum veniunt, ac primo de Sale, tum de compluſculis aliis, nonnulla perſtringamus. Salem in omnibus fere ciborum generibus conuenientem eſſe, nemo ambigit,quoniam ea ipſa & concoctibiliora & guſtui gratiora efficit; quin etiam abſtergit atque reſoluit, & ſiccandi virtute putredinem impedit, & ſtiptica vi confortat: tum facilem cibi deſcenſionem & ſuperfluitatum expulſionem reddit, phlegma ſubtiliat, concoctionem ſi frigidus fuerit ventriculus, iuuat.

Sed

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Sed eius moderatus ſit vſus, quoniam ſuo acumine ventriculum lædit & viſcera, tum nauſeam ac vomitum facit, nimiumque conturbat; imo etiam aluum mouet ſi drachmæ pondere ieiuno mane ſumatur. Sequitur oleum ad multa condienda opportunum; nec in percẽſendis oleorum generibus immorabor, cum breuitatem velim. Olea (vt Auicen. inquit) omnia relaxant ventriculum, præter oleum de nucibus, & piſtaciis ſeu phiſticis, atque oliuis; omnibus de piſtaciis præſtat, ſed necubi factum vidimus; e nucibus vero factum pectori & linguæ obeſt. Quamobrem de oliuarum oleo tractandum eſt. Omphacinum, id eſt, de immaturis oliuis confectum oleum,

Olea condimentaria.
E piſtaciis.
E nucibus
Omphacinum oleũ.

vtpote ſanis & præcipue calidis corporibus congruũ, Auicen. laudat, nec ſine cauſa: etenim minus vnctuoſum, minuſque calidum eſt, ſtipticitatemque ventriculo opportunam obtinet. Quamobrem ſi antequam completam maturitatem aſſecutæ oliuæ ſint, ex illis oleum fiat, quo per calores veſcare certe contulerit: id namque commoda ſine incommodis præſtare, & nimiam in bilioſis aut ſanguineis, ſanguinis tenuitatem & fluxibilitatem ſiſtere poterit. Auerrois autẽ ſummis præconiis oliuæ maturæ oleũ quod dulce & nouum ſit, celebrat, quod eius natura fere temperata ſit, exiguum calorem ſortita; tum

Oleũ maturum oliuarum.

conuenire homini ſecundum totam ſui naturam atque ſubſtantiam, & impinguare hepar, eiuſq. ſubſtantiam augere arbitratur; vnde in regione ſua etiam carnes oleo condiri conſueuiſſe, & multos pingues hoc pacto euaſiſſe commemorat. Nos omphacinum æſtate, hieme vere & autumno dulce edendum ſentimus; quoniam illud frigidum, hoc vero parumper calidum ſit. Amygdalinum dulce pectoris anguſtia laborantibus conuenit; fauces enim aſperamque arteriam lenit, humoreſque in thorace contentos proiectu faciles reddit: ex earum autem

Oleũ amygdalinum.
Amygdalarum cremor.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

cremore elixato, ſorbitiuncula paratur optima, quæ
& alat, & diſſecet, & renibus opituletur, & viſcera,
thoracemque expurget; non perinde tamen ven-
Mel. triculo accommoda ſit. Mel & aqua eius ventriculo
Aqua mellis. præſertim frigido & humido quando calidum & ſic-
cum eſt, laudatur; ideo & pręcipue ſenibus conuenit,
ac temperamento frigidis, & hiemis ac veris tempo-
re; incommodum hoc bilioſis; atque æſtate ſum-
ptum, in aqua mellis conficienda ſpumam leui co-
ctione auferre operæprecium eſt, quoniam ſi ſpu-
ma eiecta non ſit, inflare comprehenſum eſt: Vim
autem abſtergendi & obſtructiones aperiendi, ac hu-
miditates reſoluendi, ac potiſſimum e profundo cor-
pore educendi, putredinemque prohibendi habet,
Mellis electio. Sed de genere meliori eligendum eſt mel, quod ve-
ræ dulcedinis boniq. ſit odoris ac coloris ad rubeum
decliuis, non ſubtile, viſcoſum. Et melius eſt ver-
num, deinde æſtiuum, hiemale vero malum: Acre
vero mel peſſimum eſt, adeo vt venenoſum eſſe cre-
Saccharũ. ditum ſit. Saccharum vero frigidius melle & ſubti-
lius eſt. Calidum enim & humidum in fine primi
gradus creditur; per artificium autem vlteriori ſcili-
cet coctione (qua albeſcit) minus calidum & magis
ſiccum redditur. omnino leniendi & obſtructiones
aperiendi abſtergendiquè vim non minorem melle
obtinet; & eſt bonum ventriculo in quo flaua bilis
non gignitur; facile enim in bilem vertitur: Phle-
gma item abſtergit, quod in ſtomacho reperitur, &
ventrem lenit; hoc igitur quolibet anni tempore,
melle autem hieme & ſecunda autumni parte, veſci
Acetum. expedit. Acetum melancholicis obeſſe, cholericis
vero prodeſſe dicitur; vnde calido ſtomacho pariter
& humido conceſſum eſt; appetitum excitat & con-
coctionem iuuat; ſiſtit bilem, & materias ad interio-
ra effundi prohibet; ſubtiliat, incîdit, ita vt phlegma-
ti aduerſetur, pręſertim adiutum cinnamomo & paſ-

ſulis,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

ſulis, ita vt eius frigiditas & acredo nimia tollatur; quin etiam frigido ventriculo in hunc modum proderit. hoc artificio caſtigandum acetum ducimus, vt cum optimis paſſulis decoctum ſit, deinde, ſi opus eſt, odore cinnamomi iuuetur; etenim cinnamomum *Cinnamomum.* pręter calorem quem habet, quippe quod verſus tertium gradum eſſe caloris dicitur, ventriculo etiam & hepati plurimum confert; namque & obſtructiones aperit, & vtrumque confortat; ventriculi præterea humiditatem exiccat, & putrefactionem fieri prohibet; omnem virtutem roborat & corruptam inſtaurat; tum caput, educendo humiditates, quæ in eo ſunt, mundat; quin etiam lenit & confert tuſſi ac pectori, extrahens quod in eo noxium eſt. Hæc de condimentis.

NVnc de granis & herbaceis, ac id genus aliis quæ ad fercula opportuna ſunt, agamus. Oryza quod *Oryza.* vulgo riſum dicitur, multi eſt alimenti ad caliditatem ſiccitatemque vergentis; hieme comedi poteſt: Oryza cum lacte apparata ſeu condîta, bonum habitum & genitale ſemen auget. Panicum vero & Milium *Panicum. Milium.* per humida tempora, ſiue calida ſiue frigida ſint, edi poſſunt. Autumnali vero tempore, quoniam frigidum & ſiccum eſt tempus. Far autem calidum *Far.* & humidum, expedientius eſt. Quod ſi far ex hordeo ſit, æſtate potius edendum fuerit, quod hordeum frigidum ſit. Cum iure autem carnium, grana *Grana dicta vt coquenda.* hæc coqui debent, aut in aqua, addito poſtmodum lacte amygdalarum dulcium; aut oleo ſint condîta; potes deinde ſaccharum arbitratu tuo adiungere. Ex leguminum genere Cicer, ac præſertim ius in quo *Cicer. Ciceris ius.* decoctum eſt, laudant. Sed media menſa, non initio nec fine edendum, Auicenna exiſtimat; alimentum corpori præſtat validius quidem, idque modice purum, alioqui flatuoſum, & quod valentiorem ventriculum poſtulet. Iuſculum tamen ex hoc præſer-

tur, quod abſtergat, & vrinam cieat. Lentes vitu-
Lens. perant, quia ventriculum lædunt, & obſtruunt he-
par. ad hæc melancholicum humorem generant, &
viſum obtenebrant; atq. inter legumina peſſimum
omnium eſt edulium, vnde craſſus, terreſtris & atra-
bilarius ſanguis gignatur; ventrem ſiſtit, bis terve
aut pluries etiam ferueſacta, abiectoque iure quan-
do minime ad hunc modum paratam, aluum ſubdu-
cere magis affirmant; ſane ab hac abſtinendum cen-
ſeo, vt nocentiſſima, & agreſtibus accommoda ma-
Faba. gis. Fabæ vero grauiores ad concoquendum ſunt, &
ventoſitatem habent, quæ ſi vel trium dierum ſpa-
cio decoquantur, ab inflatione tamen non liberan-
tur: Vapores item prauos mittunt ad cerebrum, &
propterea horribilia ſomnia faciunt; ſanguinem ge-
nerant craſſum; relegantor igitur a te in victus ratio-
ne, licet abſtergendi alioqui, atque enutriendi præ-
ditæ eſſe facultate videantur, quod ſi harum quan-
doque vſus tibi ingruat neceſſarius, præfertur ex his
pulmentum, vt quod & abſtergat magis, & flatulen-
tiæ plurimum intercoquendum, remiſerit; quod ſi
ſemina præterea aliqua admiſceas flatum diſcutien-
tia, Græci ἄφυσα appellant, mellisque aliquid
ad hæc ſic plurimum ſane inde noxæ diſcuſſeris inter
illa ſemina præcipua ſunto carum, (vulgo carni) ani-
ſum, fœniculum, cuminum⁀. Deteriores his Phaſe-
Phaſelus. li ſunt, vulgo Faſeoli, qui calidi ac terreſtres ſunt, ce-
rebrique ſpiritum conturbant, & praua inquietaque
ſomnia faciunt, & vertiginem ſuis vaporibus pariũt.
Satis iam de frumentaceis & leguminibus dictum⁀;
potes autem ex dictis etiam nõdum tractata digno-
ſcere. In omnibus potiora cenſentur viridia, vt pote
quæ leuem etiamnum humiditatem retineant; poſt-
Legumi- quam enim hanc quoq temporis tractu amiſerint
nũ electio. craſſiora euadunt, terreaque magis. Ac quemad-
modum areſcentibus ſuccola præferuntur, ſic crudis
elixa

eliχa,& incoctis decocta. Poſt tractatum de legumi- *Rapa.*
nibus,de oleribus quoque ac radicibus dicamus, ar-
boreiſque fructibus, atque autumnalibus. Raparum
genera, & ſi Democritus omnino cauenda putarit,
tamen Galenus Dioclis ſententia fretus, laudauit,
quod atram bilem concoquãt, & commode vrinam
cieant; & teſte Auenzoar, quem Auerrois ſequitur,
mirabilem vim illuminandi oculorum aciem ha-
bent. Et quamuis plurimo abundent humore, qui
ſolet officere ventriculo, & materiam vento ſugge-
re; caſtigari tamen humor hic poteſt, ſi primo in a-
qua largiore ſale condîta coquantur, tum expreſſas
& nimio illo humore liberatas,ac in iure carnium
complete decoctas,& (ſi opus eſt) modico aniſo aut
cinnamomo condîtas, edere non dubito; iis germa-
næ radices illæ ſunt, quæ vulgo Carottæ dicuntur; *Carotta.*
quibus decoctis, in Acetariis hieme veſci iure liceat.
Radicibus item Apii & Petroſelini hoc pacto & tem- *Apij & Petroſeli-*
pore, ac potius in principio prandii veſci expediet in *ni radices.*
iure coctis, quoniam materias a ſuperioribus ad in-
feriora, ciendo vrinam,trahunt. Vere autem & æſta-
te cichorii, quod intubum vocant Latii, radicem pa- *Cichoriũ.*
riter decoctam laudamus; nec minus folia dum te-
nella ſunt. Radiculas infenſas eſſe Galenus notauit,
imo olerum omnium radices excrementitias eſſe *Radicula.*
dixit, & concoctu difficiles. Adſunt item Endiuia &
Lactuca, quibus tempore feruido in Acetariis & in
ferculis veſcamur: ſi mentham eis aut etiam aliis fri- *Endiuia.*
gidis rebus miſceas, recte erit; quoniam mentha vim *Lactuca.*
habet confortandi viſcera, ac præcipue ventricu *Mentha.*
lum, craſſumque ac prolificum ſperma efficit, nec
non ſpermatis vaſa roborat: vnde in profluuio ſper-
matis, quia potenter exſiccat, maxime confert,
cuius item ſuccus cum aceto hauſtus ſanguinem ab
interioribus manantem ſanat; tum laudabili odore
affecta & infuſa proprietate lætificat; frequens ta-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Acetoſa ſeu Oxalis. men vſus generationem ſeminis prohibet exiccando. Herba item quæ a ſapore acetoſa dicitur, per id tempus edenda eſt, quod frigida in primo gradu ſit, miramque vim conſortandi obtinet; ſubtili namque ſtipticitate (vt Auicennæ vtar verbo) prædita eſt.

Portulaca. Portulacam vero fugiẽdam ducimus, quod nimium frigida, quippe in tertio gradu, tum eius nutrimentum paruum & illaudabile eſt, & appetitum deiicit; quamquam bili reſiſtit, & manantem ſanguinem a pectore potiſſimum cohibet: Eius tamen frigiditas (ſi quando veſci cõtigerit) mẽtha aut fœniculo temperatur.

Borrago. Bugloſſa. Borragine vero (quod eſt verum Bugloſſum) & vulgari bugloſſa vere nec non æſtate, quin etiam duobus aliis anni temporibus in acetariis ſiue ferculis audacter veſci poteris; temperatæ namque complexionis eſſe dicuntur, & ſanguinem cordi amicum ac lætitiam generant.

Lupulus. Lupulis eodem artificio, vno tempore quo reperiuntur, & prima menſa, veſci contulerit; quoniam inter medicinas hepatis temperatas & aperitiuas vrinamque cientes nominantur.

Aſparagi Maioris autem prouocationis eſſe aſparagos nouimus, ac melioris ſucci, quibus pariter ante cibos alios veſcendum eſt.

Beta. Siclam vero ſeu Betam, quam vulgo *Blitam* & *Mangold* vocant, in prima menſa pro ferculo, quod ex humore quem inſitum habet, nitroſo, aluum ſubducat, & hepatis atque ſplenis obſtructiones aperiat, ſi alba ſit laudamus; neque enim melancholicum humorem procreat, quod braſſica facit. Nigram tamen Betam, quod fere atrum humorem generet, vituperamus.

Betæ radices. Betæ autem radices, ſubrubræ, rubræque valentius nutriunt, ſanguinemque gignunt, longe quam folia, craſſiorem; illud inſuper obtinent, quod flatum pariunt: quum facile alioqui per aluum deſcendant; ideoque hæ quoque ad vſum aliquando adhibendæ.

Spinachia Quas autem vulgo Spinachias dicunt, raro edendas cenſemus, quo-

quoniam ſuperfluã humiditatẽ nactæ ſunt; gutturi
tamen & pulmoni conferunt, & ventrem leniunt;
quapropter ante cibũ edendæ ſunt. Braſſicam vero *Braßica.*
frigido & humido tẽpore, vt calida & ſicca, edi poſſe
arbitror; quoniam abſtergendi & lauandi vrinam-
que ciendi vim obtinet; ius tamen eius magis laudo;
feruefacta hæc, nec abiecto humore emollit aluum;
eandem adſtringit quater, aut eo etiam plus proie-
cto liquore, atque ita deuorata. Atrabilarium hu-
morem hæc plus iuſto parit; ſubſtantia Braſſicæ læ-
dit os ventriculi, & viſum obtenebrat; quapropter
huius vſus, niſi vrgente penuria meliorum rerum,
reiiciendus tibi. Et deterius illud genus, quod vul-
gares caputias vocant, Latine Braſſica capitata; a Pli- *Caputia*
nio lacuturris. Braſſica omnis contra temulentiam *contra vi-*
pollere creditur, ob eam quæ inter vitem & Braſſi- *num.*
cam eſt, antipathiam; quando quidem obſerua-
tum ſit, vitem, ad cuius radices aſſita fuerit braſſica,
non paruo interuallo ſponte ſua refugere. ob id cum
alii, tum præcipue Germani frequenter menſis ap-
ponunt, vt vini (quod parcius bibere præſtaret) no-
xam effugiat. Pollent hac in re magis caules ad rube-
dinem vergentes. Vidi aliquem doctum ac philoſo-
phum conuiuio accumbentem, in quo ſtrenue po-
tandum erat, foliolum caulis crudi clam prægustaſſe
ac comediſſe; quæ res illi ex parte profuit: Vinum
tamen vires ſuas in illo exercuit quoquo modo.
Damnantur item, quæ e rapis, e quibus etiam orta *Raputia.*
ſunt, raputia vocantur, quod grauia vt concoquan-
tur & atri humoris materia ſunt. Petroſelino autem
hieme largius veſci expediet, calidum enim eſt in *Petroſeli-*
tertio gradu; obſtructiones aperit, vrinamque pro- *non.*
uocat: Æſtate vero cum frigidis vt cum ſucco acerbę
vuæ, dum in iure coquitur, necnon cum cucurbita
& cucumere, ſi veſci contigerit. Sed rarius hiſce *Cucumer.*
veſcendum eſt; quoniam hic crudi humoris materia *Cucurbita*

eſt, & ad longas febres præparat; frigidique & humidi admodum eſt temperamenti. illa vero quod ventriculo & colo inteſtino infenſa ſit; & corporibus quibus phlegma, aut atra bilis frigida dominantur, infenſiſſima ſit. ſi cruda eſtur, in medio eſt peponum ac cucumerum; decocta melior euadit; frigidæ humidæque temperaturæ alimentum præſtat, huiusq; plurimum vſus, vt medicamenti conſtat; alias inutilis, & minimum alimenti exhibere putatur, humoremque gignere aquoſum; præſertim cum frigidum nacta fuerit ventriculum; cum his etiam Cherefolium herba miſceri commode poteſt, quæ & ventriculo frigido accommoda, & grati ſaporis eſt. Amanitæ, Fungi, & Tubera, vt quæ frigidæ humidæque naturæ ſint, ſuccumque generent craſſum, crudumque, calido ſiccoque temperamento conueniunt; innocentiores redduntur Fungi muria aſſeruati, quod lentorem ex parte amittant; ſed noſcendi prius ſunt boni, cum radice ortus ſui, tum etiam generis & ſubſtantia; at ſatius erit iſta athleticis hominibus relinquere. Acuta vero vt cepas, allia & porra, vtpote a ſtudioſo viro vel publico aliena, vitanda ducimus; niſi forte hieme his coctis & in Acetariis vbi pituita redundat, vti phlegmaticis liceat. Porrum cepis, Allioque probabilius, ſi decoctum edatur, multum enim ſucci mali, acriſque remittit elixatione; concoqui tamen quadantenus contumax hoc quoque eſſe cenſetur, ob fibroſum, quod illi ineſt: etiam ſi humores in thorace contentos, faciles reiectatu reddat, ob innatum lentorem: lotium hoc mediocriter mouet.

Cheræfolium. *Fungi & Tubera.* *Acrumimina.* *Cepe.* *Allia.* *Porrum.*

Fructus.

FRuctuum plura ſunt genera, quorum nonnulla nutriendi vim obtinent: Nam (vt Auicenna inquit) Fructus nutriendi magis ſimiles ſunt ficus & vuæ bene maturæ, & Dactyli in regionibus & ciuitati-

bus in

bus in quibus eſſe conſueuerunt: Parcius tamen meo conſilio edendi ſunt, quod ficus recens inflatiua eſt, &, Galeno teſte, obeſt ventriculo: e ſicca vero ficu genitus ſanguis, malus eſt; ad hæc pediculos ambæ generant, cum propter corruptionem humoris earum, tum quod materiam de interioribus pellunt ad exteriora; & propterea Comitiali morbo & Apoplexię conferre ab Auicenna dicuntur. Impinguare item feruntur; & licet talis pinguedo modicum perſtet, & ab alimento panis diſtet plurimum, earum tamen alimentum maioris roboris eſt nutrimento reliquorum fructuum, quoniam autem ficus velociter deſcendit & penetrat, viasque cibi abſtergit & mundat, idcirco ante cibum edenda eſt. Meliores quidem eſſe albas, tum rubeas, poſtremo nigras, Auicenna indicat; omnes etiam, renum arenulas repurgant. Caricæ (inquit Galenus) cum nucibus ſumptæ, cibi præſtantiſſimi ſunt, cum amygdaliſque ſimiliter, ſed cum his obſtructiones aperiunt, non tamen ita bonum ſuccum præſtant, nutriuntque, vt cum miſcentur cum nucibus. Sunt qui Caricas cum ruta nucibuſque pręſumptas venenis vniuerſis aduerſari fateãtur. Vuæ pariter albæ nigris eligibiliores exiſtunt, modo ſit in cæteris loci & maturitatis paritas. Laudatur autem quæ præterquam quod bene matura eſt, præterea ſi duobus aut tribus diebus ſuſpenſa & ſoli expoſita fuerit; hæc enim alimentum proximum nutrimento ficus præbet: quæ non aliter atque ficus ante cibum edenda eſt, quod aluum leniat; eius tamen vſus veſicæ incommodus eſt. quapropter ab his quibus renes vel veſica arenam vel calculos generant, vitanda eſt. multam etenim fæcem relinquit in corpore, quinetiam vapores plurimos mittit ad cerebrũ, quemadmodum & in vaſe dum vinum ex ea gignitur, apertiſſime conſpicimus. nocent etiam vuæ ac ficus viſceribus in ſcirrhum duratis, & infarctu laborã-

Ficus recens & ſicca.

Ficuum electio.

De Euch. & cacoch.

Venenis remediũ.

Vua.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

tibus aduerſæ. Veteraſcentes multum humiditatis recrementitiæ amittunt. Paſſæ vero, quæ ab Oriente vehuntur, abſtergunt, amicæq; ventriculo & potiſſimum hepati a tota ſubſtantia ſunt: tum veſicæ & renibus, nec non inteſtinorum dolori conferunt, & vniuerſum corpus recte nutriunt: quamobrem & prima & ſecunda mēſa, tuto edi poſſunt. E fructibus vero qui nullum aut certe modicum nutrimentum corpori tribuunt, quidā ſunt qui facile deſcendunt, quique ante alios edendi ſunt cibos: Alii vero ſunt, quos poſt epulas ſumpſiſſe rectius eſt. ſumi igitur ante cibum nonnulla fructuum genera, iuſſit Auicēna, vt Melones, Mora, Chryſomela, Perſica, Pruna, ceraſa: huiuſmodi namq. fructus nimium humorem & facile corruptibilem obtinēt: quapropter quæ citius fieri poteſt, de corpore pellendi ſunt; id vero fiet ſi abſque alio cibo ſumātur, deinde poſt ipſos ambuletur, & aliquid ſumatur ad hoc vt labantur, vt Auicennæ ſententia eſt: quinimo ait, quod ii fructus recentes non ſunt boni, niſi corporibus exercitatis cholera rubea abundantibus, & in æſtate: ſubditque rectius eſſe his abſtinere, quoniam aquoſum ſanguinem generant, qui facile ebullit, ſubindeq. putreſcit. Tametſi enim ea ipſa hora qua ſumuntur, refrigerando proſint calidis, quoniam frigidi & humidi ſunt: tamē, (vt dictū eſt) ad putredinem ſua humiditate parant: ſimiliterque ſanguinem humore implent crudo, vt Melon viridis, qui Anguria vulgo dicitur; qui etiam altera ratione fugiendus eſt, quod in quemcumque humorem vertitur, quem in ventriculo inuenit. Quod ſi forte tibi libet prænominatos fructus ſigillatim noſcere, vt meliores, vel vt rectius loquar, minus malos deligas, paucis accipe. Melon inter fructus & humoris & nutrimenti eſt melioris, nec facile in humorem quem in ventriculo inuenit (vt Anguria) conuerti eſt aptus: abſterſiuusq. eſt, & vrinam prouocat:

Paſſulæ. *Fructus ante cibū.* *Anguria.* *Melon ſeu Melopepō*

uocat:

nocat: ſed eo quo ſupra dictum eſt modo, comeden-
dus eſt: alioquin putreſcit, & ex putredine morbos *Mora.*
generat acutos. Mora & ſi vim quandam ſtipticã for-
tita ſint, ventriculo tamen infenſa eſſe, & in eo qui
debilis eſt, facile corrumpi, Auicenna putauit: Sunt
calida & humida quæ dulcia ſunt: acetoſa vero frigi-
da. His germana ceraſa ſunt: facile enim & putre *Ceraſa.*
ſcunt & corruptionem ſubeunt; minus tamen ma- *Mara-*
lum genus illud eſt, quod acerbum ſimul nec non & *ſchæ.*
dulce beneque maturum eſt, quæ vulgo Maraſchæ
dicuntur: hęc enim minus putreſcunt, & magis refri-
gerant; omnia tamen frigida & humida ſunt: quo-
rum alia dulcia, molliaq.: dura alia habentur, & quæ
adſtringant magis. Deligenda priora illa, vt quæ me-
lius concoquantur, faciliusq. aluum ſubeãt. Secunda
magis faciunt ad ventriculum, qui in bilem agitur,
quippe quæ nec facile omnino corrumpãtur, & ven-
triculum adſtrictoria facultate corroborent: immo-
dico tamen horum vſu, niſi vnà in corruptelam ab in-
ſitis humoribus trahantur, aquoſus humor procrea *Perſica.*
tur. Perſica poma atq. Armeniaca frigido ipſa quoq.
atque humido temperamento conſtant: probe con-
cocta tenuem, humidumq. ſanguinem generãt. So-
lent porro hæc quoque niſi facile aluum ſubierint, in
corruptelam abire, & cum humoribus vnà immutari
quoſcumque tandem offenderint: quamobrem qui-
bus ęgre per aluum deſcendunt, conſuluerim ego iis,
omnino, vt ne ea quidem attingant. Nam Armenia- *Arme-*
ca quæ Græce Chryſomela, & Latine Mala aurea vo *niaca.*
cantur, dum humida & recentia ſunt, putredini ex-
poſita admodum ſunt, ideoque febres generant. A-
uicẽna iubet maſtichem & aniſum cum vino de paſ-
ſis aut melle ſumi cum eis debere. Perſica authore *Perſica.*
Dioſcoride bona vẽtriculo ſunt, & aluũ leniunt ante
cibũ ſumpta ſi matura ſunt: poſt aliũ vero ſumpta, &
corrumpuntur & corrũpunt cibum. Sicca vero tam

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Perſica quam Chryſomela, non ante, ſed poſt cibum edenda ſunt, quoniam dura valde ad cõcoquendum ſunt; abſtinuiſſe tamen rectius eſt, quoniam præterquam quod grauia ſunt ventriculo, parui quoq. ſunt alimenti. Perſica tñ inquit Auenzoar, fœtorem oris vitio ventriculi procedentẽ remouẽt, nec, vt inquit, iuuamentum aliud obtinent. *Pruna.* His Pruna cõmendantur magis; ſi quidem facile per aluum deiiciantur. Solent enim nonnullis hæc quoque corrumpi, non ſtatim per aluum reiecta. Pruna quæ dulcia ſunt, nimia humiditate debilitant ventriculum; quæ vero mediũ ſaporem nacta ſunt, fortius bilem reprimunt: quorũ etiam frigiditatem Auicenna emendare docuit potui aquæ mellis, & vino de paſſis. Sed tempus eſt vt de fructibus qui poſt cibum edi poſſunt, nonnulla percurramus. Plures namq. ſunt, qui vapores caput aſcendentes frenant, & os ventriculi roborãt, qualia ſunt Malagranata, Cotonea, Pira, & id genus alia. Sed primo de his quæ & ante & poſt cibum edi poſſunt, varia ratione, agendum. *Punica mala.* Granatorum vero ſeu Punicorum cum tria ſint genera, dulcia, acria, & inter hęc media: *Dulcia.* Dulcia quidem frigida & humida in primo gradu ventriculo & hepati conueniunt, ſpiritumq. & præcipue naturalem mirifice iuuant, adeoque inter pinguedinem facientia numerantur: materias item ad vias vrinę leuius tamen quam acetoſa, dirigunt. Itaque mihi ſummopere placent, quibus cũ aliis anni temporibus, tum vel maxime autumnali, quacumq. menſa, ac præſertim cum toſto veſcaris. *Media.* Mediũ vero nacta ſaporem, dulcibus frigidiora ſunt, vnde calefacto ventriculo peropportuna, mediocremq. abſterſionem cum ſtipticitate & refrigeratione nacta ſunt. Admirabilem præter cætera, vim narrat Auenzoar, & confirmat Auerrois, quod prohibẽt corruptionem cibi in ventriculo, ſi fumoſa aut ſimilis odori ouorum fuerit: quod ſi acetoſa corru-

ptio

ptio ſit, cauenda hæc eſſe, dulcia vero non obeſſe admonet: vnde & vice ſaporis media menſa, & poſt epulas ad roborandum os ventriculi, & prohibendũ vaporum ad ſuperiora motionem, tuto veſci poterit quicumque, præſertim calidi ventriculi. *Acetoſa.* Acetoſa vero maiorem frigiditatem ſunt aſſecuta, quæ non niſi valde bilioſis commodari poſſunt, quoniam inteſtinis ſua acredine atq. etiam neruis officiunt. Poteſt tamen eorum acredo ſacchari aut mellis dulcedine remoueri; magnam autem vim in extinguenda bile feruida, & reprimenda vaporum eleuatione obtinẽt: in vniuerſum vero Punica omnia alimento leui conſtant, ſanguinemq. perpetuo gignũt tenuem: ſuntq. ventriculo amica, & quæ mordaces ſuccos aboleant: qua propter horum quoq. opportunus tibi vſus conſtet, quum videlicet in corpore exuperare calor videatur, aut anni tempus tale vrgeat: alioqui ſuperuacaneum fuerit, quæ pro medicamenti ratione ſumũtur, his vt eſculentis vti, præſertim cũ contraria temperamentum ſuggerat, quam rationis expers appetitus ac conſuetudo poſtulet. *Abuſus vbiq. vitandus.* Cotonea ex autumnalibus fructibus inter edulia adſtringentia cõnumerantur: quæq. aluum ſupprimant. *Cotonea.* Solent hæc nonnullis ante cibum ſumpta, aluum potius coërcere: ſicuti a cibo, emollire; quod minime mirum ſit; quãdo quidem ventriculi os adſtringendi facultate comprimẽtia, alimoniam vi protrudant, quemadmodum ſane in vtre quoque, ac veſica idem manibus præſtamus, facileq. contenta educimus, prẹſertim ſi repleta quidem vaſa fuerint, vehemẽtius autem ſuperiores partes comprimamus. Inter hoſce fructus maxime omnium adſtringunt Sorba, Corna, & Meſpila, quorum vſus maximus ſit, vt medicamentorum: & quod ventriculo alioqui vtilia ſint adſtringendi vi: alimenti autem vice ſumpta, ſanguinem exhibent minime commendandum: tum vero adſtricta plus æquo al- *Sorba.* *Corna.* *Meſpila.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Mala. no, nocumeetum capiti, reliquoq. corpori inferunt.
Lib.1. cap. 21. Ex Malis dulcia quidem (inquit Ægineta) maioribus reliquis in calefaciendo viribus pollent, facile tranſmittuntur, maxime aſſa, vel elixa. Acida magis refrigerant, & humores in ventriculo diſſecant. Auſtera ſtomachum roborant, aluum ſupprimunt, cæteris tamen magis Cotonea. Ex pomis item bonitate cætera vincunt, quæ Regia appellantur: & ea fortaſſe ſunt, quæ (præſertim in Hetruria) Appia & vulgo Mele roſe vocantur; quæ ipſa quoque frigida non adeo ſint; cordi vero amica, cenſentur; ideo quod vapores cor impetentes fuliginoſos, humidosque repellant, nec ſane minus ſurſum in caput delatos: denique noxam quoque ex vino in capite contractam ſedant: neruos quidem tentant, ac memorandi vim retundere creduntur; potiſſimum quæ natura acida fuerint, nempe frigida hęc ſatis ſunt, & ſubſtantiæ tenuitate ſeſe iam ad profundum addunt: probantur ex his magis, quę in hiemē repoſita ſeruantur dulcia; maturitatem enim temporis mora, adepta pleniorē, cōgruo quoq vſu aptiora redduntur, nec ſane facile corrumpuntur; & pro ventriculis debilioribus in cineribus aut vaporibus aquæ diligenter coquuntur cum edenda ſunt. Pyrorum pari etiam modo grandiora atque matura, eandem quidem facultatem ſeruant, ſed vberius nutrimentum ſumentibus ſuggerunt, ac ventriculo gratiora ſunt. De Citriis pomis, Limoniis, Aurantiis, & Adami pomis, cum medicamenti potius quam cibi vices ſubeant, hic nihil dicimus: poterit quiſque illorum hiſtoriam & vires apud Matthiolum videre in ſuis commentariis in Dioſcoridem. Oliuas maturas, & ſi inter ea, quæ ventriculo ac viſui obſunt. Auicenna connumerat, alibi tamen groſſas ſalitas quæ colymbades a Græcis vocantur, appetitum ſubleuare, & ventriculum confortare, præſertim ſi acetoſæ ſint, aſſerit.

Poma Regia. *Pyra.* *Lib. 1. cap. 131.* *Oliua.*

Hac

Hac etiam ratione Cappares laudantur. Caſtaneas, *Cappares.*
quod grauis coctionis, craſſique & crudi, licet non *Caſtanea.*
mali humoris materia ſunt, ventumque egregie ef-
ficiunt, his qui multum laborant aut exercentur, re-
linquendas cenſemus; alioqui refrigerant & exic-
cant, ac modice aſtringunt; alunt quoque & elixatæ
flatuoſæ facultatis plurimum remittunt, præſertim
cum ſeminibus aniſi aut fœniculi vel ſimilibus co-
ctæ, Nuces vulgares, quas Regias vocant, calidæ *Nuces.*
quidem cenſentur & ſiccæ; caput pertentant, ſi quis
aſſidue vtatur: & ventriculo infeſtæ ſunt, ac diffici-
le concoquuntur; grauant linguam, & ſermonem
impediunt; licet recentes gratiores ventriculo &
meliores ſint; minus enim incommodi adferunt,
quamuis craſſi humoris materia ſint; cum ficubus v-
nà commanſæ probantur magis, quod per aluum
citius vna deiiciantur. Verum ſolas aut frequentes
præſertim extra hiemem, vitaſſe, ſalubrius eſt. Nu-
ces quas Ponticas appellant, hoc eſt, Auellanæ, quo
nomine adſtringunt, poſſint ſane ventriculo ido-
neæ cenſeri; ſed quæ nihilo tamen ſecius concoqui
contumaces ſint, ob confertiorem ſubſtantiam,
qua præditæ viſuntur, quodque aluum magis ideo
adſtringant, quamuis ab Auicenna laudentur, quod
omnibus hepatibus conferant, propterea quod exi- *Auellanæ.*
gui ſunt caloris: Calidæ enim & ſiccæ in primo ſunt
gradu, ſicque calidum hepar non lædunt, & frigi-
do conferunt; quinetiam aperitiuæ, boniquè
ſucci materia ſunt; attamen eas inflare, & vento-
ſitatem in inferiori ventre gignere, necnon capi-
tis dolorem cum cerebri augmento facere, tar-
dæque concoctionis eſſe, & vomitum ciere, tum ea-
rum corticem ventrem ſtringere: quapropter raro,
nec ab omnibus edendæ ſunt; Quod ſi fortaſſe ad ſe-
dandam tuſſim & iuuandum ſputum eis aliquando
veſci contingit (etenim ſputum facile reddunt,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

& tuſſim antiquam tollunt,) extrahendus de earum ſubſtantia ſuccus fuerit. Nam leuioris in hunc modum coctionis, ſubtiliori expreſſa, & relicta craſſiore ſubſtantia, redduntur; modicoque adhibito præſidio aniſi aut cinnamomi, omnis inflatio tollitur. Vtraque autem tam Auellana, quam nux cum ficubus exeſa, paruis venenis conferre ſolet, vt Auenzoar & poſterior Auicen. teſtatur.

Contra parua venena.

Amygdalæ.

Amygdalæ dulces fere æquales in calore, tum modice ad humorem decliues ſunt, niſi rancidæ ſint; tunc enim calidæ euadunt: boni, quamuis pauci, ſunt alimenti: ad hæc, abſtergunt, mundant, aperiunt, & præcipue ſplenis & hepatis obſtructiones auferunt: tũ pectus, renes & meatus vrinæ leniunt: ſed quoniam ſomnum faciunt, & propter diuturnam in ventriculo moram (concoctu enim difficiles euadunt, ſi ſolæ deuorentur) vapores ad caput mittũt, etiam grauedinis cauſa ſunt, quamobrem velim extrahi ſuccum, quod vulgo lac dicitur,

Amygdalarũ lac.

& ferculis aut ſaporibus hoc ipſo, non duris amygdalis, autumno potiſſimum, veſci expediet: ita enim facile deſcendet, & commoda abſq. incommodis afferet. Optimum inſuper paraueris edulium (præcipue æſtate ac autumno, & tuſſiculoſis) ſi harum cremorem ſuccreto decoctoque hordeo immiſcueris, aut alicui tali, amyloque inprimis: hoc enim omnibus præſtat, vt quod tenuiſſimum ſit, & concoctu facile, ac boni ſucci, ſanguinemque progignat nitidum & tenuem.

Edulium ex amygdal. optimum.

Pineæ.

Granum pineæ maioris fere temperatum eſt: exiguum enim calorem & humorem obtinuit, forteque alimentum nec malum, tribuit: & prauos inteſtinorum humores corrigit, debilitatiq. corporis ſubuenit, corruptum humorem emendat, tuſſimque & putrefactas corporis materias caſtigat, & coitum excitat. Tardæ quidẽ concoctionis, tum mordicationem & acrimoniam quandam in eo eſſe fatetur Auic. ſed remediũ adhibet eius ipſius in

feruenti

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

feruenti aqua infuſionẽ. ita enim magnam abſque *Pinorum*
læſione nutriendi virtutem aſſequitur: tum præcipit *præparatio*
vt qui frigidiore ſunt habitu, cum melle: qui calidio-
re aut cum ſaccharo comedant: renes & veſicam in-
ſuper expurgant, ac roborant, eorumque vlcera pro-
hibent. Vrinæ ſtillicidio opem mirifice præſtant. Pi- *Piſtacia.*
ſtacia (vt Galenus inquit) parum præbent alimenti; *2. de ali-*
tametſi infarctas humore iecinoris vias expediant, *ment.*
& a vitiis liberent. addit autem Auicen. quod nau-
ſeam diſcutiant, & ventriculi os roborent, argumen-
to eſſe ſubamaram, ſubauſteramque qualitatem, quę
guſtu in his deprehenditur. quapropter non modo
ad iecinoris infarctus, ſed ad iecur ipſum ventricu-
lumque roborandum, ea tam cibis quam medica-
mentis immiſcentur; quin ad conciliandam vene-
rem, & ad pinguedinem inducendam macie & ma-
raſmo affectis commendantur. Sunt vero remiſſe ca-
lida & ſicca, adeo vt fere temperata iudicentur. nos
æſtiuo tempore parcius, hieme vero largius a calido
etiam corpore edi poſſe cenſemus. Citri cortex & *Citri cor-*
pręcipue condîtus, hieme ſumi poteſt; quoniam vt *tex.*
ex veterum ſententia inquit Auenzoar, cor & reli-
qua membra principalia roborat; & licet prę duritie
non facile concoquatur, magnum tamen ventriculo
præſidium, & bonum ori odorem, pariterq. eius de-
coctum quando in ore tenetur, afferre notatum eſt.
quin etiam flores ac etiam folia confortant ventri-
culum, pariterque vinum aut ius in quo infuſus ſit
cortex. Caro autem & mala eſt ventriculo & pecto- *Caro citri.*
ri, & facit colicam, niſi forte cum deſpumato melle
& aromate aliquo eius nocumentum tollatur. Aniſi *Aniſum.*
ſemen laudo, quod ventoſitates tollit, hepatiſque &
& ſplenis obſtructiones, non ſine aliqua ſtiptica vi, a-
perit. quinetiam ſi eius vapor naribus trahatur, ver-
tiginem & capitis dolorem ledat, necnon vrinam
prouocat. Fœniculum vero aliquanto calidius, tardi- *Fœniculũ.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

oriſque concoctionis & praui alimenti materia eſt,
obſtructiones tamen aperit, cit vrinam, & mirabi-
lem proprietatem acuendi viſum obtinuit: adeo vt
Democritus ſerpentes ex ipſo edere, & eo fricare o-
culos dum exeunt latebras, ſit arbitratus. Corian-
Coriandrum.
drum vero de cuius temperatura diſceptant medici,
(Galen. enim calidum, Auicen. & alii frigidum di-
cunt) eſt quidem tardæ concoctionis, & teſte Auic.
confortat ventriculum calefactum, & vapores cauſa
ventriculi, præſertim bilioſos, a capite prohibet, (id
quod potius ratione aceti, quo præparatur, facit) ſed
tamen viſus tenebroſitatem generat: imo, quod plus
Dioſcorides mentem tentare ſcribit, & alibi inter
venena recenſet. ideo explodendus potius illius vſus
præſertim frequens, neq. illi qualicunq. præparatio-
ni fidendum. natura enim eius tolli non poteſt.

POſteaquam cibi & potus genera quæ opportuna
annotatione digna viſa ſunt, percenſuimus: (nec
enim omnia narrare decreuimus, quia longum opus
& pene infinitum extitiſſet,) nunc ad reliqua, quæ
a medicis inter res non naturales appellatas nume-
rantur, ad ſalutem conſeruandam pertinentia, acce-
Repletio.
damus. Enimuero obſeruandum eſt, ne vllo cibi aut
potus genere replearis: ſed aſſumendi cibi vniuſcu-
iuſque modus is eſto, quo nondum ſatietas ceperit:
ſic enim exuperans natiuus calor, cibos, qui in ven-
triculo continentur, confecerit. Præſtat autem ali-
mentorum quoq vires obſeruaſſe, vt ſi ex iis fuerint,
quæ valentius, & plus nutriunt, multo ante expletam
appetentiam abſiſtamus: ſin eorum, quæ parum ac
leuiter alunt, liceat plura ingurgitare: ſiquidem hęc
diutius concoqui poſtulant, illa facile aluum ſubeũt.
De potu coniectura facienda, pro ſumpti alimenti
humiditate, ac ſiccitate. Et quamuis Hippoc. tolera-
biliorem eſſe potus quam cibi repletionem pronun-
tiarit. Et Auic. quorundam opinionem recitans, e-
brieta-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

brietatem corpori ſemel in menſe conferre dixerit: nos tamen, quia plus obeſſe quam prodeſſe poteſt, his præſertim qui debile caput aſſecuti ſunt, ab hac ſententia alieni ſemper fuimus. Profecto vinum &ſi natiuo calori maxime congruum eſt, attamen ſicut ſuperfluum oleum lucernæ lumen extinguit: ita vinũ calorem opprimit naturalem: ita vt multi homines ſuperfluo vino ſuffocati perierint. Quod ſi quando in cibo aut potu exceſſiſſe contigerit, ſequenti parcitate compenſandus error: vt ſi prandium largius fuerit, parcior aut nulla ſit cæna: Tum longiori ſomno indulgendum, & exquiſitiori exercitio vtendum. Melius autem eſt reliquiis deſiderii citra ſacietatem, a comeſtione & potu deſiſtas: hæ namq. famis reliquiæ, poſt horam vnam deſtruuntur. Deterior autem comeſtio, (vt Auic. inquit) eſt quæ ventriculi grauitatem facit: & deterior potus eſt qui temperamentum egreditur, & in ventriculo natat. Quamobrem ad bonam cibi concoctionem & penetrationem, ſæpe & parum bibere cohortamur.

Ebrietas an conferat.

Inanitio.

QVemadmodum vero nimiam repletionem fugiendam, ita nimiam quoq. famem & abſtinentiam vitandam cenſemus. Exceſſus namq. & defectus, vt ſapientiores teſtantur, committendi morbi vim obtinet. nunc vero diſputandi nec locus, nec tẽpus eſt, vtrum horum deterius ſit. Compendioſum enim ſanitatis regimen, non autem nunc medicas quæſtiones ſcribimus. ne igitur diu famem patiare, propterea quod vniuerſo corpori, & ventriculo prius eius miniſtro officit; illi quidem quod aridum & priuatione alimenti imbecillum redditur, huic autem quod ventriculus præter idipſum commune totius corporis incommodum, putridis item repletur humoribus. Quapropter dum ſumendi cibi hora, certumque deſiderium fuerit: quod ex alacritate & nulla ventriculi grauitate, tum etiam ſeruato in-

Nimia famis nocumenta.

Edendi tempus.

teruallo inter horas edendi congruo, cognoſces, & das. Arabes ſexdecim horas adhibent; nam in duobus diebus ter ſolum edendum eſſe opinati ſunt ſtudioſis vel non adeo calidis viris decem horas ſufficere poſſe arbitror, his pręſertim qui nec replentur, nec duræ coctionis cibis veſcuntur; aliqui octo communiter ſtatuunt horas. Sed pro conſuetudine, (niſi ad-

An cæna maior eſſe prandio debeat.

modum mala fuerit) & appetitu naturali, ſingulis horæ diſtinguendæ erunt. Cæna vero parciore vti præſtiterit, ſi vel vigilandum ſit, vel capitis debilitate, aut grauedine labores, vel fuerit ventriculus imbecillis; ſecus enim, ſit prandium leuius, ſi per conſuetudinem fieri poteſt; quæ in ſene mutari nequit, in iuuene paulatim ad meliorem mutanda eſt. largior enim cæna melius ſuccedente ſomno concoquitur, qui concoquendi facultatem iuuat. Accedit frigidior & obſcurior noctis aer, quo fit vt ſpiritus ad internas partes collecti, minimumq. animi & ſenſuum functionibus diſtracti ac reſoluti, maximum ſumpto cibo præſidium vt concoquatur, afferunt; ad hæc interuallum longius cænam quam prandium ſequi

Conſuetudo quando mutanda.

aſſolet. quanquam monuimus magnam rationem conſuetudinis habendam eſſe; quæ (vt antea dixi) in iunioribus pedetentim in melius mutanda eſt, in ætate vero prouectioribus, ni peſſima ſit, ſeruanda. Illud etiam monuiſſe non pigeat, cibo ſicciore in cæna

Cænæ cibus.

veſcendum eſſe; vnde aſſatas carnes ad reſecandas humiditates ſuperfluas in cæna potius laudandas, mane autem elixatas.

Excrementorum purgatio.

Danda quoque opera eſt, vt quotidie alui & veſicæ excrementa opportune de ventre exeant. Et quoniam vt maximus Arabum obſeruator Auenzoar inquit, Conuenerunt omnes medici quod in ventrem

Quibus rebus aluus ſtricta e-

mollem homini ſeruatur ſanitas; & cum ab aliis morbis, tum vel maxime a pleureſi hoc beneficio hominem præſeruari. quod ſi forte accidat vt aluus inobedien-

dien-

dientior ſit, paſſulas ante cibum bene maturas hieme *molliendus*
atque alio tempore cum ſaccharo præſertim exeſas, *ſit.*
magno futuras auxilio arbitramur; quæ (vt antea di- *Paſſulæ.*
ctum eſt) ventriculo etiam & hepati amicæ nimirum
ſunt. Sunt & alii fructus, ſed minus ſalubres, quibus
per æſtatem & autumnum veſcare, de quibus abun-
de ſupra dictum eſt, vt Mora, Pruna, Melones, Ficus &
vuæ bene maturæ; qui ante cibum ſumpti aluũ mol-
lire nati ſunt. Accedunt & fructus ſtiptici poſt cibum
ſumpti, vt Pyra, cotonea; de quibus ſatis abundeque
ſupra diſſertum eſt, tum Meſpila & alia id genus cibũ
comprimentia; quin etiam Beta vel Spinachia ante *Beta.*
cibum iuuerit verno præſertim tempore, quo herba-
rum vis plurimum valet. Antiqui magnis præconi-
is Maluam extulere, cuius & hoc peculiare munus eſt *Malua.*
(ſi vocabuli rationem quærimus) vt aluum molliat;
Quod ſi hæc non ſuffecerint, ad Mercurialis auxilium *Mercuri-*
vna cum his ipſis, vel ſolam confugiendum eſt: quod *alis.*
ſi forte humorum repletio acciderit, per inædiam
ſeu diætam tentandum eſt an reſolui valeant. Nam-
que abſtinentia (vt Galen. ait) eſt vnus euacuationis
modus. Et Damaſcenus inquit, ſi per Diætam curare *Diæta.*
potueris, omnia proſpera ſuccedent. Si vero in tan- *Humorum*
tum creuerint, quod diæta ſatisfacere haud poſſit, e- *purgatio*
ducendi humores pharmacis leuioribus ſunt, duabus *quando &*
potiſſimum anni partibus, vere ſcilicet & autumno. *cum qui-*
Congrua vero pharmaca æſtate Caſſiam fiſtulam vel *bus fienda.*
ſyrupum roſarum ſolutiuum; Vere autem & autu-
mno Rhabarbarum, Agaricum, ac Senam; tum Ele-
ctuaria cognita, vt lenitiuum, Diacatholiconem, Di-
aſebeſten; bene concocta, tamen prius (ni furioſa aut
venenoſa ſit) & præparata materia cum iis quæ ge-
nus præſentis ac dominantis humoris reſpiciunt, lau
damus. Agarici vero & Rhabarbari aut Senæ calor &
ſiccitas, permiſtione refrigerantium & humectanti-
um, qualia ſunt Pruna & Myxa ſeu Sebeſtena & flo-

res cordiales mitigari & tolli poteſt; cum quibus ob ſtomachi imbecillitatem non nihil aniſi vel cinnamomi addendum. Et ſi opus foret in magno caumate pharmacum ſumere, tunc cum aquis vel potius decoctis oxalidis ſeu acetoſæ, Endiuiæ, Borraginis, Violarum, Cichorii, Lupulorum ac Paſſularum ebibatur, prout expediens fuerit, periti etiam medici cõſilio. Cæterum nullum eorum quæ dicta ſunt aut aliorum ſumi, admodum copioſe debebit. Siquidem nonnulli (ait Galen.) in præſens gaudent, ſi copioſius deſederint; verum quando magis ſunt vacuati, tanto his venter ſequentibus diebus magis adſtringitur; id quod veriſſimum eſſe, præter rationẽ ipſam quotidiana fere experientia videmus; qua de re pręſtat in talibus oleo per inferna infuſo, aut re alia leniente, aluum ducere. Sed hoc Germanis vt plurimũ ægre quis perſuadeat, qui per os malunt remedia ſumere, tantus eos ea in re tenet pudor.

5. de Tuenda.

Aluũ poſt ſolutionem adſtringi.

Somnus.

QVoniam autem ſani maximam ſomni curam habere debent, ne diminutus neve ſuperfluus, ſed temperatus exiſtat, quo eius ipſius percipiantur commoda, & vigiliarum fugiantur incommoda; idcirco nonnulla de ſomno & vigiliis admonere decreuimus, quorum illud apertiſſimum ſit, ne modũ excedant. Vtraq. enim ſupra modum facta (teſte Hipp.) impedimenta afferunt. Nimius etenim ſomnus cum pluri humore, tum ſuperfluitatũ omniũ præter ſudorem, retentione, grauat atq. debilitat ac veluti elixat, & etiam ſenſus omnes obtenebrat inſtar plurimi cineris operientis ignem extinguentiſque: ita vt Auicenna eum ipſum obeſſe animæ pronuntiarit. e contra moderatus a cibo ſomnus corpus vniuerſum humectum reddit, huiuſq. penitiſſimas quaſq. partes irrorare creditur, facultateſq. noſtras exuſcitare, ac ſenſoria innouata redintegrare, naturalemq. vnà ſpiritum, vitalemq & animalem, ac veluti de-

2. Aph. 3.

Nimius.

Moderatus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

tidenuo corpus totum reficere. Ante cibum exiccā- *Ante cibum.*
di vim præſtat,corporiſq. noſtri madorem omnem
depaſcitur,interius ſe agente calore: Nihil enim ali- *Quid ſit ſomnus.*
ud eſt ſomnus quam ſenſuum detentio ſuauior quę-
dam,caloriſq. ad interna reuocatio.iſq.ſi alimentum
quod ſatis ſit appoſitum ſibi offenderit, conficit hoc,
inq.vniuerſum corpus diſtribuit: idemq præſtat,cru-
diores aliquos atq incoctos humores nactus: Sic por
ro fit,vt ad hunc modum ſomni cibum præcedentes
commendentur. nullo vero reperto hic alimento,
familiares naturaleſque humores inuadunt, hoſque
ipſos abſumunt. Superfluæ item vigiliæ omnes vir- *Vigilia ſuperflua.*
tutes & principes vitæ functiones impediunt quod
natiuum calorem (vt Auerrois inquit) refrigerant
inſtar ignis qui nimio motu difflatur: Tū vero ſpiri-
tum reſoluunt, & maxime debilitant cerebrum, ac
plurimo vapore oppletum reddunt. Temperatus
vero ſomnus(vt antea dictum)vitalem vim roborat,
& virtutem naturalem potentem efficit ſuas perfici-
endi operationes, quarum potiſſima cibi concoctio
eſt,quinetiam virtutem animalem requieſcere facit
debilitatemq. e ſtudiis & laboribus contingentem *Somni mēſura.*
remouet. Ambiget vero quis de ſomni menſura, an
tanta eſſe debeat,quantam ab Hippoc. conſtitutam
legimus: quippe qui ſomnum laudabilem & natura-
lem eum pronuntiat, qui noctem non effugiat, &
diem non impediat. Qui veterum mos eſſe videtur ſi
Homero credimus,qui hominum mores & ſtudia di-
ligenter conſcripſit. inclinato enim ſole, facit homi-
nem ab opere ceſſare:exorto autem,ad obeunda mu
nera excitare bona ex parte videtur: vt totam no- *1. aph. 18.*
ctem dormiendum, diem autem vigilandum eſſe
putarit. Nec ab re alibi ventres hieme & vere cali-
diſſimos,& ſomnos longiſſimos eſſe dixit Hipp. Inter
diurnas vero ſomni horas minus malum eſſe matu-
tinum tempus vſq. ad tertiam diei horam, in Præſa-

giis enuntiauit. Sed quia conſuetudinis ratio maxi-
ma habenda eſt, vt idem Hipp. alibi innuit, idcirco
2 Præ. 11. Somni ſpatium. hieme noctes integras dormiendas nō eſſe arbitror.
Octo namq. horæ ætati & communi conſuetudini
quorum ſcribimus ſatis ſuperq. fuerint, niſi quis im-
becillam valde concoquendi vim in ventriculo na-
ctus ſit. Æſtate vero æqualem nocti ſomnum lau-
damus, quoniam breuiores ſint noctes: quinetiam
ſpirituum diſſolutionem & ſiccitatem per ſomni
Meridianus ſomnus. menſuram largiorem compenſaſſe iuuerit, vt matu-
tinis horis ac etiam meridie ſi opus ſit, nonnihil ſo-
mni acceptaſſe præſto ſit: quanquam meridianum
ſomnum euitaſſe, niſi forte maxima obſtet conſue-
tudo, ac præſidiū ex eo perſentiſcas, rectius eſt: quod
humectantes morbos & humorum defluxum pari-
at. corrumpat colorem, inflet ſplenem, neruos laxet
pigritiam generet, appetitum debilitet, ad abſceſſusq.
& febres præparet. Sed, vt diximus, tantā vim habet
Conſuetudinis vis. conſuetudo, vt in naturam tranſeat: & quemadmo-
dum ex ſapientum teſtimonio, ſunt homines, qui
prauos cibos edere conſueuerunt, nec obſunt illis:
ita de ſomno cenſendum eſt, præſertim quando vi-
get neceſſitas, quia vigilatum antea ſit, ac ſpiritus ca-
lore & labore mentis vel corporis, magnopere diſ-
ſoluti exiſtant: quippe qui inſtaurationem quæren-
Quid ſomnus. tes, ad interna ſe recipiant: Vnde relictis ſenſibus,
contingit ſomnus. Quid enim aliud eſt ſomnus quā
Æſtate vt fallendus ſomnus. ſenſuum vinculum quo requieſcunt, vnde quies no-
minatur? Attamen hortor, vt æſtiuo præſertim tem-
pore, vna ad minus poſt prandium elapſa hora omni
cogitatione & cura vacuus, aut leuis rei cuiuſpiam
& facilis lectione recreatus, ſedeas: & abſque ſomno
quieſcas. Hęc enim requies cum plurimis non minus
atq. ſomnus, imo fortaſſe magis conferre ſolet, quia
commoda abſq. incommodis afferat: colliguntur e-
nim ſpiritus, & laxata mentis cogitatione, admodum
refo-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

refocillantur. Quod ſi coëgerit ſomnus, & tanquã fur inuolauerit, (hoc .n. epitheto ſapientes Græci ſomnũ appellare non dubitant) capite erecto, thalamiq. occluſis feneſtris, per vnius horæ ſpatium dormies. Illud vero diligentiſſime obſeruandum eſt, ne illico poſt cænam dormias: ſed inter cænã & ſomnum conueniens interuallum ad minus horæ vnius cum dimidia intercedat. Expectandum namq. eſt donec cibus a ſuperiore parte ventriculi ad inferiorem deſcẽdat: quod vt citius & facilius fiat, poſt cænam leuiter ambulandum eſt: Sic em̃ fiet, vt ſomnus quietior & continuatior ſit, & cerebrum a vaporibus qui aſcendere ſolẽt, quum in ore ventriculi diutius moratur cibus, longe minus grauatum ſit. Decubitus vero ſi longiuſcula poſt cænam mora fuerit, tum ambulatio iuuerit ita vt cibus ad ventriculi partẽ imam deuenerit, ſuper ſiniſtrum latus fiet: quoniam hepar ſuper ventriculum hoc in ſitu melius adiacet, & coctioni præſto nimirum eſt. Super ventrem item dormire optimum eſt, quoniam ſitus hic calorẽ continet naturalem, quo cibus concoquitur. Quod ſi forte prius quam cibus de ore ventriculi deſcendat, aliquo caſu dormiendum ſit. primo ſuper dextrum latus cubãdum fuerit, donec cibus a ſuperiori parte deſcenderit: (os namq. ventriculi in ſiniſtra locatum eſt parte) tunc enim ad ſiniſtrum aut ſuper ventrem voluẽdum eſt corpus, vt cõcoqui in parte carnoſiore ac calidiore, non abſq. nominatis præſidiis, facile poſſit. Supinus autem vitãdus eſt ſitus, quoniam ad prauos morbos præparat, vt lethargiam, incubũ, apoplexiã: nec ſine cauſa: materias namq. ad poſteriora & occiput hic ſitus inclinat: eaſq. ne per proprios exeant canales videlicet palatum & nares, prohibet. Poſteaquã vero conueniens ſomni menſura expleta eſt, fricationes, vt ſupra diximus, primum tibiis, deinde brachiis, anteriori & poſteriori parti corporis adhibendæ

Non illico a cæna dormiẽdum.

Qualis in ſomno decubitus habendus.

Quid a ſomno agendum.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

ſunt, corpuſque induendum & fęces veſicę, tum alui excrementa deponenda ſunt, tum caput fricandum & pectendum, totumq. corpus extendendum eſt: oculique ſi opus ſit, roſacea & fœniculi aqua lauandi ſunt; denteſq. aliquo dentifricio abſtergendi, tum aliquid maſtiches, aut galãgæ bonæ, aut (ſi pituita magis infeſtet) radicis herbæ quam Imperatoriam ſeu magiſtrantiam vocant, maſticandũ eſt: quia ſuperfluas humiditates a capite extrahunt, capitiq. ac ventriculo ſublime præſidium adferunt. Quinetiam poſt cænam ſi forte dormiendum citius fuerit, aut repletior ſit ventriculus, aut debilior, ac præſertim humidiore cælo, hæc maſticaſſe contulerit, aut thuris albiſſimi granulum vnum aut alterum deglutiiſſe. Sed de iis hactenus. Nunc ad reliqua tranſeamus.

Maſticatoria.

Animi accidentia.

CVm vero maxima corporis & animi cõnexio ſit, vt ſola imaginatione multas & varias tum ingentes corporis mutationes, quinetiam mortem fieri videamus, ad ſanitatem ſeruandam bene compoſitum animum plurimum conferre putamus. Recte igitur in Canticis Auicenna ad morbos euitandos maximam curam animi habẽdam eſſe notauit: quod ante ipſum Galen. pronuntiauit abſtinẽdum eſſe ab intemperantia harum omnium animæ affectionũ, iræ & triſtitiæ, furoris & timoris, inuidiæ, & ſolicitudinis: quia exterminant & mutant, ab eaq. ſecundum naturam eſt conſiſtentia. Moderata vero lætitia, cũ ad omnes animi functiones perficiendas, tum vel maxime ad concoctionem celebrandam, vt triſtitia ad tollendam, impenſo auxilio eſt: a triſtitia igitur ſiue deſperatione, (nã ſpiritus triſtis exiccat oſſa) cauendum eſt omnino, lætitiæque Chriſtianæ, (non Epicureæ) incumbendum. Nam, vt Auicen. inquit, Lætandi frequentia diſponit ad lætitiam, quam duo maxima ſequuntur commoda: Vnum eſt robur virtutis naturalis: tum ſpirituum regeneratio aſſidua,

Moderatio animi & conſtantia habenda.

Lætitia.

Triſtitia.

Salomon in Prou.

& mi-

& minima illorum diſſolutio ſequitur: Alterum au- *Senſuum*
tem eſt eius ipſius ſpiritus dilatio. Senſum præterea *propria ob-*
temperate oblectare iuuat, vt viſum pulchritudine *lectatio.*
rerum: auditum harmonia, odoratum ſuaui odore, *Odoratus.*
qualis æſtate eſt aquæ roſaceæ odor: non dixi roſa-
tum aut violarum, quoniam ſua humiditate replēt
caput vapore: Hieme vero ligni aloës, quod cerebrū
ac cor & viſcera, tum ſenſus omnes confortat, mirifi-
ceq; lætificat. A calidis vero nimium & acutis odo-
ribus cauēdum, quoniam ad cerebrum vapores mit- *Guſtus.*
tunt. Guſtatum vero ſapore medio, qualis eſt qui e
ſaccharo & granatorum ſucco aut cotoneorum per
decoctionem ſpiſſato conficitur: aut ſimili tempera-
to, nec excedente qualitate infeſto.

De Venere.

TActus autem delectatio & voluptas perquam *Tactus.*
mediocris eſſe debet: etenim dum excedit, ſpiri-
tum & calorem innatum ſupra modum reſoluit, hu-
midumq. radicale ſeu naturale quo natiuus alitur
calor, exicccat: vnde morbi, ne dicam mors, eam ob *Coitus ma-*
cauſam, citius quam ferat natura, accidunt. Quamob *gna nocu-*
rem cum in coitu maxima ſpirituum reſolutio fiat, *menta.*
ab illius exceſſu magnopere (præſertim literarum *2. Aph. 51.*
ſtudioſis & macris) cauendum eſt: tametſi conſue- *Conſuetu-*
tudinis (vt ſæpe dictum eſt) rationem habendam *dinis vis.*
ducimus. Paulatim (vt Hipp. ait) ex vno ad aliud trāſ-
ire licet, & non aliter: Vnde Galen. & ante ipſum A-
riſt. in Problematib. naturæ infenſas mutationes re-
pentinas affirmat, Dionyſiumq. pulſum regno, pro-
pter continentiam ægrotaſſe concludit, cum repen-
te ex incontinenti factus eſſet cōtinens. Ita cum Ga- *Artis me-*
leno concludamus: Quod Venereorum vſus conce- *dica ca. 86.*
di poteſt, ſi tm̄ interualli in eorum vſu adhibeatur, vt
neq resolutio aliqua ſentiatur, & ipſe ſeipſo homo
quodammodo leuior factus, ac melius ſpirare videa-
tur. Illud vero ex ratione & experientia addiderim,

tutius eſſe raro quam frequenter coire: quoniã præter multa & magna incommoda quæ nimius affert coitus, illud maximum eſt, quod cerebrum & cor debilitat, totũq. corpus exiccat: propterea quod de ſubſtantia poſtremi alimenti euacuat: Sperma enim vt Ariſt. ait, eſt vltimum alimenti vtilis: tum etiam, vt diximus, quod propter voluptatẽ quæ maxima eſt, nimia ſpirituum & :atiui caloris diſſolutio fit, & vẽtriculus præcipue læditur, ſicut eius opportuna abſtinentia iuuatur. Non ab re putauit Auicenna magis obeſſe, ſi modicum quid ſpermatis fluat per cõcubitum ſupra quam natura toleret, quam ſi quadragies plus ſanguinis promanauerit. Nam ſemen res eſt natiuo calori & humido conformior ac ſpiritualior quã ſanguis. Venus præterea ſiccis temperamentis inimiciſſima eſt: necnon frigidis. innoxia vero (moderato vſu) iis tantum eſt qui calidi ſunt & humidi, tũ vero qui genitura naturaliter abundant. Gal. ſtatũ corporum eorum dicit eſſe peſſimum, qui genitale ſemen copioſum calidumq. gignũt, quod eos ad expulſionem ſui proritat: poſtquam & ventris os illis reſoluitur, & ipſi toto corpore non ſolum relaxãtur, imbecilliq. fiunt, ſed etiam ſicci, graciles, pallidi, cauiſq. oculis conſpiciuntur, quibus ipſe remedia affatim ibidem præſcribit. Sed ſi quis calida impenſe cibaria, & flatuoſa, potenſq. vinum ac multum deuitet venereaſq. imaginationes & ſimiles voluptates fugiat, non facile a Venere tentabitur: pariter ſi philoſophiæ moralis ſacrarumq. literarum ſtudiis ſe dedat, & ocia penitus ablegeт: pulchrarumq. mulierũ, quantum fieri poteſt, conſortia. Vſus etiam ſeminis ſalicis Amerinæ ſeu viticis, non parum modis omnibus confert. Si lumbi nimis ſint calidi vnganturViolaceo aut potius Nenupharino oleo, & genitalia pariter: plumeus lectus ablegetur: quidam aqua gelida verenda macerant præſentaneo remedio. Qui Nymphеam

Nimia Veneris incommoda.

Venus quibus innoxia.

De Tuen. ſanit. 6.

Venerem vt quis deuitet.

phæam.12 diebus bibunt, genitura & coitu priuan-
tur. Sed deniq. lauta copioſaq. cibaria dimittantur
præter neceſſarium tuendæ ſanitatis vſum. nã Ven-
ter, Pluma, Venus, laudem fugienda ſequenti. Memi-
ni me aliquando legiſſe, referẽte Chryſoſtomo, Chri
ſtum dominum noſtrum dum in terris ageret, ita
parum comediſſe ac bibiſſe, vt ſuperfluum illud ali-
mentis non generarit. Sed in hac re, vt in multis ali-
is, pauciſſimos illum habere imitatores puto, & ſi ple-
tiq. in ore habeant, omnem Chriſti actionem, no- *Tempus*
ſtram eſſe inſtructionem. ad finem rei propoſitæ ac- *coitus.*
cedamus. Quum vero natura appetens coitus eſt, nõ
cogitatione, nec concitata extrinſecus, ſed multitu-
dine ſpermatis incitata, eligenda hora fuerit oppor-
tuna. Enimuero poſtquam cibus concoctus eſt, non
tamen fames adeſt, coëundum eſt: vt inde etiam ſo-
mnus aut quies ſequatur, quæ laſſitudinem illam ex
coitu contractam tollat, aut ſaltem leniat. Potius e-
nim (ſi errandum eſt) ſuper cibum, quam ſupra ni- *Loco qui*
miam alimenti indigentiam (vt Gal. docet) peccan- *ſupra.*
dum eſt. melius enim (id eſt minus malum) eſt cale-
facto magis, quam infrigidato: & pleno, quam vacuo:
& humecto potius corpore, quam exiccato, vti Ve-
nereis, docuerat autem prius temperiem in his eli-
gẽdam eſſe: vt non ſuper calefactum, non infrigida-
tum, non humectum, non ſiccatum: non repletum, *Solonis lex*
non exinanitum ſit corpus. Neq. hic eam Solonis le- *exploſa.*
gem habere locum velim, qua cauerat, cum longius
abſtinerent, vt ter in menſe omnino congredere-
tur vir cum vxore: cum multis vel ſemel nimium
ſit: nec coitus res ſit neceſſaria ad indiuidui conſer-
uationem, ſed ſpeciei tantum. Sed Ethnico Soloni
relinquatur ſua lex. Accidit ſtudioſis ſæpius vt pitui- *Ventriculo*
toſus ſuccus capite in frigidum natura ventriculum *frigido vt*
decurrat, quibus non difficile ſuccurritur, ſi mane ali- *ſuccurra-*
quid medicaminis ſeu confectionis diatrion pipere- *tur.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

on nempe drachmam vnã vel alteram, ſumpſerint. Sed & piper ſolum, præcipue quod album eſt, cõminutum, atq. aquę immixtum, bibere iis licet, vel zingiberis condîti parum, aut chebulum condîtum ſummo mane ſumant.

Aër.

AErem, tametſi poſtremo deſcribimus qualis in cõſeruanda ſanitate eligi debeat, eum tamen præcipuum nec aliis minus curandum ducimus: aſſidue namq. eum ipſum inſpirare neceſſe eſt, vt competẽs refrigerium cordi & ſpiritibus adferat: Hæc enim inter alias maxima homini neceſſitas eſt, vt vix momẽto temporis viuere valeat, niſi nouus ad cor refrigerandum aër adueniat. Optimum itaq. hoc eſt, puriſſimum in pulmones trahere, omnibus iuxta ſalubre eſt. Nam impurus aër, omni ætati aduerſatur. At vero quæ ex calore, frigore, ſiccitate, humiditateque diuerſitas aëris contingit, non perinde ſe ad omnes homines habet: ſed corporibus quęoptimo ſunt temperamento, etiam optime temperatus aër eſt ſaluberrimus.

Aër vtvariandus.

In quibus vero aliqua exuperans qualitas dominatur, iis vtiliſſimus aër eſt qui ei qualitati pari gradu aduerſatur: mutatur enim temperamentum contraria victus ratione: cuſtoditur ſimili. Obſeruãdum igitur (qua fieri poteſt) ne in corrupto & fœtido aut turbato in aere, tum valde frigido aut nimiũ calido nimisve humido degas, aut flatibus vaporoſis expoſito, quales ſunt qui de meridionali plaga ad nos perueniunt.

Hiemis habitatio.

Degendum hieme in loco aprico verſus orientem expoſito: ſemper tamen a Solis radiis, meridie præſertim, vitandum eſt caput: quoniã præterquam quod caput calefaciunt, materias etiam ad ipſum trahunt: quamobrem grauitatis nonnunquam & fluxus ſanguinis narium cauſa ſunt. Magis autem Lunares radii præcipue cum dormitur, fugiẽdi ſunt. Prauos etenim morbos efficiunt, propterea quod Luna mouet humores. Pariter nocturnum aërem

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

tem fugiendum cenſemus, quoniam Sol vitæ dator
a noſtro diſceſſit Hemiſphærio. Quod ſi forte hieme
turbatus (qui animam vt inquit Auicen. triſtificat)
& caliginoſus ſit aer, aliqua (ſi non ex omni datum
ſit) parte compenſandus eſt: quod fiet ſi domi aut o-
perto loco cum pluſculas diei horas traxeris: tum ve-
ro thalamum in quo degis, laudabilium lignorum
exuſtione calfacias, vel tum iuniperi aut ligni aloës *Æſtatis*
ſuffitum adhibeas. Æſtate vero temperatior locus e- *habitatio.*
ligendus eſt, cuius feneſtræ verſus Septentrionalem
plagam ſitæ in propatulo ſint: &, ſi opus eſt, aqua ro-
ſacea & aceto rorandus eſt thalamus, præſertim cum
fœtor, aut aliàs fortaſſe malus vapor fuſus in aëre ſit.
Auicenna montanum aërem æſtate laudat & ſuperi-
orem domus partem nocte, inferiorem die habitan-
dam cenſet. Habitationẽ Ariſt. elegit altam ad meri- *Aëris ele-*
diem orientemq. ſpectantem, ſub aëre ſubtili, nec *ctio.*
humidonec frigido. Et Plato lõgæuos in altiſſimis at-
quetemperatis reperit regionibus. Illud vero ſciendũ
eſt, aërem ſublimiori parte vbi a radiis Solis reflexis
non incaleſcit, frigidũ eſſe: & quo altior eſt, eo frigi-
dior: Ob id habitare mediis in domibus hieme, ſubli-
mibus in æſtate, optimum eſt. Cauendum inter re-
liqua (quod ad exercitium ſpectat etiam) ne dum in- *Repentinã*
calueris, te vento aut gelido aëri exponas: quod hu- *omnẽ mu-*
iuſcemodi mutationes naturam plurimũ lędunt, fri- *tationem*
guſq. cum meatus obſtruendo humorum refrigeriũ *eſſe fugien*
& vaporum difflationem impedit, tum innato calo- *dam.*
ri, cerebroq. potiſſimum & neruis officit. In vniuer-
ſum autem Hipp. ſententia præ oculis habenda eſt, *1. Aph. 15.*
cuius verba citaſſe non piguit: ait enim plurimũ atq. *Ne quid*
repente euacuare, vel replere, vel calefacere, vel re- *nimis.*
frigerare, ſiue quouis alio modo corpus mouere pe-
riculoſum: quoniam omne nimis eſt naturæ inimi-
cum: Sed quod paulatim fit, tutum eſt, tum alias, tum
cum ab altero ad alterum tranſitus fit. Deniq. cum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Nocenti aëri cum contrariis reſiſtendū. magnus in aëre exiſtit ardor, danda maior opera eſt, vti frigido in aëre degatur: tum & cibis qui & humectent & refrigerent veſcendum, & in vniuerſum regimine frigido & humido ad calitatem & ſiccitatem aëris frenandas vtere: ſicut dum frigida & humida *Victus qualitas vt varianda.* inualeſcit hiems, calidiorem & ſicciorem victum adhibere vtiliſſimum eſt. Exiccatiuum autem regimen primo vere potiſſimum, autumno autem humectatiuum, laudatur. Æſtate vero & autumno fugienda exiccatio eſt. Conuenienti autem regimine tempori æſtiuo, & in fine veris & principio autumni vtendum: at principio veris & fine autumni, ſimile regimen hiemali eſſe debet.

Sūma ſalubris victus. Coronidis tandem vice memineris amice & candide lector, optime dictum eſſe illud, Cibis haud ſatiari, impigrum eſſe ad laborem, genitale ſemen *Sect. 1. prob. 47.* conſeruare, res eſſe longe ſaluberrimas: atq. Ariſtot. in Problematis, Hippocratem imitatum, vniuerſam *6. Epid. par. 4. Aph. 20.* bonæ valetudinis rationem in cibi ac potus parcitatem, & laboris mediocritatem, referre. Cum autem etiam propter peccata veniant aduerſa, non obliuiſcamur in noſtra nos legitima vocatione ſeu vitæ ge- *Vt Chriſtiane viuendum.* nere, Deo patri noſtro approbare: atq. abnegata impietate, & mundanis concupiſcentiis, ſobrie, iuſteq. *Paul. ad Tit. 2.* & pie viuamus in præſenti ſeculo, expectantes beatā illam ſpem, & illuſtrationem gloriæ magni Dei, & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret ſibi ipſi populum peculiarem, ſectatorem bonorum operum.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

GVILIELMI

GRATAROLI

BERGOMATIS ME-
DICI CLARISSIMI,

DE MEMORIA RE-
PARANDA, AVGENDA,

CONSERVANDAQVE, AC DE RE-
MINISCENTIA; tutiora omnimoda
remedia, præceptioneſque
optimæ.

*Liber; cuiuſuis facultatis ſtudioſis apprime vti-
lis, immo maxime neceſſarius.*

15 91.

FRANCOFVRDI.
Apud Ioannem Wechelum, & Petrum
Fiſcherum, conſortes.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

SERENISSIMO AC PIO BOHEMIÆ REGI MAXIMILIANO perpetuam felicitatem a Domino Deo precatur Gulielmus Gratarolus Doctor Medicus,

DVM poſtremam, inclyte Rex, meorum opuſculorum editionem paro, in qua plus annum eam conatus ſum adhibere diligentiam quam Horatius intelligit, cum in nonum annum premi lucubrationes iubet: contingit, vt literas acceperim a nobili doctiſſimoque iuriſconſulto & paternæ Regiæ maieſtatis, tuæque prudentiſſimo conſiliario D. Gaſparo a Nydbrück, qui (vt etiam tua nouit ſerenitas) in ſua iſta florenti ætate non ſolum mores hominum ac multorum vidit vrbes, verumetiam apprime ſtudioſus eſt omnis fere generis bonorum librorum ſcrutator & collector: quibus in literis ſcribit librum meum ſuperiori editione maieſtati tuæ dedicatum ac datum, ab eadem clementer ac benigne ſuſceptum, & ab omnibus tuæ ſerenitatis atque ſereniſſimæ Reginæ medicis plurimum commendatum fuiſſe. quorum omnium tanti equidem iudicium facio, vt non adeo curem ſi fortaſſe pluribus aliis minus placuerit. non igitur auguſtius nomẽ vnquam opto, ſub cuius perpetuo ſplendore ac patrocinio nunc longe nitentius opus in ampliorem exeat lucem: tua namque maieſtas (vt ſuperiori quoque tempore ſcripſi) animo meo ſemper arriſit, quum variis de cauſſis quas longum eſſet recenſere, tum quia inter cæteros Principes ac Reges, non tantum apud potentes Germanos, & bellicoſos Hiſpanos, ſed etiam Italos (vt alias quas non noui gentes omittã) ſancte audiat tua optimæ ſpei maieſtas: faxitq; omnipotens Deus, vt indies, quoad fieri iuſte poteſt, vnà cum nomine creſcat & res. Huc accedit quod etiam intellexerim, ornatiſſimã apud T. M. perſtrui bibliothecam tali Rege non indignam,

in qua, ſpero, non poſtremam partem obtinebit liber meus, qui priore ſui parte mirum in modum eos iuuabit, qui ex ea vel quacunque alia librorum ſupellectile proficere in ediſcendo voluerint: eorum namq; libellorum vnus eſt De Memoria recuperanda conſeruandaq;: ſecundus De Phyſiognomia: tertius Prognoſtica perpetua certaq; continet. Cæterum cum ſapientis & philoſophi proprium ſit rationem & cauſam ſui operis reddere, dicam breuiſſime, quid me potiſſimum ad hæc mouerit. In tanta librorum ac diſcentium copia, videbar mihi ita monente Deo, rem ſtudioſis non inutilem me facturum, ſi de Memoria (& ſi argumenti talis plura bona aliâs extent opuſcula) ſuccincte præcepta & ſelectiſſima remedia indicarem: quam ſi quis iuſtis præconiis ornare velit, multas opplebit chartas, actumq; aget. Quis enim eſt qui neſciat Memoriam vniuerſorum ſenſuum communem fore arcam? ſiquidem quicquid vel oculis conſpicimus, vel auribus haurimus, aut deniq; ipſa mente concipimus, vſui ac meditationi ſeruat: de qua Seneca in præfatione libri Declamationum: Memoria, inquit, eſt res ex omnibus partibus animi maxime delicata & fragilis in quam primum ſenectus incurrit, &c. De Phyſiognomia itidem non eſt quod multa præfari velim: nam ſi conceſſerimus (vt concedere par eſt) ſapientiſſimum Deum non ab re corporum atq; hominum varietatem feciſſe; dubio procul fatebimur, hanc diiudicandi facultatem probe tractatam, & vtilem admodum & bonam eſſe. Cum enim ſine vllius rei adminiculo ſolus Deus in corde videat, magisq; animæ quam corporis ſcrutator exiſtat; homo tantum in facie & ab extrinſecis intrinſeca cognoſcit. Quis cordatus princeps ſeruum in familiam accerſat, niſi ante ſolerti examine ex facie mentis nota, ex oculis animæ feneſtris, & ex omni deniq; corporis ſitu & ſpecie naturam illius rimetur atq; exploret, num frugi & rei familiari vſui futurus ſit? Proditum eſt memoriæ, Pythagoram a principio ſtatim adoleſcentes prius quam in diſciplinam ſuam admitterentur, φυσιογνωμονεῖν conſueuiſſe, hoc eſt, indolem ex oris, vultus, totiuſq; corporis ſerie atq; habitu ſcrutatum, num ad philoſophandũ apti eſſent: quod reluctante genio haud

feliciter

ſeliciter aliquid cedat. Quamuis autem illud interdum præ-
ter communem philoſophorum fidem & ſententiam longe ſecus
euenire cernas, vt e corpore deformi inſignes prodeant virtutes,
hoc tamen eatenus fieri exiſtimandum eſt, quatenus animus
diuini numinis afflatu, philoſophiæq; adminiculis adiutus, ex-
ternas omnes virtutiq; contrarias exuit affectiones, & rebus ho-
neſtis inuigilat: vt Socratis, inter cæteros, exemplo notum eſt.
Cum enim Zopirus ex ſolis lineamentis coniecturam faciens,
diceret, eum multis vitiis obnoxium eſſe, fatebatur Socrates ſe
natura propenſum ad ea vitia eſſe, ſed commemorabat ſe ratio-
ne ac diligentia regere ac coercere. Illorumq; opiniones ex-
plodendæ ſunt, qui cæco quodam iudicio vanam phyſiognomiæ
artem cenſent, quæ iam a priſcis illis ſtatim temporibus ad hãc
noſtram vſq; ætatem longiſſimis obſeruationibus, multo rerum
vſu, variiſq; euentibus comprobata, ex certis & peculiaribus
corporis humani indiciis naturam inueſtigandam tradidit.
Nec me latet humanam naturam moribus, doctrina, & legibus
conſtrictam, ſæpius ſcelera occultare, ac probitatem honeſta-
temq; præ ſe ferre: attamen vt timidus ex fuga aliquando co-
gnoſcitur: ita paſſionibus aliis alij affectus dignoſcuntur: ac (vt
inquit ille) Heu quam difficile eſt crimen non prodere vultu.
Et quamuis non pari modo mortales affectus & detegant, & a-
periant, nemo tamen ad harum alteram partium tam caute
inclinat animum, quin tempore procedente deprehendi queat,
ſiue is ſecunda eleuetur ſorte, ſiue egeſtate prematur. id enim
quod caſu fit, ſiue virtutis, ſiue vitij ſpeciem gerat, ordinem mi-
nime ſtatuit: ſed qua in parte mens affixa maneat ſpeculandũ
eſt, indeq; actiones nominandæ ſunt. Tertium De perpetuis
prognoſticis adieci, cum viderem quot annis incertas prædicti-
ones fallaceſq; (cauſa equidem difficillima aſtrorum ſcientia, ac
humani ingenij cæcitate atq; audacia) inuulgari volens nimi-
rum ex iis quæ ſub ſenſibus cadunt, oſtendere longe certiorem
eſſe prædictionem. Non nouas artes ſcientiasve propterea me
allaturum nunc polliceor, verum earum quæ a clariſſimis viris
inuentæ ſunt, partem vtiliorem aliquam dilucidare ac facilem
reddere augereq; nitimur. Neq; illud a me expectetur in his

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

opuſculũ, quo varios adducam ſæpius autores, cum nullam ferè autoritatem expoſtulem, præterquam experientia ipſa exhibebit. Quod ad ſtilum ſpectat, vſus ſum (id poſtulante operis materia) non Latiniſſimis verbis & abſtruſis, ſed perſpicuitate qua potui, id eſt, vocabulis plurimum vſitatis, ſeruata illorum ſignificatione. Nunc sereniſſime Rex luculentius meæ ergà T. M perpetuæ obſeruantiæ ſymbolum dare non potui: neque ego, vt moris eſt, partem aliquam tuarum laudum attingam, quod nec idoneus ſim tanto muneri, nec hactenus defuerint aut defuturi ſint doctiſſimi viri qui hanc prouinciam ſubierint. Quamuis, vtpote qui bonorum principum exemplum iam eſſe inceperis, humanis laudibus non egeas, ſatis ex re ipſa commendatus. Me vero tuæ Maieſtati humillime commendo ac dedo. Chriſtus Deus optimus maximus M. T. quam diutiſſime incolumem ac florentem ſuis donis augeat ac ſeruet. Baſileæ Cal. Febr.

M. D. LIIII.

LIBER

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

LIBER HIC DE MEMO-ria & reminiſcentia diuidetur in ca-pita ſeptem.

Primum caput declarat quid ſit Memoria, vbi vigeat, quam vtilis & neceſſaria ſit, &c.

Secundum potiſſimas, quibus lędatur, cauſas, earumque notas continet & curationem.

Tertium quomodocunque memoriæ nocentia præcipua oſtendit.

Quartum ſimiliter iuuantia particularia enumerat.

Quintum nonnulla probatiora ſelectioraq; medica remedia compoſita continet, ſeruantia multũque augentia memoriam.

Sextum philoſophica conſilia, canones, & præcepta reminiſcentiæ narrabit.

Septimum caput breui ſermone de locali vel artificioſa memoria agit.

Dictorum breuis epilogus vltimo ponitur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

QVID SIT MEMORIA, VBI VIGEAT, QVAM *vtilis & neceſſaria ſit,*

CAPVT PRIMVM.

MEmoria eſt, per quam animus repetit illa quæ fuerunt. Vel, Eſt firma animi rerum & verborum diſpoſitionis perceptio. Aut (vt Ariſtoteles opinatur) imaginatio eſt, quæ ab his quæ ſenſus deprehenderat, remanet. Platonis autem ſententia, Memoria eſt ſenſus & incolumitas: nam anima ſenſuum officio adipiſcitur quæcumque ſub ſenſum cadunt, indeque opinionis origo eſt. Sed per mentem ipſam intellectualia animaduertit, & intelligẽtia fit. At memoria amiſſa per reminiſcentiam denuo reſumitur: nã cum obliuio ſiue memoriæ amiſſio duplex ſit, perpetua videlicet & temporanea; in hac quidem reminiſcentia agit, de qua inferius ſuo loco dicetur neq. alterius partis animæ aut cerebri eſt effictio ſeu imaginatio, alterius vero memoria: ſed in ſubiecto eodem inſunt, atq eiuſdem partis animæ functiones, & vtraq. eſt totius cerebri, in cuius toto corpore fuſa eſt princeps ſentiendi anima: non abſque ratione tamen antiqui dixere diuerſas capitis ac cerebri partes ab his animæ functionibus occupari. Sedem igitur habet memoria in occipitio in

tertio

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

tertio vocato ventriculo, quem & puppim vocant.
Longum eſſet ac pene ſuperfluum hic (vbi ſtudeo
breuitati) cerebri totius anatomen deſcribere, quã
in multorum libris videre licet, præſertim doctiſſimi
pariter & diligentiſſimi Andreæ Veſalii. Dicam ta-
men aliquid breuiſſime ad rem noſtram propius
faciens. Tres animæ operationes ſunt in cerebro,
phantaſia ſeu imaginatiua, ratiocinatio, & memoria.
Primæ duæ in duobus ventriculis cerebri maioribus,
tertia in tertio & minori exercetur. Inter cerebri
caua animalis ſpiritus tenuis purus, mundiſſimuſque
verſatur, atque talis defertur memoriæ: quæ quidẽ
claritate & ſubtilitate ſpiritus indiget. Quod ſi non
aperiatur via illa qua tranſit ſpiritus ad puppim ce-
rebri, nihil homo reminiſcitur: & contra qui velo-
cem habent huiuſce viæ aperitionem, prudentes
ſunt, & velociter reſpondent; vt ſunt quidam chole-
rici: qui vero pigram illam & tardam habent, pigri
ſunt & tardi ad diſcendum atq. reſpondendũ; ſuntq.
tales vt plurimũ phlegmatici vel melancholici, craſ-
ſiſq. ac multis cibis ac potibus vtentes. Rari quidem
reperiuntur, qui felici ingenio, & fœcunda memoria
dotati a natura ſint. ſiquidem ingenium ſubtilem &
mollem cerebri ſubſtantiam, memoria permanen-
tem indicat. Dicit quoq. Galenus capite duodecimo
Artis medicinalis, ingenium quidem ſubtilem cere-
bri ſubſtantiam indicat. tarditas vero intellectus craſ-
ſam, &c. Huic functioni deſeruiens ſpiritus, a corde
per arterias ad caput ſubuolat, & exterius nos cingẽ-
te aere alitur, diuturnitatemq. conſequitur. Et deni-
que conueniunt phyſici omnes, Memoriam potiſſi-
mum pollere ex bona temperatura organi ſedisve,
in qua hanc functionem anima exercet. Indicium
etiam erit eos valere memoria, quibus in poſteriora
caput protuberat: eandem infirmum experiuntur
quibus ibidem velut complanatum ceruici exequa-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

tur. Sciendumque quod ſapere fit ex ſpirituum bonitate. boni vero ſpiritus ſunt qui claritate ac motu temperati ſunt & ſubtilitate. Plato in Theęteto: Non recte, inquit, anima ſe habet in denſo, aut lutulento, aut molli nimis, aut duro. Intemperies autem multifariam contingit: nam ex vtero quis tam validam nonnunquam contrahit, vt non ſolum memoria, ſed & ratio lædatur, atque ita ſtultitia fiat cuius inter cætera ſigna, vt habet Ariſtoteles primo De Animalium natura, ſunt prægrandes & erectæ aures: Si Solem, Arietem aut Scorpium peruagantem aliquo naſcente Luna adeat, ei cerebrū adeo affligit, vt melancholica paſſio paululū adultis oboriatur. Ex prauo itē victu frequens eſt cerebri intēperatura; quandoq. ex inſalubri ambientis aeris conſtitutione. nam vetus eſt dictū, vbi ſit ſiccior aer, ibi fere etiam eſſe acriora ingenia, animamq. prudentiorem ſeu promptiorē: ſic craſſum cælū & pingue, ingenia gignit hebetiora. Eadem diætæ eſt ratio, vt etiam habet Gal. in libro, Quod animi mores, &c. Quinetiam ex caſu, ex percuſſione, ex morbo & aliis id genus iniuriis labefactatur, quorum exempla varia & ex Thucyd. li. 2. belli Pelop. & ex aliis haberi poſſunt quidam ictus lapide, oblitus eſt tantū literas, ex præalto tecto lapſus, matris, affinium & propinquorum cepit obliuionē: ſui vero nominis oblitus eſt Meſſalla Coruinus orator. Ecce igitur quam fragilis ſit omnium precioſiſſimus hominis theſaurus. Memoria inter humanę naturæ commoda, teſte etiam Seneca, primum ſibi locum vēdicat: nam multa legere ſtudioſis facile, multaq. intelligere bono atq. exercitato ingenio nō difficile eſt; verum ea congerere, & in memoriæ ſcrinio conſeruare, ita vt non effluant, neceſſarium ac præcipuum humanæ vitæ bonum. Vt teſtatur Plin. lib. 7. c. 24. Cyrus Perſarum rex omnes ſuos milites nominatim appellabat. Mithridates duarum & viginti

gentiũ

gentium rex, totidem linguas abſq. interprete & audiebat & alloquebatur; nec deſunt innumera pene quorumcunq temporum exempla præſtantiſſimæ in hominibus memoriæ Quibus igitur non eſt tam excellens memoria, labore vt eam aſſequantur, opus eſt, ſine qua vix in virum excellentem quiſquã emerget: fieri enim ſolet, vt quantum quiſq. memoria eemineat, tantum eniteat & ſapientia, niſi ſit ſomnolentus, atq. ocioſus. Et poëtæ non ab re ſapientiam memoriæ filiam finxerunt: ac de ipſa recte ſcriptum eſt, *Vſus me genuit, mater peperit memoria.* Nonnulli iam ætate prouecti, hac arte freti, ad literas ſe conferentes, non multis menſibus in viros euaſere doctiſſimos. Quo igitur pacto ea acquiri augerive poſſit ac ſeruari, hoc opere diſſeremus. Conſtat autem cum pluribus doctis, tum vero Ciceroni, memoriam habere quiddam artificii, & non omnem a natura proficiſci: Sic igitur & nos prius docebimus quo victus genere, quibuſve medicaminibus ea acquiri firmariq. poſſit, breuia, clara, vſuq. probata ponentes: poſtea, de artificioſa memoria, quę eadem ipſa eſt naturalis, ſed præceptionibus quibuſdam firmatur, ac obſeruationibus, locis, imaginibuſque conſtat, ſuccincte agemus.

Caput ſecundum, præcipuas quibus lædatur cauſas, earumq. notas & curationem continet.

DVæ ſunt cauſæ principales quæ obſunt memorię, frigiditas & humiditas: quæ frigiditas vel ſola eſt, vel cum humiditate coniuncta: omittemus corruptionem quæ fit a calido & ſicco intenſis. plus tamen nocet frigiditas humiditate: ea ſiquidem confundit naturam, neq. eius opus ingreditur niſi tanquam ſubdominans inſtrumentum. Humiditas vero retentiuæ contrariatur, quæ ſicco proportionato confortatur: nam ſiccitas ſuperflua nocet, pręſertim

apprehenſioni, dum impedit ne inſigillentur formę. Frigidi eſt ſiſtere, & calidi mouere: ergo frigiditas impedit motum neceſſarium ad memorandum Retentionem vero impedit humiditas. Denique cum frigiditatis filia ſit obliuio, vt & Paulus Ægineta, & reliqui tenent, dicendum ac tenendum eſt, eam magis obeſſe memoriæ, quàm noceat humiditas. Propter frigiditatem enim quę humores & ſpiritus congelauit, ſpectrum ſeu ſpecies imprimi non poteſt. Quorum igitur memoria vel intellectus perit, ſomnos etiam obſeruare oportet, vtrum vehementer an modice ſomnolenti ſint, aut omnino nō ſomnolenti, ſed ſecundum naturam habeant. Sic enim vincentem inuenies intemperaturam: nam ex multo ac profundo ſomno, humiditatem obeſſe: ex vigilia, ſiccitatem: ex horum medio æqualitatem & bonam humorum proportionem cognoſces. Ad hæc conſiderandum, vtrum excernat quippiam ex naribus, vel ex ore quod a capite defluat: an aridæ ex toto vel vt plurimum huiuſmodi partes ſint, atque antecedentium cauſarum & externarum cognitio capitis diſpoſitionem declarabit, quo idoneam diſpoſitioni curationem adhibere poſſis. Vbi dominatur cerebri humiditas, multa ſomni cupiditate tenentur, oris plurima eſt ſaliua, & in naribus oculiſque pituita frequens: omnes motus hebetes ſunt. Tales præſentia recordantur & nuperrime geſta: dudum vero facta, aut nequaquam aut difficile recordantur: nam humiditatis cerebri eſt facile admittere, & dimittere quaslibet impreſſiones.

Siccitate dominante, quæ humiditati contraria eſt, ex contrariis ſignis indicatur: adſunt enim capitis vigiliæ, leuitates, & rariſſima illarum ſuperfluitatum emanatio, quæ a naſo, palato, & oculis expelli ſolet: oculi ſunt caui, cito calui fiunt, aurium tum abundabit cerumen. Quantum vero ad memoriam

ſpectat,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

ſpectat. præſentia difficilius inſcribuntur, & inſcripta diutius tenentur: inde fit, vt quæ antea geſta ſint facilius memorentur & reddantur, quam quæ nuperrime geruntur. Exemplo ſint ſenes, qui geſta ab ineunte ætate recitant ordinatim, præſentia vero non recordantur aut confundunt. Hoc etiam contingit ſenibus: quia ex frequentatis actibus fit habitus: hinc fit vt decrepiti bene recordentur antiqua, quoniam ſæpius circa illa vel illis ſimilia conſiderauerunt: male autem noua: quod illis impreſſio non facile fiat ob duritiam ſenſorii.

Si dominatur frigiditas, his facies albet, lumina languent, venæ inconſpicabiles fiunt, ſomnolenti ſunt partes ad caput attinentes, parum calidæ erunt, nec rubicundæ: mens erit ſtupida, vertigineque grauatum caput, & tardæ rememorationis. Hæc qualitas, vt prædiximus, valde officit, & animi facultates imminuit, inerteſq. efficit: nam vt calidi eſt mouere, ita frigidi econtrario facere: ſcias tamen in vniuerſum, viuentis cerebrum calidius eſſe aere æſtiuo, vt Galenus habet in De vſu partium.

At cum viget in cerebro caliditas, his notis facile innoteſcet nam quæ circa caput ſunt, calida magis ac rubicunda ſentiuntur: oculos cernes verſatiles, eorumque venas magis apparentes: capilli in lucem editis ſtatim oriuntur, nigri, robuſti, criſpique fiunt: breuibus ſomnis nec profundis contenti ſunt: motuum velocitas & recordationis ineſt. Si vero auctior ſit, & facta innaturalis caliditas, vigiles erunt. Hic nimius calor animales ſpiritus excoquit, in fumoſq ac fuligines diripit & ſuccos generandis ſpiritibus aptos torrefacit. Qua de re felici vel tuta memoria deſtituuntur.

Si vero duæ qualitates adiungantur, ſigna earum tanta proportione cognoſces, quanta iſtæ qualitates aut intendentur, aut remittentur: nec difficile fuerit:

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

iudicium ex præmiſſis; vt ſi fuerit caliditas & ſiccitas extra temperiem, aderit permixt o ſenſus, vel phrenitis iuxta intenſiorem gradum qualitatum. conſtat igitur memoriam poſſe medicinali artificio ſeruari, augeri & exiccari, cum conſtet cum morbo minui, deficere, & deprauari

Quo itaq. ad curandi rationem, victus primo pro cauſarum varietate mutatur, vt infra dicemus. Annotandum vero prius eſt, obliuionem a natura reportatam non facile remoueri poſſe, nec quæ a cauſa calida & ſicca fuerit, ſano in cæteris corpore. Hoc etiam interdum euenit, vt præter conſuetudinem fit diminuta vel abolita memoria; tunc timendum eſt de peiori ægritudine, niſi ocius ſuccurratur, ſcilicet Lethargia, Epilepſia, Apoplexia, Paralyſi, cæteriſque id genus quæ a phlegmate in cerebro fieri ſolent, pro quibus ad medicos confugias. Si etiam ob extremã ſenectam memoria perierit, fruſtra laborandum admouendis ſcilicet remediis, non eſt; ſed tantum conueniente victus ratione contentos eſſe oportet, denturq cibaria & linctuaria humectantia & reſtaurantia, ſiccitatemq. arcentia.

Si propter vehementes purgationes cæteraſque immodicas inanitiones, vel a ſiccitate memoriꝑ noxa ſuperuenerit, victu tantum reficiente ſuccurrere oportet; corroborato ſiquidem corpore, collectiſq. viribus memoria reparatur. Cibi conferent igitur ſucculenti & boni ſucci, qui facile concoquantur in ventriculo; vinum ſit rubrum, maturum, dilutum; exercitia moderata & citra fatigationem; caput clementer fricetur; prolixe dormiãt; molliter cubẽt; tepidæ aquæ balneis vtantur; ſudationes vitent; capiti abraſo epithemata infundantur, vel fomentationes, ex decocto florum chamæmeli, meliloti, ſeminis lini, hordei decorticati, aut ex lacte recẽs mulcto; inungatur oleo ſuſino, amygdalino, dialthea, butyro

non

non ſalito. Sumant conſeruam boraginis,bugloſſi, cortices citrei conditas, & ſimilia.

Si a frigida cerebri intemperie ſola ſine materia malum ortum fuerit opponatur caliditas frigiditati, & pariter humiditati ſiccitas,cum temperamento tamen; in caliditate enim & ſiccitate naturali omnis æqualitatis debet eſſe proportio, vt ne quid nimis; quia calor naturalis non eſt purus calor, ſed compoſitus,in quo eſt proportio omnis æqualitatis. non enim omnis caliditas bonam memoriam facit,nec omnis ſiccitas; ſed quæ proportione reſpondet temperamento,nec fiat in intemperiem immoderatã, cuius vis eſt actum propriæ virtutis tollere. Cauendum eſt ergo ne nimit cerebrum calefaciamus, aut exſiccemus nimis. Et qui temperato eſt capite,caueat ne medelas apponat. Qui igitur corruptionem memoriæ patiuntur ex immenſo calido & ſicco, quã coniunctionem plerunque phrenitides & deliria ſequuntur, iis oxyrrhodinum capiti infundatur,& curatio reliqua cum his quæ refrigerant & humectant, pulchre complebitur. Quod ſi ex nimia frigiditate adnixa intenſæ ſiccitati fuerit. quod accidere conſueuit aut propter longos morbos, aut vehementes corporis labores, aut acres valde animi affectiones, quibus naturæ vires fatiſcunt, & animales ſpiritus diſſipantur,humectantia & mediocriter calefaciendi ſimul vim habentia,haud mediocri erunt præſidio.

Cum autem non ſolæ ac nudæ qualitates offenſioni erunt,ſed adfuerit ſimul humorum copia, ab euacuatione incipiemus præmittendo concoctionem conuenientẽ,ſi opus erit. Sanguinis copia venæ poſtulat ſectionem,quæ cum medici docti conſilio fiat; incidatur aũt humeraria,quam cephalicam vocant,ſi caput ſolum degrauatur; ſi corpus totum, aut interna, aut media. Si bilis flaua abundauerit, conſulto

medico,cum educentibus bilem purgetur, vt cum rhabarbaro,manna,caſia,ſucco roſarũ,electuario roſato, ſyrupo roſato ſolutiuo, tamarindis, vel aureis vocatis pilulis & ſimilibus. Si atra bilis, præſidiis itidem conuenientibus a peritis medicis traditis educantur,vt ſenæ diluto epithymi, veratri in fortioribus: diaſene, pilulis indis, & cætera.

Quod ſi fuerit cauſa quæ pene ſemper contingit, frigida & humida,hi modi in curando ſeruentur: Et primo quoad victum,moram trahat quantum poterit,in aere luminoſo non ventoſo : nam venti plurimum obſunt. Euitent quæ phlegma multiplicant,omniaq; frigida,ſimiliter & vaporoſa,vt cepe,& ſuper omnia repletio & ſatietas aut cruditas,multus potus, multa fructuum comeſtio vitetur,cibi grauis concoctionis,ablutio cum nimis calida vel frigida aqua,potatio eius nimia vel vini. Conferent igitur cibi bene nutrientes,calidum & ſpirituoſum ſanguinẽ gignentes,veruecina,hędina,capi,phaſiani, perdices, quorũ oua ſingulari poteſtate in hoc pollent; pipiones,turtures,paſſerculi, galeritæ,turdi,merulæ: parentur cũ hyſſopo,ſatureia,thymo,ſampſucho,rore marino,caryophyllis, macere, zinzibere, pipere, cinnamomo, granis iuniperi, præſertim in hieme Animalia fugiant nuper edita quod mucoſam ac viſcidam habeant carnem: animantis cerebrum vt pituitoſum,incommodat: niſi ſit gallinæ, quod peculiariter & ſumme laudatur. Similiter fugiant medullas,gruinas carnes, piſces præſertim viſcidos & lacunales; olera frigida, lac, caſeum, præcipue multum aut prauum : fructus humidos & horarios: acriora interdum, hieme, præſertim, exhibeantur, vt allium, pulegium, capparis remota ſalſedine, ſinapi a Pythagora laudatum: parce epulentur,præſertim cænantes: vinum bibant album, aut vermiculum ſubrubrumve: aquã niſi ſit cum melle vel cinnamomo aut alio cum aro-

mate:

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

mate decocta, non guſtent. Prolixum ſomnum diurnumq. auerſentur, nec ſuper nucham, vel ſuper nimia repletione fiat: a ſuperflua quoq. vigilia caueant. debilitat enim ſpiritum, ipſumq. reſoluit ac caput replet. Exercitium fiat deambulando, & cibos præcedat, cum fricatione etiam partium capitis (facta tamen prius conuenienti purgatione) cum pannis aſperis, & pedum & manuum, ſed moderatum, ac totum corpus fricãdum primo, deinde caput, incipiatque a tibiis frictio, paulatim ſuperiora fricando, vt deorſum trahatur materia. Circa lacus, flumina & vliginoſa loca nõ verſentur; auſtrinos flatus & pluuioſas conſtitutiones declinent; lucidam & altam domum inhabitent; caput oleis conuenientibus (vt etiam infra dicetur) vngatur; a multo vel frequenti coitu omnibusq. cerebrum debilitantibus caueant; nam principali debilitato, nocent & orta ab eo. corpus ſeruetur mundum a ſuperfluitatibus. Si igitur pituita lenta ac craſſa fuerit, fiet illius attenuatio, concoctio, & præparatio ad eductionem, cum oxymelite compoſito vel ſcyllitico, vel de quinque radicibus, de ſtœchade, de raphani radicibus facto, melle roſato, prout opus fuerit, & aquis ſeu decoctis conuenientibus. Ad educendam vero præparatam materiam exhibeantur pilulæ vel cochiæ, vel ex hiera Galeni addito modico caſtorei & nucis myriſtice. addatur etiã præparata colocynthis ſecundum medici præſentis prudentiam: vel detur hiera magna cum nuce moſchata: vel hiera Rufi, de qua Aetius lib 3. conueniet etiam hiera Logadii, & alia quæ conueniunt dolori capitis ex phlegmate: deinde fiant etiam gargariſmata, fomentationes, vnctiones, ſacculi & huiuſcemodi. gargariſmus poteſt eſſe talis; ℞. calami aromatici, pulegii, hyſſopi, thymi ana pug 1 decoquãtur in aqua iuſtæ quantitatis ad dimidium, & vnc 5 colo transmiſſis adiice oxymelitis ſcyllitici vnciam & ſe-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

mis, mellis roſacei vnc. ſemis. miſce, & tepidum mane ieiuno gargarizetur. clyſtere etiam ſi opus fuerit, fiat ex reſpicientibus caput; ſternutationes fiant, vt cum pipere, ſtruthio, ſeu condiſi, elleboro albo, iride & ſimilibus; aut ex his cum terebinthina & ladano fiāt errhina ſeu naſalia. Conferunt præterea ſi pituita vlterius exundat, quæ ſaliuam mouent ſeu apophlegmatiſmi, odoramenta; cubebę maſticatæ ſeu commanſæ, modis omnibus auxiliantur: auribus indatur oleum caſtorei, lauandulæ, ſpicæ. Quod ſi vel minor in corpore humorum talium copia, aut patiens non adeo validarum virium fuerit, leniori purgatorio pituitam primo ex toto corpore vacuabimus, & quod robur potius in membris relinquat quam auferat, quod tale ſit. ℞. Aloës lotæ cum ſucco thymi aut ſampſuchi vel eorum aquis drac. 1. agarici trochiſcati drach 2. maſtiches, cubebarum, nucis moſchatæ ana gran. 6. cum vino odorato fiant pilulæ 12. quarum 7. ſumat in aurora cum ſyrupo de ſtœchade: reliquas poſt tres dies, horis 2 poſt cænam: poſtea cum Electuariis confortantibus ſequentibus aut ſimilibus roboretur, præmiſſis tamen etiam localibus purgantibus vt ſupra, ſi opus ſit. rurſus pro purgatione conferent hæ pilulæ etiam a proprietate: ℞. Thuris maſculi, myrrhæ electæ, zinziberis ana drach. 1. ß. pulueris capitis vpupæ drachmas duas, acori ſcrupulos duos, hieræ maioris drach 1. ß. caſtorei, colocynthidis ana ſcrup. med. confice cum bona terebinthina vel cum ſerapio de ſtœchade, & fiat paſta; denturque pilulæ numero paucæ, ſed craſſæ, ſupra leuem cænā in lectum deſcendenti: poſſunt etiam auferri ea quæ ſoluunt, vt tantum confortent; hæ ferunt principatum hac in cauſa, & præ cæteris conferunt memorię. Item ad corroborandum, fiat ecligma vel linctuariū tale, vel ſimilem in modum: ℞ Conſeruæ anthos, meliſſophylli, ana vnc. vnam, inulæ condîtæ, zinziberis vi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

ris viridis vel cōditi,ana vnc med. corticis citrei conditæ drach.6. diatrionpipereon, diambaris ana vnc. med. cum modico aquæ vitæ in vaſis vitreis ſemel diſtillatæ ex vino bono, vel cum aqua meliſſæ, aut florum lilii cōuallii,commiſce:ſumat horis duabus ante cibum,in mane drach vnam aut alterā,&ſemi drach. hora ſomni.

Notandum autem quod nucha eſt cerebro frigidior,ideoque calida magis patitur & tolerat, frigida deterius: meminiſſe igitur oportet, ne frigefacientia,quæ forinſecus inducuntur,in occiput cadāt. Calefactoria itaq. medicamenta tam extra quam intra corpus adhibenda. Thymum,& pulegium,&origanū vel huius generis alia incoquantur aceto,&ægrotantis naribus admoue: palatum acribus validis medicamentis inunge. Extrinſecus autem inūctiones capiti ex oleo calido,idq æſtate adhibendæ, vt rutaceo, anethino,&c. hieme vero irinum, in quo concoctū ſit ſerpillum vel calamentū,piper,baccæ lauri, addendo aceti modicum ad penetrationem. Vtile erit &caſtoreum cum oleo illitū occipiti, vel tale vnguentum. ℞. Olei de lateribus,de caſtoreo ana vnc.med radicis acori, phu ſeu Valerianę,ana ſcru.1. pyrethri,rutę ana ſcrup med.cum cera quantū ſufficiat. fiat vnguentū, quo raſum occipitium inungatur:&ſubinde ſacculus imponatur,qui recipit florū roſmarini, meliſſophylli, lauandulæ,ſingulorum man pulum med. florū ſambuci manip.vnum, ſtœchadis drac 3 nucis moſchatæ, ligni aloës, maceris ana ſcrup.1. contuſa in ſericum demittantur formeturq. ſacculus.

Linimentum aliud cōferens diminutioni memoriæ & obliuioni: ℞. Olei ſambucini vnc.1 olei de been vnc duas,olei euphorbii, caſtorei ana vnc med.aceti drach.3. miſce, inungaturq locus. Item oleum Philoſophorum vocatum a Meſue,occipitio inunctos, memoriam mirabiliter reparat.

Alia inunctio: ℞. Radicis rutæ, bugloſſi, phu cum radicibus ana vnc. 4. caſtorei duorum vel trium annorum, linguæ auis quam ſemen fraxini vocant ana drach. duas; redigantur in puluerem & miſceantur: poſt ℞. ſucci eufragiæ, ormini quē ſcharleam vocāt, verbenę ana vnc 4. medullæ anacardi vnciam vnam, axungiæ vrſi, quantum ſatis ſit, fiat vnguentum liquidum, & ponatur in vaſe cupri vel ſtanni, vt ſtet liquidum, nam aliter haud valeret, vngaturq occiput. Quod ſi citius iuuare velis, aut frigidioris capitis ſit homo, & in tempore frigido, nares hoc odorato vnguento intus illinantur: ℞. olei de ſpica odorati vnciam I. caryophyllorum ſcrup. I. ambari ſeu ambræ ſcrup. ſemis, muſci gra. 5. ceræ albiſſ. quod ſatis eſt; cuius etiam gutta, ante ceræ impoſitionem, auribus tepida inſtillata conducet.

Emplaſtrum quoque de ſinapi Meſue ſecunda deſcriptione Antidotarii valebit in affectu frigidiori occipiti adpoſitum, vel oleum de ſinapi. Superiora conferunt etiam abſq. præuia purgatione, vt & ſequentia, his qui frigiditate ſola abſque notabili humiditate laborant. Intrinſecus quoque præter ſupra narrata conferunt; verus acorus condîtus (quem calamū aromaticum credo, vel galangam) ſaccharum, florum betonicæ, roris marini, lauandulæ, ſpicæ nardi, meliſſophylli, adiectis longo pipere, caryophyllis, cinnamomo, nuce moſchata, & id genus aliis odoratis. Valde etiam iuuat zinziber condîtum, ad auellanæ quantitatem, præſertim in ventriculo frigido & humido, vti fere eſt in omnibus vel pluribus tali cauſa & affectu laborantibus: nam reparat memoriam ſumptum mane in temporibus nō calidis, horis quatuor ante cibum.

Confert non parum & hoc: ℞. Thuris, cyperi, piperis longi, croci, myrrhæ ana, confice cum melle, & ex eo omni die ſumatur drac. I. horis ſupradictis pręſertim mane.

Aliud

Aliud ad idem præcipue ſenibus valens. ℞. mellis anacardini, thuris albi, cyperi, acori veri ana partes duas, rotundi piperis, & longi ana partem vnam, myrobalanorum chebulorum, cæruleorum ana partes duas, cumini partem vnam, mellis quantum ſufficit, datio ſit drach. 2. ſingulo mane, diambar etiam conuenit.

Prodeſt & confectio anacardina ſi probe conficiatur, ac poſt ſex menſes ea vtaris. hæc enim acuit ingenium & ſenſum, & intellectum clarificat mentem reuocat ſopitam lethargiā. curat & arthriticos, confertq. dolori ventriculi & alui a frigiditate, ſed ſtupidis danda eſt, & capiti maxime frigido & pituitoſo. ſic vero fit: ℞. Myrobalanorum emblicorum, belezicorum, piperis albi & longi ana drach. 12. gingiberis, mellis anacardici ana vnc. vnam, caſtorei, ſtyracis, caryophyllorū ana drach. 5. florum chamæmeli, baccarum lauri, cyperi ana drach. tres, mellis quantum ſufficit, miſce in modum electarii. Datur in ſero ſcrupulus, vel ad modum paruæ nucis ſiue auellanæ, id eſt drach. cum vino calido decoctionis ſeminum aniſi & feniculi: poteſt & mane ſumi. Caueat vero ſumens a frigiditate, a cibis phlegmaticis, ab ira, coitu & ebrietate. Anacardi autem antequam in aliquibus medicinis ponantur compoſitis, debent in hunc qui ſequitur modum præparari.

℞. Anacardos, ac eos tere optime in mortario, atq. in aceto fortiſſimo ponantur per dies ſeptem, poſt lento igne in eodē aceto coquātur, quoad aceti pars tertia remaneat: tum percola fæcē illam quæ in fundo vaſis remanſerit, prius aceto leuiter extra colato, eamq. colo tranſmiſſam fæcem, in medicinis pone: neque enim anacardorum fructus medicinis per os aſſumendis immiſcentur, niſi prius hoc modo vel ſimili præparentur.

Quod ſi mel anacardinum facere volueris, pone

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

cum ipſis anacardis eo modo in aceto coctis, tantundem mellis deſpumati, ac ſimul ambo bulliāt ad ſpiſſitudinem & mel habebis anacardinum, quod in prænarratis affectibus operatur mirabiliter, ſi ex eo des drachmas duas vel vnam in aurora.

In Sicilia dum recentes ſunt anacardi, ponuntur in melle prius liquefacto, & diu morantur in eo, taleq; vocatur mel anacardinum, & habetur vſui abſq; anacardis, & inditur linctuariis. Si eo ex melle dentur drachmæ duæ, recuperat memoriam ex proprietate ſua.

Expertus eſt & acorus (id eſt galanga) nutritus ac coctus in melle & reſeruatus, vt condiuntur nuces ac radices; ſimiliter piper longum nutritum coctumq; in melle & aſſeruatum, nam ſeruant & augent memoriam: doſis communis drach. 1.

Aliud expertū in forma pulueris. ℞. Thuris drach. vnam cyperi, piperis, croci, myrrhæ ana drach. duas; terantur ſubtiliter, & per cribrum ducito, & fiat puluis, de quo omni mane dum ſurgit, detur drach. 1. vel ſero in ingreſſu lecti.

Aliud expertum. ℞. Cumini, piperis ana drach. 2. ſacchari albi drach. tres; terantur & fiat puluis, cape drach. vnam omni die in mane. Aliud itidem expertum. ℞. Thuris albi drach. vnam, piperis longi vel albi ſcrup. vnum, fiat puluis, qui mane totus pro vna datione bibitur per plures auroras cum vnciis tribus aquæ mellis, vel decocti cinnamomi modici & caryophyllorum.

Aliud æque bonum ac certum: ℞. Cumini drach. quinque, piperis noui drach. vnam, acori veri vel galangæ, cyperi, myrobalanorum nigrorum ana drach. duas, mellis anacardi (de quo ſupra) drach. 1. mellis communis vnc. 3 ß. terenda terantur, & cum melle prius deſpumato incorporentur, & fiat conditum in pyxide. datio in omni mane drach. 2.

Caput

Caput tertium, quomodocumq; nocentia memoriæ præcipua oſtendit.

CAuere oportet in vniuerſum cruditates, tamquã rationi infeſtiſſimas, & toti corpori.

Plurima vini pręſertim potentis potio peſſima eſt: vehementer enim humectat caput, ac fere nihil æque obliuionem inducit, quam ſuperflua humiditas.

Exterior excedens frigiditas lædit memoriam, præcipue nocturna propter capitis coopertura̅. Ire per lutum temporibus frigidis, ac nudis pedibus præ cæteris cerebrum lædit & infrigidat, oculosque debilitat.

Caliditas intenſa valde quandoq. perturbat rationem, & memoriam lædit.

Ciborum fumoſorum comeſtio & potus, vt alliorum, porrorum, ceparum, item caſei & leguminum vitetur: Brodialia, iuſcula, omniaq. nimis humida effugienda, præſertim veſperi; omnis etiam mala maſticatio praua eſt.

Potus poſt comeſtionem dum cibi fit concoctio eam interrumpens, pręſertim a cæna, memorię cerebroq. valde nocet.

Quies ſuperflua calorem debilitat; ſuperfluitates retinet & aggrauat, ideoq; lædit memoriam.

Somnus cibo propinquus, antequam ſcilicet deſcenderit cibus ad ventriculi fundum, infeſtiſſimus; ſit igitur poſt duas horas: ac capite bene eleuato ac cooperto fiat, non tamen ſuperflue, quia nimia coopertura vel caput debilitat reſoluendo; vel replet attrahendo.

Nocet coitus frequens vel ſtomacho repleto aut famelico, vel quem nullus ſomnus aut quies ſequitur, aut prope lunæ coniunctionem, vel cum alia quã cum propria vxore.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Dormire calceatis pedibus, præcipue cum ſotularibus, memoriam impedit, ob vaporum reflexũ: viſum debilitat, & corpus æſtuare facit.

Crudæ herbę comeſtę, multum nocent memoriæ, vt plurimum: ſimiliter nuces, auellanæ, caſtaneæ.

Videre vel audire non placentia animo: & huiuſcemodi animi ſymptomata.

Metus perimit memoriam, vel triſtitia perſeuerãs: nocet & cura rei familiaris ſollicita.

Somnus immoderatus, & vomitus laborioſus.

Acetum & acetoſa omnia: ſed ſi vtendum aceto erit in pinguibus & pituitoſis, ſit ex potenti vino factum, calidumq; ſit, & in exiguo aut raro vſu, & cum cinnamomo: ponaturque in vaſculo aceti calamus aromaticus ſeu galanga, & pulegium. Sunt qui dicant gallorum oſſa exucta, veternum adducere.

Caput quartum, iuuantia particularia præcipua enumerat.

FRuctuum ſtipticorũ ex natura vel arte poſt comeſtionem moderata ſumptio, prohibendo fumos eleuari, memoriam iuuat valde.

Temperatorum ciborum & potus, ſicut gallinarũ & perdicum, præcipue cerebellorum earum temperata refectio, non tantum memoriam, ſed & totum corpus confortat; vtque animæ actibus nocet cacochymia, ita innocuos cuſtodit euchymia, præſertim in teneris annis; ob id ex plebeia fæce raro ſublime ingenium ſurgit, niſi liberalis accedat educatio.

Ante cibum moderate & conuenienter exerceri, non tantum memoriæ, ſed & cæteris functionibus prodeſt; ſit autem motus longus, ſeu exercitium pro corporis robore laborioſum, vt ſuperfluitates reſoluat, ſitq; per loca amœna & ſicca: ac, ſi fieri poteſt, omnes corporis partes exerceantur.

Superfluitatum per inteſtina, per nares, per pala-

tum, per os, aures, per vrinam, per capitis frictionem cum pectine conueniens & debita expulſio, confert plurimum virtuti memoratiuæ, ſi poſt ſomnum & ante exercitium fiat.

Viſorum auditorumve frequens recordatio, memoriam corroborat & confirmat: nam nihil æque aut cura augetur, aut negligentia intercidit, ac ipſa memoria; quia niſi excolas & iugi meditatione exerceas, inertia ſituq. corrumpitur.

Gaudium temperatum, & honeſta delectatio præſertim meditatione ſcientiarum, non ſolum memoriam, ſed virtutem intellectiuam cæterasq. virtutes corporis etiam augmentat.

Sæpe lauare pedes in aqua calida, in qua bullierint meliſſophyllon, folia lauri, chamæmelon, & ſimilia memoriæ, capiti, oculisq valde confert.

Abluere caput decimo quoque die cum lixiuio, in quo parum bullierint chamæmelon vel aſarum, meliſſophyllon, ſaluia, amaracus, ſiue ſampſuchus, lauri folia, vel ſimilia, additis in æſtate roſis, memoriam corroborat & confirmat, vt in capite etiam ſequenti latius dicetur.

Stare pedes poſt comeſtionem, vel ſuauiter deambulare, quo cibus ad fundum deſcendat ventriculi, multum expedit & confert, ob bonam ciborum concoctionem.

Coriandri bene præparati, & ſaccharo inducti poſt cibum aſſumptio, prohibendo fumos ad caput aſcendere, memoriam iuuat: id præſtat & Diacotoneon.

Maſticatio maſtichis cum modico zingibere facta ieiuno ſtomacho, ab humiditate phlegmatica ſine moleſtia caput purgat, indeq. præpedita confortatur memoria. Galanga naribus indita cerebrum roborat frigidum.

℞. Thus albiſſimum, tere in puluerem, pone in

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

pura & ſimplici frigida aqua, bibe in augmento lunæ in ortu diei, in meridie, & ſolis occaſu, facit bonam memoriam, acutum ſenſum, exſiccans cerebrum & ventriculum.

Tradit Simeon Sethi, fel perdicis arteriis temporum illitum, vt penetret, ſemel in menſe ad memoriam confirmandam prodeſſe plurimum.

Meliſſophyllon cõfirmat eam, & ingenium acuit, hominemq quocumque modo comedatur herba, facit induſtrium: quod etiam naſturtium in frigidioribus & ſegnioribus efficere poteſt, vnde natum eſt in ſegnem adagium, Ede naſturtium. Meliſſa præter hæc, animi tranquillitatem præſtat ſaporem capiti iucundum inducẽdo: Turturis caro ingenium auget, vt aiunt.

Gallinæ cerebrum ingenium & memoriam iuuat, adeo vt aliquos qui delirare cœperant, reſipiſcere fecerit.

Semen ormini ſeu ſcharleæ domeſticæ fertur ad recuperandam memoriam mirabile, ſi in puluere ſumatur cum aliquo potu, aut cibo. Item eboris limatura conducit obliuioni, ſi parum de ea in vino modico ſumitur mane.

Item granum vnum thuris albi cum lectum petis, maxime conducit ſolum transglutitum: nam capitis humiditatem exſiccat & ventriculi, ac ita memoriæ confert. facito hoc poſt purgationẽ bis terve in hebdomada, ſi multa adſit humiditas.

Pliriſarcoticum confectio, duarum drachmarum põdere hora ſomni aſſumpta, vel myrobalanus chebulus condîtus ſumptus in aurora horis quatuor ante cibum, beneq. manſus ſemel in hebdomada, memoriam reſtaurant ab humido læſam præſertim. nã roborant intellectum, & iuuentutem fere conſeruãt myrobalani chebuli condîti.

Memineris in materia humida prius fieri euacuationes.

tiones. nam materia humida plerumq. eſt debilitatis memoriæ cauſſa, vt ſuperius dictum eſt.

Caput quintum, nonnulla probatiora ſelectaq; medica remedia compoſita ſeruantia continet, multumque augentia memoriam.

ANtidotum mirabiliter conferens memoriæ, lethargiæq. vel obliuioni: ventriculum confortat, & omnia debilitata membra ex phlegmate & frigore.

℞. Gingiberis, galangæ, maſtiches, cumini, origani ana drach. ſex, nucis moſchatæ, calami aromatici, aſari, carpeſiorum, id eſt, cubebarum, ligni aloës, maceris, ſeminis apii, ammios ana drach. 2. thuris albi, caryophyllorũ, cardamomi, zedoarię, pyrethri, caſtorei, piperis longi & nigri, coſti, cyperi, ana drach tres: menthæ ſiccæ vnc. med terantur & puluerizentur omnia, ac cum penediarum & mellis deſpumati quãtitate ſufficienti fiat ecligma. Cuius modus vſus, & reliquorum ſit, præſertim tempore frigido vel nõ calido multum, & per interualla.

Pilulæ quæ languenti cerebro conueniunt, præſertim ſenioribus ac frigidis. ℞. ſuccini odorati ſeu ambræ electæ drach. vnam, ligni aloës ſcrup. ß. cubebarum ſcrup. duos: cum vino meraciſſimo pilulas cõfice quindecim, da binas ante cęnam. Catapotia ad memoriam efficacia. ℞ Cubebarum, calaminthæ, nucis moſchatæ, caryophyllorum ſing. drach. 1. ß thuris optimi, myrrhæ electæ, ambari Orientalis ſing. drach. 1. ß. moſchi gran. 5. cum aqua maioranæ pilulas confice, præbe vnam, hora decubitus; duas vero in ſolis ortu & horis 5. ante cibum, hieme per menſam, vere & autumno rarius.

Pomum odorandum pro memoria; ℞. Radicum iridis drach. 1. ß ſeminis ſeſelis, id eſt, ſileris montani, ſtœchadis ana drach. 2. nucis moſchatæ drach. med.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

menthæ drach. vnam, ambari (vulgo ambræ) thuris, calamenti, ſtyracis, ligni aloës ana drach. med. ladani quantum ſufficit, fiat pomum ſecundum artem: quod tamen ex calidioribus fiet hieme, & minus calidis in æſtate.

Probatiſſimum experimentum ad ingenium & memoriam, quod ferunt eſſe Ariſtotelis. ℞. Vrſi pinguedinẽ, quam habet in humero ſeu ſpatula dextra, eamque repone in veſica ipſius vrſi ſimul cum eius vrina, & ſimul ſtent octo diebus; tum extrahe, & accipe ſuccum ormini ſiue ſcharleæ domeſticæ, eufragiæ, verbenæ, bugloſſi, phu ſeu Valerianæ, aloës, omnium æqualiter, & ſimul miſce cum prædicta pinguedine ſuper ignem cum lignea ſpatula agitando, quoad fiat vnguentum ſpiſſum ex quo cum volueris, accipe quantitatem paruæ fabæ, & vnge frontem & tempora fricando aliquantiſper, & audita recordaberis.

Lixiuium pro ablutione capitis humidi frigidique confortatiuum, & memoriæ conferens; debet autẽ eſſe ex cinere ſarmẽtorum vel quercus, poſtea intus hæc bulliant. ℞. Acori veri, ſtœchadis, foliorum lauri, roris marini, iuæ, ſaluiæ, ana manip. vnum; ex iſto lauato caput; poſt vero ablutionem aquæ vitæ modico ſinciput madefacito, & ſequẽti puluere aſpergito. ℞. Pulegii, calamenti, caryophyllorum, ſandaracæ, macis, ſtœchados, menthę ſiccę, maioranę, ana drach. quinque: miſce & fiat puluis ſubtilis, & poſt inſperſionem ſuperpone ſtupam canabis aliis quoque diebus ingrediens lectum pone ſuper capitis bregmate ex puluere illo etiam illoto capite, nam ſiccat, &c.

Aliud lixiuium ad confortandum caput & memoriam ℞ Hederam muralem, roſmarinum, laurum, ſtœchadem, marrubiũ aut betonicam, & bulliant in lixiuio, quo caput laua. Idem fere operantur cupreſſi nuces, frequenti vſu. Sed vt cum lixiuio ſaponẽ quoque

que habeas: ℞. Saponis Veneti ſeu Gallici lib.2.calami aromatici drach.3. maioranæ,thymi,ſtœchadis Arabici, nigellæ, caryophyllorum, cardamomi, ſing. drach.2. radicis iridis ſiccæ & odoratæ vnc 1. miſce,ac cum ſapone ſubtiliter inciſo aut deraſo excalfacto, miſce ac fac maſſas ſeu pilas in modum nucis iuglandis; ſi ſimul ob ſiccitatem rerum commiſcere non valeas, adde parum aquæ maioranæ vel alterius conuenientis. Poſtea bene exſiccetur caput linteis calidis confricando: nec caput prope ignem teneas, ne vapores trahantur ac repleatur caput.

Aliud in humido capite, quo bis vel ſemel in hebdomade vtendum. ℞. Senæ,roſarum, florum chamæmeli,acori, ſtœchadis,foliorum lauri,nucum,cupreſſi, ſaluiæ, iuæ, baccarum hederæ partes æquales, hæc in hieme bulliant in lixiuio pro lotione capitis. at in æſtate remoue ſtœchadem,& roſas adde, ac aliqua myrti grana,& minus calido vtere.

Optimum remedium aliud, ſed longe difficilius paratu. ℞. Florum citrullorum ſiccorum, bugloſſi, roriſmarini ana drach. duas, chamæmeli, violarum, roſarum ana drach.1. med. ſeſelis drach. duas, ſeminis viticis,rutæ campeſtris ana ſcrup.4. foliorum lauri viridium,maioranæ,ſtœchadis,ſaluiæ,florum ſambuci, artemiſiæ ana drach.3.contundantur optime & cōfundantur in lib 3.aquæ vitæ optimæ,& vnc.6. aceti albi ſcyllitici fortiſſimi, ac ſimul quieſcant duobus diebus in vaſe vitreo bene cooperto,&poſtea deſtilla ad cineres cum ſuaui igne: deinde ℞ olei de terebinthina deſtillati optimi vnc.18 olei de been deſtillati vnc octo,prędictæ aquę deſtillatę vnc.24 loco olei de been potes accipere olei deſtillati de adipe vrſino,ſed melius ſi de vtroque acceperis partem mediam. ſi vero neutrum repereris, recipe oleum ſambucinum: adde prædictis rebus capillos hominis bene aduſtos, nam a proprietate euigilare faciunt, & excitant le-

thargicos; miſceantur & diſtellentur in vaſe vitreo vſque ad extractionem totius aquæ, & aquam ipſam ſeorſim ſerua; deinde recipe euphorbii drach. quatuor, piperis longi drach 3 ß. cumini drach. tres, thuris maſculi clari vnc. duas, & drach duas, maſtichis, myrrhæ electæ ana vnc. vnam, anacardorum bene contuſorum vnc. 1 drach. 2 carpobalſami drach. quatuor, pulpæ caſtorei drach. med. myrobalanorum emblicorum drach. 4. ß. opopanacis vnc. tres, ſerici crudi minutimque inciſi drach. 1. ß. coſti, radicum pæoniæ feminę, cyperi electi ana ſcrup. quatuor, ladani drachmas tres, ſanguinis draconis, id eſt gummi ita ob ſimilitudinem dicti drach 2. ß bdellii clari drac. 6 pulaerizanda pulueriʒentur optime, & omnia infundantur in prædicto oleo toto, & ſic quieſcant in balneo temperato, ſimul in vaſe vitreo bene obturato diebus quinque; ſed ſingulo die arundine ſicca commoueantur miſcendo, poſtea colentur, & optime exprimantur cum panno rudi prius infuſo in aqua & bene expreſſo: Et oleum poſtea taliter expreſſum deſtilletur, vel fiat ſicut in deſtillatione olei de ladano fit. videlicet, primo incipe cum igne carbonum leui ad fornacem, donec leuiter ebulliendo incipiat communiter deſtillare, dehinc procede cum leui & pauca flamma, & quandoq interpolata, donec liquidum & ſubtile deſtilletur, quaſi totum ex appoſitis oleis, id quod ſcire poteris ex viſu, ſed melius ex pondere olei deſtillati; poſtea procedere cum igne carbonum mediocri, omittendo omnino flammam; & deſtillatum ſeruetur in vaſe vitreo bene clauſo. Demum recipe Galliæ moſchatæ, caryophyllorum, macis, cubebarum, nucum moſchatarum, cardamomi, ana ſcrup. quatuor, ſpicæ, calami aromatici, corticum citrei exteriorum, ana ſcrup. duos, ligni aloes boni drach. 2. ß. ambari electi drachm. 3 ß. moſchi optimi drach. 1. ß. pulueriʒentur omnia ſubtiliter, &c

ter, &c

ter,& miſceantur cum toto prædicto oleo deſtillato; ſicque ſimul quieſcant duobus vel tribus diebus in calore temperato, & poſtea iterum deſtillentur arte ſua,& ad ſubtilem ſubſtantiam reducantur, ſeruenturque in vaſe vitreo forti, bene clauſo cum cera, & eſt optimum. Vtendi modus talis eſt, vt prius ſi oportet facta purgatione totius vel capitis; eo vtaris incipiendo menſe Nouembri per dies quinquaginta continuos, poſtea ſemel omnibus octo diebus, poſtea ſolum quando vis memorari, capiendo illum in ſero præcedenti ante mane quo vis recitare vel concionari. Optimum itidem in frigido affectu erit oleum ſequens; ℞. Terebinthinæ reſinæ ſi haberi poteſt,(nam ex Cypro vt plurimum Venetias adfertur) vel eius loco laricinam ſume libræ vnius pondere, laterum antiquorum poſt coctionem haud madefactorum, qui in fruſta redacti, ac igniti extinctique in oleo veteri oliuarum fuerint, lib ß. maſtiches vnc. 1. terantur lateres, & cum reſina bene commixti modo chimico in vaſe vitreo bene incruſtato, igni clibani, aut fornaculæ adponantur, liquoreſque manantes ſeorſim colligantur, nam tres varii coloris defluent, bonus, melior, optimus.

Vnguentum in idem: ℞. Adipis vrſi, capi, gallinę, vaccæ, & gummi hederæ, ana pondus æquale, omniaque alembico vitreo deſtilla ſuaui igne, quo oleo vnge tempora & pulſus manuum, ter in hebdomada, & rem optimam ſenties.

Vnguentum quo tempora vnges mediocriter in tempore frigido tantummodo: ℞. Talpæ pinguedinem, vrſi, muſtelæ, caſtoreique ana, ſucci betonicæ, & roris marini ana; ex omnibus cõfice vnguentum, quo vtebatur, vt fertur Ariſtoteles.

Vt profunde memoria teneas & perpetuo, vtque velociter apprehendas; hoc vſi ſunt multi magni viri; ℞. Radicum linguæ bouinæ, radicum Valerianæ,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

ana vncias quatuor. radicum rutæ vncias duas: fac inde pulueres ſubtiliſſimos, poſte recipe ſuccum eufragiæ, ſcharleæ ſiue ormini, verbenæque ana vncias quatuor: coletur bene ſuccus per pannum, poſtea miſce ſuccos ſimul, & pulueres ſeparatim, poſtea recipe medullam anacardorum vnc. vnius pondere, & fac puluerem vt ſupra. Item recipe linguę auis, id eſt, ſemen fraxini, & fac puluerem ſubtiliſſimum, poſtea miſce omnia prædicta ſimul, ſcilicet ſuccos & pulueres, & accipe ſartaginem terream vitreatam, & pone ad ignem, intusque pone ex vrſi pinguedine, & funde ſeu liquefac paulatim, & intus proiice dictos pulueres cum ſuccis miſcendo ſemper, apponendo de dicta pinguedine quouſque fiat vnguentum ſubtiliſſimum, quo vnge tempora & partem memoriæ, & frontem, & verticis partem verſus nucham: hocque ter vel quater in anno facies, & continuabis ſic vngendo, etiam prout magis aut minus oportebit. hoc enim in virtute excedit ſuperſtitioſam artem notoriam:

Ad idem. ℞ Octo calices aquæ communis, foliorũ hederæ, ſtœchadis ana lib. 1 ß. ponantur ſimul in aqua ad bulliendum fere ad conſumptionem aquę, poſtea coletur beneq exprimatur, & intus pone modicum terebinthinæ lotæ cum roſacea. poſtea caput laua cũ bono lixiuio, & poſt exſiccationem vnge cum prædicto liquore tempora & occiput.

Pomum odoriferum ad confortationem cerebri frigidi. ℞. Ladani, ligni aloës, ſtyracis, ana drachm. vnam. caryophyllorum, nucis moſchatæ, ſeminis ocimi ana drach. med cum aqua roſacea, in qua nonnihil moſchi & ambari diſſolutum ſit, fiat pomum.

Ad habendam profundam memoriam, vel ſi quis eam ex debilitate vel infirmitate amiſiſſet: valet etiam vertigini. ℞. Roris marini, id eſt, libanotidis, boraginis, chamæmeli, violarum, roſarum ana vnc.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

vnam, ſtœchadis, foliorum lauri, maioranæ, ſaluiæ, ana vnc. duas; omnia incide & pone in optimo vino, & poſt diem deſtilla per alembicum vitreum aut vitreatum, & deſtillatum ſerua, in quo pone terebinthinæ odoratæ lib. vnam, thuris albi vncias octo, maſtiches, myrrhę, bdellii, anacardorũ ana vnc quatuor; omnia tere, & dimitte ſic ſtare per dies quinque cum deſtillatione cooperta, poſtea deſtilla in tãtum cum igne fortiori, donec ex eis oleum habeas, quod ſerua bene clauſum in ampulla vitrea bene cũ cera & pergameno obturata; modus vſus talis eſt: ℞. ex eo quãtum caperet cortex auellanæ per os, & vnge etiã partes memoriæ, ſcilicet occiput & quaſuis partes iam dictas: optimum experieris.

Poſſem hic plura etiam vtilia remedia aggregare; ſed hæc ſufficient, & viam ſtruent aliis pro occaſione parandis; nam breuitate ſtudui, & meliora ex bonis ſelegi; nec penes me, vt nec Chriſtianum decet, latere volui. plura & non ſpernenda compoſita reperiet, quicumque apud Antonium Fumanellum Medicum Veronenſem, in opere ſuo de Compoſitione medicamentorum, cap. 16. Hic ea non tranſcripſi, ne actum agerem, quamuis meis aliqua ex parte cõſonent illius nonnulla. eligat quiſque quod ſibi conueniens ſit; & qui neſcit, medicum conſulat doctum, memineritq. nihil ſine labore fieri aut parari dignũ laude; nam omnia propoſuit labori Deus: nec ſunt ſpernenda media illi qui finem aſſequi deſiderat: cũ nec iuxta Phyſicos, ex extremo ad extremum perueniatur, ſine medio conuenienti; enimuero ſegnium eſt non optima quæq. ſibi ad imitandum proponere, vt ſi eo pertingere non valeamus; propius ſaltem, quam fieri poteſt accedamus: quamuis non ex omni ligno (vt adagio fertur) Mercurius fit.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Caput ſextum, Philoſophica conſilia, canones, & reminiſcentiæ præcepta narrabit.

VT Ariſtoteli placet, duo ſunt memorationis actus, memoria ſcilicet & reminiſcentia: quamquam reminiſcentia reſpiciat ea, quorum ſumus obliti, ſitq. extimatiuæ ſeu cogitatiuæ virtutis officium, non principaliter memoratiuæ, vt Auerroes & Albertus in ſuis tractatulis voluere: vel dicas facultatē illam reminiſcendi eſſe mentem & intellectum, vt Themiſtius voluit; quoniam nulla facultas videtur diſcurrere, niſi intellectus. Hæc autem ſine obiecti præſentia in homine ſolo eſt; nam cum obiecti præſentia etiam in brutis reperitur, vt Ariſtoteles innuit, & in cane venatico ſatis patet: diciturq. ſenſus phantaſticus.

Memoria vero eſt retentio imaginum prius ab anima perceptarum; quæ tamen neq. vtilis eſt niſi & omnes retineat, & eo ordine quo eas concepit, reddat; non eſt autem præſentium neque futurorum, ſed præteritorum tantum, vt inquit Ariſtoteles. Memoria rurſus & reminiſcentia, quamuis eidem ſubiecto genere competant, differunt tamen aptitudine, quoniam bene reminiſcentes, communiter male memorari conſueuerint; tempore item memoria ſemper reminiſcentiam præcedit, non enim quis reminiſci poteſt, niſi ex his, quorum habet memoriam. hęc etiam multis aliis animalibus conceſſa eſt, illa vero ſolis hominibus; nam cum reminiſci ſit velut ſyllogizare, id eſt, ex notis ad ignota deuenire, hoc vero proprium ſit hominis, inde fit & reminiſcentiam hominis eſſe munus, vt ſuperius innui.

Ad memorandum quatuor motus concurrunt: primus eſt motus ſpirituum, qui a cogitatiua ad memoratiuam figuras aut ſpecies tranſportant. Secundus eſt pictura fixaque figurarum in ipſa memoria.

Tertius eſt reportatio a ſpiritibus, a memoratiua ad cogitatiuã ſeu ratiocinatiuam. Quartus eſt illa actio, qua cogitatiua recognoſcit, quæ proprie eſt memorari. Dicimus etiam, quod actus memoriæ vel reminiſcentię ſupra tres res, quaſi tria obiecta per ſe cadit, videlicet ſupra rem aliàs apprehenſum, ſupra actum de quo illa res aliàs apprehenſa fuit, & ſupra tempus determinatum vel indeterminatum in quo apprehenſio illa fuit.

Ad cuiuſlibet harum rerum defectum neceſſe eſt, deficere etiam memorationem. Quapropter etiam bene memoria ſic definietur, quod ſit Apprehẽſio in anima exiſtentium ſpecierum, cum indagatione & inquiſitione: ſed de his in primo capite iam dictum. Nunc de artificioſa memoria dicere inſtituẽtes, quæ oporteat de ſe præſtare volentem memorari, pręſcribemus. Erunt autem pro nunc præcepta viginti, ſed breuibus verbis complexa.

Primum iudicato (hoc & ſimilia ſint dicta iunioribus ſtudioſis) ſtudia quæ ſequeris omnium præſtantiſſima: & te felicem ſi conſequeris ſapientiam: & ſapientem audias præceptorem, quem etiam cogaris admirari; plurimum enim memoriæ cõducit, ſi quæ aut leguntur, aut audiuntur, cum admiratione ac voluptate incidant.

2. Eam ſcientiam iudicato difficilem & perpaucis bene cognitam: quia inde oportet ingenium aſſurgere: & id vtile eſt memoriæ.

3. Attente & accurate audias præceptores: ſimiliter ſi legeris facias; ad ſtudium omnes animi vires congregando: nec vagetur mens tua, ſed coge illa ibi eſſe, aut paruo murmure eam reuoca; ille enim eſt docilis auditor, qui attente paratus eſt audire; nam ex diligenti attentione maior fit motus, ac impreſſio firmior. Vnde Terentius: Vbi intenderis ingenium valet.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

4. Cum multa ſis collecturus,quantum fieri poteſt ad paucitatem breuitatemq. reduces,aliter enim addiſcens, aliter memoraturus procedit: nam qui addiſcit,genus in ſpecies ſecat vſque ad ſpecialiſſima: qui vero vult memorari,multitudinem in vnum,vel ſaltem in pauca redigit.

Verſus quoque ad memoriæ fidelitatem conducunt,propter compoſitionis ordinem,& ſtructuram haud temere vagantem ac ſparſam, ſed certis concluſam limitibus, vt animam non patiantur aberrare.

5. Ordo ante omnia diligatur in diuiſione corporis in membra; ſic tractatus in capita, & capita in concluſiones ſecabis.

6 Singula ſæpe repetēda, ita vt cum vnum caput & ſequens pariter didiceris, & primū & ſecundum rurſus animo repetes: & cum tertium didiceris, rurſus a primo inchoandum erit, & ſic ſucceſſiue.

7. Complexurus multa, membratim ſecabis: ne diffuſa multitudo memoriam cōfundat. Vnde poëta ille: *Scire ſi vis hanc rem, tota ſit ſeparata minutim.*

8. Sit tibi frequens & diuturna de eadem re cogitatio,vel cum aliis diſputatio,vel alteri declaratio ex frequentatis enim actibus generatur habitus,qui eſt memoria. Nec te a diſputatione deterreat erroris timor: nam tenacius retinebis quod didiceris cum rubore; vnde Seneca: *Memoria nihil perdidit,niſi quod ſæpe non reſpicit.*

9. Conare vt intelligas, quæ volueris memorari: neque ita curandum eſt,vt multa legas,quā vt multa intelligas; aut pauca multum legas,eorum præſertim qui non nugis chartis implent.

10. Caue ne obſint memoriæ literæ, ne ſcilicet illa, quę ſcripſeris in memorabilium libello,ea veluti certa & alligata tenens,cuſtodire deſinas, & ipſa ſecuritate fidens, e mente dimittas. Clarum eſt in hoc

Antiſthe-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Antiſthenis Athenienſis exemplum, qui amico cui-
dam deploranti, quod commentarios ſuos perdidiſ-
ſet, Oportuit, inquit, iſta potius animo quam chartis
inſcribere: ſentiens librorum fiduciam eſſe cauſam,
quo minus memoriam exerceamus.

11. Procuranda eſt cibi concoctio, & quę obſunt me-
moriæ fugienda ſunt, & ſint in vſu, quę illi cõferunt,
vt ſupra cap. tertio & quarto dictum eſt.

12. Liberandus eſt animus ab aliis cogitationibus, ab
his ſcilicet quæ ſtudium non reſpiciunt: nam, Pluri-
bus intentus, &c.

13. Non audienda tantum, ſed etiam videnda ſunt,
quæ volueris memorari: nam ſemel videntes magis
memorantur quam identidem ſæpe ſæpius audien-
tes.

14. De quibus interrogatus fueris, confeſtim ne re-
ſpondeas, id eſt, abſque meditatione: nam ſubita re-
ſponſio ſemper inconſulta eſt.

15. Metiri debes vires ingenii tui, tuæq memoriæ,
ne ingeras illi plus quam ſemel capere poſſit aut te-
nere: exemplum a ſtomacho ſumendum, quia ſi ſu-
pra vires oneretur, inualidior fit, non enim conco-
quit; nec impinguatur corpus guloſi; ita quicquid
addiſcitur, niſi retineatur, parũ prodeſt: ideo ſi quan-
tum oporteret retinere non poteris, numerum
multiplicabis, & continuam imminues quantita-
tem.

16. Certas horas ſtudio conſtitues, illas præſertim,
quibus a cibo ſtomachus ſeu ventriculus erit vacuus:
tunc enim ingenium vaporibus non obtenebratur.
horæ conuenientes erunt cõticinia & matutini galli
cantus; curabiſq ne aliqua ratione fortunæ, deſeras
tempora ſtudio decreta.

16. Veſperi quotidie, quid diſcendo lucratus fueris
repetes, imitatione Catonis, qui quicquid die feciſ-
ſet, legiſſet & dixiſſet; in crepuſculo cõmemorabat.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

18. Memoria eſt a teneris exercenda, vt & in iuuene & viro promptior ſit & paratior: multum autem refert quo quis doctrinæ genere a teneris imbuatur, nam:

Quo fuerit imbuta recens, ſeruabit odorem, Teſta diu.

Omnia enim pueris noua ſunt; noua autem & admirabilia fortem faciunt in memoria impreſſionem.

19. Ad animi recreationem viriumq. raparationem, non ad obſcena confugies, ſed mutato id facies ſtudio: remittere enim animum quam amittere, melius eſt. Sed & ludicra Chriſtianorum debent eſſe ſeria. Poſt ſtudia igitur ſeria vel grauia, ad leuiora confugiendum, vt ad hiſtoriam vel exercitia muſicalia; nã vires reparat, alitque tempeſtiua quies, ac etiam maior eſt poſt ocia virtus. Sunt qui ludere malint, quod quidem conceditur, ſi ludus ſit ludus, & non res ſeria: ſitq. breuis, honeſtus, ſine dolo vel damno aut cupiditate. Mouet ingenium ludus duodecim ſcruporum, quem moderni ſcaccorum nominant, ſed in eo nimis ſępe adhibetur tẽporis & ſtudii, quod pręſtaret melius collocare. Paruę pilæ ludus, etiam toti corpori proderit: deambulatio, præcipue capiti: vtilius erit ſimul diſputare & inambulare, manusque mouere. Hæc animi recreatio non ſit diuturna neque frequens, & præſertim horis ſtudii non agatur. Reuolandum eſt ſtatim ingenio confirmato ad ſtudia literarum, ne tempus depereat, quo nihil carius, agendumq. vt quod deperditum eſt, auido ſtudio recuperetur. Namque (vt ait Philelphus:)

Ludus, crede mihi, nullus tibi pulchrior alter,
Nec melior quiſquam, nec quo magis omnis acerba
Cura laborq. vacet; quam ſi virtutibus almis,
Te penitus dedas. virtus leuat aurea curis,
Lætitiaq. animum reficit, redditq. beatum.

20. Ne diſcedas a præceptoribus antequam deceat:

plures enim ſcientia in ſummos euaderent viros, niſi prius eſſe diſcipulos puderet, quam ſapere valeant. Proderit & alios docere, dictare, declarare, interrogare, ac reſpondere; dubitare de nonnullis bonum eſt, modo id ſine ratione non fiat.

Vltimo, inter infelices dies illum computabis, quo aliquid non profeceris didiceris ve quod tuum eſſe poſſit; vt nulla dies ſit (vt in adagio eſt) ſine linea.

Præcepta reminiſcentiæ.

PRimum præceptum eſt, ex ordine & reminiſcibilium conſequentia; cum enim didicerimus ordinatim aliqua, connexione & dependentia quadam ordinata, & de illorum aliquo obliti fuerimus, id facile reminiſcemur ordine repetito; cognito enim antecedente, facile in conſequens deducemur, & deperditũ inueniemus. Recte igitur dicit Philoſophus; Quæ bene inuicem ordinata ſunt, bene reminiſcibilia ſunt; quæ vero male, difficulter in memoriam reuocantur. Facile enim geſta recenſemus, cum eo ordine in oratione collocantur, quo facta ſunt; quoniã ſicut ſe habent res geſtæ ad inuicem, ita ſe habent, & in mouendo animam.

Secundum, vt vno ſimili in conſimile proueharmur: vt, ſi Homeri non recordamur, Latinorum poëtarum principem Virgilium memoramur: ex quo facile in Homerum Græcorum vatum primarium deſcendemus.

Tertium eſt, vt aliquando contraria recogitemus; qui enim memor erit Hectoris, reminiſcetur & Achillis.

Quartum eſt, loci ac temporis recordatio, in quo res tractata eſt; locus enim & tempus facile rem adducit memoriæ. Sunt etiam tres argumentorum ſedes, a ſimilibus, a contrariis, a propinquis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Quintum eſt, res omnes a proprietate repetere; vt ſi ſaginati memoriam habere velimus, ad Dionyſium Syracuſanum deſcendamus, vel recogitemus, qui vt auctor eſt Iuſtinus, præ ſagina viſum perdidit.

Caput ſeptimum, de locali vel artificioſa memoria.

ARtificioſa memoria eſt diſpoſitio imaginaria in mente rerum ſenſibilium, ſuper quas memoria naturalis reflexa per eas admonetur, vt memoratorum facilius, diſtinctiusque recordari valeat; ac (vt inquit Cicero ſecundo ad Herennium) ex locis veluti ex cæra aut tabella, & imaginibus veluti figuris literarum conſtat. Sic enim fieri ſolet, vt quæ accepimus, quaſi legentes reddamus: neque multum interſit, an a vertice, an a calce incipiamus. Locos ipſos ordinatos eſſe oportet; nam ſi in eis cõfuſio ſit, confundantur omnia neceſſe eſt. Multos etiam eos eſſe decet, vt multa locari eadem exercitatione poſſint; Cicero centum eos eſſe debere iudicat. Thomas Aquinas plures habendos conſuluit. Hos multi variis artibus quæſiere. Methrodorus in ſignis duodecim, per quæ ſol meat, tercenos & ſexagenos inuenit locos: quod tot gradibus apud aſtrologos zodiacus ſecari ſoleat; Cicero familiarem domum finxit, locis diſcretam multis, placuitque illi, vt inter locorum quinaria, vel manum auream, vel aliud quid diſcrimen figuremus, quo alter ab altero ſecernatur; in eisque immobilem ordinem haberi, vt ſemper dextra ingrediamur & egrediamur. Quidam non ignauus auctor, ex animalib. locos fingebat, & eorum ordinem ex alphabeto Latino deduxit, vt a ſingula litera vnius animalis nomen inchoaretur; perinde ac ſi nomina hæc eſſent; Aſinus, Baſiliſcus, Canis, Draco, Elephas, Faunus, Gryphus, Hircus, Iuuencus, Leo, Mulus, Noctua, Ouis, Panthera, Qualea, Rhinoceron, Simia, Taurus, Vrſus, Xyſtus:

Philoſophus(qui de his ſcripſit)Hyęna,Zachæus. Hęc ſingula in quinque locos diuidebat,in caput,in anteriores pedes,in ventrem,in poſteriores pedes,& caudam:nam hunc ordinem ipſa natura porrexit: neque confundi in eis enumerandis ingenium poteſt. Sic itaque centum & quindecim locos nactus, in eis rerum memorabilium imagines ſculpebat,ac etiam in loquentis facie multa ingenio ſcribi præcipiebat, in capillis, in fronte,in oculis, ſicque deorſum ad pedes deſcendi. Mihi vero facillimum videtur non modo centum,ſed propemodum infinitos locos reddere & effingere: cum neminem lateat ciuitatis originalis ſitus,vel in qua diu habitauit. Igitur cum per portam mens ingreditur, dum ſecantes ſe ad diuerſas regiones vias conſiderat, dumq amicorum domos, ædes publicas,prætoria publica repetit, miram locorum quantitatem aſſequetur. Accedet ad hoc poteſtas atria effingendi,in quibus quantum libeat, numerũ locorum faciet,vt inſcribi quæcunque voluerit poſſint. Et quia breuis atque efficax eſt doctrina per exempla,hinc exempla ponam,vt res facilius intelligatur, de decem ponam exemplum, & conſequenter ex proportione habebitur vel de mille. Capio igitur domum magnam & vacuam, ad quam non frequenter ſed raro ire debes, & ſtatue primum locum qui eſt apud oſtiũ diſtans ab oſtio per tres pedes. Secundus locus ſit ab iſto diſtans per duodecim vel quindecim pedes: vt, verbi gratia, ſit angulus vnus. Tertius locus ſi a ſecundo diſtans per totidem pedes, vel duodecim,& erit forte alter angulus,vel medium inter angulum primum & ſecundum. Quartus,erit angulus. Quintus, erit angulus diſtans per tantundem. Sextus conſimiliter; & finita ſala, intrabis vnã cameram, atq. intra oſtium immediate ſignabis ſeptimum,deinde in primo angulo cameræ octauum, & in ſecundo angulo nonum, & in tertio decimum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

cum ſua diſtantia. Si vis plura loca, exeas cameram, & ſigna ſic alias cameras proportionabiliter. Nota tamen, quod diſtantia data mediocris eſt & conueniens, ſed ſi tanta diſtantia non inueniatur, ſed minor vſq. ad octo vel ad minus quinque pedes adhuc tolerabile foret. De templo ſcito, tale eſſe debere, quod non multum ſit frequentatum etiam a te, ne multitudine imaginum confundaris. Iſta loca debẽt eſſe ſigna memorabilia & manuductibilia, loci enim non ſunt anguli, ſed fixæ imagines in angulis ſituatę: ſuper quibus ſicut ſuper charta aliæ pinguntur imagines delebiles, ſicut literæ. Vt, verbi cauſa, primus locus ſignatur per vrinale, ponendo in eius loco vrinale. Secundus ſignabitur per pyxidem. Tertius per mortarium. Quartus ſignabitur per piſtillum ponẽdo illud ibi. Quintus per pugillare. Sextus per pedẽ leporis. Septimus per cribrum. Octauus per ſacculũ ponendo ſimiliter ſacculũ. Nonus per panem cereũ. Decimus per cannas caſſiæ, &c. Et iſta nomina oportet mente ſemper tenere, & loca de quinto in quintum, vt quinarii loci menti ſemper habeantur. de diſtantia ſatis dictum. Scito tamen, quod vſq. ad viginti quinq. licet tranſire, nec vltra: ne fiat negatio in imaginibus. Et conſimiliter dicatur de quantitate quantum ad altitudinẽ, ne ſint multę altitudinis, ſed a quinq. vſq. ad duodecim pedes. Et noterur quilibet quintus, vt dictũ eſt de ordine. de qualitate autẽ, vt nõ nimis lucidæ, nec nimis obſcuræ, nec nimium frequẽtes. Tranſeamus ad imagines, quæ ſunt res collocãdę: debent ita imagines nobis notę in iſtis locis collocari cũ motibus talib⁹, vt per eas valeamus memorari. Verbi gratia, volo memorari de viginti nominibus, ſic faciam; in primo loco imaginem Petri mihi notiſſimi locabo, cũ vrinali in manu plena vrina quã fundet ſuper Iacobum mihi notiſſimum: & ex iſto actu notabili, horum duorum memorabor: & ſic

duorum

duorum nominum memoriam mihi fecero. In ſecundo loco ponam Martinum mihi notiſſimum (nã oportet imagines iſtas eſſe notiſſimas, vt cito in memoriam recurrant) qui ponet digitum ſuum in pyxide & extrahet vnguentum, quo cum digito orificium vnget ani Henrici mihi notiſſimi. In tertio ponam Andream mihi itidem notum, qui cum manu ex mortario extrahet emplaſtrum quod ponet ſuper faciem Franciſci, vel alios ridiculos actus fabricando, ex quibus memoria de talibus nominibus cõfirmetur. Et ita pariformiter procedatur in aliis.

Similiter ſi recordari voluero alicuius cũ ſuo actu, illum imaginabor cum re illius actus: vt, ſi recordari velim alicuius comedentis ficus, tunc imaginabor quod cum ficu aliquod feſtiuum faciat vel ſtupendum.

Si argumenta recordari vis, capias ſubſtantiam argumenti, & ipſam tantum locabis, quia totum argumentum haud poſſet locari, ſicque de aliis rebus ſuo modo.

Rurſus de figuris etiamnum diſſeramus his quinque præceptis.

Primum eſt, vt aut riſum moueat figura, aut miſericordiam, aut admirationem: facile enim inuenitur figura quæ affectum animæ conuertit. Exemplum huius eſt, ſi in ore aſini rabidi caput Antonii conſtituã morſibus fere confringi, cruorem effluere, auxilia petere, ac paſſis palmis vociferare: nam fieri non poterit, vt cum voluero, non videam hunc oculis mentis meæ, & reddere Antonium neſciam repetenti.

Alterum eſt, vt aut ſimile per ſimile, aut per contrarium figuremus, aut per proprietatem. Primi exemplũ eſt, vt ſi nomen Galeni ſim locaturus, alicuius illuſtris medici nomen ſcribam, cuius quoad fieri poteſt, aut par ſit, aut paulo debilior autoritas. Secundi exemplum eſt, ſi idem per indocti medici nomen

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

conſcripſero: ſi Therſitem per Achillem, & bonum pro malo: informem per formoſum annotauero. Exemplum tertii eſt, ſi Ouidium Naſonem, per magnum naſum: Platonem per humerorum latitudinem: Criſpum per anulatos capillos: Ciceronem per Gelaſinum ſculpſero.

Tertium eſt, vt a tenellis annis aſſueſcamus locare, & cum quotidiana exercitatione creſcamus: quãquam etiam adultis prodeſſe poſſit ipſa doctrina. Efficacior fit habitus, ſi quæcunq. aut dicturi aut facturi ſunt ſic locent: quæcunq. etiam inter fabulandum audiant: Sic pingant mores, geſtus, temporaq. ſculpant: Sic enim breui tempore fient exercitatiſſimi. Ludere etiam prodeſt alterum cum altero, illum vincere qui plura clarius, ordinatius, velociuſq. retulerit.

Quartum eſt, vt omni quinario rerum ſignandarum repetamus a principio quæcunq. ſignata: ſolet enim repetitio valde conferre.

Quintum eſt, vt quæ non ſunt ſimplicia, ea per cõponentium ſimilitudines ſtatuamus, verbi cauſa: qui memorari voluerit huius enuntiationis, Cicero cum Hortenſio diſputat, Cicer legumen in horto finget, qui de horti ſterilitate conqueratur: ſic enim & cicer Ciceronem, & hortus Hortenſium, & querela diſputationem repræſentat. Sic autem ſeruari ſolent & legum capita, vt ſi locanda illa lex ſit, Publicati teſtamenti fides, effingamus dicam teſtamentalem patentem, cui quiſpiam cœnum iniecerit: & eius fides aboletur. Ecce publicati ſemel teſtamenti fides relegi poterit. Verum hæc facilius fient, ſi adſit doctrina & rerum memorandarum cognitio, neq. deſit conſummata & inuicta exercitatio, cum exercitatio poſſit omnia: ita & medicus medicinalia, & iureconſultus plebiſcita facilius recordatur.

Locus igitur a ceræ ac chartæ vel tabulis (in quibus antiqui-

antiquitus multa ſcribebantur) ſimilis eſt & comparantur: imago autem literis ſeu ſcripturæ: nominum recitatio, lectioni aut rerum lectarum recitationi. Locus eſt pars vicaria memoriæ & inſtar illius capax. multiplicaturque per antrorſum & retrorſum, per dextrorſum & ſiniſtrorſum, per ſurſum atque deorſum, aliquid addendo vel diminuendo: multiplicabitur etiam menſurando longum, tranſuerſum & medium. Locorum regula breuiter & hæc ordine eſt, vt primo ſit locorum inuentio (de qua ſuperius dictum eſt) deinde ordinatio, diſtantia, fictio, ſolitudo, mediocris lux, diſſimilitudo, quantitas, loci quinti ſignatio per manum auream vel alterius metalli, illiuſque variatio, ne ſimilitudo confuſionem pariat. Imagines ſunt ſimilitudines rerum in mente conceptarũ, ſiue ſimulachrum ſimile ex toto vel ex parte rei cuius recordari voluimus, imo pro ipſis rebus collocandis accipiuntur. Sunt vero in duplici genere, ſcilicet aut notę aut ignotę: notarum quædam animatæ, aliæ inanimatæ: & tam animatarũ quam inanimatarũ, aliæ ſimplices, aliæ compoſitæ. Illud rurſus non obliuiſcaris, quod in collocãdis imaginib. ſup. locis, ſemper res locanda eſt cum actu ridiculoſo, vel admiratiuo, vel crudeli, vel alio modo inconſueto: nam ridiculoſa, crudelia, iniurioſa, admiratiua, excellẽter pulchra vel turpia, immutant ſenſus ac melius excitant memoriam, cum anima circa talia multum aduertat. Variantur quoque imagines per tranſpoſitionem literarum, & per tranſſumptionem: vt ſi velim Romam recordari, ponam Deum amoris, qui vocatur amor: & pro tyranno lupum rapacem. Sufficit itaq. nos methodum oſtendiſſe, quã qui ſequetur, haud difficile, modo exercitatio accedat, multorum ac variorum ſibi pro occaſione debita, recordationem certam parabit: ignaui autem & ocioſi torpeant, quibus omnia infenſa ſunt.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Vltimo, epilogi vice ac veluti colophonem addam quæ ſcribit Eraſmus Roterodamus, lib. 3. Eccleſ. Ad natiuæ memoriæ vim natura felicem, accedat intelligentia, cura, exercitatio, & ordo. ad memoriã confirmandam nonnihil opis pollicentur & medici, & ſecundum hos Marſilius Ficinus: ſed præter ea quæ diximus, plurimum confert perpetua vitæ ſobrietas: namque crapula & ebrietas, vt ingenium hebetant, ita memoriam prorſus obruunt: officit etiam curarum varietas, & turba negociorum. officit & tumultuaria diuerſorum voluminum lectio. Hanc præcipuã arbitror cauſam cur ſenectus ſit obliuioſa: quod ea vis animi multitudine rerũ obruitur. officit memoriæ pudor immodicus, auditorum nouitas, & anxia cura: pudor & nouitas vincitur aſſuetudine. Anxium ſtudium officit ad hoc ipſumque quod impendio affectat. Alibi ſic inquit: Optima memoriæ ars eſt, penitus intelligereque, intellecta in ordinem redigere, poſtremo ſubinde repetere quod meminiſſe velis. Hactenus Eraſmus. Si vis igitur rerum bonarum pollere memoria, diligenter curato, vt eius quod ediſcendum eſt, certam intelligas rationemque: Ratio enim eſt indiſſolubile veritatis & memoriæ vinculum. Ob hoc forſitan Plato inquit, quod bene intellectum eſt ſemel, obliuioni omnino tradi nunquam poſſe. Ea quoq. memoriæ tradenda ſunt, quæ non ſolum vtilia ſunt, ſed & iucunda. nam alimenta quæ ſuauiſſimum ſaporem afferunt, facilius in naturam noſtram tranſeunt atq. conuertuntur: & quo auidius quid hauſtum eſt, eo diutius retinetur. Adde his, quod obſeruandum omnino Ariſtot. & Simonides arbitrantur, vt certus quidam in ediſcendis ordo vel inſit, vel ſaltem excogitetur. Ordo in proportione quadam & connexione conſiſtit. In his autem quæ ordinata ſerie digeſta ſunt, ſi quid vnum acceperis, reliqua continuo neceſſaria quadam vel naturæ

vel

vel artis continuatione ſequuntur. Obſeruandum inſuper, vt ſæpenumero, quæ didicimus, meditemur: ſic enim alimenta animi concoquuntur, & quaſi cōuertuntur in animum. Confert etiam quam plurimum ſi quis eleganti oratione cantuque ſuaui, quæ memoriæ mandanit ſæpe recenſeat, vt dictum ſupra eſt. Voluptas enim rerum condimentū eſt, amoris eſca, incitamentum ingenii, voluntatis pabulum, roburq. memoriæ. Purganda eſt etiam anima a malis, vt impleatur bonis: orationeq. ad Deum fideli petendus eſt ſpiritus ſapientiæ & ſcientiæ per Dominū noſtrum Ieſum Chriſtum, cui cum patre & ſancto Spiritu ſit honor, laus & gloria ſemper.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
LN bis 48 [11,-8 8°]